ప్రాచ్యపరిశోధనాలయ ప్రచురణములు.

ఆంధ్రగ్రంథమాల

I

విష్ణుపురాణము.

కలిదిండి - భావనారాయణ ప్రణీతము.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము

మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తు.

చెన్నపురి.

ఆనందముద్రణాలయ ముద్రితము.

ఉపోద్ఘాతము.

ఈ విష్ణుపురాణమును తెనిఁగించిన కవి భావనారాయణ. ఆశ్వాసాంత గద్యముల నీతని యింటిపేరు కలిదిండివారని కలదు. కాని కృత్యాదిపద్యములలో స్వవిషయమును జెప్పుకొన్న.—

సీ. సమధికస్ఫూర్తి కృష్ణాగౌతమీమధ్య, దేశంబునకు భవ్యతిలకమగుచుఁ,
బొగడొందు కలిదిండిపురమున కధిపతి, సుగుణుఁడాపస్తంబ సూత్రుఁడధికుఁ
డసమశాలంకాయనసగోత్రుఁడడవిరా, చయమంత్రి వెలయుఁనయ్యనఘమతికిఁ
దనయుండు మంత్రిరాజనఘుఁడాతఁడుగాంచె, విమలచారిత్రుని వేంకటాద్రి;
నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, నందనుఁడఁ బూరుషోత్తమనాథపాద।
వందనానంద మహిమ జీవాతుజీవ, నాథ్యుఁడను భావనారాయణాభిదుఁడను॥"

ఈ పద్యమునుబట్టి యింటిపేరు 'అడవి' వారనుటయుఁ గలిదిండియనునది యీతని నివాసగ్రామము పేరేకాని యింటిపేరు కాదనుటయు స్పష్టము. కాని యితని ముత్తాత రాచయమంత్రి కలిదిండికధిపతియైయుండుటను బిమ్మట మూఁడు తరములు గడచునప్పటికి (భావనారాయణుని నాఁటికి) మొదటియింటిపేరు పోయి చిరకాలనివాసమువలన గ్రామనామమే గృహనామముగా సిద్ధించె నేమో? అట్లు జరుగుటయుఁ బెక్కుచోట్లఁగలదు.

తరముల్ నాల్గయిదెందు నెందునగుఁ, దత్తత్ గ్రామనామంబులన్
బరగున్ వంశములెల్లఁబూర్వపునిజ ప్రఖ్యాతిమాయంగ"

మ పింగళి సూరనార్యోక్తి యిప్పట్లఁగూడ సార్థకమైనదేమో? అట్లుగాక గద్యలో 'కలిదిండి' అనిపడుట వ్రాయసకాండ్ర ప్రమాదమైనఁ గావచ్చును. 'కలిదిండి' ప్రస్తుతము 'బందరు' పట్టణమునకు సుమారిరువదిమైళ్ల దూరమునఁ గలదు. ఆయూర నిప్పటికిని గోటయను పేర వ్యవహరింపఁబడు నొకప్రదేశము కలదు. అచ్చటఁ బూర్వమొకదుర్గముండెనఁట. ఉండెనను టకుఁ దార్కాణముగా నాప్రదేశమున నిప్పటికిని గోడలయు, బురుజులయు జాడలుగలవు. రాచయ మంత్రియాదుర్గాధిపతియో, లేక, కేవలము గ్రామ కరణకుఁడో యయియుండును.

చిక్కినది. నీనిని బట్టియైనను సిద్ధాంతముచేయ సాహసింపక బలవత్తరమైన యాధారము లంభించునంతకు నిది యేయుపాదేయము కావచ్చునని కైకొంటిమి.

సుదక్షిణా పరిణయకర్తయైన తెనాలి అన్నయ్యకును, నీ భావ నారాయణకును గురుస్థానమొకటియే.

క॥ కందాళ భావనార్యుల, నందను శ్రీరంగగురుని నతబుధరక్షా।
మందారంబు నుతింతును, మందారమరందబిందు మధురారభటిన్ ॥

(సుదక్షిణా పరిణయము)

కందాళభావనార్యుని కుమారుడైన శ్రీరంగాచార్యులే మనయుభయభావనారాయణకవికిని గురువని యూహించుట కాధారము. రెంటను దండ్రి పేరుకూడ సరిపోవుటయే.

ఈ సుదక్షిణాపరిణయకృతీశ్వరుడు కోనేటిరామరాజుమంత్రియైన పులిజాలసోమనామాత్యుడు. ఈ కోనేటి రామరాజు, సదాశివరాయలకు బ్రతినిధిగా విజయనగర సామ్రాజ్యము పాలించి 1565 లో దల్లికోట యుద్ధమున గతించిన అళియరామరాజునకు బెనతండ్రి కొడుకు మనుమడు. అళియ రామరాజు చిరకాలజీవి. అతనికి మరణకాలమునాటికే యెదిగిన మనమలు కలరు. కాన నాతని పెదతండ్రి కొడుకునకును నాతల్లికోటయుద్ధము నాటికే మనుమడుండియుండవచ్చును. ఆ మనుమడు (కోనేటి రామరాజు)రాజ్యాధిపత్యము వహించుటకు గొంత యెక్కువకాలమే పట్టినదనుకొన్నను, నట్టిది క్రీ॥ శ॥ 1600, సంవత్సర ప్రాంతముల జరిగియుండవచ్చును. కనుక సుదక్షిణా పరిణయకృతీశ్వరుని ప్రభువు క్రీ॥ శ॥ 1600 సంవత్సర ప్రాంతముల వాడు. కాగా సుదక్షిణాపరిణయకర్తయు నాకాలమువాడే యగును. మనభావనారాయణయు నాతనికి సమకాలికుడగుటచే నప్పటి వాడైయుండును. అనగా క్రీ॥ శ॥ 16 శతాబ్దితుది భాగమువాడని మాత్రమే చెప్పవచ్చును.

భావనారాయణ శ్రీ పురుషోత్తమస్వామిభక్తుడు. సుభద్రాదేవతోపాసకుడు. కావుననే "సుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండ" నని చెప్పికొనెను. (ఆ 1 ప 10) కందాళ శ్రీరంగాచార్యులీతని గురువు. గురువనగా కులగురువేగాక, విద్యాగురువని కూడ నూహించుట కాధారముగా "కందాళ శ్రీరంగ గురుని మద్గురుని భజింతు సకలేష్టార్థరూపకోటికు"

(ఆ 1 ప 6)

అని గురుశబ్దము రెండుమార్లు ప్రయుక్తమైనది. గురుదేవతాభక్తి కలవాడగు నీకవి విద్యాగురు నొకని వేఱుగా బేర్కొనకపోవుటయు నీ యూహకు బ్రోద్బలముగానున్నది.

ఈపురాణమునకు ముందీకవి పురుషోత్తమఖండమను నొక ప్రబంధము వ్రాసెనఁట.

"గీ॥ ఘనత శ్రీపురుషోత్తమ ఖండమాంధ్ర,
నవ్యపదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి।
యెన్నఁగలదైవమైయున్న వెన్నముద్ద,
ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగనొసర్చి॥

(ఆ 1 ప 11)

ఈ పురాణమును మూలముతోడను, వెన్నెలగంటి సూరన విష్ణుపురాణముతోడను బోల్చి చూచితిమి. తెలిచిచూడఁగాఁ దెనుఁగుపురాణములలో నింతయథామాతృకమైన రచనయేకన్పట్టదు. వెన్నెలకంటి సూరన విష్ణుపురాణము భారతాదులవలె మూలమునకు యథోచితానుసరణమేగాని దీనివలె యథామాతృకముకాదు. తనకుఁ బూర్వము సుప్రసిద్ధమైన యొకవిష్ణుపురాణము తెనుఁగుననుండఁగాఁ దానును నాగ్రంథము రచింపఁబూనుటలో నీకవి సంకల్పము స్వర్థాహంకార ప్రేరితముగాక మూలవిధేయతను సంపాదించు కోర్కెవలనఁ గలిగియుండును. నేఁడు బ్ర॥ శ్రీ. వే. కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారి భారత రచనా సంకల్పమువంటిదే యీ భావనారాయణకవి సంకల్పమై యున్నది. ఇందీతఁడు కృతార్థుఁడయ్యెననియే చెప్పవచ్చును. ఎడనెడఁగొలఁది మూలాతిక్రమణములున్నను నవియంతగాఁ బాటింపఁదగినట్లుగా నగపడవు. అయినను నెచ్చోఁ స్వతంత్రరచనలున్నవో, వానినన్నిటినేరి యీ క్రిందఁ బొందుపఱచెదము.

(1) యజ్ఞవరాహావిర్భావఘట్టమున మూలములో లేనితన్మూర్తి విశేషవర్ణనమిందుఁగలదు. మూలమున.—

"సామస్వరధ్వనిః శ్రీమాన్, జగర్జ పరిఘుర్ఘురః"

అని యున్నయేకవాక్యమును బురస్కరించుకొని యీకవి,

"సీ॥ తనువువిసర్ప సంస్తబ్ధతనూరుహాళో, ద్ధతి నజాండంబుసంప్రములు వ్రాప,
వాలధిత్రిప్ప దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాక్రియవలికేగ।
ఘుర్ఘురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాక, నిర్ఘాతాంభటిశంక గిడులుకొనఁగ,
అడుగువెట్టిన బలోదగ్రఖురాది ఘట్టన నగేంద్రములైనఁ దునిసిపోవ॥
గీ॥హరియెయజ్ఞత్రయీమయంబైన ఘోణిరూపధేయంబు దాల్చియారూఢమహిమ।
దనుజనస్థానవాసులై మునులుపొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁజొచ్చె॥

(ఆ 1 ప 98)

2. నిశ్శ్రీకులైన దేవతలు, బ్రహ్మనుపురస్కరించుకొని పాల్కడలిచేరి విష్ణుని స్తోత్రముచేయఁగా భగవంతుఁడు వారికి దర్శనమిచ్చు సందర్భమున మూలములో.—

"తం దృష్ట్వా తే తదా దేవాః, శంఖచక్ర గదాధరమ్ ।
అపూర్వరూప సంస్థానం, తేజసాం రాశి మూర్జితమ్ ॥

అనునొక శ్లోకము కలదు.— ఈ శ్లోకార్థమును నీ కవియెంతగాఁ బెంచెనో చూడుఁడు.—

"సీ॥ ఎదబొదల్ సిరిమేననొదుగు నుంజాయల మక్కడించిన పైడిమణుఁగువాని
తళుకుదంతముల నిద్దపురుచిచ్ఛటలని, న్మడిమైన నిలికిలే నగవువాని ।
మేలిడాల్చెల్లు కెంగేలిచిందపు తేట, నీలైనచుట్టు వాల్మెఱుగువాని
తెలికన్నుగొనల చూపులఁ జాలకళ లెక్క, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥
గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసౌధవీథి, జిలుగుతెరగల ముత్యాలచేర్లసిరుల ।
నలరు ఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁదూగువాని, శ్రీజానిఁగనిరి వాగ్వరుఁడునురలు॥

(ఆ 1-స 208.)

వెన్నెలగంటి సూరసగ్రంథములో నిట్టిదే యొక వర్ణనకలదు. ఇది వాని యను కరణమని తోఁచెడిని.

సీ॥ శతకోటి భాస్కర సందీప్తతేజునిఁ, బ్రావృట్పయోధర భవ్యగాత్రు
శంఖసుదర్శన శార్ఙ్గగదా హస్తుఁ, బీత కౌశేయశోభిత కటీరు ।
లాలిత శ్రీవత్సలాంఛన లాంఛితుఁ గౌస్తుభశ్రీ వేయక ప్రభావు
ఇందిరామందిరా యతపీనవక్షునిఁ, దారుణ్యకోటి కందర్పమూర్తి ॥
గీ॥ పుండరీకాక్షు జగదేక పూతచరితు, సతతకరుణాకటాక్ష వీక్షణసమస్త ।
యోగినిర్మల హృదయపయోజనిలయు,విష్ణుఁబాడగాంచి సంతోషవివశులగుచు॥

(వె. సూ. విష్ణుపురాణ, ఆ 1 ప 166.)

3. పాల్కడలిని లక్ష్మి యావిర్భవించు ఘట్టమున మూలములో లేనివర్ణన మిందు చాలఁగలదు. (ఆ 1 ప 224-230) ఇట్టి వర్ణన వెన్నెలగంటి సూరన గ్రంథములోను లేదు.

4. ధ్రువచరిత్ర.

ఇందికథయంతయు యథామాతృకమే గాని తపము చేయఁబోవు ధ్రువుఁడు తల్లితో.—

చ॥ అమితపరాభవానల శిఖావృతిగందిన నింకనుత్తమో
త్తమపద లాభమొందెద వృథావచనంబులు వల్కు నీనప ।

త్ని మదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లముతండ్రియుఁ బొందనోపఁడు
త్తముఁడన నెంతియంచువిబుధ ప్రవరుల్వినుతించుచుసట్లుగన్ ॥

అనియాడినమాట మూలములో లేదు. ఈ యతిక్రమణమువల్ల నేమేని గుణము లభించినదాయన్న, ధ్రువునకహంకారము కూర్చినదే కాని గుణముకూర్ప లేదు. ఈ కథకు మూలమున లేని వన్నె తెచ్చినవాఁడు వెన్నెలగంటి సూరన. రస సంపాద నార్థమాతఁడీ కథను గొంత విపులముగఁ బెంచి వ్రాసి సంకల్ప సిద్ధుఁడయ్యెను. సర్వథా యీ ఘట్టమున సూరనయే మేలుచేయి యనవచ్చును ఉదాహరణార్థ మొక సందర్భము చూపెదము. సవతి తల్లిచే వ్రేటువడి బిక్కమొగముతో ధ్రువుఁడు తల్లిచెంతకుఁ బోవుటను.—

క॥ ధ్రువుఁడపుడవిరళకోపో, ద్భవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిఁగిం, చ వడిందద్గేహమునకుఁ జయ్యనఁబోయెన్ ॥

క॥ పరిభవ పీడితుసీమత్, స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచి జననియా ।
దరమునసంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తముచెదరన్ ॥

అని భావ నారాయణ చిత్రించెను. దీనినే సూరన.—

చ॥ కనుగవనశ్రుపూరములు గ్రమ్మగ వీడిన కాకపక్షముల్
వెనుకకువీల దైన్యరస వేదన నిల్వఁగలేక యేడ్చుచున్ ।
జనని నికేతనంబునకుఁ జయ్యనఁబోయి ధ్రువుండు దీనుఁడై
తన పెదతల్లి సేతయును దండ్రియుపేక్షయుఁ జెప్పెఁజెప్పినన్ ॥

గీ॥ కొడుకుకన్నుల బాష్పముల్ తుడిచి తల్లి, శిరముమూర్కొని కౌగిటఁ జేరియేడు ।
పుడిపితనకునుగన్ను నీరొలుకుచుండ, నతనితో గద్గద స్వరయగుచుననియె ॥

అని సరళ తాసుందరములును, హృదయంగమములు నైన పద్యములలో వర్ణించెను.

4. కండుముని చరిత్ర.

ఈ మునితపము సేయదొరకొనఁగాఁ దత్క్షోభ కొఱకు సురేంద్రునిచేఁ బ్రమ్లోచయను నప్సరస ప్రయుక్తయై యామునిని గలఁచెనఁట.

"స తేపే సుమహత్తపః,
తత్ క్షోభాయసురేంద్రేణ ప్రమ్లోచాఖ్యావరాప్సరాః ।
ప్రయుక్తాక్షోభయా మాస తమృషింసాశుచిస్మితా ॥" మూలము.

ఈ ఘట్టము వర్ణనానుకూల విషయముగాన నీకవి యాముని చేయుతపము వేఁడిమి దుర్వారమై లోకముల బెగ్గిడిలఁ జేసెననియు, నంత దేవేంద్ర ప్రేరితయై వచ్చి ప్రమ్లోచ యా ముని మ్రోల శృంగారచేష్టా విలాసములు నెఱపె

ననియు, నంత నాతని తపము కలతనడి చెడెననియు, నేమేమో పెంచి కొన్ని రసవంతములైన పద్యములు పొందుపఱచినాఁడు, (1 ఆ ప 406—412) ఇది మూలాతిక్రమణమే యైనను రససంపాదన హేతువే యైనది. మఱియుఁ గండుముని మరల నెఱుక గలవాఁడై యప్సరస నుజ్జగించి కాలక్రమమున శ్రీ పురుషోత్తమ క్షేత్రముఁ జేరి స్వామిని సందర్శించు సందర్భమున నిందు గల పద్యములకు మూలమున నాధారములేదు. (ఆ 1—450—477 ప.) కవి యిచ్చట నింత విపుల వర్ణనముచేయుట కేవల మిష్టదేవతా పక్షపాత గరిమచేతనే యనవచ్చును.

5. ప్రహ్లాదచరిత్ర.

భాగవత ప్రసిద్ధమైన నృసింహావిర్భావనము విష్ణుపురాణమున లేనేలేదు. హిరణ్యకశిపుఁ డనుతప్తుఁడై కుమారునిఁ బ్రేమపూర్వకముగాఁ గైకొని శేషించిన జీవితకాలము సుఖముగా గడపినట్లొక శ్లోకమున నున్నది. అట్ల య్యును దరువాతి శ్లోకమునఁ బ్రహ్లాద రాజ్యాభిషేకమునకుఁ గారణముగాఁ దండ్రి నృసింహునిచే నంత మొందింపఁ బడఁగాఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యె నని కలదు. ఇది సందర్భ రహితముగానున్నది.

" ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే విష్ణుః, తత్ర మైత్రేయపశ్యతః ।
సచాపి పునరాగమ్య వవందే చరణౌ పితుః ॥
తంపితా మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ, పరిష్వజ్యచ పీడితమ్ ।
జీవసీత్యాహ, వత్సేతి బాష్పార్ద్ర నయనోద్విజ ॥
ప్రీతిమాంశ్చాభవత్తస్మిన్, అనుతాపీ మహాసురః ।
గురుపిత్రోశ్చకారైవ, శుశ్రూషాం సోపిధర్మవిత్ ॥
పితర్యుపరతంనీతే, నరసింహ స్వరూపిణా ।
విష్ణునా సోఽపి దైత్యానాం, మైత్రేయా భూత్పతిస్తతః ॥"

మూలమున నిట్లుండఁగా నీ తెనుఁగు సేఁతలో నృసింహరూపము మాటయే వదలి జనకుఁడు దివికేఁగఁ బ్రహ్లాదుఁడు రాజయ్యెనని కలదు.

"సీ॥ జనకుండు దివికిఁ బోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత."

(ఆ 1—ప 657).

వెన్నెలగంటి. సూరన్న గ్రంథములో నింకను భిన్నముగానున్నది.

(ఆ 2—ప 829 etc)

6. జడభరతోపాఖ్యానము,

ఈ గాథ యందు మూలమును సూరనరచనను గూడ ధిక్కరించుచున్నది. భాగవతముతోఁ గూడఁ బోల్చిచూడ భావనారాయణ రచనయే సర్వాతిశాయియై

కనుపట్టినది. ఒక తార్కాణము, భరతాశ్రమమున లేడి పిల్ల సంచారము వర్ణించుపట్టు.

మూలము. "చచారాశ్ర మపర్యంతే తృణాని గహనేషుసః।
దూరంగత్వా చశార్దూల త్రాసాదభ్యాయయాపునః ॥
ప్రాతర్గత్వాతి దూరంచ సాయమాయాత్త దాశ్రమమ్।
పునశ్చభరతస్యా భూత్ ఆశ్రమస్యోట జాజిరే ॥

సూరన.

సీ॥ పూరి మేయగదవ్వుపోయి బెబ్బులిపిండు, దిగులునఁగ్రమ్మఱఁ దిరిగివచ్చు
సారెసారెకుఁదదాశ్రమ సమీపమ్మున, వేడ్కతో గంతులు వేయుచుండు।
మలయుచువచ్చికోమల యుగ్మశృంగంబు, చేతనెమ్మని కండూతిఁదీర్చు
యోగాసనంబునబాగు మీరగనుండ, మవ్వాపుతొడలపైఁ బవ్వళించు ॥

గీ॥ పర్ణశాలచుట్టు పరువులువెట్టుచు, లేతయైనపూరి మేతమేయు।
ననుదినంబునిట్టు లామృగశాబంబు, ముద్దుచూపుచుండు మునివరునకు ॥

భాగవతము.

చ॥ గురువులువాఱి, బిట్టుజెకికొమ్ములజిమ్ముచునంతకంతడ
గ్గఱచునుగాలుద్రవ్వుచు నఖంబులఁగీఱుచు గాసిసేయుచు।
న్నొఱగుచుధారుణీశ్వరునియూరువులన్నయ నించియంతలో
నఱకడయెక్కుచున్ బొదవియాడుచు నాహరిణంబుఁలతోన్ ॥

(పంచమస్కం॥ 106-ప॥)

భావనారాయణ

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు నవకుశముష్టిమేయు
కండూతిఘ్రాఖురాగ్రములసంగముగోకు, వెఱమృగంబులఁజూచిబెదరిపఱచు।
తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారుకుంజ గర్భములుదూరు
దూరంబుగానటవీరాజిఁబడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

గీ॥ కెలనఁదనసీడఁగన్గొని క్రేళ్లుదాటు, నేలమూర్కొని పలుమారునింగిచూచు।
నలసితయనించిరోమంథమాచరించు, తరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట ॥

పైనుదాహరించిన పద్యములలోనీపద్యము లలితలలితమై,స్వభావోక్తి గుంభితమై యెంతయో మనోహరముగా నున్నదనుటకు సంశయము లేదు,

7. రామచరితము.

రామునిపుట్టుక, రామునిమహిమ, దక్షిణాపథము, ఋషిజనస్తోత్రము మొదలగు విషయములు మూలమున లేనివియిందు కల్పించి వ్రాయఁబడినవి.

(ఆ 4-వ 165 – 193)

ఈయాశ్వాసము నందే పరశురామవర్ణనగల 276 పద్యమునకు మూలాధారము లేదు, గ్రంథమంతయు మూలముతోఁ బోల్చిచూడఁగా స్వకల్పితములని చెప్పం దగిన ప్రకరణము లివిమాత్రమే. గ్రంథబాహుళ్యమును బట్టియాస్వల్పము పేక్షించితిమేని, రచనమొత్తముమీఁద యథామాతృక మనుట సత్యేతరము కాఁజాలదు. ప్రాసంగికముగా సూరనవిష్ణుపురాణమునుగూడఁ దడవి ప్రకరణ వశమునఁ జెప్పఁ దగిన తారతమ్యములఁ దెల్పితిమి. కాని యింకొక్క విషయము. సంస్కృతపురాణ మాఱంశలుగలది. సూరనదాని నంతయు నెనిమిది యాశ్వాసములుగాఁ దెనిఁగించెను. ఈ గ్రంథమున నాల్గంశలు మాత్రమే గలవు. తక్కు రెండును నీకవి తెనిఁగింపనే లేదో, యట్లుగాక గ్రంథమేనష్టమైనదో, యుభయపక్షముల నేదియైనను నిదిమాత్ర మసమగ్ర గ్రంథమే యైనది.

శైలి-:

సాధారణముగాఁ బురాణముల యందలిశైలికిని, ప్రబంధముల శైలికిని స్థూలదృష్టికిఁగూడ గోచరించు వాసియుండును. మొదటిది ప్రసన్న గంభీరమైన శరన్నదీ ప్రవాహమువంటిది. రెండవది దరులొరసి కొనుచు, తరంగితమై పొంగిపొరలు ప్రావృట్ప్రవాహమువంటిది. తెనుఁగున భాగవతమువంటి యేయొకటి రెండో తక్క, తక్కినపురాణము లన్నియు నీప్రమాణమునకు విధేయములే. తెనుఁగునఁ బ్రబంధ రచనయుఁ, దత్పఠనమును మిక్కిలిగా సాగిన పిమ్మట బయలుదేరిన పురాణములు కాలధర్మమతిక్రమింపఁజాలక ప్రబంధ ఫక్కినే నడచినవి. కంకంటి పాపరాజకృతోత్తర రామాయణ మిందుకుఁ దార్కాణ. ఈ భావనారాయణ విష్ణుపురాణమును నిట్టిదియే. వెన్నెలగంటి సూరనగ్రంథము నకును దీనికిని ముఖ్యభేదమిచ్చటనే కలదు. సూరనశైలి సర్వథా పురాణవిలక్షణ శోభితము. ఇది ప్రబంధల లక్షణసంయుతము.

8. శబ్దప్రయోగవిశేషములు.

కొన్ని వ్యాకరణములను ప్రమాణములుగా గైకొని యీగ్రంథమును బరీక్షించి నచోఁ దప్పులని చెప్పఁదగిన ప్రయోగములు కొన్ని పొడగట్టును, కాని

మేమువానికిఁ దప్పులనక ప్రయోగవిశేషము లందుము. ఏమనస్వతంత్రుఁడును, బహుగ్రంథ కర్తయునగు కవినినసమగ్ర లక్షణమునకు విధేయునిఁ జేయుట శాస్త్రవిరుద్ధము అట్టి ప్రయోగ విశేషముల నీక్రిందఁ బొందుపఱచు చున్నాము.——

ఆ	ప	విశేషము.
1	23	—— కార్మొగుల్ పసగెల్వ (కార్మొగుల పసలనియర్థము)
	481	—— కార్మొగుల్ నిగనిగల్ (కార్మొగుల నిగనిగలు)
	538	—— మిక్కిలీ భూవలయంబునన్. (మిక్కిలి యీ భూవలయంబునన్)
	64	—— మిక్కిలయ్యున్.
	578	—— గట్టియుండన్ - (కట్టియైయుండన్)
	105	—— ఒసరుదేను (ఒసరుదున్, ఏను)
	111	—— కేశవాచ్యుత (కేశవ ! అచ్యుత !)
	182	—— చేసిటు - (చేసి+ఇటు)
		చుట్టిచ్చి - చుట్టి+ఇచ్చి)
	190	—— ఎక్కి - ఎక్కికొని.
	208	—— ఎడబొడల్ - ఎడబొడలు.
	206	—— చొరివఁగా - చొరఁగా.
	408	—— సతులవెయ్యింటిఁ గనియె, - వేయిమందిని అనుట.
	568	—— అని దైత్యేంద్రుని సమ్మతించి - సమ్మతింపఁజేసి.
2	71	—— 2పా॥ సంపూర్ణస్ఫూర్తి-ర్ణ-లఘువు చేయబడినది.
	78	—— క్రొవ్వునఁ గోడలిఁగూఁతురుఁ గలిసిన.
	235	—— తనయుకు - (తనయునకు)
3	74	—— పథ్యుకు - పథ్యునకు.
4	184	—— తీసుక - తీసికొని.

ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున నీగ్రంథము ప్రతియొక్కటి యేకలదు. అందెక్కడు తప్పులు గాని గ్రంథ పాఠములుగాని లేవు. ఇదిగాక డాక్టర్. బుర్రా శేషగిరిరావు పంతులుగారు యమ్, ఏ. పిహెచ్, డి. (ఆంధ్రభారతీ తీర్థాధ్యక్షులు (విజయనగరము) వారియొద్దఁగల వేఱొక ప్రతి యాదరముగ) నొసంగిరి. మాయొద్దనున్న ప్రతిలో సందిగ్ధములైయున్న కొన్ని పాఠముల దానినిబట్టి చక్కఁ జేసితిమి. ఈ రెంటనుతీరని సందేహములను మూలమునుబట్టి

సంస్కరించితిమి. ఈ రెండు ప్రతులలోనుగూడ సర్వవైశద్యము కొఱకని గాఁబోలును తఱచుగా విసంధిపాటింపఁబడినది. ఇది ప్రాయసగాని యజ్ఞత వలనఁ గలిగినదిగాఁ దోపకుండుటచేఁ బెక్కుస్థలముల యథామాతృకముగా దానినట్లే యుంచినారము గాని సంస్కరింప సాహసింపలేదు.

శ్రీరస్తు.

విష్ణుపురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీనీలాచల శృంగభాగమున, సంశ్లిష్యత్సుభద్రాలతా
వ్యాసద్ధత్వమెలర్ప, నాశ్రితమనోవాంఛావిధానావధా।
నానూనంబగు పూరుషోత్తమ సుపర్వానోకహస్వామి, మా
కానందప్రద కామితార్థ ఫలసద్గాఢాప్తిగావించుతన్॥ 1

సీ॥ తనుభజించఁగనేర్చు జనులకోర్కులఁదీర్చు, సిరిఁగూర్చు కేలికెంజిగురులలర।
అధికమాధురిఁదెచ్చు నమృతపూరము మెచ్చు, ననవెచ్చు కెమ్మోవిపండు వెలయ।
సౌమనస్యమునించు, చక్కఁదనము మించు, తులకించు గుబ్బగుత్తులు వెలుంగఁ।
చెవులసేవలు దేరు సింగారములుమీఱు, నినుపారుఁబల్కు తేనియలుచిలుక॥

గీ॥ నీలగిరివాస నృహరి వక్షోలవాల, దేశమున వృద్ధిఁబొంది యుర్థితములొసఁగు।
ఘనతరశ్రీసుభద్రాఖ్యకల్పలతిక, లీల నేఁబోలె ఫలము ఫలించుఁగాత॥ 2

మ॥ కలధౌతాచల చారుచక్ర హసదంగచ్ఛాయతో, గండమం
డల నృత్యన్మణికుండల ప్రతిభతో సవ్యాసితోద్యన్నిచో
లలసద్దీధితితో, మనోజ్ఞవనమాలాలంకృతోరస్స్థలీ
విలుఠద్ధారలతాభతో వెలయుసద్వేద్యుం, బలుం, గొల్చెదన్॥ 3

చ॥ మెలఁగునినాగ్నులుట్టిపడు మిణ్గురు లుద్ధతియుద్ధబద్ధదో
హాలబలసన్నిశాటు లెదురైపడు సాంద్రసతింగకోటిగా
కోలఁదడరాని తేజములకుప్ప, కకుప్పతిసలకింబు, శ్రీ
నిలయుమహాసుదర్శనము, నిచ్చలు, నన్ గరుణించుఁగావుతన్॥ 4

సీ॥ ప్రకటప్రభావ మార్కండేయశంభు ప్రముఖాష్టకము, క్షేత్రపాలనికర।
మాపవణత్రయాధ్యక్షత్వమునమించు దీపించువిమలాన దేవతలును।

దలఁచినమాత్రఁ బాతక జాలములఁ ద్రుంచు పటువైభవము తీర్థపంచకంబు ।
త్రిభువనశాసనోద్దీపితుండు, గర్వసేన సమాహ్వయుండు సేనావిభుండు ॥

కమలనేత్రుని దేహానుకూలయనటంబు, సిరులు శ్రీపురుషోత్తమ క్షేత్రమునకు ।
నఖిలధనమునునగువీర యస్మదీయ,కృతికిశుభ మొసగుదురుగాక యతులమహిమ॥

తనకు మ్రొక్కిన మ్రొక్క, జనునోహ విపక్షభస ప్రచండపరశ్వధంబు ।
తనసేవ పాతకోపశమకగభీరత్వ ముస్తాపసంసరణవారిధిగంభీరాణి ।
తనశ్రీమదంఘ్రి తీర్థము, ముక్తిసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకసంభారజలము ।
తనసంశ్రయణము, సౌధాగ్ర మహనీయ కైవల్య నిశ్రేణికాశ్రయంబు ॥

గాంగ వాధూలగోత్ర సాగరశశాంక, భాష్యనాచార్య తనయుఁడై ప్రబలు, నపర ।
హారిని, కందాళశ్రీరంగ గురుని, మద్గురునిభజింతు నభీష్టార్థలాభికొఱకు ॥ 6

పూర్ణభక్తిభజింతుఁ బొయిగెభూతత్త పేయాళువారుల చరణాంబుజములు ।
సేవింతుమదిలోన శ్రీభక్తిసార భట్టాధిప కులశేఖ రార్యవరులఁ ।
బ్రణుతింతు మునివాహభక్తాంఘ్రిరేణు ద్విపద్ధ్వాడకరుల నిశ్చలమనీష ।
వరివస్యగూర్తు మధురకవిశఠగోప భాష్యకర్తలకు సౌభాగ్యరేఖ ।

నాథయామునముని కూరనాథపుండరీక, కృష్ణగ్రామ మిశ్రాదిలోకవిశ్రు । [కు॥
తార్క్ష్యగురుసంఘములకుసాష్టాంగనతులు,సేయుదు మదీయకృతికి మేల్సేయుకొఱ

తారక బ్రహ్మ మంత్ర రహస్య సావేశ ప్రాచేతసుని మనః పదవిఁగొలిచి ।
చిదచిదీశ్వర తత్త్వాది విసిన్నయశాలి శ్రీపరాశరుని సద్భక్తిభజించి ।
గీతోపనిష ద్గజాత నిర్ణేతయా బాదరాయణ పదాబ్జముల కెఱఁగి ।
శ్రీకృష్ణ పాదరాజీవ చంచచ్ఛందరీకాత్ముశుకయోగిని సంప్రీతిఁబొగడి ॥
ఆంజనేయ కయాధుసు తాంబరీష, నారద విభీషణాది పుణ్యస్వరూప ।
పరమభాగవతాంఘ్రి పంకరుహములకు, సవినయాధిక సద్భక్తి,సాఁగి మ్రొక్కి॥
సమధికస్ఫూర్తిఁ గృష్ణా గౌతమీమధ్య దేశంబునకుభవ్య తిలకమగుచుఁ ।
బొగడొందు కలిదిండిపురిమున నధిపతి సుగుణుండౌ నుస్తంబసూత్రుఁడధికుఁ ।
డసమ శాలంకాయనసగోత్రుఁ డడవిరాచయమంత్రి వెలయు,నయ్యనఘమతికిఁ ।
దనయుండు,మంత్రి రాజసఘుఁ డౌలడుగాం చె విమల చారిత్రుని వేంకటాద్రి ।
నమ్మహాత్మునకును సూరమాంబికకును, సంగనుఁడఁ బూరుషోత్తమ నాథపాద ।
వంద నానందమహిమ జీవాతుజీవ, నాథ్యుఁడను భావనారాయణాభిదుఁడను ॥
శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్త్వ పవిత్రుండనై యుండి
మున్ను॥ 10

గీ॥ ఘనత, శ్రీపురుషోత్తమఖండ మాంధ్ర, సర్వ పదబంధములఁ బ్రబంధంబుచేసి।
యెన్నఁగుల దైవమైయున్న వెన్నముద్ద, ముద్దుకృష్ణున కంకితంబుగ నొసర్చి॥ 11

వ॥ మఱియు నొక్కపురాణంబు తెనుంగుచేసి శ్రీజగన్నాధునకు సమర్పింపవలయు
నని తలంచి॥ 12

సీ॥ ఏమునీంద్రుని తాత తామరసాసనుఁ, చోద్య సంయామ వసిష్ఠుఁడు, వసిష్ఠుఁ।
డేమునీంద్రుని తండ్రి భూమాంతరికి విస్మయప్రస్మహో తపశ్శక్తి శక్తి।
ఏమునీంద్రుని పుత్త్రుఁ డిద్ధ జగద్రక్షణాయతాఖ్యుఁడు బాదరాయ ణాఖ్యుఁ।
డేమునీంద్రుని పౌత్త్రుఁ డామోదివిహృతిక్రందనసుఖిత కార్త్తస్వరాంశుకుఁడు శుకుఁడు
గీ॥ జగతిఁబొగడొందు నతఁడు జాజ్వల్యమాన నరసహాయతి పరాశరుఁడు భక్త
సస్యసుఖ కృష్ణనవతుష్టిక జనస్తుపాప, దిన పరాశరుఁడగు శ్రీపరాశరుండు॥ 13

వ॥ అట్టి శ్రీపరాశర మునీంద్రుం డానతిచ్చిన పురాణరత్నంబైన శ్రీవిష్ణు పురా
ణం బశేష పురాణంబులకు రాద్ధాంతంబని విబుధ ప్రశంసంబులవలనవిని,
తెనుంగుసేయ సమకట్టి, యవిఘ్న పరిసమాప్తిక శ్రీసుభద్రా వల్లభుండైన
శ్రీజగన్నాధుండ కలండని కృతనిశ్చయుండనై, కడంగి॥ 14

క॥ సరసపదబంధబంధుర తరకథత ప్రసవమాల్యతతి శ్రీహరికిన్।
గరిమ, సమర్పించుచు నిహ, పరసుఖములు గిన్న సుకవిపాళుల నుతింతున్ ॥15

మ॥ దినమున్ శ్రీపురుషోత్తమాధిపతికిం దేదీప్యమాన ప్రసూ
న నవప్రోద్యద్వనమాలికా ఫలనిమాన మిల్ సముగ్రంబులై।
తనరిన, దోటలు క్షేత్రరాజమునఁ జెలిపెన్నిల్పి, యప్పద్మలో,
చనుఁడే తాసగు రామకృష్ణభటు గోసాయిం బ్రశంసించెదన్ ॥ 16

క॥ కృతి, శ్రీవిష్ణుపురాణము. కృతికిననధీశ్వరుఁ డిల నీలగిరిపతి, కవితా
మతిధాత్రి శ్రీసుభద్రాసతి, యహహా! మఱియభవము సఫలముగాదే॥ 17

సీ॥ కాళ్లవేళ్లఁ బెనంగి పళ్లాలపరిఁబోలుమాలుచుఁ బాయుమార్గాల కవులు।
శ్రవణదుస్సహదుష్టశబ్ద సంగతిఁ బొసఁగట్టి నాపోవు సృగాల కవులు।
పలుమారు చులుకఁగాఁ బలికి తోలికి బొంకి పాపురాలను కృష్ణకాక కవులు।
చప్పుడువిని గుండె జంకి నొప్పులు చూచి జలపట్టి పట్టు పశాస కవులు।
గీ॥ సాటివత్తురె, యుత్తమ జన్ప్రశస్త, శస్త సంగతిన్ నాపన్న సరసకవితఁ,
బ్రవితతోభయలోక వైభవము, శబ్దార్థసత్కవిరాగ శ్రీనిరత్నములకు॥ 18

చ॥ సరసతయుక్ మృదుత్వమును జక్కదనంబు, పలుంక్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గి, శ్రీవిభుని బొందనచోఁ గృతి, సాధ్వియందు రా।

సరసతయుఁ మృదుత్వమును, జక్కఁదనంబు, నలంక్రియాపరి
స్ఫురణము గల్గియుం బరులఁ బొందిన దుష్కృతియందు రెండునన్ ॥ 19

ఉ॥ లాలితకావ్యసీమ నొకలక్షణ మొప్పక యున్న సత్కవుల్
మేలు గ్రహింపఁ గోరుదురు మించినసత్కృపఁ, గాకవుల్ గడున్,
ప్రేలుదురింతెగాక, సవరింపఁగ నేర్తురె, యంచకైవడిన్
బాలునునీరు నేర్పఱచు సాకసు కాకముపొంద నేర్చునే ॥ 20

వ॥ అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును, శిష్టజనపురస్కారంబును దుష్టకవి తిర
స్కారంబునుం జేసి యేతత్ప్రబంధభూషణంబునకు నాయకరత్నంబైన శ్రీజగ
న్నాథు దివ్యావతారం బభివర్ణించెద॥ 21

చ॥ జగములుచేసి వేసరి, ప్రజాపతి, సర్వజగంబు లెల్ల ము
క్తిగనిన, నింక నీయుపము తీరి సుఖంచెనంచు నెంచి, స
త్వగుణగరిష్ఠుఁడై హృదయవారిజసీమ నికామభక్తి ని
ష్ఠ గదురు శ్రీశపదవిలసత్కమలద్వయినిల్పి కొల్చినన్ ॥ 22

సీ॥ కమలారి నేలు చక్కని నెమ్మొగమునకు మొలక వెన్నెల తేట కిలికి నవ్వు।
కార్మొగుల్వన గెల్వఁగల తనుచ్ఛాయకుఁ బసిమి మించిన మించు, పసిడి శాలు।
మానసీయోరువక్షోనభోవీథిక హారిధనూరుచి, కమాతరుణికాంతి।
మండిత ప్రభ నేత్ర పుండరీకములకు మకరందపూరం బమందకరుణ।

గీ॥ సొగసుపుట్టించు ద్రొక్కనిచోట్లు ద్రొక్కు, తేజుగలవాగె దెక్క నేవాజిరాజు।
నెక్కి గ్రక్కున నిందిరాధీశ్వరుండు, తామరసగర్భునెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె ॥

వ॥ అప్పుడు॥ 24

గీ॥ అజుఁడు మ్రొక్కి, యిష్టమర్థించుటయు, శ్రుతిస్మృతిపురాణతతులు చతురవంది
సముదయములభంగి, నమితభక్తినుతించు, మహితపురుషోత్తమంబు దెలిపి ॥

కం॥ కమలభవ! నీవుగోరిన, క్రమమున జంతూత్కరములు గాంచు విముక్తి।
ప్రమదం బచటికిఁ జనుమని, కమలాధీశ్వరుఁడు పల్కఁ గ్రక్కున నజుఁడున్ ॥

ఉ॥ పొంగుచు, నగ్రభాగమునఁ బూనికనిల్చిన యాపవాహ్యచ
క్రాంగము నెక్కియేగి, చెలువారఁగఁగన్గొనె, నీలభూమిభృ
త్పుంగవభూషితన్, విబుధపూజితదక్షిణవారిరాశివా
స్తుంగతరంగరావపరిశోభిత, శ్రీపురుషోత్తమస్థలిన్ ॥ 27

ఉ॥ కాంచి, విరించి, మున్ను తనకన్నులకుం బొడగట్టి నట్టియ
భ్యంచితమూర్తి శ్రీవిభుని నచ్చటఁజూచి కృతార్థవృత్తితా

ప్రాంచితుఁడై, యనేకనిగమాగ్రముల న్వినుతించి యుండ, నే
తెంచెఁ బిపాసనోరిగుఁ దీవ్రతతో, నొకకాకి గ్రక్కునన్ ॥ 28

ఉ॥ కారణవారిపూరితసుఖప్రదరోహిణనామకుండవి
స్ఫూర్జలంబు ద్రావి, సులభస్థితి సంగముదోఁచి, తత్సని
త్తీర ధరాస్థలిన్ బొరలి, దేహమువీడి, చతుర్భుజత్వ శృం
గారశరీరులై సురలుగన్గొన దివ్యపదంబు చేరినన్ ॥ 29

క॥ నీలధరాధరవరశిఖ, రాలయగతనీలమాధవాగ్రస్థలసం,
లాలితరోహిణకుండజ, లాలఘుమహిమలు జగములన్నియు నిండెన్ ॥ 30

గీ॥ అపుడుదండధరుండు, నిజాధికార సంశయము మానసమ్మున సందడింప।
వెల్లఁబోయిన మోము,నిట్టూర్పువడల బడల, నొడలెల్ల సంతాపభరితముగను

సీ॥ నీలాద్రికరిగి యింద్రునిఁగూడియున్న శ్రీ నీలమాధవుగాంచి నిభృతభక్తి।
వినుతించి, ప్రార్థింప, విశ్వంభరాధరుం డతని వంచించి తానప్పటికిని।
నొసగనంతర్ధాన మొందిన క్రమ్మఱ మాళవేంద్రుఁడింద్రద్యుమ్నుఁడిద్ధమహిమ।
నశ్వమేధసహస్రమాహరింపఁ దలంచెనతఁ డవభృథవేళ నుదధిలోన ॥

గీ॥ మంజుమాంజిష్ఠకాంతిసంపదలఁ బొదలు, కల్పభూజాతమై, తరంగములఁ దేలి।
వచ్చినధరాధిపుఁడు తెచ్చి పర్ణనీయ, తరుమహావేదిపై నిడఁ, దక్షణంబ ॥ 32

క॥ నగుమొగము, వాలుకన్నులు, మృగనాభిసదృక్షమైన మేచాయ, మణీ।
ధగధగితదివ్యభూషలు, తగటువలువ వెలయఁ జక్రధరుండై నిలిచెన్ ॥ 33

గీ॥ స్ఫురితకుండలనీలనిచోళధవళ, దేహవనమాలికోజ్జ్వలదీప్తితతులు।
వగల, సర్వాంగమాధురాననహసనదీప్త సప్తఘనుండు, బలుండు మహిమస్వామియయ్యె॥

సీ॥ ధవళాబ్జరుచినేలు, తనకటితటఘుణాంచలము లెక్కుడుసిరుల్ సంఘటింప।
కుంకుమద్యుతులనెగ్గులువట్టు తనమేనిచాయ పద్దిక్కులఁ జౌకళింప।
అంజనప్రతిభఁ గాదను, తనధమ్మిల్ల కాంతులు కటికచీకటిఘటింప।
సురధనుఃప్రభకు మించులుచూపు తనమణిభూషణద్యుతులు విస్ఫూర్తిచూప

గీ॥ వినపదార్థజాతములు గొల్చుమనుజతతికిఁ, గల్పతరుశాఖయగుచు, సంకల్పితార్థ
సముదయములిచ్చుకలశాబ్ధిజాత, శ్రీసుభద్ర, భద్రప్రదాత్రియై ప్రౌఢి,నిలిచె ॥

క॥ త్రిభువనశుభదాయి, రవిప్రభము దనుజకోటిహరము భాస్వరలాతా।
నిభము, సుదర్శనము, మహారభసము ప్రాదుర్భవించె, రయరోచణమై ॥ 36

వ॥ ఇట్లు దైత్యసంహారి చతురూపధారియై నిలిచిన, మొలచినహర్షోత్కర్షంబున నింద్రద్యుమ్నమహీమహేంద్రుండు, రత్నప్రభాధురంధరంబగు మహోన్నత ప్రాసాదవివరంబు నిర్మించి ॥ 37

ఉ॥ నారదుఁగూడి బ్రహ్మసదనంబునకుఁ జని, తత్ప్రతిష్ఠకై ।
వారిజసంభవుఁ బిలువ, వచ్చి ప్రతిష్ఠయొనర్చె నప్పుడ ।
వ్వారిజనేత్రు, భక్తజనవత్సలు, సంశ్రితదీనలోకిమం ।
చారు చతుర్విధాకృతి నుదారవిహారునిఁ బూరుషోత్తముఁ ॥ 38

వ॥ ఇవ్విధంబున ॥ 39

సీ॥ సకలవేదపురాణశాస్త్రేతిహాసముల్ ఎందులై యేక్షేత్ర మెఱుఁగఁబోఁగడు ।
నాంబుజభవకీటకాంతజీవులకునే క్షేత్రంబుమోక్షలక్ష్మీప్రదంబు ।
సకృదుచ్చారణమాత్ర విశీకృతాఘసంహతికమై, యేక్షేత్రమతిశయిల్లు ।
కమలభవాండసంఘములు, వ్రాయిననైనఁ జెక్కఁ జెమ్మ దేక్షేత్రరాజ ॥

గీ॥ మట్టి శ్రీపురుషోత్తమాహ్వయవిముక్తి, దాయకక్షేత్రమును నీలధరమునందు ।
శ్రుతివినుతదారుదేహముస్థితిధరించి, శ్రీజగన్నాథుఁడుండు వాంఛితములిడుచు॥

—•◆ షష్ఠ్యంతములు. ◆•—

క॥ ఏతాదృశగుణమణిఖద్యోత, ద్యోతప్రతానతోషితలోక ।
వ్రాతనవపద్మునకు, విఖ్యాతోరస్సౌధమధ్యగతపద్మునకున్ ॥ 41

క॥ శుభమతికి, దివ్యతరబోధభరితసామ్రాట్సహస్రతిమహాయమేధా ।
వభృథసమయార్ణవావిః ప్రభవద్దారువతనుప్రభాసంహతికిన్ ॥ 42

క॥ సకృదురిచ్చతనిజాఖ్యా ప్రకటితచాంద్రమసకిరణపాళీబహుధా ।
వికలీకృతాజవంజవ నిరాంధతమసనివృతికి నిఖిలాకృతికిన్ ॥ 43

క॥ కళ్యాణగుణికి, మోచితఖల్యాదుర్మోచపాపకంచుకబలసా ।
కల్యాతికల్యఘనసా, శీల్యమహానీలశైలశేఖరమణికిన్ ॥ 44

క॥ వైహాయసనిధీగమ, నాహనుహామికాప్రవర్ధితాతిపిపాసో ।
మోహాపదరిష్టమోచన రోహణవాస్తతికి, నిగమరూఢాగతికిన్ ॥ 45

క॥ కరుణాకల్పున, కురుమణీ, తరుణారుణబింబవిస్ఫురత్స్ఫుటవిలస ।
త్కిరణాలూనోగ్రతమః, పరిణామఫణాఢ్యభుజగపతితల్పునకున్ ॥ 46

క॥ బహుళబ్రహ్మహనసపా, పహారణచణనిత్యతావిభాసిచ్ఛాయా ।
సహితసదాతనపల్లవ, బహుపాదూపునకు దళితభవతాపునకున్ ॥ 47

వ॥ సభక్తిప్రణామపూర్వకంబుగా, నే నొనర్చి సమర్పింపంబూనిన శ్రీ విష్ణుపురాణంబునకనుక్రమణిక యెట్లనిన :—

శ్రీపరాశరుండు, జగద్ధితార్థంబుగా నంశషట్కసమేతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబు నంగషట్కసమేతంబైన నిగమంబునుబోలె నిర్మించి ప్రియశిష్యుండైన మైత్రేయమహామునికిం జెప్పె. తత్ప్రకారంబు॥ 48

చ॥ తళుకుమెఱుంగుఁగోరలు, సుదగ్రమహావివృతాస్యగహ్వర
జ్వలితకరాళజిహ్వ, జలజాతభవాండము దూఁట్లుబుచ్చు ను।
జ్జ్వలితసటాచ్ఛటల్, ప్రళయసంజనితస్తనితోద్భటార్భటిన్
గలఁచు ఘనాట్టహాసములుఁగల్గిన శ్రీనరసింహుఁగొల్చెదన్॥ 49

గీ॥ తెలివి పౌర్వాహ్ణికక్రియల్, దీర్చియధిక,గరిమనాసీనుఁడగుపరాశరమునీంద్రుఁ।
గాంచిమైత్రేయుఁ డత్యంతగౌరవంబు, తనరసాగిలిమ్రొక్కి యిట్లనుచుఁబలికె॥

చ॥ అమితమనీష, వేదములు నంగచయంబులు సర్వశాస్త్రముల్
క్రమమున నభ్యసించితి, సలక్షణయుక్తి, భవత్కృపాదరం।
బుమహిమ నెల్లశాస్త్రములుఁబూని పరిశ్రమ మెక్కుడంచు, సం
దముగ మనీషులెన్నఁగ మనంబుల నస్నతిఁ ప్రసన్నతన్॥ 51

సీ॥ కలిగె నేరీతిజగంబు,క్రమ్మఱ నెట్లుకలుగు యన్వయమయి కానుపించుఁ?
బొడమునెచ్చట,నెందు పొడవణిఁయడఁగు భూతముల ప్రమాణంబు తెలఁపనెంత?
దేవాదిసంభవం బౌ వసుధాచలసాగర ప్రమితి సంస్థానసరణి।
సవితృప్రభృతికసంస్థానప్రమాణముల్ దేవాదివంశసంస్థితులు, మనువు।

గీ॥ లన్నిమన్వంతరములు,కల్పాదికముల,నరుసయుగధర్మములును, దేవర్షి రాజ। [య॥
చరితములు,వేదశాఖావతరణమహిమక్రమము,వర్ణాశ్రమములధర్మములు తెలి

క॥ ఆనతియిమ్మని, నిజ పాదానతుఁడై వేఁడుకొనిన యమ్మైత్రేయున్।
బూనికఁజూచి పరాశరుఁ, డనందసార్ద్రహృదయుఁడై యిట్లనియెన్॥ 53

క॥ భళిభళి, లెస్సతలంచితి, నలఘుఁడుమాతండ్రితండ్రియైన వసిష్ఠుం।
డలవునఁజెప్పినదిప్పుడు, తలఁపునకున్ వచ్చెనీవు తలఁచుటకతనన్॥ 54

క॥ క్రూరగతి కౌశికునిచే, ప్రేరితుఁడగుదనుజుచేత, మృతిఁబొందెను, వి।
స్వారతపోనిధి శక్తి యు,దారుఁడుమాతండ్రి యనుచు నంతయు వింటిన్॥ 55

చ॥ విని, వినివిష్టకోపశిఖివిహ్వలచిత్తత, దుష్టదైత్యనా
శనమునకొక్కసత్త్రము, విశంకటలీలనొనర్ప, నగ్నిలో।

ననిమిషవైరికోటి దెగటార్చి, మదీయపితామహుండు, క్రు
స్సననునుజూచి యిట్లను, మనంబు కృపారసమిశ్రమై తగన్ ॥ 56

ఉ॥ కోపముమాను, నక్కసులకున్ మనకున్ బనియేమి, నీగుణుం
డా పతితుండు గాఁడు, దివిజారులచే నిటులౌట, పూర్వజ।
న్మాపరిమేయకర్మఫల, మట్లగుటన్ విను, మూఢునట్లు క్రో
ధోపహతుండవుగాఁడు, ఘనుఁడున్నతబోధముకల్మి పౌత్రకా ॥ 57

క॥ ఎవ్వరినెవ్వరుచంపెదు, రెవ్వరుచచ్చెదరు జనులకెల్ల నియతమై।
నివ్వటిలు పూర్వకర్మం, బెవ్వలనిక్కఁజనినఫలమునిచ్చుచు నుండున్ ॥ 58

గీ॥ మనుజకోటి బహుక్లేశముల ఘటించి, నట్టికీర్తితపంబుల నడఁగఁజేయు।
క్రోధమెన్ని తెరంగుల, క్రోధియాట, పాతకంబని చెప్పిరి పరమమునులు ॥ 59

క॥ వాసిన్ స్వర్గశ్రేయో, వ్యాసేధనిదానమనుచు వర్ణింతురు పు।
ణ్యాసక్తపృథులు, పరమర్షు, లుదాసీనత కోపముడుగ వయ్య కుమారా! ॥ 60

గీ॥ అనపరాధులు దైతేయులగ్నిలోన, గాలిరింతట చాలు నీకగ్నమపని।
సాధుజనములు నిత్యక్షమాధనాఢ్యు, లదిగవిందుముగాదె యెందును గుమార॥

వ॥ అని యిట్లు మహాత్ముండైన, అస్మత్పితామహుం డనునయించినఁ దద్వాక్య
గౌరవంబున, నపహృతసత్త్రయాగుండనైతి. వసిష్ఠుండును సంతుష్టుండయ్యె
నంత॥ 62

ఉ॥ వారిజసంభవాత్మజుఁడు వారితదివ్యతపోధనుండు దే
వారులకెల్లఁ గర్తయగునట్టి పులస్త్యుఁడు వచ్చెన్ మహా।
దారుఁడు మత్పితామహుఁడు సర్ఘ్యమొసంగి, మహార్హపీఠమై
దీరతనుంచ, నుండి, సముదీర్ణతతో, ననుజూచి యిట్లనున్ ॥ 63

ఉ॥ వైరము మిక్కిలయ్యును, నవార్యతపోధన! యివ్వసిష్ఠువా।
గ్గౌరవమూది, తాల్మిమదిఁ గైకొని నిల్పితిగాన నీవు, స।
ర్వోర్వరపురాణసర్గములు యుక్తినెఱుంగెదు, మత్కృపారస
స్ఫారకటాక్షవీక్షణవశంబున భాసురధీసమగ్రతన్ ॥ 64

సీ॥ సన్మునీంద్ర! మదీయసంతతిచ్ఛేదఁగడు, సల్కగల్గియుఁ దెగనైతిగాన।
వరమిత్తుఁగొనుము, భవ్యపురాణసంహితా, కర్తవయ్యెదు లెస్సగాఁగ, దేవ
తాపారమార్థ్యమంతయునెఱింగెదు, ప్రవృత్తినివృత్తకర్మసంతతులయందు।
నీమతివిమలమై నెగడెడు మత్ప్రసా, దాతిశయంబున, ననిపులస్త్యుఁ।

గీ॥ డానతీయ వసిష్ఠుఁడిట్లనియె నిమ్ము, హోత్రుఁ డానతియిచ్చిన యట్లునీకు।
సర్వమును నగుననియె, నాచందమెల్లఁ, దలఁపునకువచ్చెనిపుడు నీపలుకువలన॥

వ॥ అప్పురాణసంహిత నీకెఱింగించెద ఇజ్జగంబు శ్రీవిష్ణునివలన నుద్భవించె; అతనియందు నిలిచె; ఇజ్జగంబునకు స్థితిసంయమకర్త యతండ; ఇజ్జగంబులు నవ్విష్ణుఁదేవుండని చెప్పి యప్పరాశరమునీంద్రుఁడిట్లనియె॥ 66

సీ॥ అవికారుఁడై శుద్ధుఁడై నిత్యుఁడై పర, మాత్ముఁడై సర్వజీవాత్ముఁడగుచు।
నిత్యైకరూపుఁడై సిరజగస్థుఁడై పద్మాయతాక్షుఁడై భర్గుఁడగుచు।
దేవుఁడై శ్రీవాసుదేవుఁడై ప్రణవమై, భూరిసృష్ట్యవనాంతకారియగుచు।
నవ్యక్తమై వ్యక్తమై స్థూలసూక్ష్మాత్ముఁడై, యేకరూపుఁడై, యాద్యుఁడగుచు॥

గీ॥ జగములకుమూలభూతుఁడై, సకలలోక, ములకునాధారమై, సర్వమునకు నంత।
రాత్మయై,యణువులకును నణువగుచును, వెలయునేదేవుఁడాదేవు విష్ణుఁగొలుతు॥

వ॥ ఇవ్విధంబున జగదీశ్వరుఁడగు శ్రీ విష్ణుదేవునకు మ్రొక్కి చెప్పెద. తొల్లి దక్షాది మునులకు పితామహుండుచెప్పె. ఆ దక్షాదిమునులు నర్మదాతటంబున సార్వభౌముండగు పురుకుత్సునకుం జెప్పిరి. అప్పురుకుత్సుండు, సారస్వతునకుంజెప్పె నాసారస్వతుండు నాకుంజెప్పె॥ 68

గీ॥ పరుఁడు,పరులకుఁబరుఁడై, ప్రబలమహిమఁ,జెలఁగుపరమాత్ముఁడాత్మ సంస్థితుఁడు,
వర్ణనాది వినిర్దేశవర్జితుండు, సిద్ధగతి నూర్మిషట్కంబుచెందకుండు॥ [రూప।

వాసుదేవతత్త్వము.

క॥ జగములలోపలతా, న, జ్జగములుతనలోపలను ప్రశస్తినిలుచుటఁ గా।
నిగమాంతవేదులెన్నుదు, రగణితగతి"వాసుదేవుఁ"డనిమునినాథా॥ 70

వ॥ అవ్వాసుదేవతత్త్వంబు నిత్యంబును, నజరంబును, నక్షరంబును, నవ్యయంబును నేకస్వరూపంబును, వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపంబును, హేయగుణప్రతిభటంబును, నిర్మలంబునునగు పరబ్రహ్మంబు. ఆ బ్రహ్మంబునకుఁ బురుషుండును, ప్రధానంబును, వ్యక్తంబును, కాలంబును ననునాల్గురూపంబులు, వీనికన్నపరంబయి శుద్ధంబైన యవ్విష్ణుపరమపదంబును సూరిజనంబులు చూతురు; ఇప్పురుష ప్రధానవ్యక్తకాలంబులను బ్రహ్మరూపంబులు ప్రతిసర్గంబునందును వ్యక్తి సద్భావహేతువులై వర్తిల్లు. విష్ణుదేవుండు క్రీడించు బాలకుండునుంబోలె వివిధంబున బహురూపంబులఁ జేష్టించు॥ 71

చ॥ అనయము నిత్యమై సదసదాత్మికమై, యతిసూక్ష్మమైకడున్
ఘనమగుచున్న తత్ప్రకృతి పెద్దలుచెప్పుదురాగమార్థముల్।

గనుఁగొనుచున్ బ్రధానమని, కావుననింతకుఁ గారణమ్మ స
జ్జనసుత యాప్రధానము, నిజంబు తలంపఁ బ్రపంచకోటికిన్ ॥ 72

క॥ అవ్యక్తమనెడునామము, సువ్యక్తంబగుచుఁదనకుఁజొప్పడఁగా, స ।
ర్వవ్యాపియై ప్రధానము, దివ్యమహిమ వెలయుచుండు ధీరప్రవరా ! ॥ 73

వ॥ ఆప్రధానతత్త్వంబక్షయంబు, నాన్యాధారంబ మేయంబమలంబు, ధ్రువంబు, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధరహితంబు, త్రిగుణంబు, జగత్కారణంబు; అనాదిప్రభవావ్యయంబు, వ్యాప్తంబునునని బ్రహ్మవాదులు చెప్పుదురు॥ 74

ఉ॥ కేలుఁబగల్లునాకసము, పృథ్వి, తమంబు వెలుంగుఁగాక యు
ద్వేలతరేంద్రియంబులకుఁ దెల్లముగాక, నిజప్రధానలీ ।
లాలలితుండు పూరుషుఁడు శ్లాఘ్యత బ్రహ్మసమాఖ్యనొప్పుభ
వ్యాలఘుచిత్స్వరూపమహిమాస్పదమై మునిలోకపూజితా ॥ 75

క॥ వెలయఁగవ్యక్తమతీత, ప్రలయంబున నణఁగి మగుడఁ బ్రకృతిభవంబై ।
నిలుచుట నిసర్గమదితా, నలవడు ప్రాకృతమనంగ, నధికసుస్థిరతన్ ॥ 76

మ॥ కమలాధీశుఁడు సుమ్ము మౌనివర! యికాలంబుచర్చింప, న
తము లేదాదియులేదు, దీనికి ననూనత్వంబునన్ సర్గసం ।
యమసంస్థానము లిందుచేనెపుడు సమ్యక్ప్రాప్తిఁ సచ్ఛిన్న భా
వములై వర్తిలుఁజువ్వె యెల్లపుడు దివ్యలీలసంధిల్లగన్ ॥ 77

సృష్టిక్రమము.

వ॥ ఇట్లు ప్రవర్తిల్లుచుండ గుణసామ్యంబున నప్పురుషుండు పృథక్సంస్థితుండై యుండ విష్ణుస్వరూపంబైన కాలంబుపరివర్తించు. ఆప్పుడు పరబ్రహ్మంబును, పరమాత్మయు జగన్మయుండును, సర్వభూతేశ్వరుండును, సర్వాత్మయుఁ పరమేశ్వరుండును నగు శ్రీహరి సర్గకాలంబున స్వేచ్ఛాప్రధానపురుషుల యందుఁ బ్రవేశించి క్షోభంబు నొందించును. అట్లు క్షోభంబునొంది క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితంబైన ప్రకృతివిశేషంబువలన మహత్తత్త్వంబు పుట్టె. గుణమేళనంబునఁ ద్రివిధంబయ్యె. త్వక్కుచేత బీజంబువలె బ్రధాన తత్త్వంబుచేత మహత్తత్త్వం బావరింపంబడు. అమ్మహత్తత్త్వంబువలన వైకారికంబును, తైజసంబును, భూతాదియు నన గుణమేలనంబున నహంకారంబు త్రివిధంబై వర్తిల్లును. అందుఁ దామసంబైన భూతాదియను నహంకారంబు వికృతినొంది శబ్దతన్మాత్రంబువలన శబ్దలక్షణంబైన యాకాశంబు పుట్టె. భూతాదిచేత నావరింపఁబడు నయ్యాకాశంబు వికృతినొంది స్పర్శమాత్రంబు పుట్టించె,

దానివలన మహాబలవంతంబై స్పర్శగుణంబైన వాయువుపుట్టె. ఆకాశంబుచే నావరింపఁబడు నావాయువు వికృతినొంది రూపతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రూపగుణంబైన తేజంబుపుట్టె. వాయువుచే నావరింపఁబడు నాతేజంబు వికృతినొంది రసతన్మాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన రసగుణంబులైన జలంబులు పుట్టె. తేజంబుచే నావరింపఁబడి యాజలంబు వికృతినొంది గంధమాత్రంబు పుట్టించె. దానివలన గంధగుణంబైన పృథివిపుట్టె. ఇది తామసాహంకారంబువలనఁ బుట్టిన భూతతన్మాత్ర సృష్టియనంబరగు॥ 78

సీ॥ అనఘాత్మ తైజసంబను నహంకారంబు, వలన నింద్రియములు గలిగెనవియుఁ।
జెప్పెద, శ్రోత్రంబు జిహ్వయు నేత్రంబు, నాసిక త్వక్కు మనంబు ననఁగ।
నాఱును బుద్ధీంద్రియంబులు శ్రవణాదిసిద్ధికై కలిగె నూర్జితము లగుచుఁ।
బరిపాటి వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ, ములగు కర్మేంద్రియంబులు మునీంద్ర!
గీ॥ యుక్తి శిల్పాదిసిద్ధికై యొనరు నివియు, వినుము వైకారికం బన విశ్రుతిగను।
నయ్యహంకారమునఁ బుట్టె నఖిలమైన, దేవతాసర్గమీరీతి దెలిసికొనుము॥ 79

వ॥ ఇట్లు వైకారికాహంకారంబు వలన నింద్రియాధిదేవతలుపుట్టిరి. ఆకాశవాయుతేజస్సలిలపృథువులు శబ్దాదిగుణసంయుతంబులై శాంతంబులును, ఘోరంబులును, మూఢంబులును, విశేషంబులును నై పృథగ్భూతంబులై యుండు, అన్యోన్య సంయోగంబు నొంది ప్రజల సృజించు॥ 80

సీ॥ తెలివితోఁ బూరుషాధిష్ఠితత్వమున, నవ్యక్త మహదనుగ్రహంబువలన।
మహదాదు లత్యంత మహిమ నండంబు ను త్పాదించు,నది పరిపాటి పెద్ద।
యగుచు బుద్బుదతుల్యమై భూతసమితిచే, నభివృద్ధమగు జలాభ్యంతరమున।
బ్రహ్మస్వరూపమై పరగు విష్ణున కది, తలపోయ ప్రాకృతస్థాన మయ్యె॥
గీ॥ నందుఁజతురాననుండయ్యె నబ్జనేత్రుఁ, డుల్బమునురాచలముజరాయువున గాని।
గర్భజలము సముద్ర సంఘములు నయ్యె,నధికవిస్మయ మొదవ బ్రాహ్మణవరేణ్య!॥
క॥ గిరిసాగరాంతరీప, స్ఫురితసురాసురమనుష్యపూర్ణములై భా।
సురలీల జగములెల్లన్ ; బరిపాటిం గలిగెనందుఁ బరమమునీంద్రా॥ 82

వ॥ అయ్యండంబు బహిర్భాగంబున నుత్తరోత్తరదశగుణితములైన వారివహ్నివాయువ్యోమభూతాదిమహదవ్యక్తంబు లనెడు సప్తావరణంబుల చేతను నారికేళఫలాంతర్బీజంబు బాహ్యోపకంబులచేతంబోలెఁ బరివృతంబగుచు నుండు ; అందు రజోగుణకలితుండై విశ్వేశ్వరుండైన హరి బ్రహ్మత్వంబుదాల్చి యీజగత్సృష్టియందుఁ బ్రవర్తించు. సత్త్వగుణకలితుండై సృష్టంబైన

జగంబు విష్ణుత్వంబునఁ బాలించు; తమోగుణకలితుండై యతి భీషణంబైన
రుద్రరూపంబు దాల్చి యఖిలభూతంబుల భక్షించు; ఇవ్విధంబున॥ 83

సీ॥ అఖిలంబు మ్రింగి యేకార్ణవంబున, నాగ పర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి।
యోగనిద్రారూఢినొంది మేల్కనిపున, సృష్టి గావించు స్రష్టృత్వ మొంది।
సృష్టిరక్షణనాశకృత్యంబులకు బ్రహ్మ, విష్ణు రుద్రాఖ్యలుద్వృత్తిఁదాల్చు।
ప్రమదంబుతోడుత భగవంతుఁడగుజనార్దనుఁ డొక్కరుఁడెను వ్యామునివరేణ్య॥

గీ॥ భూతములునింద్రియమ్ములుపూరుషుండు,కూడఁగనుపట్టు,జగమునుగుణచయంబు
మహదహంకారములును,శ్రీమత్పయోజ,పత్రనేత్రుండెనుమ్ముతప్పదునిజంబు॥ 84

వ॥ అని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 85

గీ॥ అప్రమేయంబు నిర్గుణం బమలతరము, పరము శుద్ధంబు నైనట్టి బ్రహ్మమునకు।
కలిగనేలీల సృష్ట్యాదికర్తృకత్వ, మానతీయంగవలయు సంయమివరేణ్య॥ 86

వ॥ అనినఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 87

సీ॥ యత్నంబు చేయు బ్రహ్మమునకు శక్తులు, స్వభావము లెడ సంభవించు।
కొలఁదిడఁగారాక, గోచరింపఁగరాక, స్వర్గాదివైభవ శక్తులమరుఁ।
బావకునకునెట్లు పరఁగునుష్ణత యట్లు, బ్రహ్మంబునకు శక్తి పటిమనువ్వ।
నారాయణుండు తా నలినాసనుండను, భూమిక తాల్చె సంపూర్ణమహిమ॥

గీ॥ నాతనికి నిజమానంబుచేత వర్ష, శతము పరమాయువది రెండు సగములైన।
నొకటిపూర్వపరార్థమా, నొకటియెన్న,గొన ద్వితీయపరార్థమా,మునివరేణ్య॥88

కాలవిభాగము.

చ॥ కనుఁగొన విష్ణురూపమగు కాలము సుమ్మిటులై ప్రవర్తిలున్
మునుపు తదీయవైభవము మోదముతో నెఱిఁగించినాఁడనీ।
కనఘ! చరాచరంబులకు నన్నిటికిన్ పరిణామకారియై
వినుతికి నెక్కు తత్క్రమము, విస్తరలీల నెఱుంగఁగాఁదగున్॥ 89

వ॥ పదేను నిమేషంబు లొక్కకాష్ఠ, ముప్పదికాష్ఠ లొక్కకళ, ముప్పదికళలొక్క ముహూర్తంబు. ముప్పది ముహూర్తంబులు మనుష్యమానంబున నొక్క యహోరాత్రంబు. పదియేనహోరాత్రంబు లొక్కపక్షంబు, రెండుపక్షంబు లొక్కమాసంబు. ఆఱుమాసంబు లొక్కయయనంబు. అవిదక్షిణోత్తర సంజ్ఞలం గలరెండు సంవత్సరంబు. అందు దేవతలకు దక్షిణాయనంబు రాత్రియు, నుత్తరాయణంబు పగలునునగు. ఇట్లు దేవతా పరిమాణంబునఁ

బండ్రెండువేల వర్షంబులు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞితంబైనయొక్క చతుర్యుగంబగు. అందు కృతయుగంబునకు నాల్గువేలు. త్రేతాయుగంబునకు మూఁడువేలు. ద్వాపరంబునకు రెండువేలు. కలియుగంబునకు వేయిదివ్య సంవత్సరంబులని చెప్పుదురు. కృతయుగపూర్వసంధ్య నన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నన్నూఱు, త్రేతాయుగ పూర్వసంధ్యమున్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబుమున్నూఱు; ద్వాపరయుగసంధ్య యిన్నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నిన్నూఱు, కలియుగపూర్వసంధ్య నూఱు, తత్సంధ్యాంశంబు నూఱు దివ్యవర్షంబులు. ఇట్లు యుగసంధ్యా సంధ్యాంశంబులు పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు నొక్క చతుర్యుగంబగు. సంధ్యా సంధ్యాంశంబుల మధ్యకాలంబు యుగాంతం బనంబరగు. ఇట్లు కృతత్రేతాద్వాపరకలిసంజ్ఞలంగల నాల్గుయుగంబులు నొక్క చతుర్యుగంబనంబరగు. అట్టి చతుర్యుగ సహస్రంబు బ్రహ్మకు నొక్క దివసంబగు. అట్టి దివసంబునందు చతుర్దశమనువులు పుట్టుదురు. వారికాలంబు వినుము. సప్తఋషులు సురలుఁ మనువునకును బుత్త్రులైన నృపతులు నేకకాలంబున సృజింపంబడి యేకకాలంబున సంహృతులగుదురు. వీరలకాలంబు డెబ్బదియొక్క దేవతాయుగంబు. అది మనుష్యమానంబున ముప్పదికోట్లునరువదియేడు లక్షలు నిరువదివేలు వత్సరంబులవిచతుర్దశగుణితంబైన బ్రహ్మకు నొక్క పగలు. అప్పగటి చివర, నైమిత్తికప్రళయం బనంబరగు, అందు॥ 90

చ॥ విలయదవానలచ్ఛటల, వేఁడిమి భూర్భువరాదిలోకముల్
కలయఁగఁ బర్వ, తాపమునఁ గ్రాగి, మహర్నిలయుల్ సశిన్ జను ।
స్థలమునకేగి రంత, నతిదారుణలీల మహానిలోత్కరం
బులజగ మెల్లముంచె, పరిపూర్ణ మహార్ణవవారిపూరముల్ ॥ 91

క॥ ఆయేకార్ణవమున ఫణి, నాయకశయనమున బద్మనాభుఁడు నెలయున్ ।
దోయజభవసంజ్ఞ జగం, బాయతగతి మ్రింగి, యోగులభినుతిసేయన్ ॥ 92

వ॥ దినప్రమాణమైన రాత్రి చనినఁ దదంతంబున నెప్పటియట్ల జగంబుల సృజించు. ఇట్లు బ్రహ్మకుఁ దత్ప్రమాణంబున వర్షశతంబు పరమాయువగు. అందుసగంబు పూర్వపరార్థంబు నతిక్రమించె. తదంతంబున పద్మకల్పంబన విశ్రుతంబయ్యె. ఇప్పుడు ద్వితీయపరార్థంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నది. కల్పంబు వారాహంబనం బరగు నని చెప్పి మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 93

గీ॥ అనఘచరిత ! యతీతకల్పావసాన, మున నిశానుప్తుఁడై లేచి వనజభవుఁడు ।
సత్త్వసమధికుఁడగుచుశూన్యత్వమందు, లోకమీక్షించితనయాత్మలోఁదలంచి॥

వ॥ బ్రహ్మస్వరూపియైన నారాయణుంగూర్చి యమ్మంత్రంబుదాహరించె॥ 95

శ్లో॥ ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తా ఆపోవై నరసూనవః ।
అయనంతస్య వాః పూరం తేన నారాయణ స్స్మృతః ॥ 96

క॥ ఆరయ నరసూనులగుట, నారములన జలములమరు, నారములయనం ।
బై రాజిల్లుకతంబున, నారాయణుఁ డనఁగఁ బద్మనాభుఁడు వెలయున్ ॥ 97

వ॥ అనితలంచి విశ్వంభర యంభోంతర్గత యగుట యెఱింగె నప్పుడు॥ 98

సీ॥ తనువు విదర్చ సంస్తబ్ధ తనూరుహాళి, దతి నజాండంబు రంధ్రములు వ్రోవ ।
వాలధి త్రిప్పు దుర్వారవాతాహతి, నబ్దముల్ వలయాద్రి యవలికేగ ।
ఘుర్ఘురధ్వనిచేయఁ గోటిసంఖ్యాకని, ర్ఘాతారభటికంక గడలుకొనఁగ ।
అడుగువెట్టిన ఛలోదగ్రఖురాఘాతు, ట్టనగేంద్రములైనఁ దునిసిపోవ॥[హిమఁ।

గీ॥ హరియె యజ్ఞత్రయీమయంబైన ఘోణి, రూపధేయంబుదాల్చి, యారూఢమ
దనుజనుస్థానవాసులై మునులుపొగడ, సంభృతోల్లాసభాసియై జలధిఁజొచ్చె ॥

వ॥ ఇట్లు మత్స్యకూర్మాదిరూపంబులుదాల్చి జగద్ధితంబొనర్చు నీశ్వరుండు, యజ్ఞ
వరాహరూపంబుదాల్చి రసాతలగతియైన విశ్వంభరజూసిన నద్దేవియుఁ బ్రణ
మిల్లి భక్తివినయవినమితోత్తమాంగయై యిట్లని నుతించె ॥ 100

గీ॥ శంఖచక్రగదాధరా ! సర్వభూత, మయ ! జగన్నాధ ! నీకునమస్కరింతు ।
ప్రేమతొల్లియు నను నుద్ధరించితి వను, కంప నిప్పుడు నను నుద్ధరింపవయ్య ॥

క॥ ఏమొదలగు భూతంబులు, దామోదర ! తావకాంశధరములుగావే ।
వేమరునీ కిదె మ్రొక్కెద, శ్రీమహిళానాధ యుద్ధ రింపుమునన్నుఁ ॥ 102

సీ॥ పరమాత్మ ! ప్రకృతిరూపక ! పూరుషాకార, ! మహదహంకారతన్మాత్రభూత ।
కాలేంద్రియాత్మక ! కలుషనాశన ! జనా, ర్దన ! సర్గవిలయసంస్థానకార్య ।
నిపుణ ! గోవింద! మానితగుణాధార, ! నిర్గుణైక ! కొనునాదుమ్రొక్కులివుడు।
తల్లివిదండ్రివి దాతవు భర్తవు, పోషకుండవు జగంబులకునెల్ల ।

గీ॥ లీలనేకార్ణవంబైనవేళ భోగి, భోగపర్యంకతలమునఁ బూర్ణమహిమఁ ।
బవ్వళింతువునీకన్న పరముఁడొకఁడు, కలఁడె, చర్చించిచూడ, జగన్నివాస ! ॥

క॥ వనజాక్ష ! వాసుదేవా, ! నినుగొలువకదొరక నేర్చు నేమర్త్యునకుఁ ।
వినుతవిముక్తివధూసం, గనికామసుఖానుభవవికస్వరలీలల్ ॥ 104

క॥ కనునవి, వినునవి, మనమున ననయముఁదలపోయఁ గొలఁదిరైనవి, బుద్ధిం ।
బనుపడనిశ్చితమైనవి, మునినుతభవదీయరూపములుచర్చింపన్ ॥ 105

క॥ అరయనాధారమై,స్రష్టవై యుపాశ్రయంబవై, యాత్మవై నాకునప్రమేయ !
యుండుదువు నీవు,దానిచేనొనరుదేను, మాధవియనంగనత్యంతమహిమవెలయ॥

క॥ జ్ఞానస్వరూపజయ, ! నిత్యానుపమానందగుణ ! జయ ! నిరుపమదయా ।
ధీనమనోంబుజ ! జయ, ! లక్ష్మీనారీ రమణ ! జయ ! సమేధితశౌర్యా ॥ 107

వ॥ యజ్ఞంబును, వషట్కారంబును, ఓంకారంబును, అగ్నులును, వేదంబులును,
తదంగంబులును, యజ్ఞపురుషుండును, సూర్యాదిగ్రహంబులు, నఖిల నక్షత్రం
బులును, మూర్తామూర్తంబులును, దృశ్యాదృశ్యంబులును నీవ; యిట్లు సర్వే
శ్వరుండవైన, నీకు నమస్కారంబు ॥ 108

చ॥ అని వసుధాపురంధ్రి, వినయాతిశయంబునఁ దన్ను నీగతిఁ
వినుతులు సేయ మెచ్చి, పృధివీధరుఁడుద్ధత శుద్ధసామని ।
స్స్వనఘనఘుర్ఘురారభటి సారెకుఁ జేయుచు దంష్ట్రికాంచలం
బునవడి నెత్తి తెచ్చె నతిమోదమెలర్ప వసుంధరాసతిఁ ॥ 109

చ॥ సురుచిరదంష్ట్రచే, ధరణినుస్థితఁ జేసి రమావధూమనో
హరుఁడు విదిర్చె వేదమయమైన శరీరము స్తబ్ధతాతిభీ ।
కరవరరోమఘూతములఁ గంజభవాండము తూఁట్లువోవనా
హరి, నడసీయ రోమనిచయాంతర సంస్థితులైన సన్మునుల్ ॥ 110

వ॥ జనస్థాననివాసులైన సనందనాదులు భక్తినమ్రకంధరులై ధీరతరోద్ధతేక్షు
ణుండైన యద్ధరాధరుని నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 111

క॥ పరమేశ ! కేశవాచ్యుత, ! వరశంఖగదాసి చక్రవర్ణితబాహా ।
పరిఘు ! జగదుద్భవస్థితి, పరిహృతికారణచరిత్ర పాలించుమమ్ముఁ ॥ 112

సీ॥ వేదములు పాదముల్, విశదదంష్ట్రికలు యూపములు, యజ్ఞములు దంతములు, చితులు।
వక్త్రంబు, జిహ్వపావకుఁడు రోమంబులు, కుశసముత్కరము, లక్షులు, దివంబు ।
రాత్రియు, స్థూలశిరంబు బ్రహ్మపదంబు, సకలసూక్తంబులు సటలు , ఘ్రాణ।
మతులహవిస్సు, గండతలముల్ స్రుక్కులు, మహితనాదంబు సామస్వరంబు॥

గీ॥ తనువు ప్రాగ్వంశ, మఖిలసత్రములు సంధు, లిష్టములు పూర్తములు, చెవులిద్ధమహిమ
వెలయు దేవరవారికి వేదవేద్య, ! యజ్ఞపూరుష ! వికచపద్మాయతాక్ష ॥ 113

ఉ॥ పన్నగశాయి ! భక్తజనపాలనఖేలనలోల ! లీల నీ
యున్నత దంష్ట్రికాగ్రమున నున్న వసుంధర చూడనొప్పె, సం।
పన్న పయోరుహాకరనిమజ్జన కేళికవేళఁ గోరపై
నున్న సమున్న పంకిలపయోరుహిణీనవపత్రమో యనన్ ॥ 114

గీ॥ వింతగ భవత్పదక్రమాక్రాంతమయ్యె, నంతయు, ననంతపదము, శ్రీకాంతకాంత! ।
తావకీనవపుర్వ్యాప్తమై వెలసెను, రోదసీగహ్వరంబు నిరూఢ మహిమ ॥ 115

వ॥ దేవా! నీవొక్కరుండవే పరమార్థంబవు. నీప్రభావంబున చరాచరాత్మకంబైన జగంబు వ్యాప్తంబయ్యె. జ్ఞానాత్మకుండవైన నీరూపంబైన జగంబు నందఱు బుద్ధిలేక యర్థస్వరూపంబుగాఁ జూచి మోహంబున మునుంగుదురు. కొందఱు జ్ఞానవిదులు శుద్ధచేతస్కులై యిజ్జగంబు జ్ఞానాత్మకంబుగాఁ జూతురు. సర్వాత్మకుండును, పరమేశ్వరుండును నైన నీవు ప్రసన్నుండవై యుద్ధర నుద్ధరించి మాకు సుఖంబు సేయుమనిరంత ॥ 116

చ॥ మొనసి, సనందనాది మునిముఖ్యులుఁ దన్నునుతింపఁ, బద్మలో
చనుఁడు మహార్ణవంబుపయి సాగరమేఖలనిల్పె, నప్డు మే।
దినియు మునుంగదయ్యె, నతిదీర్ఘవిశాలత, నంబురాశిలో
ననువుగనెప్పటట్ల సమయై తగె, ద్వీపసరిద్ధరాఢ్యయై ॥ 117

మ॥ మును, సర్గాంతమునన్, లయాగ్నిశిఖలం, మోఘక్రియం, గాలి పో
యినభూమీధరకోటి, దివ్యతరభూయిష్ఠప్రభావంబునన్।
వనజాతాక్షుఁడు తొంటియట్ల, చెలువొందన్ నిల్పెఁ, బద్మోద్భవుం
డనునామంబు ధరించి తాన మహనీయామోఘసంకల్పుఁడై ॥ 118

వ॥ ఇట్లమోఘవాంఛితుండైన, ధరాధరుండు, బ్రహ్మరూపధరుండును రజోగుణావృతుండునై, భూవిభాగంబు చేసి, సప్తద్వీపంబులు యథాప్రకారంబున నేర్పరించి, భూరాదిచతుర్లోకంబులు తొల్లిటి యట్ల యేర్పరించి, సృజ్యశక్తులు ప్రధానకరణీభూతంబులుగా, సమస్తజనంబుల సృజించెనని శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 119

క॥ దేవఋషిపితృదనుజమ, ర్త్యావళులన్, వృక్షతిర్యగాదుల నా రా।
జీవభవుఁ డే విధము వాఁ, డై వెలయ సృజించె, చెప్పుమయ్య, తెలియఁగాన్ ॥

మ॥ అనినన్, శక్తికుమారుఁడిట్లనియెఁ గల్పాదిన్ సిసృక్షుత్వచిం
తనఁబద్మాసనుఁడుండ సర్గమపుడుద్ధంబయ్యె, నుద్యత్తమో।
ఘనమై, బుద్ధివివర్జితంబయి, సమగ్రంబై నగాఖ్యాకమై
వినుతప్రక్రియఁజూడఁ బెంపెసఁగియుర్వీదేవచూడామణీ! ॥ 121

వ॥ తమంబును, మోహంబును, మహామోహంబును, తామిస్రంబును, అంధతామిస్రంబును, అనునైదు పర్వంబులుగల యవిద్య ప్రజాపతివలనఁ బ్రాదుర్భవించె. అదియ పంచధావస్థితంబై బహిరంతరంబుల, అప్రకాశంబై, సంవృతాత్మకంబై, నగాత్మకంబైన సర్గంబై పుట్టె, ముఖ్యసర్గంబునంబరగె. ముఖ్యంబులుగదా నగాదులు. అప్పుడప్పితామహుం డాముఖ్యసర్గంబవలోకించి

మఱియు సాధకంబైన సర్గాంతరంబు తలంచుచుండ, నతనికిఁ దిర్యక్సర్గం బభివర్తింప నందువల్లఁ దిర్యక్సర్గంబు పశ్వాదులు తమఃప్రాయంబులు, నవేదులు, నుత్పథగ్రాహులు నజ్ఞానులు, జ్ఞానమానులును, అహం మానులును, అంతఃప్రకాశంబులు, పరస్పరావృతంబులు నష్టావింశ ద్విధాత్మకంబులునై పుట్టెను. ఆతిర్యక్సర్గం బన్యసాధకంబుగాఁ దలంచి సర్గాంతరంబు తలంచునజునకు నూర్ధ్వశ్రోతంబు ప్రవర్తించిన నందువలన సాత్త్వికంబైన దేవసర్గంబుపుట్టె. వారు సుఖప్రీతిబహుళులును, బహిరంతరం బుల ప్రకాశులును, అనావృతులును, తుష్టాత్ములునునై వెలుంగుదురు. ఆదేవ సర్గంబుచూచి పరమప్రీతిసంపన్నుండై, పుండరీకాసనుండు వెండియుసర్గాం తరంబు చింతించుచుండ, నర్వాక్శ్రోతంబు ప్రవర్తింప నందువల్ల తమోరజో ఽధికంబును, దుఃఖబహుళంబును పునఃపునఃకారియు, బహిరంతఃప్రకాశం బునునైన మనుష్యసర్గంబుపుట్టె. బ్రహ్మకుప్రథమంబు మహత్సర్గంబు. ద్వితీ యంబు తన్మాత్రభూతసర్గంబు. తృతీయంబు వైకారికంబును, నైంద్రియకం బును. చతుర్థంబు ముఖ్యసర్గంబు. పంచమంబు తిర్యక్సర్గంబు. షష్ఠంబు దేవ సర్గంబు. సప్తమంబు మానుషసర్గంబు. అష్టమం బనుగ్రహసర్గంబు. నవమంబు కౌమారసర్గంబు. ఈతొమ్మిదిసర్గంబులును జగన్మూలహేతువులగునని సంక్షేప ప్రకారంబునఁజెప్పి సవిస్తరంబుగా వినందలంచిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 122

క॥ ప్రాచీన కర్మభావితు, లై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుర్ నిరంతరసంసా।
రాచితులగుదురు, చెప్పఁగ, నీచాదము చిత్తవృత్తి నెఱుగుదు రార్యల్ ॥ 123

గీ॥ అమరతిర్యఙ్మనుష్యాచరములబొడమఁ, జేయునజునకు మానస సీమఁబుట్టి।
రాత్మజులు,వారిచేజగంబంతయునునస,ముద్ధితంబయ్యెవినుమునస్మునివరేణ్య॥ 124

క॥ జలములలో మునిగిన, యజ్జలజాసను జఘనసీమ, జనియించిరి ని।
శ్చలధైర్యు లసురవరు లతి, బలవంతులు తామసప్రబలమానసులై ॥ 125

క॥ వనజభవుండునునపు డ, త్తనువిడువఁగ రాత్రియగుచుఁ దనరె నది వినూ।
తనగతి, రాత్రుల బలియుట, దనుజవరులు దానచేసి ధర్మప్రవణా !! ॥ 126

చ॥ అనఘ పితామహుండు వపురంతరమొంది సృజించె, సత్త్వయు
క్తిని, సురకోటి నంత, నిజదేహము త్యక్తముసేయ నాక్షణం।
బున దినమయ్యె, దేవగణముల్ దినభాగమునందు నొందు పెం
పును బలముర్ మునిప్రవర ! పూనె విధాతయు నన్యదేహముర్ ॥ 127

గీ॥ అందుఁ బితరులు జనియింప నబ్జభవుఁడు, విడిచెఁ దత్తను వదియును వెలసె సంధ్య
యనఁగ, ద్విజకోటిచే సేవ్యయగుచు నెపుడు బ్రహ్మయును నంత దేహాంతరంబుఁ దాల్చె॥

క॥ వినుము రజోధికమగున, త్తనువువలన మనుజకోటి తద్దయుఁ బొడమెన్
వనజజుఁడు విడువ దఁనువది, వినుతజ్యోత్స్నాభిధాన విశ్రుతిఁ గాంచెన్ ॥ 129

వ॥ జ్యోత్స్నారాత్ర్యహస్సంధ్యలు నాలుగును బ్రహ్మశరీరంబులుగా నెఱుంగుము. మఱియు రజోమాత్రాత్మికయగు తనువు ధరించియున్న యన్నలినాసనునకు క్షుతంబు వొడమె, నందువలన నంధకారంబునందు క్షుత్క్షాములు విరూపులు శ్మశ్రుముఖులు నైన వారుపుట్టి ధాతంజుట్టుముట్టి, మాం రక్ష రక్ష యనిపలుకుటం జేసి రాక్షసుల నంబరగిరి. కొందఱు భక్షింతమను జక్షణంబు వలన యక్షులనఁ బుట్టిరి. వారి నప్రియంబులం జూచుధాత కేశంబులు విశీర్ణంబులై తలకెక్కి విసర్పించు కతంబున సర్పంబులుపుట్టి హీనంబు లగుట నహులనం బరఁగె. అంత క్రోధావిష్టుండై, జగత్స్రష్ట కపిలవర్ణంబులును నుగ్రంబులును, బిశితాశనంబులగు భూతగణంబుల నిర్మించె నంగంబువలన గంధర్వులను, వయస్సువలనఁ బక్షులను, వక్షంబువలన మేషంబుల, ముఖంబువలన నజంబుల, నుదరంబుల వలననుఁ బార్శ్వంబుల వలనను గోవులను, పాదంబుల వలన నశ్వమాతంగ రాసభగవయ మృగంబులను, నుష్ట్రాశ్వతర న్యంకువులను, రోమంబులవలన ఫలమూలినులగు నోషధులం గల్పించె, నిట్లు కల్పాదిత్రేతాయుగముఖంబున నిర్మించి ॥ 130

గీ॥ గోవు నజమును పురుషుండు గొఱియ గుఱ్ఱ, మశ్వతరగర్దభంబులు ననఁగ నేడు।
గ్రామ్యపశువులనధ్వరకార్యమునకు, ధాత నియమించె కుశలసంధాతయగుచు॥ 131

ఉ॥ ఓపరమర్షివర్య ! కమలోద్భవుఁడధ్వరకార్యభారసు
శ్రీపరిమాణామమొప్ప విభజించె నరణ్యపశువ్రజంబు గాం।
తాపరలీల నెన్నికకు సప్తవిధంబుల భూతధాత్రిపై
శ్వాపదవానరద్విఖురసామజపక్షిజలేచరాహులన్ ॥ 132

సీ॥ ఋఙ్నివహంబు త్రివృద్రథంతరము ల, గ్నిష్టోమగాయత్రి నియమవిధులు।
యజురాగమంబుస్తోమాధ్వర త్రైష్టుభం, బులుబృహత్సామోక్థ్యముల తెఱంగు।
సామంబు జాగతచ్ఛందంబు సోమంబు, వైరూప మతిరాత్రవర్తనంబు।
సమధికాథర్వ మార్యమణమానుష్టుభ, చ్ఛందంబు వై రాజసారసరణి॥

గీ॥ ఘనుఁడు రాజీవభవుఁ డనుక్రమనిరూఢి, నొనర ప్రాగ్దక్షిణప్రతీచోత్తరాస్య।
నీరజంబులవలనఁ బూని కెన్సృజించె, సాంద్రవిభవంబు మీఱ మునీంద్రచంద్ర॥ 133

వ॥ ఇట్లు దేవాసురపితృమనుష్యుల నానావిధభూతంబుల సృజించి మఱియు సంక ల్పంబున యక్షపిశాచగంధర్వాప్సరోగణనరకిన్నరరక్షోవయఃపశుమృగంబుల నవ్యయవ్యయంబులైన స్థావరజంగమంబుల సృజియించె. ప్రాచీనకర్మం బులు బీజంబులుగా వేదశబ్దంబులవలన నెఱింగి నామరూపంబులు కల్పించు. ఇట్ల ప్రతిసర్గంబునందును సిసృక్షాశక్తియుక్తుండై సృజ్యశక్తిప్రేరితుండై సృజించుచుండునని చెప్పిన మైత్రేయుండిట్లనియె. 134

క॥ మునివర ! యర్వాక్స్రోతో, జనితులుమానవులు వారిజన్మంబులవెం।
పును వర్ణములునుగర్మము, లనూనగుణములును జెప్పవయ్యతెలియఁగా ॥ 135

వ॥ అనినఁ బరాశరుండిట్లనియె ॥ 136

సీ॥ కల్పించె నాస్యపంకజముల సత్త్వైక, గుణగరిష్ఠులను బ్రాహ్మణులఘనుల।
కలిగించె వక్షంబువలన రజోగుణా, ధిక్యభాసురుల, క్షత్రియకులజుల।
నిర్మించె తొడల నున్నిద్రరజ స్తమో, వశ్యమానసుల సద్వైశ్యవరుల।
పుట్టించె పదముల భూయిష్ఠతామస, గ్రస్తవిగ్రహుల శూద్రప్రవరుల ॥

గీ॥ పద్మగర్భుండు యజ్ఞనిష్పాదనార్థ, మనఘువీరలు యజ్ఞసాధనముసు వ్వె।
యజ్ఞములఁదృప్తులైసురలడిగినపుడు, వృష్టియొనఁగూర్పబ్రతుకుదు రెల్లప్రజలు ॥

మ॥ వినుతాచారులు, నైజకర్మనిరతుల్, విఖ్యాతధర్ముల్ యశో।
ధనులంతఃకరణాతినిర్మలులునై ధాత్రీజనుల్ కోరిన।
ట్లనసర్గంబపవర్గముం గనుచు వేడ్కంబెక్కుకాలంబు లి।
ట్లనఘ ప్రక్రియనుండ నంతట సమగ్రాశ్చర్య సంపాదియై ॥ 138

క॥ హరిరూపమైనకాలము పరిపాటిం జనులయందుఁ బడవైచు నని।
ష్మగపాపబీజ మది యు, ద్ధురగతికడుఁబ్రబలె బహుళ దోషాస్పదమై ॥ 139

గీ॥ కర్మతతులుఫలింపక ధర్మసరణి సాగక, విశేషసిద్ధులు సంభవింప। [కొనియె॥
కవుడుజనసంఘములకు పాపాభిభవము, మించద్వంద్వాదిదుఃఖముల్ ముంచు

క॥ వనగిరిజలకృత్రిమ దుర్గనికరములుపట్టణములు ఖర్వటములువెం।
వెనయ రచియించియందుల,ననువుపఱచుకొనిరి తగుగృహంబులుతమకున్ ॥141

వ॥ ఇట్లు శీతాతపాదిబాధాప్రశమనంబునకుఁ బ్రతీకారంబుగా గృహాదికంబు నిర్మిం చుకొని జీవనోపాయంబునకై వ్రీహులు, గోధుమలు,యవలు,అణువులు,తిలలు, ప్రియంగువులు, ఉదారంబులు, కోద్రవంబులు, సతీనకంబులు, మాషంబులు, ముద్గంబులు, మసూరంబులు, నిష్పావంబులు, కుళుద్ధంబులు ఆఢకంబులు, చణ కంబులు, శణంబుళు, ననఁబదియేడు విధంబుల గ్రామ్యౌషధులు సంపాదించిరి.

ఇందు యజ్ఞార్హంబులు వ్రీహియవ మాషగోధూమాణు తిలప్రియంగు కుళు ద్ధంబులన గ్రామ్యౌషధు లెనిమిదియు, శ్యామాక, నీవార, జర్తిల, గవేధుక, వేణుయవ, మర్కటకంబులను నారణ్యౌషధు లాఱునుంగాఁ బదునాలుగోషధు లేర్పఱించి దీనిచేఁబరాపర విదులైన మునులు యజ్ఞంబు లొనరింతురు. ఎవ్వారి చిత్తంబునఁ బాపంబు వృద్ధింబొందు వారు యజ్ఞంబులను వేదవేద్యుండగు శ్రీహరిని దేవతలను నిందింతురు. అట్లు వేదాదినిందకులై దురాత్ములు దురా చారులు కుటిలాశయులునై నిరయంబునంబడి దుఃఖభాగులై యాతా యాతంబులం బొందుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 142

క॥ ఇట్లుజీవననిర్వాహ మేర్పడంగ, కమల గర్భుండు వర్ణాశ్రమములకఖల।
ధర్మవర్తులలోకముల్ ధర్మములను, నేర్పువిఖ్యాతి నొందగా నేర్పరించె ॥143

సీ॥ సత్కర్మనిరతులై జరగుబ్రాహ్మణులకు, నొదవుప్రాజాపత్యపదనివాస।
మాహవశూరతాఖ్యాతు లౌరాజుల, కైంద్రసంస్థాన సౌఖ్యంబుగలుగు।
పరిపాటినిజకర్మపరులైనవైశ్యుల, కనువొందువాయులోకాధివసతి।
ద్విజపరిచర్యల వెలయుశూద్రులకబ్బు, నవ్యవై భవము గాంధర్వపదము॥

గీ॥ ధర్మమర్యాద యింతైనఁ దప్పకుండ, జగము లెల్లను బాలించుసారసాక్షు।
నక్షయాంశంబు తానగునబ్జగర్భు, నాజ్ఞచొప్పది సుమ్ము సంయమివరేణ్య ॥144

క॥ అష్టాశీతిసహస్రవి, శిష్టమునీంద్రవ్రజంబు చెందెడిలోకో।
త్కృష్టపదమధివసింతురు, స్పష్టత,గురుకులనివాసపరులుమునీంద్రా!॥ 145

క॥ మునివర! సప్తఋషులున, నూనత వసియించునట్టి యున్నతపదవిఁ।
బూనికతో వసియింతురు, వానప్రస్థులు సమగ్రవైభవమొప్పన్॥ 146

సీ॥ అనిశము నిత్యకర్మపరులై, విజితేంద్రియులై వినిష్ట వ।
ర్తన, ఋతుకాలదార నిరతత్వమునొంది, దయార్ద్రులై, మనం।
బున పరహింసమాని, జనపూజ్యతనొందు గృహస్థులొందువా।
రనుపమమైనబ్రహ్మనిలయంబు వినిర్మలధర్మవిత్తమా॥ 147

గీ॥ చంద్రసూర్యాదులైనను జనుచుఁజనుచు, మగిడివత్తురుగాని సన్మౌనిచంద్ర!।
ఎప్పుడును పునరావృత్తి మెఱుఁగరవని, ద్వాదశాక్షరచింతనాధన్యమతులు॥

సీ॥ తామిస్రమును, నంధతామిస్రమును, రౌరవంబు, మహారౌరవంబు, వీచి।
కాలసూత్రంబు, సంఘాతంబు నివియాది,గాఁ బెక్కునరకముల్ గలవు వాని।
యందుమునుంగుదు రధ్వరవ్యాసేధ, కారులువేదంబు గర్హచేయు।
వారును నిజకర్మవర్గ పరిత్యాగు, లైనమానవులు నిట్లగుటచేసి॥

గీ॥ మానవులు నిజవర్ణైకమార్గవృత్తి, నాశ్రమార్హసదా చారమర్హకర్మ ।
పథము,వదలక,మెలఁగ,నిర్భరవివేక!, నైహికాముష్మికంబులనందుటరుదె ॥ 149

వ॥ సర్వనియంతయగు వాక్కాంతోపయంత, భృగుపులస్త్యపులహక్రత్వఁగిరసులును మరీచిదక్షాత్రివసిష్ఠులు నను మానసపుత్త్రుల, నవబ్రహ్మలసృజించి, ఖ్యాతి, భూతి, సంభూతి, క్షమ, ప్రీతి, సన్నతి, ఊర్జ, అనసూయ, ప్రసూతులనఁ దొమ్మండ్రు కాంతల సృజించి క్రమంబున భృగ్వాదులకుఁ బత్నులగానిచ్చె ॥

చ॥ మఱియు సనందనాదులగు, మానసపుత్త్రులు వీతరాగులై ।
కరకరిమాని, సంసృతిసుఖంబులపై కడురోసిపోవ, న ।
త్తెఱఁగునకబ్జ గర్భుఁడతితీవ్రపుఁ గోపమునొంద, భ్రూకుటి ।
స్ఫురితతదీయఫాలమున పుట్టెసుతుండొకఁడుగ్రమూర్తియై ॥ 151

గీ॥ జననమొందుచు నతఁడురోదనముసేయు, కలినరుద్రుండను నా పేరుకలిగె నతని ।
కంత నారీనరాత్మకంబైన తచ్ఛ, రీరవిమాంక్షించి యధికసంప్రీతితోడ ॥ 152

క॥ విభజించుము నిను ననియీ, ప్రభుడంతర్ధానమొంద, పదపడి తెన్నుౕ ।
విభజింపనతఁడు పురుషుఁడు, నిభగమనయునైరి చిత్రమిదియని పొగడఁ ॥ 153

వ॥ అప్పురుషుండు పదనొకండు భేదంబులనొంది శాంతంబులును ఘోరంబులును నైనరూపంబుల వెలసె. అయ్యంగనయు సర్వమంగళాకారంబున శాంతరూపయై వెలసె ॥ 154

ఉ॥ సంభృత సృష్టిచింతన వశంవదుఁడై, కమలాసనుండు స్వా ।
యంభువు మానసంబున ప్రహర్షమెలర్ప సృజించి, నవ్య వి ।
స్రంభసురూపలక్షణవరఁ, శతరూపసతిన్, స్వయంమనః ।
సంభవ నిచ్చెనాతనికి సమ్మతిఁ బాణి గృహీతియై తగన్ ॥ 155

వ॥ వారిద్దఱికి ప్రియవ్రతోత్తాన పాదులను పుత్త్రులిద్దఱును ప్రసూత్యాకూతులను రూపౌదార్యగుణాన్వితలగు కన్యక లిద్దరునుబుట్టిరి. అందు ప్రసూతిదక్షునికి, ఆకూతి రుచిప్రజాపతికి భార్యలైరి. అందు ఆకూతి రుచిప్రజాపతివలన దక్షిణ యను కన్యకను యజ్ఞనామ ధేయుండైన పుత్త్రునిం గనియె. వారిద్దఱును మిథునంబైరి. అందు యజ్ఞుండు దక్షిణయందుఁ బన్నిద్దఱు పుత్త్రులంగనియె. వారు స్వాయంభువ మన్వంతరంబున, యామాఖ్యదేవతలైరి. దక్షుండు, ప్రసూతియందు నిరువదినలుగురు కన్యకలంగనియె. అందు శ్రద్ధ, లక్ష్మి, ధృతి, పుష్టి, తుష్టి, మేధ, క్రియ, బుద్ధి, లజ్జ, వపు, శాంతి, సిద్ధి, కీర్తి, అను నీపదమువ్వురను ధర్ముండు భార్యలుగాఁ బరిగ్రహించె. వారి చెల్లెండ్రఖ్యాతి,సతి, సంభూతి,స్మృతి

ప్రీతి, క్షమ, సన్నతి, అనసూయ, ఊర్జ, స్వాహా, స్వధలను పదునొక్కరి క్రమంబున భృగుండును, మరీచియు, అంగిరుండును, పులస్త్యుండును, పులహుండును, క్రతువును, అత్రియు, వసిష్ఠుండును, వహ్నియు, పితరులును, భార్యలగాఁ బరిగ్రహించిరి. అందు ధర్మునివలన నశ్రద్ధ, కామంబును, లక్ష్మి, దర్పంబున, ధృతినియమంబును; తుష్టి, సంతోషంబును; పుష్టి, లోభంబును, మేధ, శ్రుతంబును; క్రియ, దండంబును; నయంబు, వినయంబును; బుద్ధి,బోధంబును; లజ్జ, వినయంబును; వపువు, వ్యవసాయంబును; శాంతి, క్షమను; సిద్ధి, సుఖంబును ; కీర్తి, యశంబును పుత్రులగాఁ గనిరి.అందు శ్రద్ధాసూనుండగు కామంబువలన నందియనుకాంత హర్షుండను పుత్రునింగనియె. అతండు ధర్మునకుం బౌత్రుండయ్యె ॥ 156

గీ॥ పరమపుణ్యా! యధర్మునిభార్యయయ్యె, హింస, వారిద్దఱికిఁగలిగె నెన్నిచూడ ।
అనృతుఁడనునందనుఁడు,నికృత్యాఖ్య,కన్య, వారలిద్దఱుమిథునమైభూరిమహిమ॥

వ॥ భయంబును, నరకంబును, ననునిద్దఱు పుత్రులను, మాయయు వేదనయు ననునిద్దఱు కన్యకలంగనిరి. అందు భయంబును మాయయు నరకంబును వేదనయు మిథునంబులైరి. అందు భయంబు మాయయందు భూతాపహారియగు మృత్యువుంగనియె. నరకంబు వేదనయందు దుఃఖంబను పుత్రునిఁగనియె. మృత్యువువలన వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధంబులు పుట్టె. అవి యన్నియు నూర్ధ్వరేతంబులయ్యె. ఇవియన్నియు జగత్ప్రళయ కార్యపరుండగు శ్రీవిష్ణుదేవుని రౌద్రరూపంబులుగా నెఱుంగుము. దక్షమరీచ్యాదులగు ప్రజాపతులు సృష్టికార్యనిర్వాహకుండగు శ్రీవిష్ణుదేవుని రాజసరూపంబులుగా నెఱుంగుము. మనువులు మనుపుత్రులు సన్మార్గవర్తులగు నరోత్తములు జగత్స్థితికార్యనిర్వాహకుండైన శ్రీవిష్ణుదేవుని సాత్త్వికరూపంబులుగా నెఱుంగుమని చెప్పిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 158

క॥ స్థితిసర్గవిలయములు ని, శ్చితగతినిత్యంబులనుచుఁ జెప్పఁబడియె నూ ।
ర్జితపుణ్యా! తత్స్వరూపము, వితతంబుగనాకుఁ జెప్పవే, కృప ననినన్ ॥ 159

చ॥ ప్రమదమెలర్పనిట్లను, బరాశరుఁ డుద్భవరక్షణాంతముల్ ।
క్రమమున రూపభేదములు గైకొనిచేయు జనార్దనుండు ని ।
త్యము మహనీయదివ్యమహిమాతిశయంబున నడ్డపాటలే ।
[illegible] తరప్రభావుఁడై ॥ 160

వ॥ నైమిత్తకంబును, ప్రాకృతికంబును, నత్యంతికంబును నిత్యంబును నన సర్వభూతంబులకుఁ జతుర్విధప్రళయంబు గలదు. అందు బ్రహ్మాశయనించిన నగుప్రళ

యంబునైమిత్తికంబు. బ్రహ్మాండంబు ప్రకృతియందు లయంబొంద నది ప్రాకృత ప్రళయంబు, యోగీంద్రులు జ్ఞానంబునఁ బరమాత్మయందు నత్యంత లయంబునొందిన నది యాత్యంతిక ప్రళయంబు. అహర్నిశంబును జంతువులు పొందు వినాశంబది నిత్యప్రళయంబు. ప్రకృతివలని ప్రసూతియది ప్రాకృత సృష్టియనంబడును. అవాంతర ప్రళయపర్యంతంబును జెప్పంబడునది నైమిత్తిక సృష్టి. అనుదినంబును సమస్తభూతంబులుం బుట్టుట నిత్యసృష్టి. అనిపురాణార్థ విచక్షణులచేతం జెప్పంబడు. ఇట్లు సర్వశరీరంబుల యందుసంస్థితుండై భగవంతుండును భూతభావనుండును నగు శ్రీవిష్ణుదేవుం డుత్పత్తిస్థితి సంయమంబులు చేయుచుండు. సృష్టిస్థితి వినాశంబులకు సర్వప్రాణులయందు వైష్ణవ శక్తులు పరివర్తించు. జగంబు గుణత్రయ మయంబును బ్రహ్మశక్తిమయంబును నై యుండు. ఇట్లెఱింగినమర్త్యుండు పునరావృత్తి నొందఁడు ॥ 161

ఉ॥ ఆది పితామహుండు తనయంతటి పుత్త్రుకుఁగాంతు నంచు న ।
త్యాదృతినుండ నవ్విభుని యంకమునందు జనించె పుత్త్రుఁ డు ।
న్నాదుఁడు నీలలోహితుఁడనన్, వడి నేడ్చె నతండు భీతిసం ।
పాదకుఁడై యుపద్రవము పాటిల సద్ద్విజ వంశవర్ధనా ! ॥ 162

క॥ ఏమిటికేడ్చెదవని తనుఁ, దామరసప్రభవుఁడడుగఁ దడయక నాకున్ ।
నామమిడుమనిన రోదన, సామగ్రిన్ రుద్రుఁడనఁగఁజనుదనిపలికెన్ ॥ 163

గీ॥ రోదనము మానుమనిననారుద్రుఁడేడుఁ మార్లు మఱియును నేడ్వ నమ్మహితమతికి।
నామసప్తకమిడియె విన్నాణమమర, నబ్జగర్భుఁడుమానికులాగ్రగణ్య ॥ 164

క॥ స్థానములునందనులు బ,త్నీనివహముగలుగఁ జేసె నిపుణుఁడువాక్యాం ।
తానాఘుం డెనమండ్రకు నానందరసార్ద్ర హృదయుఁడై మునినాథా ॥ 165

వ॥ అవియును భవుండు, శర్వుండీశానుండు, పశుపతి, భీముం డుగ్రుండు, మహాదేవుండన నేడు నామంబులు రుద్రునకువెలయు. సూర్యుండు, జలంబు, భూమి, వాయువు, వహ్ని, ఆకాశంబు, దీక్షితుండగు బ్రాహ్మణుండు సోముండుననఁ గ్రమంబున రుద్రాదులకుఁ దనువులయ్యె. సువర్చల, ఉమ, సువికేశి, అపర, శివ, సాహ, దీక్ష, రోహిణి యనునెనమండ్రు క్రమంబునభార్యలైరి. శనైశ్చరుండు శుక్రుండు, లోహితాంగుండు; మనోజవుండు, స్కందుండు, సర్గుండు, సుత్రాసుండు, బుధుండునన పుత్త్రులైరి; దీనిపుత్త్రపౌత్త్రులచే జగంబు పూరితంబయ్యె. ఏతత్ప్రభావుండగు రుద్రుండు సతీదేవిఁ దనకుభార్యగాఁ గైకొనియుండునంత॥

ఉ॥ దక్షునిమీఁదికోపమునఁ దాళక యాసతి యోగచాతురీ।
దక్షత మేను వ్రావిడిచి, తాహిమవంతుని పుత్త్రియైన,ఫా।
లాక్షుఁడు పెండ్లియాడెఁ బ్రియమార, సుమాసతి, నాత్మవీథిఁ బ్ర।
త్యక్షముతన్నుఁగోరు వికచాంబుజ పత్త్రవిశాలలోచనన్ ॥ 167

గీ॥ ధాతయు విధాతయు నన ఖ్యాతులైన, సుతులనిద్దఱి పంకజాక్షునకు మహిషి।
యైనశ్రీదేవిగాంచెసంయమివరుండుభృగుఁడుఖ్యాత్యాఖ్యగలతనమగువయందు॥

వ॥ అనిన మైత్త్రేయుండి ట్లనియె ॥ 169

క॥ శ్రీతరుణిదుగ్ధసాగర, జాతయనుచుఁ జెప్పుదురు, నిజంబుగమీరల్।
ఖ్యాతికి భృగునకుసుతయం, చీతఱిఁజెప్పితిరి దీనినెఱిఁగింపఁ దగున్ ॥ 170

వ॥ అనిన, బరాశరుం డి ట్లనియె ॥ 171

గీ॥ నిత్య సుమ్మా జగన్మాత నీరజాయ, తాక్షునకు, సనపాయని యనఘచరిత।
భర్తకై వడితానును బ్రచురలీల, వెలయునీలోకములయందునలఘుమహిమ॥172

సీ॥ అర్థంబు, పంకజాతాక్షుండు, వాక్కు,ప ద్మాలయసుమ్ము, సంయమివరేణ్య।
బోధ, శ్రీవిష్ణుండు, బుద్ధిశ్రీకామినీ, మణి సుమ్ము కమలసంభవకులీన।
ధర్మంబు, చక్రగదాపాణి, సత్క్రియ, సాగరోద్భవ, సుమ్ముయోగివర్య।
స్రష్ట కైటభదైత్యసంహారి, సృష్టి,ల క్ష్మీమానవతిసుమ్ము శిష్టచరిత॥

గీ॥ భూమిధరుఁడబ్జనాభుండు, భూమి కమల; యిభపరిత్రాత సంతోష, మిందిరావ।
ధూటితుష్టి, రమాధినాథుండు కామ, మబ్జకరయిచ్ఛ, సుమ్ము విప్రాగ్రగణ్య॥173

వ॥ శ్రీవిష్ణుండు యజ్ఞంబు, శ్రీకాంత దక్షిణ, జనార్దనుఁడు పురోడాశంబు; రమాదేవి, యాజ్యాహుతి; మధుసూదనుండు, ప్రాగ్వంశంబు; లక్ష్మి, పత్నిశాల; శ్రీహరి, యూపంబు, వారిధినందనచితి; భగవంతుండు, కుశంబు; పద్మావాస,యిధ్మ; సారసాక్షుండు, సామంబు; పద్మ,ఉద్గీతి, వాసుదేవుండు, హుతాశనుండు; హరిప్రియ, స్వాహా; జగన్నాథుండు, శంకరుండు, ఇందిర, గౌరి; దామోదరుండు, సూర్యుండు; లోకమాత, ప్రభ; వైకుంఠుండు, పితృగణంబు; సంపత్కాంత, స్వధ; హృషీకేశుం, డాకాశంబు; మంగళదేవత, ద్యోవీధి; శ్రీధరుండు, శశాంకుండు; పద్మమందిర, కాంతి; వాసుదేవుండు, వాయువు; మదనజనయిత్రి, జగచ్చేష్ట; గోవిందుండు,సాగరంబు; చంద్రసహోదరి, తద్వేల; గరుడధ్వజుం, డింద్రుండు; ఇందిరాదేవి, యింద్రాణి; మధుసూదనుండు, యముఁడు; కమలమందిర తత్కాంత; మాధవుండు, ధనేశ్వరుండు; మారజనని, బుద్ధి; కేశవుండు, వరుణుఁడు; పుండరీకవిష్టరవరుణాని; దైత్యాంతకుండు,

సీ॥ కూడి ముప్పదిమూఁడుకోటులు దేవతా, సంఘముల్మిగుల హెచ్చరికఁ గొలువ
తాళమేళ ప్రవృత్తిఁదప్పక హాహాది, గంధర్వనాథు లుత్కంఠఁ బాడ।
చోద్య వేద్యముగ రంభాద్యప్సరోంగనా, మణులు లాస్యైక సంభ్రమముచూప
జయజయజీవేతి శబ్దాయమానమ్మై, విద్యాధరశ్రేణి వినుతిసేయ॥

గీ॥ వేలసంఖ్యకుమిగులుముత్యాలగొడుగు,లమితచామరములుదాల్చి యమరవరులు।
గొలువఁబౌలోమితోనభ్రకుంజరాధి, రూఢుఁడై వచ్చెనటకు మరుత్ప్రభుండు॥

వ॥ ఇట్లు స్వేచ్ఛాగతుండైన యాఖండలుంజూచి ప్రచండతపోమద శౌండుండగు
నమ్ముని మార్తాండుండు, నిజజటా మండలి మండనంబైన యప్పువ్వుదండఁదిగిచి
దేవమండలేశ్వరుపై విసరివైచిన నతండును మెండుకొన్న యహంకారం
బున మనఃపంకజం బశంకంబైయుండ కరాంకుశంబున నందుకొని మరంద
బిందు నందదిందిందిరవంది బృందసుందర గీతికారామంబైన యద్దివ్య కుసుమ
దామంబు దిగిచి కైలాస శిఖరంబుజుట్టిన జాహ్నవియనం దగునట్లుగానుద్దామ
మదస్తోమాభిరామంబులగు సామజకుంభంబులం జుట్టిన బెట్టువదరు ముదురుం
దుమ్మెద పదువుల రొదకుచెదరి యమ్మదకలభంబుదిరిపడి, వడిం, గరంబునఁ
దిగిచి మధుకరమలీమసాకారకల్యంబగు నమ్మాల్యంబు కరగళితనిగళనోపమాన
సాక్యలంబుగా ధరణింబడవైచి యేచిన, మదాంధకారంబు ఘోరంబుగాఁ,
బెచ్చుపెరిగి, రెచ్చి, పదంబులబెట్టుమట్టి, పుట్టిన కోపచాపలంబున, సాటోపం
బుగాఁ, బుచ్చికొని, విసరి, వియచ్చరకోటిపై, వైచి, యద్దెసకుం, గవిసిన,
కొవ్వుననార్చి, దేవసంఘంబులు, వెకలి పికవికలై చెదరిపఱవ నీక్షించి,
సహస్రాక్షుండ తీక్ష్ణసంరంభంబునఁ గుంభమధ్యం బంకుశంబున నాన్చిన న
నూన శోణితధారలు కటంబుల నుత్కటంబుగా, నుదీర్ణ కర్ణోపాంత కాంత
విద్రుమ గుళుచ్ఛ ఛాయాకారంబుగా జారినఁ జేరిన కోపాటోపంబు ముమ్మ
రంబుగ క్రమ్మఱం బుచ్చుకొని యుచ్చైర్నాదంబున మేదినిపైవైచి పాదంబులఁ
రాచి ఘీంకారంబుచేసి నిలిచినంజూచి, వాచంయమీంద్రుఁడు రుంద్రరోష
నిస్తంద్రుండై యింద్రున కిట్లనియె॥ 181

క॥ స్వారాజ్యపద మదాంధుడవై, రాజసమున, మదీయహస్తార్పిత మా।
లారత్న మిచ్చమెచ్చక, యీరీతిఁ బాఱవైతువే కుటిలాత్మా॥ 182

ఉ॥ సాగిలిమ్రొక్కి, దేవరప్రసాదము నమ్మనివేడ్కతో శిరో
భాగముచేర్పకేనొసగు భవ్యరమాస్పద పుష్పదామ మీ।
లాగునఁ బాఱవైచితివలక్ష్యము చేసిటుగాన సంపదా
భోగమువాయు కూడుజగముల్ ప్రభుఁడా నినుగూడ వాసవా॥ 183

క॥ నను నన్యులతో సరిగా, మనమునఁ దలఁచితివొ, కుపితమానసునన్నున్ ।
గనివణకు జగములిపుడే, యనువున నీకింత చులకనైతిన్ జెపుమా ! ॥ 184

క॥ అనవిని సురపతియును, గ్రక్కునఁ గరి దిగనుఱికి, మౌనికుంజరుపదముల్ ।
తనమౌళి సోఁక మ్రొక్కుచు, ననునయవచనములు వలుకనమ్ముని వలికెన్ ॥ 185

చ॥ వదరులుమాని పొమ్ముడుపవచ్చునె యెవ్వరికైనననున్, నా
హృదయమునందు లేదుదయయెంచగ నించుకయైన, తాల్మిచెం ।
దదు మదినెంత తెచ్చికొనినన్, భువనత్రయ జంతుసాధ్వస
ప్రదుని నెఱుంగవే నను, పురందర, ! యెందఱు లేరు తాపసుల్ ॥ 186

గీ॥ గౌతమాదులు మునులు నీకడకుఁజేరి, కలవిలేనివి నొక కొన్నిపలుక, లేని ।
చేవ యెక్కించుకొని యెంతచేసితింద్ర, ! యెఱుగవే నన్ను దుర్వాసు నిద్ధతేజు ॥

సీ॥ తరుణారుణచ్ఛాయదార్కొను ఘనదీర్ఘ జటలుజ్జ్వలత్కీలజాలములుగ
భయదకేతు ప్రభం, బుక్కుననగు, నటద్భ్రూకుటీధూమ విస్ఫూర్తిగాఁగ ।
కోకనదద్యుతిఁ గుప్పించు కనుచూపుగము లురు విస్ఫులింగములఁ బోల
స్తనిత నాదముఁ గేరు దంతసంఘట్ట నారావంబు చిటచిటార్భటులుగాఁగ॥

గీ॥ పేర్చుకార్చిచ్చునఁగ మహాభీకరోగ్ర, మూర్తినైవచ్చు, ననుజూచిముజ్జగముల ।
వారు భయమందికందని వారుగలరె, చెనటివై యింద్ర ! యిట్లేలచేసితీవు॥ 188

క॥ అటునిటు నీవిప్పుడు, తటవెటమాటలు కొన్నియాడవిదుచునె, యస్మత్ ।
పటుకోప తీవ్రదహనో, ద్భటకీలాజాలతాప భరముసురేంద్రా ॥ 189

గీ॥ ఎన్నిచెప్పిననైననే నిప్పుడాడు, మాటదప్పనె, నీవనుమానముడిగి ।
నాగపతినెక్కి దేవతానగరమునకు, పొమ్ముదేవేంద్ర ! యీవట్టిబూమెలేల॥ 190

క॥ అనిపరుషోక్తులుపల్కుచు, చనియెన్ మునిపతి, యథేచ్ఛ, శతమన్యుఁడు గ్ర ।
క్కున నభ్రగజము నెక్కక, యనుపమఖేదమునఁబోయె నమరావతికిన్ ॥ 191

వ॥ అంత॥ 192

సీ॥ నిశ్చలపుణ్య తపశ్చర్యలుడివోయె, సవనతంత్రంబులు సాగవయ్యె
ఫలియింపవయ్యె వ్రతులతాదు లామ్నాయ శాస్త్రపాఠంబులు జరుగవయ్యె ।
ప్రాణివర్గములు దుర్బలవృత్తులయ్యె, సనాతనధర్మముల్ నడువవయ్యె
కామలోభాదు లగ్గలమయ్యె వగ్రహవ్యాప్తి నర్ఘవిశేష మల్పమయ్యె ॥

గీ॥ పాకదమనుండు సురలు నిశ్శ్రీకులైరి, లోకములు, లేమిచేత, చికాకుపడియె ।
హరిహయకృతాపరాధకుపథ్యమ్మునీంద్ర, చంద్రరుద్రభయంకరశాపమహిమ॥193

వ॥ ఎచ్చట సత్త్వంబుగల దచ్చటలక్ష్మినిలుచు. ఆ సత్త్వంబును లక్ష్మిననుసరించు.
లక్ష్మీరహితులకు సత్త్వంబెక్కడిది. సత్త్వంబులేకున్న గుణంబులు గలుగనేర్చునే.
గుణంబులులేకున్న పురుషులకు బలశౌర్యాద్యభావంబు సిద్ధంబగు. బలశౌర్యాది
వివర్జితుండు సకలజనంబులకు లంఘనీయుండగు. అట్లు సర్వజన లంఘితుండు
ప్రసిద్ధుండయ్యును అపధ్వస్తమతియగు. ఇట్లు త్రైలోక్యంబు నిశ్శ్రీకంబును సర్వ
గుణవివర్జితంబును నగుచుండ, నిశ్శ్రీకులగు దేవగణంబులతోఁ దాదృశులగు
దైత్యదానవులు రణోద్యోగంబుచేసిన పరాజితులై పురుహూతహుతాశన
పురోగములైన త్రిదశులు పితామహు శరణంబు వొచ్చి యథావృత్తంబగు నిజ
వృత్తాంతంబు విన్నవించిన వారలనాదరించి విరించి యిట్లనియె॥ 194

చ॥ పరముఁ, బరాపరేశ్వరు శుభవ్రజవర్ధను దైత్యమర్దనున్
వరదు జగద్భవస్థితి వినాశనకారణు దుఃఖదారణున్ ।
నిరఘు ప్రజాపతీశ్వరుని నీరజనేత్రుని దివ్యగాత్రునిన్
శరణమువేడు దీక్షణము, సత్త్వముమీకు శుభంబు గల్గెడిన్ ॥ 195

చ॥ అనియని యంత సంభ్రమ నిరంతరతాంత నితాంత చింత బా
యని మునిదేవతల్ గొలువ నంబుజగర్భుఁడు నిర్భరత్వరన్ ।
చనిచని తానుమోదము లెసంగ గనుంగొనె శుభ్రతావిమో
హన ఘనవీచితల్ప సుఖితార్జునసారథి, క్షీరవారిధిన్ ॥ 196

వ॥ ఇట్లు క్షీరాబ్ధిగాంచి, విరించి, తదుత్తర తీరంబాశ్రయించి సాష్టాంగ నతి
గావించి, యంజలిపుటంబులు ఫాలంబులంగీలించి, పంచాస్త్రగురు నుద్దేశించి
యిట్లని వినుతించె॥ 197

చ॥ సరసిజనాభ, సర్వగత, సర్వశరణ్య, యనంతనామ, య
క్షర, యజ, యవ్యయాత్మక, సుఖప్రద, భూధర, లోకధామ, భా
స్వర, శరణాగతార్తిహర, చక్రగదాధర, దేవదేవ, నీ
చరణసరోరుహంబులకు సాగిలిమ్రొక్కెద సిష్టసిద్ధికిన్ ॥ 198

గీ॥ ఆదరమున ముముక్షువులైనయోగు, లాత్మఁదలంతురు నిన్ను మోక్షార్థులగుచు ।
అరయప్రకృతిగుణములునీయందులేవు, శుద్ధసత్త్వాత్మ,మముకృపఁజూడవయ్య ॥

సీ॥ కాలమై, శక్తియై, కారణంబై, కారణమునకు కారణత్వము వహించి ।
కార్యమై, కార్యసంఘాతంబునకు కార్య, మై సర్వభూతాత్మయై వెలింగి ।
భోక్తయై, భోజ్యమై, వ్యక్తమై, స్రష్టయై, సృజ్యమై యఖిలకర్తృత్వమొంది ।
బోద్ధయై, బోధమై, బోధ్యమై, యవికారమై, స్థూలసూక్ష్మతా ప్రాప్తినొంద ॥

గీ॥ శంకరుఁడు నేను నింద్రాదిసకలసురలు, తెలియఁగాలేనిమహిమచేఁ దెలివినొంది।
పరగునెయ్యది యవ్విష్ణుపరమపదము మదిఁదిరంబుగనిల్పి మ్రొక్కెదము భక్తి॥

క॥ వనజజుఁడన, శంకరుఁడన, వనజోదరుఁడనఁగ, భువనవందిత! యన్యో।
యనువుల వెలయుదు వఘనా, శివ! తావకమహిమఁ బొగడ శక్యమె కృష్ణా!!॥

వ॥ భవదీయదర్శన సూర్యోదయంబున నస్మన్నయన కమలంబులు తెలివినొందుం
గాక, అని పలుకు పితామహుని పలుకులువిని యనిమిషపతి పురోగములైన
సురలు సాగిలి మ్రొక్కి యుచ్చైర్నాదంబున నిట్లని స్తుతియించిరి॥ 202

గీ॥ మాకునధిపతియైన బ్రహ్మయును దెలియ, జాలఁడట నీపరమపదం బేల తెలియ।
శక్యమగు మాకు నీవ ప్రసన్నదృష్టిఁ, జూచి దర్శన మొసఁగుమచ్యుతముకుంద॥203

వ॥ తదనంతరంబ బృహస్పతి పురోగములైన మునులిట్లని స్తుతియించిరి॥ 204

క॥ ఆద్యుఁడవు యజ్ఞపురుషుఁడ, వాద్యంత విహీనుఁడవు సమస్తాగమసం।
వేద్యుఁడవు సృష్టిపతివన, ఏద్యుఁడ వమితుఁడవు సకలనంద్యుఁడ వెందున్॥ 205

వ॥ ప్రసన్నుండవై దర్శన మొసంగుము॥ 206

సీ॥ ధాతయీతండు, పద్మామనోహర! త్రిలోచనుఁడీతఁ డుత్ఫుల్ల వనజనేత్ర!
పూషయీతఁడు సుధాంభోరాశిశయన! వైశ్వానరుండితఁడు దివ్యప్రభావ।
పాకారియితఁడు నిర్భరకృపాసంవేశ, యాదోధిపతి యీతఁడసురదమన
ధనదుఁడీతఁడుతప్త కనకసుందరచేల, యక్షరాజితఁడు విహంగగమన॥

గీ॥ సాధ్యమరుదశ్వి వసువిశ్వసంజ్ఞసురలు, వీరు సర్వేశ! నిజపరివారసహితు।
లగుచువచ్చిరి మిముఁగొల్వ నాదరించి, దృష్టిగోచరుఁడవు గమ్ము దేవదేవ॥207

వ॥ దైత్యసేనా పరాజితులమై వచ్చి దేవరవారి శ్రీచరణంబులు శరణంబు జొచ్చి
తిమి రక్షించుమని ప్రార్థించిరాసమయమున॥ 208

సీ॥ ఎదబొదల్ సిరి మేననొదుగు నుంజాయల, మక్కడించిన పైఁడి మెఱుఁగువాని
తళుకుదంతముల, నిద్దపురుచి వ్యాటలని, స్మడిమైనకలికి లేనగవువాని।
మేలిడాల్బల్లు కెంగేలి చిందపు తేట, నీటైన చుట్టువాల్తెఱగువాని
తెలిగన్నుఁగొనలజూపులఁ జాలకళలెక్క, నక్రకుండల సమున్నతులవాని॥

గీ॥ చతురకలశాంబునిధి సుధాసౌధవీధి, జిలుగుదరగలముత్యాల చేర్లసిరుల। 209
నలరు ఫణిరాజు తూగుటుయ్యాలఁ దూఁగు, వానిశ్రీజానిఁగనిరివాగ్వరుఁడు సురలు॥

వ॥ ఇట్లపూర్వరూప సంస్థానంబై తేజోరాశియగు పుండరీకాక్షునీక్షించి పితా
మహపురోగములు మ్రొక్కి "దేవా! బ్రహ్మరుద్రాది సురగణంబులు నీవ,
యజ్ఞవషట్కారోంకారంబులు నీవ, ఇజ్యగంబంతయును నీవ, వేత్తయు, వేద్యం

బును నీవ, దైత్యనిర్జితులమై యార్తినొంది నిన్ను శరణంబుజొచ్చితిమి. నీ
తేజంబున మమ్ము నాప్యాయనంబు నొందించి రక్షింపుము ॥ 210

క॥ నినుగొలిచి నపుడతొలఁగున్, ఘనతరదుఃఖములు శుభముగల్గును పాపౌ ।
ఘనివృత్తియగును, వికసిత, వనజాయతనేత్ర భక్తవత్సలకృష్ణా ॥ 211

క॥ అనియిట్లు సురలువలుకఁగ, వనజాయతలోచనుం డవారితకరుణా ।
వినుత కటాక్షేక్షణములఁ, దనియఁగ సురకోటిఁజూచి తానిట్లనియెన్ ॥ 212

ఉ॥ ఓసురలార నాదగునసమున్నత తేజముచేత మీకు ను
ల్లాసముచేయుదున్ గడునలంఘ్యము విప్రునిమాట తప్పదా ।
యాసమనాక యోషధిచయం బఖిలంబును దెచ్చివైచి ని
స్త్రాసమునన్ బయోజలధిద్రచ్చుఁడు హెచ్చగుమీకు సంపదల్ ॥ 213

క॥ మీరునుదైత్యపతులు త,త్ప్రారంభముతోడ మందరము మంథము, స ।
ర్వోరగపతివాసుకిత్రా, డారూఢింజేసి చేయుఁడబ్ధిమథనమున్ ॥ 214

సీ॥ అసురలసామోక్తి నలరించి యమృతంబు, మీకునగంబని మేరచేసి
మత్సహాయులనబ్ధి మథియించి యమృత,లాభముగాంచి యసురులఁబరిహరించి।
వినుత సుధాపానమున బలాఢ్యత,మించి యమరత్వసిద్ధి నిత్యముగఁగాంచి
శత్రువర్గముల వాంఛారూఢినిర్జించి, నిఖిలసంపదలు బూనికవరించి॥ [ధమున।

గీ॥ యులరెదరు; పొండుసురలారయనిన, మ్రొక్కి, చని; రమాపతియాన తెచ్చినవి
క్షీరవారాశిలోన నక్షీణమహిమ, నోషధులువైచి మథియించిరురుబలమున ॥

వ॥ ఇట్లు మందరంబు కవ్వంబుగా వాసుకి నంకత్రాడుగా క్షీరాబ్ధిమథించు
నప్పుడు దేవతలుపుచ్ఛంబును దైత్యులు శిరంబునుబట్టిరప్పుడు విషదిగ్ధ నిశ్వాస
వహ్నిచే నపహృతకాంతులై యసురులునిస్తేజులైరి. తన్ముఖనిశ్వాస వాతా
హతిందూలి వలాహకంబులు పుచ్ఛోపరిభాగంబునం బొగులుగట్టి వర్షింపంద
ద్వర్ష ధారాప్యాయితశరీరులై సురలుబలసంపన్నులై యుండిరంత ॥ 216

ఉ॥ మందరభూధరంబుదధిమధ్య నిమగ్నముగాకయుండ, గో
విందుడు క్రిందుకూర్మమయి వీపునఁదాల్చి, సురవ్రజంబు లో ।
నం, దనుజాతిలోన గగనంబున నొక్కొకరూపుదాల్చి, త
న్నందఱుగానకుండ, కలశాబ్ధిమథింపె నదృశ్యరూపుఁడై ॥ 217

క॥ సురలకునసురలకును, న య్యురగశ్రేష్ఠునకు పంకజోదరుఁ డొసఁగెన్ ।
వరనిజతేజోబలవి, స్ఫురణమున, ననూనబలము, భూరివివేకా ॥ 218

వ॥ ఇట్లు మథించుచుండ క్షీరాబ్ధియందు ॥ 219

క॥ సురలు వినుతింపమానీ, శ్వరులుత్సాహంబునొంద, సకలమనుజులుఁ ।
పరమానురాగ రససం, భరితులుగా, సురభి, యజ్ఞమాన్య, జనించెఁ ॥ 220

క॥ భూరితర నిజసముత్కట, సౌరభమెల్లెడలను వెదజల్లుచు పారా ।
వారాంతరమున నప్పుడు, వారుణియుదయించె దైత్యవర్గము చెలఁగఁ ॥ 221

సీ॥ కాంక్షితప్రదము సద్గంధంబు, దివ్య కాంతాసౌఖ్యదము కల్పతరువుపుట్టె
ధవళరూపము, చదుర్దంత నితాంత సత్కాంతికాంతము దివ్యగంతిపుట్టె ।
రాజభాస్వరము, ధారాజితా నిలతర స్తంత్రముచ్చైశ్శ్రవోశ్వంబుపుట్టె
మదవతీ వదనోపమము సుధారసకరండము పూర్ణచంద్రమండలముపుట్టె ॥

గీ॥ అప్సరః కోటిపుట్టె దివ్యామృత ప్రపూర్ణకుండిక బూని యంభోజనేత్ర ।
మూర్తిధన్వంతరియనంగ స్ఫూర్తివెలయ, పుట్టెమంథక్షుభిత మహాంభోధిలోన॥

క॥ అక్కజముగ దేవాసురు, లుక్కున, వడి, బట్టితిగుచు నుద్ధతులకడున్ ।
త్రొక్కుడువడి, వాసుకి, వడి, గ్రక్కినగరళంబు భోగిగణములు గొనియెన్ ॥

వ॥ అంత ॥ 224

సీ॥ శృంగారలక్ష్మిమూర్తి వహించెనో యనమెఱుఁగుఁ దీఁగనదల్చు మేనువ్రేయ
తతసుధాచ్ఛాయ సుస్మితభూయమందెనో యనఁగవెన్నెలఁ గేరు హాసమొప్ప ।
కలువచాయలు, చూపుగములయ్యెనోయన కాముతూపులనేలు కన్నులమర
అబ్జుండువదనతాదాత్మ్యంబు నొందెనోయన తమ్మిఁ దెగడువక్త్రాబ్జమమర ॥

గీ॥ మానితాంభోరుహాస నాసీనయగుచు, శ్రీకరకరాంబుజముల నాళీకయుగము ।
పూనికళ్యాణ విభవసంతానదాన, కాంత, శ్రీకాంతవచ్చె సాగరము వెడలి ॥225

ఉ॥ అప్పుడు దిక్కరుల్ నిజకరాగ్రములన్, సురనిమ్నగాది పు
ణ్యాప్పరిపూర్ణ హేమకలశావళులెత్తి జగత్పవిత్రిన ।
య్యప్పతికన్యకఁ పరమహర్షముతో నభిషిక్తఁ జేసెన
య్యొప్పిదమెల్లలోకముల కుత్సవదాయకమయ్యె నయ్యెడఁ ॥ 226

ఉ॥ ఆడకువారిరాశి, పురుషాకృతితో జనుదెంచి యెన్నడుఁ
వాడనిదివ్య హేమమయవారిజమాలిక తెచ్చియిచ్చె, కా ।
పాడుముమమ్ము నేమరకుమంచు రమారమణీలలామ కా
మ్రేడితభక్తియుక్తిగల ప్రేమనికామగతిఁ జెలంగఁగఁ ॥ 227

గీ॥ తళుకులెల్లెడ జిందుకుందనపుపనుల, ప్రచురదివ్యమణీ కలాపములఁదెచ్చి ।
అమ్మహాదేవికర్పించె నవుడుభక్తి, వినయసంభ్రమరసవర్మ, విశ్వకర్మ. 228

చ॥ స్మరజనయిత్రి, యప్పుడు ప్రసన్నమనోంబుజయై విలేపనాం
బరసుమదామభూషణ సమంచితయై, సురలెల్లఁజూడ శ్రీ।
హరియురమెక్కి చూచె జగమంతయు నంశుమదంశుజాల భా
స్వరసరసీజ పత్రవిలసన్నయనాంచల చంచలేక్షలన్ ॥ 229

క॥ గంధర్వులుపాడగ, నమ్మ తాంధ స్తరుణీగణంబులాడగ, మాపు।
ష్పంధయవేణీమణి, యతిబంధురగతిసురుల విన్నపములాలించెన్ ॥ 230

వ॥ ఇట్లు పుండరీకాక్షు వక్షఃస్థలనివాస లక్ష్మీకటాక్షవీక్షా నిరీక్షితులై సహస్రాక్షపు
రోగములగు దేవతాధ్యక్షులు లక్షీణనిర్వృతింబొందిరి, వందిరి. ముకుందచరణార
విందవిముఖులైనముచిప్రముఖులు లక్ష్మీకటాక్షంబునకుంబాసి రేసి ధన్వంతరి
కరస్థయగు నమృతకుండికయొడిసి పుచ్చుకొనిన నచ్యుతుండు కపటమానినీ రూప
ధరుండై వారివంచించి నిషేధ విబుధులకొసంగిన తదీయపానంబున బలసం
పన్నులై యన్నిశాచరులందోలిన పాతాళంబువట్టిరంత, అనంతునకు మొక్కి
గ్రక్కున నమరులమరావతికింజనిరి. సూర్యుండవార్య తేజోధుర్యుండయ్యె.
నక్షత్రంబు లక్షీణకాంతి పాత్రంబులయ్యె. అగ్నులనుద్విగ్న జ్వాలాలగ్నంబు
లయ్యె. ధర్మమార్గంబులునిర్మలత్వానర్గళంబులయ్యె. శక్రుండవక్ర పరాక్రమం
బున లక్ష్మీకటాక్షజుష్టంబగు విష్టపత్రయంబేలుచు స్వారాజ్య సింహాసనస్థుండై
కరగృహీత కనకారవిందయగు నిందిరాదేవి నిట్లనిస్తుతియించె ॥ 231

గీ॥ పద్మవదన, పద్మపత్ర సుందరనేత్ర, పద్మసద్మ పద్మభాస్వరకర।
పద్మనాభుదేవి పద్మపూజాప్రియ, నఖిలలోకజనని నాశ్రయింతు ॥ 232

శా॥ శ్రద్ధామేధలు, భూతిసీతిగతులున్, స్వాహాస్వధాసత్క్రియా
సిద్ధుల్, యజ్ఞరహస్యవిద్యల, పరిజ్ఞేయత్రయీవార్తలున్।
బుద్ధిప్రస్ఫుటదండనీతులును, నీపుణ్యాకృతుల్, శ్రీసునం
బద్ధాపేక్షలఁ జూడవమ్మ! ననుపద్మా! పద్మనాభప్రియా ॥ 233

గీ॥ నీవయిజ్జగమెల్లను నిండియుండు, దీవులక్కాంగ నన్యులకెక్కఁ దరమె।
యజ్ఞమయమునుయోగి చింత్యంబునైన, సారసాయతనేత్రు వక్షస్థలంబు ॥

క॥ నీచేవిడువంబడి, యతి, నీచత్వముబొంద జగము నీవిపుడు సుధా।
వీచుల నగు కనుచూపులఁ, జూచిననీక్షణమె సకలశుభములు గాంచున్ ॥ 235

క॥ దారసుతాగారమహో, దారసు హృద్ధాన్య ధనవితానములు శరీ।
రారోగ్యైశ్వర్యాదులు, చేరున్నీచూపు మహిమ చే మనుజనకున్ ॥ 236

ఉ॥ తల్లివినీవు జీవులకుఁ, దండ్రిపయోరుహలోచనుండు, మీ
రెల్లజగంబునిండి, సుసమృద్ధతనుండుదు రస్మదీయహృ ।
ద్వల్లభమైన కాంక్షితమవశ్యమునిచ్చి దయావిమిశ్రసం
ఫుల్లకటాక్షవీక్షణసమూహములన్ నను చూడుమిందిరా ॥ 237

గీ॥ కమలసదన ! మామక ధనమందిరగోష్ఠ, పుత్రమిత్రతనుకళత్రచిత్ర ।
తరపరిచ్ఛదముల నిరతంబువిడువక, నిండియెపుడు నిచటనుండుమమ్మ ॥ 238

క॥ శీలదయాసత్యాదివి, శాలసుగుణ వితతి పంచజనుని భజించున్ ।
శ్రీలలన ! త్వత్కటాక్ష స,మాలోకితుఁడైన యాతఁ డగుణుండైనన్ ॥ 239

చ॥ అతఁడుకులీనుఁ డాతఁడు సమగ్రయశోధనశాలి యాతఁ డూ
ర్జిత బలుఁడాతఁ డాహవ వరిష్ఠుఁడతం డభిరూపుఁడాతఁ డా ।
యతమతిమంతుఁడాతఁడు గుణాఢ్యుఁడతం డతి పుణ్యుఁడెవ్వఁ డ
చ్యుతసతి! నీదుసత్కృపకు యోగ్యుఁడు భాగ్యకళాధురీణతన్ ॥ 240

గీ॥ అఖిలగుణములు కలిగినన్నైననచట, నీకటాక్షంబొకింతైన నిలువదేని ।
అవియు, విగుణంబులగు, నీగుణాలిపొగడఁ, గలఁడె వాగ్జానియైన పంకరుహవదన॥

లయగ్రాహి.

ఇందిర ! దరన్నళినమందిర ! ముఖాబ్జజితచందిర ! వినీలకచబృందజితమత్తేం
దిందిర, సమస్తసురవందితపదోద్యదరవింద చరణానతముకుంద భవదీయా ।
మందకరుణావశగసుందరకటాక్షరుచికంపళములన్నను గనందగు దయాని
ష్యందనవబిందుతతులం దడిసి యంగము లనిందితసుఖానుభవమొందుగతిఁబొంగన్॥

క॥ అనివినుతించిన పద్మా, సన యింద్రునిఁ బలికె నీదు సన్నుతిచే నా ।
మనమలరె వరములిచ్చెద, గొనుమన నతఁ డమరరక్షకునిసతికనియెన్ ॥ 243

క॥ వరమిచ్చెదేని నేనీ, కరుణకుఁ బాత్రంబయేని కమలాలయ మ ।
త్పరిపాలిత లోకత్రయి, నిరవుకొనుము పాసిచనక యెప్పుడువేడ్కన్ ॥ 244

వ॥ ఇది యొక్కవరం బింకనొక్క వరంబువేడెద ॥ 245

క॥ ఏనొనరించిన నీస్తవ, మేనరుఁడు పఠించు నతని నిందిరభవదీ।
యానూన సత్కృపాస, న్మానితుఁగాఁ జేయుమమ్మ మానక యెపుడున్ ॥ 246

వ॥ అనిన నరవిందమందిర పురందరున కిట్లనియె. నీవొనరించిన స్తోత్రారాధనంబున సం
బరితుష్టనైతి. నీవు కోరినయట్లు త్రైలోక్యంబును విడువ, నెవ్వండేనియు సాయం
ప్రాతస్సమయంబుల నీస్తవంబు పఠించునతని నెపుడువిడువనని వరద్వయంబు

నొసంగె. ఇవ్విధంబున శ్రీదేవి భృగుమునీంద్రునివలన ఖ్యాతియందు సుజ యించి క్రమ్మఱ నమృతమధన కాలంబున నంబుధివలన బుట్టె. జగత్స్వామి యగు జనార్దనుం డేకాలంబున నవతారంబుల నొందునాకాలంబులఁ దాను సహాయత్వంబు నొందు. మఱియును హరి యాదిత్యుండుగా, పద్మ పద్మంబు వలనంబుట్టె, పదంపడి భార్గవరామావతారంబున ధరణియన, రాఘవత్వం బున సీతయన, కృష్ణావతారంబున రుక్మిణియనంబరగు. ఇత రావతారంబుల యందును సహాయినియగు. హరి దేవత్వంబునొంద దేవతయగు. హరిమనుష్య త్వంబు నొంద మానుషియై భగవదనురూప చేష్టలమెలంగు ॥ 247

ఉ॥ ఇందిరదివ్యజన్మకథ యెవ్వఁడువేడ్క పఠించు, నెవ్వఁడా
నందమునన్ వినున్ శుచిమనస్థితి నాతనియింట సంతతా।
మందముళై సిరుల్ నిలుచు మానకమూడుతరంబు లెప్పుడున్
జెంద దలక్ష్మి మాని కులశేఖర! నీకు నెఱుంగఁ జెప్పితిన్ ॥ 248

వ॥ అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 249

గీ॥ భృగునివలన నెట్లు నెగడెసర్గము ప్రజ, లెందఱతనికై రి యెఱుఁగఁజెప్ప।
వయ్య! నాకుననినమ్ముని ప్రవరుఁడి, ట్లనుచుఁ జెప్పె హర్ష మగ్గలముగ॥ 250

క॥ ఖ్యాతికి భృగునకు ధాత,వి ధాతయునన పుత్రయుగము, తనయ జగద్వి।
ఖ్యాత రమయును జనించుట, చేతోమోదముగనీకుఁ జెప్పితినిగదా ॥ 251

వ॥ ఆ ధాతృ విధాతలకుఁ గ్రమంబున మేరుకన్యకలైన ఆయతియు నియతియు నన నిద్దఱుభార్యలైరి. అందుధాతకు నాయతియందుఁ బ్రాణుండును, విధాతకు నియతియందు మృకండుండును బుట్టె ॥ 252

క॥ పాండిత్యధుర్య! వినుము మృకండునకున్ బుట్టె, సుతుఁడు కల్పాంతాయు।
ర్మండితుఁ డఖండమతి మా, ర్కండేయుండనఁ దపోఽధికత్వము వెలయన్ ॥253

వ॥ అమ్మార్కండేయునకు వేదశిరుండుపుట్టె ధాతృపుత్రుండైన ప్రాణునకు ద్యుతి మంతుండు, ద్యుతిమంతునకు రాజవత్తుండుపుట్టె. అతనివలన భార్గవవంశంబు విస్తారంబు నొందె ॥ 254

ఉ॥ ఆతతసత్తపోవిభవుఁడైన మరీచికిభార్యయైన సం
భూతి, విరాజనామకుని బుత్రునిగాంచెఁ, దదీయవంశము।
ద్యోతితమై ధరం బరగె యోగి కులోత్తమ! యంగిరుండు వి
ఖ్యాతియెలర్పఁగాఁ దనకులాంగనయా స్మృతియందు కన్యలన్ ॥ 255

వ॥ సినివాలియు, కుహువును, రాకయు, ననుమతియును నన నలువురిం గనియె. అత్రికి ననసూయ యందు సోముండును దుర్వాసుండును, దత్తాత్రేయు డాగీశ్వ

రుండును ననముగ్గురు పుత్త్రులుపుట్టిరి. పులస్త్యునకు ప్రీతియను కాంతవలన దత్తుండుపుట్టె;నతండు పూర్వజన్మంబున స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నగస్త్యుండనంబరగు. పులహునకు క్షమయనుభార్య యందుఁ గర్దముండును, ఊర్వరీయుండును సహిష్ణుండునను,సుత త్రయంబుపుట్టె. క్రతువునకు సన్నతియను భార్యయందు ఊర్ధ్వరేతస్కులును నంగుష్ఠ పర్వమాత్త్రులును జ్వలద్భాస్కర తేజులునగు వాలఖిల్యు లరువదివేలుపుట్టిరి. వసిష్ఠునకు ఊర్జయందు రజుండును, గాత్త్రుండును ఊర్ధ్వబాహుండును, సవనుండును, అనఘుండును, సుతపుత్త్రుండును, శుక్రుండును, ననసేడ్వురు ఋషులుపుట్టిరి ॥ 256

గీ॥ అరయ నగ్న్యభిమాని,బ్రహ్మాగ్రసుతుఁడు,పావకుఁడుస్వాహయను తనభార్యయందు।
వినుము!పవమానశుచిజలాశనులనంగ, సుతులముగ్వురగనియె నూర్జితమతులను॥

వ॥ వారలసంతతి పంచచత్వారింశద్భేదంబులం బరఁగె. పావకుండును, పుత్త్ర త్రయంబునుం గూడ ఏకోనపంచాశద్భేదంబుల వహ్నులఁగీర్తింపం బడుదురు బ్రహ్మకు నగ్నిష్వాత్తులును, బర్హిషదులును ననుపితరులు పుట్టిరి; వారనగ్నులును, సాగ్నులునునై యుండుదురు. వారలు స్వధయను భార్యయందు మేనయు, వైధారిణియు నను గన్యలంగనిరి.వారిరువురు బ్రహ్మవాదినులును యోగినులును, ఉత్తమజ్ఞాన సంపన్నలును, సకల గుణాన్వితలునునై యుండుదురు. ఇదిదక్ష కన్యకాసంతానవృత్తాంతంబు. ఇది శ్రద్ధావంతులై వినువారు పుత్త్రపౌత్త్రాభివృద్ధులగుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 258

ధ్రువ చరిత్ర.

సీ॥ మునివర స్వాయంభువునకుఁ బ్రియవ్రతో, త్తానపాదాఖ్యు లిద్దఱుతనయులు
తనరుదు రందు నుత్తానపాదునకును, రుచిసునీతులు భవ్యరుచులు సతులు ।
సురుచిపైఁబ్రేమ హెచ్చుగనుంచు భూనాథుఁ డిడదునుసునీతిపై నించుకైన
సురుచికిసుతుఁడు భాసురుఁ డుత్తముఁడు పుట్టెవెలయసునీతికిఁ గలిగెధ్రువుఁడు ॥

గీ॥ నవ్యమణిహేమరాజాసనస్థుఁడైన, తండ్రితొడయెక్కియున్న యుత్తమునిజూచి।
ధ్రువకుమారకుఁడును దదారోహణాభి, కాంక్షియై డాయవచ్చినఁగాంచిసురుచి॥

ఉ॥ పాపఁడ ! యీవృథాశ్రమము పాల్పడనేల నృపాలకాంకమే
రూపునసబ్బునీ కిది యొఱుంగవెమున్న మదీయగర్భ జ ।
న్మాపరిమేయభాగ్య దశనంద సునీతికి నేలపుట్టితీ
వీపతి, తండ్రియైన నిది యేలలభించుఁ ద్యజించుఁగామముల్ ॥ 260

క॥ నా త్తనయుఁ డుత్తముండీ, యుత్తమపదమునకు నర్హుఁడుడుగుము నీవీ।
యుత్తలము, పుణ్యఫలసం పత్తిన్మత్సుతుఁడవైన మఱిసిద్ధించుల్ ॥ 261

వ॥ ఈ రాజాసనంబు సామ్రాజ్య చిహ్నంబిది నా పుత్త్రునకే యోగ్యం బేల క్లేశ పడియెదవు ? సునీతికింబుట్టిన నీకుచ్చైర్మనోరథంబులు సిద్ధించునే యనియధిక్షేపించి పలికిన నప్పుడు. 262

క॥ ధ్రువుఁ డవిరళతరకోపో, ద్భవుఁడై యచ్చోటువాసి తనునొందుపరా ।
భవము తనతల్లికెఱిగించ, వడిం, దద్గేహమునకుఁ, జయ్యనఁ, బోయెన్ ॥ 263

క॥ పరిభవ పీడితుసీష త్స్ఫురితాధరుఁ దనయునపుడు చూచిజనని యా ।
దరమున నంకస్థలినిడి, శిరమాఘ్రాణించియనియెఁ జిత్తము చెదరన్ ॥ 264

సీ॥ అన్నయేటికి విన్ననై నది నీమోము ? కోపకారణమేమి ? చాపలమున ।
నెవ్వరైనను బతికెగ్గుకావించిరో ? నీకెగ్గుచేసిరో ? శోకమేల ? ।
అనుటయు సురుచి తన్నవమానవాక్యముల్, గర్వించిపలికిన క్రమముచెప్ప ।
వెండినిట్టూర్పు బల్విడిపుచ్చి దుశ్చిత్త, మున నీసవసినయై తనయుఁజూచి ॥

గీ॥ అల్పఫణితిసునీతి యిట్లనియె సత్యమయ్యె తిద్వాక్య మట్ల భాగ్యంబులేని ।
నాకునుదయించి నికృతిసంతాప జలధి మునుగఁ బాలైతివింక నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ సురుచి పురాభవంబున విశుద్ధతపంబులు చేసియుండ భూ
వరుఁడు తదీయ కార్యవశవర్తనుఁ డయ్యె, నపుణ్యకర్మదు
స్తరపరిభావవారినిధి సాంద్రతరంగనిమగ్నమైననుం
దరి ననుబోటి భార్యయను నామమెతాల్చువిహీనభాగ్యతన్ ॥ 266

ఉ॥ అన్న ! పురాభవాంతరసమార్జిత కర్మచయంబు సాక్షమై
నన్నరునొందునెందును ఘనంబుగ దుఃఖసుఖంబులిట్లుతా
నెన్నక స్రుక్కుఁబొంగు నరుఁడెవ్వఁడతండు వివేకసాపసం
పన్నత లేనివాఁడనుచుఁ బల్కుదు రాగమతత్త్వకోవిదుల్ ॥ 267

వ॥ రాజాసన ఛత్త్ర చామరాశ్వవారణాదులు పుణ్యంబులేని వారికిం గలుగవు, పుణ్యవతియైన సురుచికడుపునంబుట్టుటంజేసి యుత్తమునకుం గలిగె నల్పపుణ్యనైన నాకడుపునంబుట్టిన నీకేల కల్గు నెవ్వరికేమి గల్గువారందుచేతఁ దృప్తింబొందవలయునని యుపశమించుము. కాకున్ననట్టి మహోన్నత పదంబులు లభించుటకై సర్వఫల ప్రదుండైన దామోదరు నాశ్రయించి పుణ్యోపచయార్థంబు యత్నంబు చేయుము. సుశీలుండవై, ధర్మాత్ముండవై, సర్వభూతహితరతుండవై, సర్వ మిత్త్రుండవై వర్తిల్లుము. ఉదకంబులు పల్లంబున కొడిగిలినట్లు సంపదలు పాత్త్రంబు వెదకిపొందునని చెప్పిన సునీతికి ధ్రువుం డిట్లనియె॥ 268

గీ॥ అమ్మ! శమియించుమనుచుమీరానతిచ్చి, నంతయునిజంబు పరులజిహ్వాభిధాన।
చాపనిర్ముక్త దుర్వచస్సాయకములు, నాటఁగందిన మదినిది దీటుగొనదు ॥

చ॥ అమితపరాభవానల శిఖావృతిఁగందిన నింక నుత్తమో
త్తమపదలాభ మొందెద వృథావచనంబులు వల్కి నీ సప।
త్నిమదికి విస్మయంబొదవఁ దెల్లము తండ్రియుఁ బొందనోపదు
త్తముఁడన నెంతయుంచు విబుధప్రవరుల్వినుతించునట్లుగన్ ॥ 270

క॥ అనియిల్లువెడలి పుర బా, హ్యానవీనోపవనసీమయందుఁ దనపురా।
తనపుణ్యపాకఫలతతి, యనఁగొందఱు మునులఁ గాంచె నర్భకుఁడంతన్ ॥ 271

మ॥ ధృతకృష్ణాజిన చేలులన్, రవిసముద్దీప్తప్రభాజాలులన్
దతతామ్రాభజటాభరాభరణులన్, నందన్మనోవృత్తులన్।
హతకామాదిసమస్తశాత్రవుల, దివ్యజ్ఞానదీపప్రభా
ప్రతతిచ్ఛిన్న తమస్కులం, గనియె నబ్బాలుండు సప్తర్షులన్ ॥ 272

ఉ॥ సాగిలి మ్రొక్కి హస్తజలజంబుల మోడ్చి నృపాలసూనుఁడ
య్యోగులఁజూచి యిట్లనియె నో మహనీయతర ప్రభావ భ
వ్యాగమవేదులార! ధ్రువుఁడందురు నన్ను, మదీయపూర్వపు
ణ్యాగమనంబునన్నిము మహాత్ముల గంటిఫలించెఁ గోరికల్ ॥ 273

వ॥ ఉత్తమజనకుండైన యుత్తానపాదుని కుమారుండనని విన్నవించిన సప్తర్షులిట్లనిరి ॥ 274

గీ॥ నాలుగైదేండ్ల యీడుమాణవకుఁడవు వి, షాదమేటికి నీకు భూజానితండ్రి।
యొకటఁగొదలే దభీష్టవియోగమేమి, కానుపించదు దేహరోగములు లేవు॥ 275

క॥ నిర్వేదమేమిటికిగుణ, ధూర్వహ! యెఱిఁగించుమనిన ధ్రువుఁడువినతుఁడై।
పూర్వకథయెల్లనయ్యం, తర్వాణులతోడఁ జెప్పినం, దమలోనన్ ॥ 276

క॥ ఔరా! క్షత్రియతేజం, బారూఢక్రోధరసమహాభారము, దు।
ర్వారాభిమానితాహం, కారైకాగారమెన్నగాశక్యంబే ॥ 277

వ॥ సవతితల్లి యుల్లసంబుల నుల్లంబుతల్లడిల్లుచున్నదని యమ్మహాత్ములాదరించి యిట్లనిరి. ఓయీ! క్షత్రియ కుమారా! నీకుఁ గర్తవ్యంబేమి? అప్పనికి సహాయంబాచరించెదము. చెప్పందలంచినమాట చెప్పుమనిన ధ్రువుం డిట్లనియె.

చ॥ అనఘ చరిత్రులార! వినుఁడర్థము రాజ్యముభోగమేమియున్।
మనమునగోరఁ, గోరెద సమస్తపదంబులకెల్ల నెక్కుడై।

యనుపమమై యనన్యగతమై భువనత్రయసేవ్యమానమై ।
ఘనతరకల్పకల్పనలఁ గందనిదై తగుసత్పథంబునున్ ॥ 279

సీ॥ వరదుగోవిందుఁ గొల్వకకాని సంస్థాన మబ్బునే? యటుచేయుమనె మరీచి ।
శ్రీజనార్దనుఁడు హర్షించిన నక్షరస్థానంబు గల్గు సత్యమనె నత్రి ।
అచ్యుతు సర్వభూతాత్ముఁ బూజింప ది, వ్యపదం బొసఁగుననె నంగిరుండు ।
హరిసేవముక్తిద యన, నున్నతస్థాన లాభ మెంతనియెఁ బులస్త్య మౌని॥

గీ॥ అబ్జనేత్రుభజనగు కోర్కెయనుక్రతుఁ, డిందిరేశువినతినెసఁగుకామ ।
మనియెఁ బులహముని మహాత్ముఁవిష్ణునివేడఁ, జెందుసిద్ధులనె వసిష్ఠుఁడపుడు॥280

వ॥ అని సప్తర్షులానతిచ్చిన ॥ 281

క॥ బాలకుఁడిట్లను సమ్మని, పాలురతో నయ్య! మీరు పనిచినగతి ల ।
క్ష్మీలలనేశ్వరుఁ గొలిచెద, నీలీలకుఁదగిన జప్యమెయ్యది నాకున్ ॥ 282

వ॥ అరాధనక్రమం బెవ్విధంబానతీయ వలయుననినఁ జిత్తంబు బాహ్య పదార్థా యత్తంబు గాకుండం జేసి జగద్ధామంబగు వాసుదేవునియందుఁ జేర్చి యేకాగ్ర మనస్కుండవై జపియించుమని మనురాజంబగు వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరం బుపదేశించి భవత్పితామహుండగు స్వాయంభువుండు జపించినం బరితుష్టుండై జనార్దనుండు త్రైలోక్యదుర్లభంబగు నైశ్వర్యంబు ప్రసాదించె, నీవును ని మ్మంత్రంబున గోవిందుం బరితుష్టుం జేసి యిష్టార్థంబు లందుమని యాన తిచ్చిన విని కృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొని వారలకు మ్రొక్కి యవ్వానంబు వెడలి ॥ 283

సీ॥ ఎందేనిపరమ మునీంద్రు లుత్తమతప, శ్చర్యనిర్వాణ సంసక్తిఁగనిరి ।
ఎందేనినిండుకాళిందీనదీపుణ్య, వారి పూరంబు లవ్వారిగాఁగ ।
ఎందేని మధుదైత్య నందనులవణు ని, ర్జించె శత్రుఘ్నుఁ డూర్జితబలమున ।
నెందేనివెలయు సమిద్ధసంపత్పురి, పూర్ణమై మధురాఖ్య పుణ్యనగరి ॥

గీ॥ నెపుడునెందేని విహరించు నిపుణగోప, రూపసుకలాపుఁడైన సరోజనేత్రుఁ ।
డట్టిమధువనమున కేగెనధికధైర్య, ధుర్యమతిశాలి రాజసుతుండు వేడ్క ॥ 284

ఉ॥ మౌనివు లానతిచ్చిన క్రమంబునఁ దన్మహనీయపావన
స్థానమునందుఁ జేసె నతిదారుణమైన తపంబుమిక్కిలిం
బూనిననిష్ఠతో హృదయపుష్కర సీమపరాపరేశు ల
క్ష్మీనాననావిభు నమేయుని నిల్పి యనల్పవైఖరిన్ ॥ 285

వ॥ ఇట్లు మధువనతీర్థంబున నూర్ధ్వబాహుండును, వామపాదస్థితుండునునై
కొన్నిదినంబు లేకాంగుష్ఠస్థితుండై ఘోరతపంబు చేయుచున్నంత ॥ 286

మ॥ ధరణీచక్రము దిర్దిరందిరిగె భూధ్రవ్రాత మల్లాడె సా
గరముల్ ఘూర్ణిలె, భూతకోటిబెగడెన్ గంధర్వయక్షోరగా,
సురదేవప్రోత్కరముల్ మదిందలఁకె, నక్షోభ్యప్రభావావనీ
శ్వరపుత్ర ప్రవరప్రవర్తిత తపశ్చర్యా ప్రతాపంబునై ॥ 287

వ॥ అప్పుడు ॥ 288

క॥ యామాఖ్యదేవతల ఘో, రామితకూష్మాండతతుల నాఖండలుఁడు।
ద్దామగతిఁబంపె నృపసుతుఁ, డామెయినోనరించు తపము నలజడిపెట్టన్ ॥ 289

వ॥ కామరూపులగు వామాఖ్యదేవతలును,కూష్మాండ గణంబులును, మధువనంబు
ప్రవేశించి నానావిధ మాయలు సన్నిరంత ॥ 290

సీ॥ వసివాడువాడిన వదనపంకజముతో, నిసుపాటివడియు కన్నీటితోడఁ।
గొదలుచునోదవుగ ద్గదవచోయుక్తితో, దట్టంపునిశ్వాసధారతోడ।
గమనసన్నాహ సంగత మహత్క్లాంతితో నాకంపమాన దేహంబుతోడ।
శ్రమజలాసార సంసక్త గాత్రంబుతో, సంభవద్దైన్య రసంబుతోడఁ ॥

గీ॥ గొడుక! యిడుమలఁ గుడిచెదే యడవిలోన,న నెడునన్థోక్తి గళకుహరాంత రమున।
నాగునేరుపుతోనిల్చె నగ్రసరణి, నధికదుర్నీతి దైత్యమాయా సునీతి ॥ 291

వ॥ ఇట్లునిలిచి ॥ 292

క॥ కొడుకా దేహవ్యయకర, మిడుమిది నీకేలమాను మెన్నేనోములున్ ।
బడి బడి నోచి నినుంగని, యడవులఁ గలిపితిని నోములాఁటి ప్రోవన్ ॥ 293

సీ॥ పాటించిమగనిచేఁబట్టులేకయనాథ, భావంబుఁదాల్చు నాబ్రదుకుఁ దలఁచి।
మనసుచిల్లులుప్రోవ ఘనగర్వముననాడు, సవతివల్కెడి వచస్సరణిఁ దలఁచి।
ముద్దుగాతెడి రూపమున నాలుగ్గైదేండ్ల, చక్కనినీమేని సొరుదలఁచి।
నీబడివాయక నిరతంబుక్రీడనా, లంపటులైన బాలకులఁదలఁచి ॥

గీ॥ కుడువఁగట్టంగ లేనియీగొదవఁదలఁచి,యొడలుచివుకంగఁ జేయునీయిడుముదలఁచి।
కాఁయిగలుగని వట్టికాపేయమేల, రాఃవృథా, దీనిమానుమురా! కుమార ॥ 294

ఉ॥ మన్ననలేక భర్తయవమానముసేయ, సపత్నినవ్వ, ని
న్గన్నులఁజూచి యన్నియునుఖంబని యోర్చితి నిట్టు నీవురా

కున్న భవత్పురోధర ననూత్కరముం ద్యజియించుదాన స
ర్వోన్నతసత్తపోవిభవమొంద సుఖంచు చిరాయురున్నతిన్ ॥ 295

క॥ అనుచువిలపించు మాయా, జననింగని యక్కుమార చంద్రుఁడు వినియున్ ।
వినగితినుండె హరిపద, వనజభ్రమరన్మనః ప్రవర్తనుఁ డగుచున్ ॥ 296

గీ॥ వత్స! వత్స! మహోగ్రరావములు బెఱయ, రయసముద్యత తీవ్రశస్త్రప్రచండ।
భండనోద్దండులగు దైత్యపతులువీర, వచ్చిరెచ్చట చోరవఁగా వచ్చునీకు॥297

వ॥ అని యదృశ్యం బయ్యెనప్పుడు ॥ 298

క॥ పొడుపొడుమని కూకలు బ, ల్విడిచంపుఁడు చంపుఁడనెదు వికృతోత్కలుమ్రిం ।
గుఁడుమ్రింగుఁడనెదు నార్పులు, దడ బడఁగాఁజుట్టు ముట్టెదైత్య బలంబుల్ ॥ 299

చ॥ అదరులుచల్లుకై దువు లుదగ్రతఁద్రిప్పుచు ఘోరవాక్యముల్
వదరుచుమండలభ్రమణవైఖరిఁ బొఱుచు నొక్క రొక్కరిన్ ।
బదరుచు హుంక్రియాకలనఁ బల్మఱు నిక్కుచు వెక్కిరించుచున్
బొదుపయిబెట్టుకూసిరి నభోవలయం బద్రువన్నిశాచరుల్ ॥ 300

గీ॥ దీర్ఘదంష్ట్రిల వదనముల్దెఱచిమెడలు, సాచివెను మంటలురుల నుచ్చైస్స్వరముల।
మిగులవాపోరు నక్కలు మేదినీశ,తనయుముందర చెవులుచిందరులువ్రావ॥301

వ॥ మఱియునద్దానవులు సింహోష్ట్రమకరాననులై, నానావిధ ఘోరారావంబులు చేయుచు నారాజపుత్త్రునివెఱపించ నతండు గోవిందాసక్తచిత్తుండగుటంజేసి తన్మాయావిలసనంబు లేమియు నింద్రియ గోచరంబులు గావయ్యెఁ; నంతకంతకు నేకాగ్రచిత్తుండై చిత్తజజనకుం దలంచుచున్న యన్నరేంద్రునందనుం జూచి సంక్షోభంబునొంది బృందారకులు సర్వేశరణ్యుండగు నిందిరారమణుపాలికిం జని యిట్లని విన్నవించిరి ॥ 302

గీ॥ దేవదేవ, జగన్నాథ, శ్రీవధూసనాథ, పురుషోత్తమ, పరేశ,నవ్యమహిమ ।
వెలయునొత్తానపాది గావించుతపము క్రాచె, మమునెల్లఁగరుణఁజేఁగావవయ్య॥

క॥ నెలబాలుఁడు, దినదినమున, కళల పసల వృద్ధినొందు గతి నుగ్రతపో ।
విలసనమున దినదినమున, కలఘుండతఁడధిక వృద్ధినందుచునుండున్ ॥ 304

క॥ బలరిపువరుణధనేశ్వర, జలజహిత శశాంకు లేలు స్థానములేలం ।
దలఁచియొ, యొనర్చెనృపసుతు, డలఘుతపము దీనిమాన్పవయ్యముకుందా ॥

చ॥ అనవినిపద్మనాభుఁడను నమ్మహితాత్ముఁడు మీ నివాసముల్
వినఁగననొల్లఁడొక్కటి నవీనమనోరథమాత్మఁగోరు, నే ।

నొనరుతుదాని మీరు చనుఁ దుల్లముల్గా భయమొందనేల నా
ననిమిషకోటి భక్తివినయంబుల మ్రొక్కుచు నేగునంతలోఁ ॥ 306

ఉ॥ పంకజపత్రలోచనుఁ డపారకృపారసధార లా నమ
త్కింకరకోటి ముంచ సముదీర్ణ సువర్ణ సవర్ణ పర్ణుని ।
శ్శంకు సుపర్ణు నెక్కి వినుచక్కి వడిం జనుదెంచి యన్నిరా
తంకతపోభిరాము గుణధాముఁ గుమారునిఁ జూచియిట్లనున్ ॥ 307

క॥ ఉత్తానపాదతనయ ! భ, వ త్తపమునఁ దుష్టిఁ బొంది వరమీయంగా।
ని త్తఱివచ్చితిఁ గోరుము, చి త్తంబునఁ దలఁచినది విశృంఖలవృత్తిన్ ॥ 308

వ॥ అని పలికినపలుకమృతరసముపగిదిఁ జెవులం జినికిన నలరి కనుగవ విచ్చి యచ్చి ఱుతపాపండ్రగ్ర భాగంబునఁ గులిశాదిరేఖాభరణంబులగుట నిసర్గసుందరారవింద ప్రభవ ప్రభాసంభరణంబులగు శ్రీచరణంబులుఁ జరణాగ్ర సమాశ్రిత ముక్తా కారంబులగు నఖాంకురంబులును నఖాంకురచంద్రకళాధర సర్వమంగళా వాసపదదివ్యనగఫలద్వయంబులగు గుల్ఫద్వయంబును, గుల్ఫద్వయసపుష్కర మహాశావారణకరకాండసముద్దండంబులగు జంఘాకాండంబులును, జంఘా కాండమండనాయితంబులగు జానుస్తబకంబులును, జానుస్తబకకుంభదూరు రంభాస్తంభంబులును, ఊరురంభాస్తంభజననకనక సైకతాయితనితంబబిం బంబును, నితంబబింబసమావరకమణిమేఖలాంతరితహైమోప సంవ్యాన కాంతి సరస్వతీప్రవాహావర్తాయితనాభిసరోజంబును నాభిసరోజగంధానుబంధ పుష్పంధయమాలాలీలానుకారవిరాజిరోమరాజియు, రోమరాజీంద్రనీలైకస్తం భోపరినిర్మితకమలాభర్మసౌధోపమానమాననీయవక్షస్థలంబును, వక్షస్థలసుమే రుతటప్రాంతసమారూఢకల్పతరుశాఖాయమాన భుజాస్తంభసంభరణమాన్యం బులగు సుదర్శనపాంచజన్యంబులును, పాంచజన్యసౌభాగ్యయోగ్య తానర్గళం బగుగళంబును, గళవృంతనితాంతకాంతముకురప్రభాజిత్వరంబులగు కపోల ఫలకంబులును, గపోలఫలకస్ఫూర్త్యకాంతిపుంజరంజితనక్రకుండలోదీర్ణంబులగు కర్ణంబులును, గర్ణాంతవిశ్రాంత నేత్రపుండరీకప్రభావంశకాండాగ్ర జాగ్ర న్ముక్తాఫలనాసికాప్రసూనంబును, నాసికాప్రసూనఫలితమధురఫలాధర బింబం బును, అధరబింబ మాధుర్యయాచనార్థ సమాగతార్ధేందుతిరస్కారి లలాట రేఖయు, లలాటరేఖేందుజిష్ణుతావిలంబితమోహాంకారతిరస్కారి శృంగారి భ్రమరకవ్రాతంబును, భ్రమరకోదయాద్రిసముదితార్కబింబస్పర్థి రత్నకిరీ టంబులుంగలిగి కోటిమన్మథలావణ్యంబుననున్న పన్నగశాయికి సాగిమ్రొక్కి యిట్లని విన్నవించె ॥ 309

చ॥ సరసిజనాథ ! నాయెడఁ బ్రసన్నుఁడవై వరమిచ్చెదేని దే
వరచరణాంబుజద్వయము వాంఛ నుతింపఁ దలంతు బాల్యని
ర్భరజడిమన్ బొసంగదది భవ్యకృపారసధార నాపయిన్
దొరఁగ ననుగ్రహింపు మతినూల్కొని నిన్ను నుతించునట్లుగన్ ॥ 310

సీ॥ అనివిన్నవించిన నరవిందలోచనుఁ, డధికకృపావృతస్వాంతుఁడగుచు
ముకుళితహస్తుఁడై ముందరనిలుచున్న, యాత్మానపాది నెయ్యమునఁజూచి।
నవ్వుచు పాంచజన్యప్రాంతమున మేను, నివిరిననాతఁడున్నిద్ర బుద్ధి
సంపన్నుఁడై నేలజాగిలి మ్రొక్కి, గ్రక్కునలేచి యంజలిఁగూర్చి నుదుట॥

గీ॥ మోపి, యానందరసము సంపూర్ణలీల, మనసునిండి వెలార్చిన మాడ్కిఁగన్నుఁ।
గొనల సంతోషబాష్పముల్ గురియ, నవ్వి,రించి జనకునినిట్లు గీర్తించఁదొడఁగె॥

క॥ భూమిజలానలవాయు, వ్యోమమనోబుద్ధులును సమున్నతసర్గ।
శ్రీమించిన భూతాదియు, నా మూలప్రకృతియును ద్వదాకారంబుల్ ॥ 312

గీ॥ అరయశుద్ధుండు,సూక్ష్ముండు, వ్యాపకుండునై , ప్రధానంబునకునవ్వలైన,పురుషుఁ
డీశ! నీరూప మిదినిక్కమిట్టినీకు, మోడ్పుకెంగేలు నాఫాలమున ఘటింతు॥313

వ॥ భూతాదులకు, గంధాదులకు, బుద్ధ్యాదులకుఁ, బ్రధానంబునకుఁ, బురుషునకుం
బరుండవై, పరమాత్మయు బ్రహ్మంబునునని చెప్పంబడు నీకు నమస్కారంబు॥

సీ॥ వేయిశిరంబులు వేయికన్నులు వేయి, చరణముల్గలయట్టిపురుషవరుఁడ
వంతట వ్యాపింతువధిప ! కాలత్రయ, జాతమంతయు నీవ, సంభవించెఁ।
జర్చింపఁగ విరాట్టు సామ్రాట్టును స్వరాట్టు, నధిపూరుషుండు నీయంద, జగము
లన్నియు, నీరూప ; యజ్ఞంబు పృషదాజ్య, మర్ధర్చసామంబులన్ని ఛంద॥

గీ॥ ములునుయజురాగమమునునీవలనఁబుట్టె, నశ్వగోజాతిమృగములునఖిలమునుజ।
నించె నీవలన నే, సమున్నిద్రమహిమ, పూరుషోత్తమ! పావనాద్భుతచరిత్ర!॥

క॥ సమ్మతి ముఖబాహూరుప, దమ్ముల బ్రాహ్మణులురాజతతి వైశ్యనికా।
యమ్మును శూద్రులు వుట్టిరి, నెమ్మదిఁజంద్రుండు పుట్టె నీకుమహాత్మా॥ 316

ఉ॥ కన్నులఁబొద్దు, శ్రోత్రమున గాలి, ముఖంబున వహ్ని, నాభి న
మ్మిన్నును బుట్టె, స్వర్గ ముపమింపఁగ రేతమునంజనించెన।
ర్మోన్నత! శ్రోత్రసీమ దిశలుద్భవమయ్యెను, భూతధాత్రియున్
బన్నలినంబులం బొడమె, భవ్యము నీమహిమంబు మాధవా॥ 317

వ॥ దేవా! న్యగ్రోధబీజంబునందంకురించి వృద్ధిఁబొందిన వృక్షంబు చందంబునఁ
బరమసూక్ష్ముండవైన నీయందు జనించి జగంబువృద్ధిఁబొందు, కదలీవృక్షంబు

త్వక్పత్త్రంబులకంటె భిన్నంబులుగాని చందంబున జగంబునకన్న నీవు భిన్నుండవుగావు, హ్లాదతాప కారిణిద్వైన బుద్ధి జగంబునకుంగాని గుణవర్జితుం డగు నీకు లేదు, పృథగ్భూతైక భూతుండవు, భూతభూతుండవు, ప్రధానవ్యక్త పురుషవిరాట్స్వరాట్స్వరూపుండవు, సర్వరూపధరుండవు, సర్వతపో విశేషజన కుండవును, సర్వేశ్వరుండవునైన నీకునమస్కారంబు. సర్వభూత హృదయంబ వైన నీవెఱుంగని మనోరథంబులు గలవే. భవదీయసందర్శనంబున మన్మనో రథంబు సఫలంబయ్యె, ధన్యుండ, గృతకృత్యుండ, భాగ్యసంపన్నుండ నైతి నని వినుతించిన నతనికి భగవంతుం డిట్లనియె. 218

ఉ॥ బాలక! నేఁడు నీతపముపండె ననుంగనుగొంటిగాన నీ
వేళనభీష్టమెయ్యది ప్రవీణతఁ గోరుము మద్విలోకనం।
బేలనిరర్థకంబగు నభీష్టకరంబగుగాక, మర్త్యాలి
చ్ఛాలలితప్రసక్తి ననుసన్మతిఁ గాంచి లభింతురిష్టముల్ ॥ 319

వ॥ అనిన ధ్రువుండిట్లనియె. 320

గీ॥ అఖిలభూతేశ!నీవు సర్వాత్మ నగుట, కానుపింపదె మన్మనోగతమునీకు।
నయిన నాచేత విననిష్టమయ్యెనేని, యవధరింపుము దేవమదర్థితంబు ॥ 321

చ॥ ఘనమగు మీప్రసాదమునఁ గాదె మహేంద్రుఁడశేషలోక రా
జ్యనిరతభోగముల్గనియె, స్వామి! ప్రసన్నుఁడ వైన దుర్లభం।
బననొక టెద్దియుం గలదె? యస్మదపేక్షితమాట యొంత, భ
క్తనివహరక్షణంబు నియతవ్రతమౌగద నీకు నచ్యుతా ॥ 322

క॥ "ఈరాజాసన మోయి కు, మారక! నీ కర్హమగునె? మదుదరజాతుం।
డై రాజిలు వానికిఁగా, కారయ"నని సవతితల్లి యాడెను నన్నున్ ॥ 323

ఉ॥ గాటపుగర్వరేఖఁ గనుగానక మాసవతమ్మయన్నయ
మ్మాటశరంబుపోలె మురమర్దన! మర్మమునొవ్వ నాటియు
త్పాటనచేయరాక పరితాప మొనఁర్చుచు నున్న దాపదు
ద్ఘాటనదక్ష! తావకసుధాసదృశేక్షలదాని మాన్పవే ॥ 324

వ॥ జగంబున కాధారభూతంబై, సర్వస్థానంబులకు నుత్తమోత్తమంబైన స్థానంబు దయచేసి రక్షింపవలయునని ప్రార్థించిన ధ్రువునకు భవబంధమోచనుండైన పుండరీకలోచనుం డిట్లనియె ॥ 325

సీ॥ అధిపకుమార! నీయర్థించినట్లు లో, కోత్తరసంస్థాన మొందెదీవు।
వినుముతొల్లిటిమేన విప్రుండవర్భనా, దికములఁ దుష్టినొందించినావు।

. నను; మిత్రుఁడగురాజ నందనుఁ గనుగొని, యభిలషించితివి నీకందువలన
నీజన్మమొదవె సర్వోహితభోగముల్, యౌవనోదయమున ననుభవించి ॥

గీ॥ సకలలోకోన్నతంబైన స్థానమొంది, అనిశము మదీయపాదపద్మాభిరతుఁడ ।
వై విముక్తిరమాధిరాజ్యముభజించె దస్మదీయదయాసముదగ్రమహిమ ॥326

వ॥ సూర్యాదిగ్రహంబులకు, సప్తఋషులకు, నశేషవైమానికులకు, నుపరితన స్థానంబునొందెదు; కొందఱుసురలు చతుర్యుగ పర్యంతంబు, కొందఱు మన్వంతర పర్యంతంబు, వసింతురు. వీరలందఱు నీక్రిందవసింతురు. నీతల్లియైన సునీతియు నతి నిర్మలమైన నక్షత్రరూపముదాల్చి దివ్యవిమానంబున నీసమీపంబున నాకల్పపర్యంతంబును వసియించుగాక, ఎవ్వరేని సాయంప్రాతః కాలంబుల నిన్నుఁగీర్తింతురు వారికి మహాపుణ్యంబు గలుగునని యానతిచ్చి జనార్దనుండంతర్ధానంబు నొందిన ॥. 327

ఉ॥ మానితసారుఁడౌ ధ్రువకుమారుఁడు శ్రీవిభుఁ డానతిచ్చిన
ట్లానిఖిలావనీతలసమంచితరాజ్యముచేసి యంత ది ।
వ్యానుపమాన సత్పదమునందు వసించినవాఁడు నేటికిన్
శ్రీనలినాననావిభు భజించిన వారలురిత్తవోరు రే ॥ 328

గీ॥ అతనియభిమానవృద్ధ మానట్టిమహిమ, చూచి యసురగురుండగు శుక్రుఁడధిక ।
విస్మయమునొంది యప్పుడావిర్భవించి,హర్షమునమనంబునిండ నిట్లనుచుఁబొగడె॥

క॥ ఈనృపసూనుపరాక్రమ, మానంత్యతపః ప్రభావ మానస్తుర్తి ।
స్థానములకన్న నూర్ధ్వ, స్థానంబునఁ గూర్చెనద్భుతక్రియమీరన్ ॥ 330

చ॥ నిరుపమపుణ్యలక్షణ, సునీతితపంబు వచింప నెంచ నె
వ్వరితర, మాత్మసంభవుని వద్దవిమానము మీఁదతారయై ।
నిరుపమాతిస్థలంబున ననింద్యతనుండె, స్వకీయకీర్తిభా
స్వరమతి నెవ్వరేఁబొగడ వారికి శోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 331

గీ॥ ఆయురారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధి, కరము నిహపరసౌఖ్యసంఘటనకరము ।
నగును వీరలచరితంబు మిగులభక్తి, విననివారికిధర్మ ప్రవీణహృదయ ॥ 332

వ॥ ఆధ్రువునకు, శంభువను భార్యయందు శిష్టయను పుత్రుండుకలిగె. శిష్టకు సుచ్ఛాయయనుభార్యయందు రిపుండును, రిపుంజయుండును, విప్రుండును, వృకలుండును వృకతేజుండును ననుపుత్రపంచకంబు గలిగె. అందు రిపునకు బృహతియను భార్యయందు చాక్షుషుండుపుట్టె. చాక్షుషునకు వాయుపుత్రియైన పుష్కరిణియందు మనువుపుట్టె. మనువునకు, విరణప్రజాపతి పుత్రియైన నడ్వల

యందు, ఉరుండును పూరుండును శతద్యుమ్నుండును, తపస్వియు, సత్య వాక్కును శుచియును, అగ్నిష్టుత్తును, అతిలాత్రుండును, విద్యుమ్నుండును, అభిమన్యుండును అను పుత్రదశకంబును, తపతియను కన్యకయుంబుట్టె. తపతిని వైరాజప్రజాపతికిచ్చిరి. అందుపూరునకు ఆగ్నేయియందు అంగుండును, సుమనుండును, సాతియు, క్రతుండును, అంగిరుండును, శిబియును, ఉనుపుత్రషట్కంబుగలిగె. అందు అంగునకు సునీథయను భార్యయందు వెన్నుండుపుట్టె. ప్రజార్థంబు మహర్షులవ్వెన్నుని దక్షిణపాణి మథించిన వైన్యుండను మహీపాలుండుపుట్టె. అతండేకదా పృథుచక్రవర్తియనం బ్రసిద్ధుండై ప్రజలకు హితంబుగోరి, వసుంధర నశేషవస్తు వ్రాతంబునుం బిదికె. అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 333

క॥ మునులేటికి వెన్నునికర, వనజము మథియించి రెట్లు వరకీర్తి మహా ।
ధనుఁడు పృథుం డుదయించెను, వినుపింపుము నాకు పృథు వివేకాభరణా॥ 334

వ॥ అనిన పరాశరుం డిట్లనియె ॥ 335

ఉ॥ అంగుఁడు మృత్యుపుత్రియగు నంబుజనేత్ర సునీథ పేరి త
న్వంగిఁ బరిగ్రహించుటయు నమ్మిథునమ్మున కుగ్రహీతకో ।
త్తుంగుఁడు క్రూరవర్తనుఁడు దుర్గుణరాశి జనించె వేనుఁడు
ప్పొంగుచు మాను లత్తులువఁ బూన్చిరి భూభరణ ప్రసక్తికిన్ ॥ 336

వ॥ ఇట్లు మాతామహ దోషంబున దుష్టస్వభావుండగు నవ్వేనునిం బట్టాభిషిక్తుం జేసిన నతండు ॥ 137

గీ॥ యజ్ఞములుసేయవలదు,హోమాదివిధుల,మాటగూడదు,దాన ధర్మక్రమములు।
తడవరాదని కఱచె నుదగ్రభేరి మెత్తి చాటించె భూజనులెల్ల వినఁగ ॥ 338

క॥ నాకన్న యజ్ఞభోక్తలు లోకంబునఁ గలరె? నేనలోకేశ్వరుఁడన్ ।
జేకొందు యజ్ఞపతియను సాకాంక్షస్తుతులు జగములన్నియు మెచ్చన్॥ 339

చ॥ అని ఘననాస్తికత్వనిధియై, కడుమూర్ఖత నున్న యంగనం
దనుకడ కొయ్యనే మునికదంబముపోయి, బహూకరించి యి ।
ట్లనియెఁ బరావరేశుఁడగు నచ్యుతుఁగూర్చి మఖక్రియల్ వినూ
తనగతిఁజేయు మోయధిప! తత్ఫలభాగము నీకునబ్బెడిన్ ॥ 340

గీ॥ యజ్ఞపురుషుండు, శ్రీహరి, యజ్ఞవిధుల, ప్రీతుఁడై మనకొసఁగు నభీష్టతతుల ।
ఏ విభునిరాజ్యమున చెల్లునిచ్చ లతని,కొసఁగు నభిలషితములు దామోదరుండు॥

సీ॥ అనవిని వేనుఁ డిట్లను నాకు మిక్కిలి పూజ్యుఁ డెవ్వఁడు జగంబులఁ దలంప
హరియన నెవ్వఁ డంబురుహ గర్భజనార్దన, శివేంద్రమారుతానలయమార్క ।
వరుణచంద్రాది దేవత లెల్ల రాజదేహాశ్రితులగుట ధరాధినాథుఁ
డఖిలదేవమయుండు సామోదులై నృపుఁ బూజింప శ్రేయోవిభూతిగలదు ॥

గీ॥ భర్తృశుశ్రూషణం బెట్లు పరమధర్మ, మంగనల కట్ల మీకు రాజాజ్ఞ సేత ।
ధర్మమట గాన మీరును దడవరాదు, యాగదానాది కృత్యము లస్మదాజ్ఞ ॥

చ॥ అన మును లిట్లు వల్కిరి, జనాధిప ! యానతి యిమ్ము, ధర్మవ
ర్ధన మొనరంప నేమొకటి తథ్యము చెప్పెద మాదరమ్మునన్ ।
వినుము, జగంబు లెల్లను హవిఃపరిణామమె సుమ్ము యాగవ
ర్తనములు లేకపోయిన ధరావలయం బశుభంబు పాలగున్ ॥ 343

క॥ అని పలుమాఱును జెప్పిన, విననొల్లక యతఁడు ధర్మవిముఖుండైనన్ ।
మును లెల్లఁ గోపమున నీ, ఘనపాపుని జంపుఁ డనుచు గాఢప్రతిభన్ ॥ 344

చ॥ అనిశము యజ్ఞపూరుషు జనార్దను బుణ్యచరిత్రు నింద చే,
సిన కుటిలాత్ము జంపుఁ డని శీఘ్రమె మంత్రపవిత్రదర్భవ ।
జ్రనిహతి చేసి రమ్మునులు, సారసనేత్రుని నింద మున్న చ,
చ్చిన యవివేకి పాపగుణశీలుని దుర్మలినాంతరంగునిన్ ॥ 345

వ॥ అంత ॥ 346

ఉ॥ చోరులు రేఁగి గేహములు చొచ్చి, యవధ్యుల సొమ్ము లెల్ల ని,
ష్కారణవైరులై కొనిరి, సందడిగాఁగ నొకళ్లొకళ్లతి ।
క్రూరత, సర్ధలోభమున ఘోరరణంబు లొనర్చి రంత, ది
గ్ద్వారము లెల్ల ముంచె ననివారతభూరిరజోంధకారముల్ ॥ 347

క॥ మునులు నరాజకదోషం, బనుచు విచారించి యజ్ఞనాథిపు తొడ నే,
ర్పొనరమథించిరి, పుత్ర, జననమాత్మలఁ గోరి సజ్జనస్తుత చరితా ! ॥ 348

గీ॥ చూడఁ జూడఁగఁ గాలిన మోడువంటి, మేను, మరుగుజ్జురూపు వెంబైననోరు ।
కలుగువాఁడు జనించె నొక్కరుఁడు, వేన,మహీపు మథితోరుతలమున మానివర్య ॥

క॥ ఏ నేమి చేయుదున్ మీ, రానతియిండనుచు నాతఁ డాతురుఁడై, య
మ్మౌనులఁ బల్కిన వారు, తదాననమున్ గని "నిషీద" యని పల్కుటయున్ ॥

చ॥ అతఁడు నిషాదనామధరుఁ డయ్యెఁ దదంగసముద్భవుల్, సము,
ద్ధతులు నిషాదు లుగ్రబలదర్పులు, పాపరతుల్ జనించి యూ,

ర్జితగతి వింధ్యపర్వతదరీవనసీమలనుండి రట్టు లా,
క్షితిపుని పాపమంతయును, జెల్లె నిషాద వినిర్గమంబునన్ ॥ 351

సీ॥ అమ్మునిపుంగవులాతని దక్షిణకరము మథింప భాస్కరసమాన,
తేజుండు వరగుణాధికుఁడు పృథుండు, వైన్యుఁడుపుట్టె, నప్పుఁడు వ్యోమవీధి ।
నుండి యాజగవనామోగ్ర చాపము దివ్యకాండవర్మములు నగ్రమునఁబడినఁ,
గైకొనె నాతఁడక్కాలంబున నశేష భూతసంతోషంబు పొసఁగపుత్రుఁ ॥

గీ॥ డుదయమందిన వేనుండు త్రిదశపదముచేరె, పున్నామనరకంబు చెందక, తద ।
నంతరమ సర్వనదులును నంబునిధులు, నతని కభిషేక మొనరించ నరుగుదెంచె॥

వ॥ ఇట్లు పుణ్యజలంబులును మణులుంగొని నదీసముద్రంబులువచ్చె, సకల ముని
సమేతుండై పితామహుండువచ్చె, స్థావర జంగమాత్మకంబులగు సర్వభూతం
బులువచ్చె, ఇట్లు వచ్చి యా వైన్యు, రాజుంగా నభిషిక్తుం జేసిరంత ॥ 353

గీ॥ అధిక తేజుని దక్షిణహస్తకలిత, దివ్యచక్రుని శ్రీవిష్ణుదేవు నంశ ।
భూతునవైన్యుఁ గనుగొని జాతహర్ష, కంచుకిత మూర్తులయ్యె లోకంబులెల్ల॥

క॥ హరికొనరినట్ల యాభూవరునకు దక్షిణకరమున వర్తిల్లును భా ।
స్వరలీల దివ్యచక్రమ్మురుదుగ జగమంతెయును, నిజాజ్ఞ మెలఁగఁగాఁ ॥ 355

గీ॥ తండ్రి పగిది ప్రజకుఁ దగరంజనముసేయు, కతన విశ్వధరణిపతికి నతని ।
కొనరె రాజనామ మనుకూలమై భూమి పతులకెల్ల నొజ్జబంతి యగుచు ॥356

ఉ॥ అంబుధి భూధర ప్రతతులందు తదీయమహారథ ప్రచా,
రంబు లవంధ్యయత్నరుచిరస్థితినడ్డము లేకసాగస ।
స్యంబు లకృష్టపచ్యము లనంతములై తగె గోగణంబు కా,
మంబులు నిచ్చలుంబిదికె మాకులజొబ్బిలెఁ దేనియల్మహిన్॥ 357

సీ॥ అతనిప్రాజాపత్యయజ్ఞ సుత్యాహంబు, నందునిద్దరు సూతుఁడనఁగ, మాగ,
ధుడనఁబుట్టిరి వారితో మునులిట్లని రీరాజుఁ బొగడుండు మీరలనిన ।
నేమెట్లుపొగడుదు మీతని గుణకీర్తు, లెఱుఁగరావనిన వారితని భావి
సద్గుణకీర్తులుత్సాహంబుతోఁగొని, యాడుఁడాతఁడు వానికనుగుణముగ ॥

గీ॥ నడవఁగలవాఁడనిన మహానందమొదవ, పొగడఁదొడఁగిరి వారు విస్ఫూర్తితోడ ।
నఖిలమునులును సంతోషమంద వైన్య, వసుమతీ భర్తయును మోదవార్ధిఁదేలె॥

వ॥ సత్యవచనుండు, దానశీలుండు, సత్యాదండుండు, లజ్జాశాలి, మైత్రుండు, క్షమా
శీలుండు, విక్రాంతుండు, దుష్టశాసనుండు, ధర్మజ్ఞుండు, కృతజ్ఞుండు, దయా
వంతుండు, ప్రియభాషణుండు, మాన్యుండు, మానయుత, యజ్ఞశీలుండు,

బ్రహ్మణ్యుఁడు, సాధువత్సలుండు, వ్యవహారంబులయెడ శత్రుమిత్రసముం
డని సూతమాగధులు నుతింపఁ దృక్కర్మకుండై, ధరణిఁ బాలింపుచు, భూరి
దక్షిణాకంబులగు యజ్ఞంబు లనేకంబులు చేయుచుండునంత ॥ 359

క॥ ప్రజలు క్షుధాపీడితులై, నిజవసతులు విడిచివచ్చి నృపుఁబల్కిరి భూ ।
భుజుఁడవనిలేని దోషం, బజహద్గతిఁ బొడవఁ జెడియె నఖిలౌషధుల్ ॥ 360

గీ॥ ఓషధులు నష్టమై పోవనొదవదయ్యె, నన్న మేమియు మాకుసత్యముగఁ దండ్రి।
నీవు,జీవన మొసఁగక యెట్లు బ్రతుకు, వారమని విన్నవింప నివ్వాటిలు కరుణ॥

ఉ॥ ఆనరపాలచంద్రుఁడు మహాజగవంబు ధరించి బాణముల్
పూనిధరిత్రి వెంటఁబడఁ బొంకము దప్పఁగ గోస్వధాత్రియై ।
ఆనలినాసనాదిభువనావళిఁ ద్రిమ్మర వెంటనంటినన్
దానొక దిక్కులేక వసుధాసతి యిట్లను కంపమానయై ॥ 362

గీ॥ అఖిలభూతములకు నాధారమగునన్నుఁ, జంపి లేని యెచటజంతుసమితి ।
నిలిచిబ్రతుకఁగలదు నృపకులోత్తమయన, వసుధకిట్టులనియె వైన్యవిభుఁడు॥363

క॥ జడియకమచ్ఛాసనమును, గడచిన నింజంపి భూతగణముల నెల్లన్ ।
బడకుండ యోగబలమునఁ గడువేడుకఁదాల్తుననినఁ గంపితయగుచున్ ॥ 364

చ॥ క్షితితలనాధ! యోషధులు జీర్ణములయ్యె, మదాత్మ యందునూ
స్థితగతి, వత్సకల్పనముచేసి, మదీయపయోవిశేషమం ।
చితభుజశక్తి వై పిదికి శీఘ్రమ చల్లుము దాననోషధి
ప్రతతులుపుట్టు నన్నముశుభస్థితిగల్గుఁ బ్రజల్సుఖంపఁగన్ ॥ 365

వ॥ అనుటయు ॥ 366

క॥ ఆన్నృపతి వింటికొప్పనఁ, బూనికతోఁ గొండలెల్లఁ బో ద్రోసిసమ।
స్థానముచేసె ధరాస్థల, మూనెలవు నివాసమయ్యె నఖిలజనులకున్ ॥ 367

సీ॥ పూర్వసర్గంబున భూతలంబతి విష, మముగానఁబురులు గ్రామములు నేర్ప,
డవుగాన సస్యసంభవము గోరక్షయు, కృషియువాణిజ్యాదివృత్తులెచట ।
లేవు, వైన్యునినుండి లెస్సగాసన్నియుఁ, గలిగె నీగతి బాగుగా నొనర్చి,
నగరముల్ గ్రామముల్ నానావిధములైన, వృత్తులుగల్పించి పృథుఁడు ప్రజల॥

గీ॥ కెల్లఁదగుకందమూలాదు లిష్టలీలఁ, దనరనాహారములుచేసి మనువరుండు। [బు॥
ఘనుఁడుస్వాయంభువుఁడు వత్సకార్యమునకుఁ, జాలనిజపాణి బిదికెనోషధిచయం

వ॥ ఆరోషధులచేతఁ బ్రజలు వృద్ధింబొందిరి. ఇట్లు ప్రాణప్రదాతయగుటం
జేసి జగంబులకుఁ దండ్రియయ్యె, ఆతనిపేరనే ధరణి పృథివియనంబరఁగె.
అంత దేవ, ముని, దైత్య, రక్షః, పర్వత, గంధర్వోరగ, యక్ష, పితృ, వృక్షం
బులు తత్తత్పాత్రంబులుగొని వత్సదోగ్ధృ విశేషంబులయ్యె, నీపృథుని
జన్మాదికంబులు కీర్తించినవారికిఁ బాపక్షయంబును, దుస్స్వప్ననాశనంబును, అగు
నని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండిట్లనియె　　369

క॥ మునినాథ! తనయులతనికి, ననుపము లంతర్ధిపాతులనువా రుదయిం।
చిన నం దంతర్ధితునుతుఁ, డొనర హావిర్ధానుఁ డనఁగ నుదయం బయ్యెన్॥ 370

వ॥ ఇట్లంతర్ధికి శిఖండియందు హావిర్ధానుండుపుట్టె, హావిర్ధానునికి నాగ్నేయియయిన
విషాణయందుఁ బ్రాచీనబర్హి, శుక్ర, గయ, కృష్ణులన నలువురు పుత్రులు
పుట్టిరందు.　　371

క॥ ప్రాచీనబర్హిధర్మ, ప్రాచుర్య మహాయశుండు పాథోధిసుతన్ ।
శ్రీచతుర సవర్ణయను స, మీచీనగుణాభిరామ మృగశాబాక్షిన్ ॥　　372

ఉ॥ ప్రేమదలిర్ప శాస్త్రవిధిఁ బెండిలియాడి మనోజ్ఞలీల న,
క్కామినియందుఁ బుత్రకులఁగాంచెఁ బదుండ్రఁబరస్పరానురా ।
గామల ధర్మవర్తనుల సచ్ఛధనుర్నిగమాఢ్యులన్ బ్రచే,
తోమహనీయనామకుల దుర్దమశాత్రవమానభేదులన్ ॥　　373

గీ॥ వారుసాగరజలమధ్యవర్తులగుచు, దశసహస్రాబ్దములు ఘోరతపముచేసి ।
రనిన శక్తికుమారు ముఖాంబుజాత, మెలమిఁగనుఁగొని మైత్రేయుఁడిట్టులనియె॥

ఉ॥ ఏమితలంచి యుగ్రతపమిట్లొనరించిరి వార్ధిమగ్నులై,
భూమిపనందనుల్ పరమపుణ్యులు, పుణ్యచరిత్ర! నీదు వా ।
క్యామృతసేచనంబున మదాత్మ చెలంగఁగ నానతీయవే,
యీమహి నీవు తక్క మఱి యెవ్వరెఱుంగుదురీరహస్యముల్ ॥　　375

చ॥ అనుటయు శ్రీపరాశరుఁడు హర్షమిగుర్పఁగఁ బల్కెఁ, బుత్రులన్,
ఘనుల బదుండ్రఁ జూచి యతిగౌరవ మొప్ప కుమారులార! య ।
వ్వనజజుఁడాజ్ఞయిచ్చె, చెలువంబుతగన్ బ్రజలన్ సృజించుమం,
చనయముతన్మహాజ్ఞ సుగుణాకరులార! యొనర్పఁగాఁదగున్ ॥　　376

చ॥ అనుటయుఁ దండ్రిఁజూచి వినయంబున నందను లిట్లుపల్కిరో,
జనక! ప్రజాభివృద్ధియగు సారపుకర్మము మాకుఁదెల్పుమీ ।

వన, వనజాక్షునద్వారదు నచ్యుతుఁగొల్చినకాక కోర్కులే,
యనువునఁగల్గు, సంశయములన్నియుమానిభజించుడాయనన్ ॥ 377

శ్లో॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ, మోక్షంచాన్విచ్ఛతా సతా।
ఆరాధనీయోభగవా, ననాదిపురుషోత్తమః ॥ 378

సీ॥ ధర్మంబువలసిన తాపసార్పితతపః ఫలుశార్ఙ్గధరునిని గొలువవలయు
అర్థంబువలసిన ననుపమపరమార్థు శ్రీవధూరమణు నర్చింపవలయు।
కామంబువలసిన కామితఫలదుఁ, బుత్రితకాముఁ బ్రేమ నర్థింపవలయు
మోక్షంబువలసిన ముహ్యాద్గజేంద్రమోక్షణ విచక్షణుభక్తి సలుపవలయు ॥

గీ॥ పూని భగవంతుని ననాదిపూరుషోత్త, మునిభజింపక పురుషార్థములు ఘటింప।
వమరమునికోటికైన నీయర్థమెఱిగి, దానవాంతకుఁ గొలువుండు తనయులార॥

ఉ॥ ఆదిఁబితామహుండు కమలాక్షునిఁబూజయొనర్చి చేసెదే,
వాదికసర్వసృష్టియు సురాధిపముఖ్యులు నమ్మహాత్మున।
త్యాదృతిఁ గొల్చికాంచిరి, మనోర్థితసిద్ధులు, నట్లమీరు దా,
మోదరుఁగోరికొల్వుడు సమున్నతితోడఁ బ్రజాభివృద్ధికిన్ ॥ 380

క॥ అనియాదేశించినతమ, జనకునిశాసనముమౌళి సరణనిడుచు నా।
ఘనులుబ్రచేతసులంబుధి, మునిగితపముచేసిరపుడు ముదితహృతయులై ॥ 381

క॥ పదివేలు వత్సరంబులు, పదిలముగా హరిని మదినిబాదుకొలిపి స।
మ్మదమునఁ దపమొనరించుచు, సదమలమతిఁజేసి రొక్కస్తవము ముదితులై ॥

చ॥ నిరతము శాశ్వతస్థితుల నిల్చున శేషవచః ప్రతిష్ఠయే,
పురుషునియందు, నిజ్జగముపుట్టువు నాశమునొందుచుండు నే।
పరమునిచేత, భక్తజనపాలకుఁడే విభుఁడట్టి యిందిరా,
వరుచరణాంబుజంబులకు వందనమే యొనరింతు మెప్పుడున్ ॥ 383

క॥ చోద్యమనౌపమ్యము జగ, దాద్యమగోచర మపార మాగమపదవీ।
వేద్యమగుతేజమెద్ది, సముద్యతమతి నట్టిహరికి మ్రొక్కెద మెపుడున్ ॥ 384

గీ॥ పగలునిశయును సంధ్యయు ప్రచురలీలఁ బ్రబలునే దేవదేవు రూపంబులగుచు।
నట్టికాలాత్మునకును, శ్రీహరికి రూప,రహితునకె, మ్రొక్కెదము భక్తిరంజిలంగ॥

చ॥ అనుదినమున్ సురల్ పితరులాత్మలఁ బొంగి భజింతురే మహా,
త్ముని, మునిపూజ్యు, జీవమయు, నర్ధమశార్వరగర్వహారి న।
య్యనఘు సుధాకరాత్మునకు నంబుజనేత్రున శాత్మవీధి మే,
మనితరభక్తియుక్తి చెలువారఁగ మ్రొక్కెద మెల్లకాలమున్ ॥

గీ॥ తమమువాఱఁదోలి, తన తేజమున నభః, స్థలము వెలుఁగఁ జేసి తాపశీత।
జలములొసఁగునట్టి జలజాస్త్రరూపికి, హరికి మ్రొక్కెదము నిరంతరంబు॥ 387

సీ॥ జగములన్నియు మోచి శబ్దాదిసంశ్రయుండైన భూమ్యాత్మకు హరి భజింతు,
నఖిలబీజాకృతిగ్రైన జగద్యోనియౌ జలరూపి నచ్యుతు సంస్మరింతు।
ననిమిష పితృకోటి నరయు దేవముఖాఖ్య ననలాత్ము దనుజారి నభినుతింతు,
నఖిల దేహములందు వ్యాపించి చేష్టించు పవనాత్ము విష్ణుని బ్రస్తుతింతు॥

గీ॥ నంతటికినవకాశ ముదగ్రలీల, నిచ్చు నాకాశరూపకుఁ గృష్ణుఁగొలుతు।
నింద్రియములకు స్థానమై యెసఁగువిషయ,రూపునకుఁ గేశవునకివే మ్రొక్కుఁగ
[ములు॥

చ॥ చతురతనెప్పుడున్ విషయజాలమునొందుచు నింద్రియాత్ముఁడై,
యతిగతి జ్ఞానమూలమయి యక్షరుఁడై క్షరుఁడై వెలుంగు నే।
యతిశయిత ప్రభావనిధి యట్టి రమాసఖు నాశ్రయింతు మే
మితరము మాని మానితసమాహిత నిశ్చలభక్తియుక్తితోన్॥ 389

గీ॥ ఇంద్రియగృహీతవిషయంబు లెపుడునాత్మ, కిచ్చి, యంతఃకరణలీల నెసఁగివిశ్వ
మయతఁ జెన్నొందునట్టి రమాసహాయు,చరణములుగొల్చెదము వినిశ్చలమనీష॥

క॥ తనయందు జగములన్నియు, జననవిలయ సంస్థితులు నిజంబుగఁగనఁగా।
పెనుపొందు ప్రకృతిధర్ముని, వనజాక్షుని గొల్తుమేమ వారితభక్తిన్॥ 391

చ॥ అనయముశుద్ధుఁడై యగుణుఁడై, గుణవంతుఁడపోలె భ్రాంతిచే,
నొనరెడునాత్మరూపుఁ బురుషోత్తముఁ జిత్తముచేర్చువారమ।
త్యనఘు, విశుద్ధు, నిర్గుణు, నిరంజను, విష్ణుపదంబు పేరిటన్,
దనరెడు నాత్మతత్త్వము, సనాతనుఁగొల్చెద మబ్జనేత్రునిన్॥ 392

సీ॥ హ్రస్వదీర్ఘస్థూలతాణుత్వవిరహిత మగ్ర్యమలోహిత మతను సక్త,
మశిర మవ్యోమ మస్పర్శగంధరసంబచక్షు శ్రోత్రకంబపాణి।
వాఙ్మానసమునామవర్జ మగోత్రమతుల మతేజంబహేతుకము విభయ,
మభ్రాంతిక మనిద్రమజరమరుజ మమృతంబ పూర్వాపరత్వంబఘనము॥

గీ॥ దృష్టిజిహ్వాతిగంబునై దివ్యమహిమ, దనరు శ్రీవిష్ణు పరమపదంబునకును।
మ్రొక్కెదము మేముమానసాంభోరుహముల, భక్తితాత్పర్యగరిమసంభ్రమము
[నొంద॥

వ॥ అనియిట్లు॥

ఉ॥ లీలఁగుమ్మారులంబుధి జలేశయులై పదివేలవర్షముల్,
మేలిఁ దపంబొనర్చి శరణాగతవత్సలు భక్తకామదున్।

శ్రీలలనాధినాధునిగుఱించి స్తవంబొనరించునంత భ
వ్యాలఘుతత్త్వపఃఫల మయత్నమునన్ ఫలియించు కైవడిన్॥ 395

సీ॥ మోముచందురునందు ముగ్ధామృతముచిందు, లలితహాసాంకూరములు చెలంగ
కేలిదమ్ములయందుఁ దాళితళ్యముగ్రందు, కమనీయశంఖచక్రములు మెఱయ।
ఘనకటీరమునందు మిను మినుక్కులుచెందు, పొన్నీటి నును శాటి వన్నెఁజూప,
మౌళిభాగమునందు మార్తాండరుచిపొందు, హాటకహీరకకిరీటమమర॥

గీ॥ కలువరేకుల నునుచాయబలచఁజేయఁ, జాలుమేడాలు దిక్కులఁ గీలుకొనఁగ।
తేజువెంపెక్కి తెక్కులతేజినెక్కి, వారిలో వారియెదుర శ్రీవరుఁడునిలిచె॥ 396

క॥ నారాయణుఁ డఘవిదళన, పారాయణుఁడట్లునిలువఁ బార్థివతనయుల్।
కోరికఁదచ్ఛ్రీపాదాం, భోరుహములవ్రాలి వినయమున నున్నెడలన్॥ 397

గీ॥ వారిజోదరుం డవారితకృపతమ్ము, వరము వేఁడుమనిన వారుతండ్రి।
ప్రజలకొఱకుఁదమ్ము పనిచినపని విన్న, పంబొనర్పనిచ్చి పరముఁడరుగ॥ 398

ఉ॥ వారునువార్ధి వారి గరునంబున వెల్వడివచ్చి భూరిభూ,
మీరుహసంఘముల్ పెరిగి మేదినినిండి నభంబుగప్పి వెం।
పారఁగమారుతంబునకునైనను దూరఁగరాకఘోర దు
ర్వారతనున్నఁజూచి ప్రచురప్రతిఘావృతి దుర్నిరీక్షులై॥ 399

చ॥ తరునివహంబు లుప్పతిలిధారుణిఁగప్పఁ బ్రజాక్షయంబు దు
ష్కరగతినయ్యె నిత్తరులుగావె యనిష్టకరంబులంచు భీ।
కరపవనాగ్నులన్ నిజముఖంబుల వెల్వరుపం బటిష్ఠని
ష్ఠురతఁబెకల్చి మారుతముశోషిలఁ జేసె దహించె నగ్నియున్॥ 400

గీ॥ ఆడకాడకునొక్కొక్క యవనిజంబు, చిక్కనన్నింటి నీఱుగాఁజేసెవహ్ని।
దానిఁగనియోషధీశుఁడమ్మానసీయు, లున్నయెడకేగుదెంచి ప్రియోక్తిఁబలికె॥

క॥ ఆరయనోయిప్రజాపతు, లారా! యీపనులు లెస్సలా? శాంతి మదిన్।
జేరిచినావచనమ్ములు, మీరక సంధింపవలయు మీరుతరులతోన్॥ 402

శా॥ కన్యారత్నము వృక్షసంజనిత చక్కంజూడుఁ డీయంగనన్
ధన్యన్ మారిషయందు దీనినిటమీఁదం బుట్టు కార్యంబు నే।
మాన్యాత్మస్థితిఁగాంచి మత్కిరణసంస్పర్శంబునం బోచినా
డ న్యాయంబునఁ బెండ్లియాడుఁడు నిరూఢప్రేమ సంధిల్లగన్॥ 403

క॥ నాతేజములోసగమును, మీతేజములో సగంబుమేలతుక యందు।
ద్యోతితగతినుతుఁడై యు, జ్ఞాతుండగు దక్షుఁడనఁ బ్రజల్గనతఁడుగనున్॥ 404

క॥ మండితనిజతేజోఘన, మండలమహిమాభిభూత మధ్యందినమా ।
ర్తాండుఁడు దుర్వారతప, శ్చండుఁడు కండుడన మానిచంద్రుఁడు వెలయున్ ॥405

ఉ॥ అమ్మునిపుంగవుండు పరమాద్భుతచర్యల గోమతీతటీ
సమ్మితపుణ్యకాననముచక్కి సుదుశ్చరమహాతపంబు తీ
వ్రమ్ముగఁజేయఁదత్తపము వాడిమివేడిమి చూపి నాకలో
కమ్మునమధ్యలోకమునఁ గంచుకి లోకమునన్మహోగ్రతన్ ॥ 406

ఉ॥ ఘోరుననమ్మహాముని తపోమయవహ్ని సధూమకీలదు
ర్వారము చుట్టుముట్టుకొన ద్వారముగానక మానసంబులన్ ।
గూరినభీతివందురుచు గొందులుదూరి మునింగియుండె సం
చారముదూరమైచన భుజంగమలోక భుజంగవారముల్ ॥ 407

క॥ జగతీస్థలికార్చిచ్చే, ర్చ్ఛగతిన్ దుర్దాంతలీల క్రూరజ్వాలా ।
ప్రగుణములై నలుదిక్కులఁ, బొగలెగయుచు నుండె మునితపోమయవహ్నుల్॥

సీ॥ ఆవనము వెకల్చి యందుకధ్వనులతోఁ, బారిస్వర్ణదిఁజొచ్చె సౌరదంతి
అరుణకరాళకీలాప్తిఁ జిగిర్చినపూనికఁదోఁచె సంతానవాటి।
త్రాసంబుచెందుచందమునఁ బీటలువాఱె నామరమణి సుధర్మాంతరమున
పలుగాకపొందమ్మి తలిరులెల్లఁగఱంగ, గంగనుప్పొంగె బంగారునీరు ॥

గీ॥ దప్పివడడస్సి సురలమృతంబు వెతకి, రింద్రుఁడాగుబ్బుపొగ రెప్పలెత్తఁడయ్యె ।
నగ్నిసూక్తంబుజపియించెనాంగిరసుఁడుమునితపోగ్నిచ్ఛటలుమిన్నుముంచుకొనిన॥

వ॥ అప్పుడు॥ 410

క॥ వాచస్పతియనుమతినతి, వాచాలప్రౌఢమతి దివస్పతితత్కా ।
లోచితగతి నచ్చరఁబ్రమ్లోచన్ బనివంచెనపుడు మునివంచించన్ ॥ 411

క॥ నారీలలామధరణిన్, జేరినగ్రొక్కాఱుమెఱుఁగు చెలువున ఘనగం ।
భీరతపోమహిమ మహా, నీరధియగుమౌని యెదురనిలిచిచతురయై ॥ 412

ఉ॥ పాటలనాటలన్ గలికిపల్కులఁ గుల్కుల వీణెమీటులన్
నీటులహావభావకమనీయవిలాసవిలోకనక్రియా ।
చాటువచోపహాసముల సంయమిచిత్తము గుత్తగాఁగొనెన్
పాటలగంధి పంచశర పంచశిలీముఖపాలుచేయుచున్ ॥ 413

క॥ తమకమునమౌనిపతి, యక్కమలేక్షణఁ గౌగిలించి గాఢమనోజ ।
క్లమముడుగ సురతసుఖమందు, సముదీర్ణానంద్రరూప జలధిం దేలెన్ ॥ 414

ఉ॥ ఆపరమర్షిపుంగవుఁ డహర్నిశమున్ వినఁగోరుపంచబా
ణోపనిషద్రహస్యము సముత్కలికన్ మననంబొనర్చు కాం।
తోపరుఁడై తదర్థముప్రసన్నత ధ్యానముసేయు నంతతే
జోపరిమేయమైన సతియాకృతిఁగాంచి తదాత్మతంగనున్ ॥ 415

సీ॥ కలికిచిల్కలకొల్కి కుల్కునుంబలుకుల భావించు శుకవచఃప్రౌఢిమంబు
భామగాంగేయ కుంభభవాభకుచముల వహియించుభారత మహితబుద్ధి।
పడతివీక్షామోఘ బాణపాతంబులఁ దలపోయు రామావతారమహిమ
సుదతివిశుద్ధతాస్ఫురితహాసంబుల రూపించు వేదాంతరుచులకలిమి ॥

గీ॥ సకియఃబొమదోయి ధర్మజిజ్ఞాసచేయు, కామనీమణి యసదులేఁగానుతిఁగ।
తథ్యమిథ్యాత్వసంశయ తర్కమరయు, పండితత్వాభిమాని యక్కండుమౌని ॥

గీ॥ బహుతపోభ్యసనార్జిత ప్రచురపుణ్య, పాటవంబున, నిర్ముక్తబంధుఁడయ్యు।
బహురతంబుల యువతిసంబంధబంధ, బంధుడై యుండె నప్పుడప్పరమమౌని ॥

సీ॥ జడలుగూడఁగఁబట్టి సవరించి కోరగా సికవేసినిండఁ బూచేర్లుచుట్టి
బూదిప్రోనలిచి కర్పూరసాంకవమిళద్గంధసారంబంగకములనలఁది।
కుశముద్రలూడ్చియంగుళికల రత్నదీధితిధగద్ధగితముద్రికలు దొడిగి
వల్కలాంశుకములు వదలించిపొన్నీటి వ్రాతదుప్పటి వలెవాటువేసి ॥

గీ॥ మించుగడ్డంబు బవిరిదిద్దించియెదుట, దర్పణమునిల్పవిటవేష మేర్పడంగ।
కాంచిహర్షించిమౌని యాచంచలాక్షి, గౌగిలించెమనోజ వికారమునను ॥ 418

క॥ ఈవిధి నభిమతసుఖపరుఁ, డై వాచంయముఁడు కొన్నియహములు చపలా।
క్షీ! వసియించుము నీవని, భావభవుని యంపగములపాలై మఱియున్ ॥ 419

సీ॥ కామినిఘర్మోదకముల మజ్జనమాడు నాదరంబున నహరాగమముల
యువతికుచాభోగ భవయావనాత్మ్యష్మజాతవేదుని గొల్చుసంగవముల।
అంగనామధురాధ రామృతావాప్తి నభ్యవహృతిఁ దీర్చు మధ్యందినముల
లలనాగళోద్భవత్కలరవంబుల పురాణార్థంబు విను నపరాహ్ణములను।

గీ॥ రుచిరనిర్జరభామిని రూపధేయ, చింతఁగనుమూసియుండు సాయంతనముల।
పంచకాలపరాయణ త్వాంచితుండు, కండుమౌని పురాభ్యాసగౌరవమున॥ 420

గీ॥ ఇట్లు నూఱేండ్లమీఁద కొన్నేండ్లుచనిన, తోయజాతదళాక్షి కేల్దోయి మొగిచి।
పలికెసురరాజుఁగొలువఁబోవలయుననుచు, ననుచు ప్రేమనివారించెమునివరుండు॥

క॥ మందరకందరమందిర, సుందరమణివేదులందు సుదతీసురతా।
నందానందముకను మునిఁ, బృందారకవిభుఁడు మిగులఁబ్రేమ దలిర్పన్ ॥ 422

సీ॥ తుదగోళ్లనున్నగా దువ్వికీల్గంటున దిండుగాఁ జుట్టు పూదండగములు
సొగసుగాఁ బచ్చికస్తూరిపయోధరకుంభపాళిపై లిఖియించు పత్త్రకములు।
లావణ్యనవవయోలలితావయవముల భూషించు నవరత్నభూషణములు
తరుణాంబుజాత జిచ్చరణ పల్లవముల చతురసన్మతిబూయు జతురసంబు॥

గీ॥ తమిగదంబంబుచేసి గంధంబుపూయు, శ్రమముదీఱంగ తాలవృంతమునవిసరు
ఆకుచుట్టిచ్చు బాగంబులందియిచ్చు, కాంతకమ్మౌనిపతిసురతాంతములను॥

శా॥ క్రీడాకందర మందిరాంతరములన్ గేళీగతిన్ మౌనిరాట్,
చూడారత్నము తాళమేళగతిమించుల్ సూపఁగా కోపుగా।
నాడున్ వేడుక రాగరక్తుల బెడంగౌజంతగాత్రంబులన్,
పాడున్ జోడుగఁగూడి నిర్జరపురీభామాలలామంబుతోన్॥ 424

గీ॥ వారిజాక్షి మఱియు నూఱేండ్లపైఁగొంత, కాలమరుగ మునికిఁ గేలుమొగిచి।
దేవవిభుని గొలువ బోవలె సెలవిమ్ము, మౌనివరయటన్న మాన్చెనతఁడు॥ 425

క॥ ఆపడఁతియునమ్మునిపతి, శాపభయముకతన విడిచి చనన్నోడి, సము।
ద్దీపిత మదనానలఘన, తాపపరీతాత్మునతనిఁ దనిపె రతులచేన్॥ 426

గీ॥ క్రొత్తక్రొత్తయిప్రేమ నూల్కొనఁగనతఁడు, నిర్జరాంగనతోడ నిర్నిద్రసుఖము।
లంద మఱియును నిన్నూఱుహాయనములు, నడిచెఁగడువడికించిదూనంబుగాఁగ॥

వ॥ అంత॥ 428

క॥ అంగనపోయెదననిముని, పుంగవువేఁడుటయు నతఁడు పోనీయకయు।
త్తుంగస్తనములు వక్షము, నంగదియఁగ గాగిలించి నాతిన్ బలికెన్॥ 429

ఉ॥ అంగన మాటిమాటికిదయారహితాత్మకవై సురాధరా
జుంగొలువంగ పోదుననుచున్ గతినోక్తులు వల్కనేలయె।
ట్టుంగడుసాహసంబతికఠోరతఁ జేయుట నిక్కమేని ఘో
రాంగజ బాణవేదనలఁ బ్రాణములేమగునో యెఱుంగుమీ॥ 430

వ॥ అని యవ్వనంబున నవ్వధూమణి పెక్కుమారులువేడిన గ్రొన్ననవింటిజోదు
క్రొవ్వాడిములుకుల వేడిమికినోడి యాప్రాజ్ఞుండాజ్ఞ యియ్యక కొంతకాలంబు
సురత సౌఖ్యంబులన్ దేలుచుండె॥ 431

ఉ॥ అంతట నొక్కనాఁడు చతురానన సన్నిభుఁ డమ్మునీంద్రుఁడ
త్యంతరయమ్మునన్ నిజగృహాంతము వెల్వడిపోవ నప్పరః।
కాంత యటెందుపోయెదన నబ్జహితుండదెవాలె షట్పదీ
కుంతల! సంధ్యవార్పవలె కొంచెముతే క్రియలట్లతప్పినన్॥ 432

చ॥ అనవిని నవ్వి యవ్వికసి తాంబుజలోచన, లోచనప్రభల్
మునిపతినామతింప "ధరలో వినమొన్నఁడు నిట్టి ఘుస్రముల్ ।
మునుబహువత్సరంబులు సమున్నతి మీకొకవాసరంబొకో"
యన ననఘాత్ముఁడచ్చెరకు నచ్చెరుపాటొదవంగనిట్లనున్॥ 433

గీ॥ వెలయఁ బ్రొద్దున సంధ్యాది విధులుతీర్చి, యిన్నదీతీరవనములోనున్న నీవు।
వచ్చి నను గూడితివి ప్రొద్దువ్రాలెనిపుడు, హాస్యమేటికిచెపుమతథ్యంబుతరుణి॥

వ॥ అనినఁ బ్రమ్లోచ లోచనచ్ఛాయలెల్లెడం గ్రేళ్లుదాట నజ్జటాధరున కిట్ల
నియె. 435

ఉత్సాహ॥ ఏఱుపరుప తొమ్మనూట యేడువత్సరములపై
నాఱునెలలు మూఁడుదినములయ్యె నన్నుగూడి దు।
ర్వారమారకేళిఁ దేలి రాత్రులుంబగళ్లు నీ
కోరికలుపొసంగఁదీర్చుకొనఁగఁబట్టి గట్టిగన్॥ 436

చ॥ అనుటయు నవ్వటాల కిటులాడెదొ సత్యమపల్కుమన్ననో
ఘనతరధర్మశీల ! పలుకన్ దగునయ్య మృషానులాపముల్ ।
మునికుల సార్వభౌముఁడవు ముఖ్యుఁడవీ వడుగంగ కల్ల లే
యనువునవాడనోపుదు సుధాబ్ధిజనించుట రిత్తగాననన్॥ 437

క॥ ఝల్లని గుండియయదరఁగ, వెల్లనైన మోమువాంచి విప్రుఁడుమిగులన్ ।
తల్లడమందుచుచెల్లర, చెల్లరయనిఁయిట్టులనియె చిత్తములోనన్॥ 438

ఉ॥ పూర్ణ మనూర్మిచంచల మబోధ్య మపారమునైనయట్టి బ్ర
హ్మార్ణవమాకలించి సుఖమందఁగఁ బారముఁజేర్చుమామకో।
దీర్ణవివేకనౌక సుదతీ ! నిబిరీసకటాక్షవీక్షగో
త్కీర్ణమహాశుగౌఘనిహతిం గతిఁ దప్పె నిఁకేమిసేయుదున్॥ 439

చ॥ అనిశము దుశ్చరక్రమములైన వ్రతంబులు పెక్కుచేసి కూ
ర్చినసుమహత్తపోధనము రిత్తకురిత్తయి బూదిలోన వే।
ల్చినమహితాహుతి ప్రతతిలీల నిరర్థకమయ్యె నన్నుఁబో
లినయవివేకపామరులు లేరు ధరావలయంబులోపలన్॥ 440

సీ॥ అలరుఁ గన్నులు కన్నులని చలించుటగాక, ఠౌరవాకారఘోరములుగావె
నునుపుగుబ్బలుగుబ్బలనుచు నుబ్బుటగాక, యతులకుంభీపాకగతులుకావె।
కోరినూగారు నూగారనెన్నుటగాక, తలపోయ కాలసూత్రంబుగాదె।
నునుదరుల్ నునుదరులనుచుఁ బొంగుటగాక, కనమహావీచిమార్గములుకావె॥

గీ॥ సత్కవీంద్రులు తమవచశ్చతురిమములు,చూపనూరకె బ్రమసిసంక్షోభమంది।
వందురుటగాక తెలిసినవాస్తవమున, వారిజాక్షులు జంగమనారకములు ॥ 441

ఉ॥ ఏతఱిసత్కులప్రభవుఁ డేవములేక విహీనుఁడై త్రపా
పేతమనస్కుఁడై యకట యేగతి ముద్దిడువాఁడు కష్టదు।
ర్జాతవిదూషకాల్పనట జారభుజంగక చోరకోటి ని
ష్ఖ్యాత శరావమైన వెలయుగ్మలిమోవి వసుంధరాస్థలిన్ ॥ 442

సీ॥ విధ్యుక్తిసాంగమౌ వేదప్రపంచంబు, చదివి యత్యంతప్రశస్తిఁగాంచి।
మానకయుభయమీమాంసాపరిశ్రమ, ప్రమనస్త్వమునఁ గీర్తిపరిఢవించి।
సిద్ధాంతసంసిద్ధ చిదచిదీశ్వరవిని, ర్ణయవివేకనిరూఢి జయముగాంచి।
అలయకబహుళేతిహాసపురాణార్థ, వైదుష్యమునఁ జాలవన్నెకెక్కి ॥

గీ॥ పిదప నీరీతి చదివినచదువులెల్ల, చిలకచదువులుచేసి దుశ్శీలలీల।
లోలనయనావిలోకనాఖీలజాల, వినిహతిమృగంబునైతి నేమనఁగఁగలదు ॥

చ॥ అని తనుఁ రోసి రేచి జలజాయతలోచనమోముఁజూచి య
మ్ముని యను పాపజాతి ననుముంచితివీకలుషాబ్ధిలోన న।
య్యనిమిషనాథుకార్యమునకై చను మెక్కడికైన నీవువ
చ్చినపనిదీరెఁ గోపశిఖిచే నిను నేర్చెదనిల్చియుండినన్ ॥ 444

వ॥ మఱియు నొక విశేషంబుచెప్పెద. సఖ్యంబు సాప్తపదీనంబని చెప్పుదురు,
బహు కాలంబు నీతోడఁగూడియుండి నిన్ను దండింపరాదు గావున॥ 445

క॥ నినుగినియనేమి యింద్రుని, ననఁగారణమేమి ఘనవిషాభవిషయవా।
రనుపమవననిధివీచుల, మునిగిననను దిట్టఁ దగవు మూర్ఖుఁ డనగుటన్ ॥ 446

వ॥ అని యమ్ముని యాధిక్షేపించి కించిదరుణాయమాన నేత్రాంచలుండై పెచ్చు
పెఱిగి రెచ్చిపలికిన ఱిచ్చపడి యయ్యచ్చర యచ్చెరుపాటునఁ దొటతొటం
దొరగు చెమటచిత్తడిందడిసి వడ వడ వడఁకు నవయవంబులుముంచిన రోమాం
చసంచయంబునన్ కంచుకితయై సంచరించి జవంబున దివంబునకుఁ బోవు
నప్పుడు ॥ 447

క॥ అమ్మునిపతి తేజము, గర్భమ్మయిస్వేదమునఁగలిసి స్రవియించిన న।
క్కొమ్మయుఁ దరుపల్లవముల, సమ్మదమునఁ దుడిచివేసె శాఖలమీఁదన్ ॥ 448

క॥ మారుతమేకముచేసిన, నారీమణియయ్యెవినుము నాకునుప్రమ్లో।
చారమణికి మునిపతికిని, మారుతవృక్షములకిది కుమారిక యయ్యెన్ ॥ 449

గీ॥ కండుమునియును నప్సరఃకాంతకతనఁ, గూర్చిన తపోధనంబెల్ల గొల్లఁబోవ ।
తల్లడమునంది యధికసంతాపతప్త, చిత్తుఁడై దాని నిష్కృతిచేయఁబూని॥ 450

సీ॥ ఆమ్నాయనివహంబు లందంద వందులై పొగడు నేక్షేత్రంబుభూరి మహిమ ।
గీర్వాణవితతు లేక్షేత్రంబు జనులనారూఢిఁ గన్గొనుచతుర్భుజులుగాఁగఁ ।
గీర్తించునంత నేక్షేత్రంబు కోటికోట్యయుత జన్మాఘంబు లడఁగఁజేయు ।
శ్రీసతీపతికి నేక్షేత్రంబు దేహమై తనరు కల్పాంతరస్థాయియగుచు ॥

గీ॥ పతితపావనతాఖ్యాతిఁ బ్రబలుచుండు, భూమినేక్షేత్రమట్టి శ్రీపురుషోత్త ।
మాహ్వయక్షేత్రమున కేగి నతితపస్సు, మిద్ధరుచిహేళి, కండు మునీంద్రమాళి ॥

ఉ॥ ఉత్కలికన్ముని ప్రవరుఁడుబ్బుచు, గొబ్బునఁజేరె భారతీ
యోత్కలసీమ దక్షిణమహోదధితీరమునందు సర్వసం ।
పత్కరమై విముక్తులకుఁ బట్టగుశ్రీపురుషోత్తమంబు, సం
విత్కలనానిరూఢి నవివిశ్రుతుఁడై యతఁ డక్షణంబునన్ ॥ 452

సీ॥ కమలాక్షచక్రనిఖాత మార్కండేయ కుండోదకంబునఁగ్రుంకులిడియె ।
తురగమేధీయబంధురగవిఖుర దీర్ణసమధికేంద్ర ద్యుమ్న సరసిఁదోఁగె ।
కాకమోక్షప్రదకారణాంభః పూర్ణరోహిణ పావనోర్మ్మిలమునింగె ।
దర్శనమాత్రపాతకవిదారణ చణాంచిత తీర్థరాజవీచికలఁదేలె ।

గీ॥ శ్వేతరాజతపస్తుంగ, శ్వేతగంగ, సంగములదోఁచె కోటిజన్మార్జితాఘ ।
పుంజముల నొక్కవ్రేల్మిడిపొల్లుచేసె, మహితసద్గుణశాలి యమ్మౌనిమాళి॥ 453

వ॥ ఇట్లు శ్రీ పురుషోత్తమ దివ్యక్షేత్రంబునకు భూషణీభూతంబైన తీర్థజాతంబునం గృతస్నానుండై పుండరీకాక్ష కృపాకటాక్ష వీక్షేక్షుసార ఝురీపరంపరలు దార్కొని పేర్కొని కరడుగట్టి గట్టిగాకనుపట్టి పంచదార గట్టనం బట్టుగల దట్టంపు ప్రాసాదవజ్రదీధితిఘట్టంబులు చుట్టుకొన్న మిన్నందియున్న శ్రీనీల మహీధరం బధిరోహించి నేత్రపర్వంబులగు ద్వావింశత్పర్వంబులు గడచి చని దివ్యప్రాసాదమధ్యగత విచిత్రరత్నసింహాసనోపరిభాగంబున ॥ 454

సీ॥ అంజనాచలకాంతిభంజనాచలతనుచ్ఛాయ లెల్లెడలకు జౌకళింప ।
పద్మసౌందర్యైకసద్మసౌభాగ్యాకరాయితేక్షణరుచుల్ హర్షమొసఁగ ।
మేరుకూటోదార భూరిరత్న స్ఫారహారాళిద్యుతులు నభోమార్గమలమ ।
బాలాతపోద్దామలీలారుచిర హైమచేలాభలంతట జికిలిచేయ ॥

గీ॥ మకరసంవాసితదరారి సుకరవికచ, చకచకలుపేరెములఁదొక్కచక్కఁదనపు ।
రాశియైయున్న శ్రీసుభద్రాసనాథు, శ్రీజగన్నాథుఁ గనియెనాసిద్ధమౌని ॥ 455

చ॥ కనుగొని యంత సంభ్రమతగాధ ముదర్ణవమగ్నుఁడై మహా,
ముని తనివ్రాకరెప్పకవముంచిన యశ్రులుగండపాళిపైఁ।
జినుకఁగఁ గంటకప్రతతిచెందిన యంగముపొంగ భక్తిఁ గ్ర,
క్కున ధరఁజాగి మ్రొక్కిడియె గోష్ఠవిహారికి కంసవైరికిన్॥ 456

గీ॥ మ్రొక్కిలేచి హస్తములు ముకుళించి, మాళ్యగ్రసీమ నిల్పిహర్షగద్గ।
దస్వరంబు, గళపథమ్మునమెల్లనె, యేగుదేరభక్తి నిట్లుపొగడె॥ 457

వ॥ జయజయ సకలజగదుద్భవస్థితి విలయకారణభూత ప్రభావ, భావభవకోటి
సౌందర్య ధుర్య దివ్యవిగ్రహ, గ్రహపతి కోటి సహస్రప్రభాదుర్దర్శ సుద
ర్శన దర్శనభయలోకాలోక గుహాంతర విలీనదైతేయతమోవార, వారణరాజ
రక్షావిచక్షణా, క్షణదాచరప్రమోషిత నిగమసందోహ పునర్దాన సంతోషిత
కమలభవకృతస్తోత్ర సంతతానంద, నందత్సురాసుర మహాభారపారావార
మగ్నమంథానశైల నిర్వాహణమహిమ సంజాత నూతన సుధాపానోన్మనస్సు
మనస్సముదాయ కృతాదర, దరవిదళత్కేతకి ముకుళాభదంష్ట్రాగ్రసముద్ధృత
ధరణీ తరుణీ సమాగమ రోమాంచిత మహాదేహవరాహ, వరాహవధరణ్యా
గ్రగణ్య హిరణ్యకశిపు వక్షోవిక్షోభ సంభూత ప్రభూత రుధిరాభిషేకాశోక
ముకుళ తిరస్కారి హరినఖరాగ్ర విద్యోతమాన, మాననీయ శ్రీపాదారవింద
నిష్యంది మకరంద బిందుధారాయిత మందాకినీ ప్రవాహపాదితాశేష భువన
వనధివేష్టిత క్షితీశాననవిరాజి రాజన్యరాజికానన ప్రజ్వలత్తనూనపాత్కీలా
భీలకుఠారధారా జాగ్రద్భుజాగ్రముని శేఖర, ఖరదూషణ త్రిశిరోముఖ విరోధి
శిరోధి గళద్రక్తధారాస్వాదామోద జవవత్పత్రి విక్షేపణక్రీడాసదోహల, హల
ముఖ నిర్భిన్న యామునాంభః ప్రవాహ, వాహదేహధారి క్షపాచారి విదారి
భయంకరాలోక, లోకజిద్ధర్త్యాజిత పౌతనారి వ్రతమండల, మండలభ్రమణ
చతురతురగఖురపుట నిరశితయవనకోటి పరంపర పరవాసుదేవ, దేవ
సార్వభౌమస్వర్గ శ్రీపురుషోత్తమనాథ, శ్రీజగన్నాథా! విజయీభవ, దిగ్విజ
యీభవ॥ 458

అనులోమకందము-విలోమార్య

మారపితా నిజఘనదయ, సారసనాభా సమహిమ, సరనుతవరదా।
తేరినతిగలనుతిమనవి, చేరు నురదదాసమతవశిధనాధారా॥ 459

తెనుంగున కందము - అదేశ్లోకము॥

ననునేలేననివాసికి, మను నీలాగేది గురుతుమానకు భాగే।
వనవయయిందులపనరయ, మనవలదా, వటమిఢంత యాంతేజమయా॥ 460

వ॥ అనిపొగడి, బ్రహ్మపార స్తవంబున నిట్లని పొగడందొడంగె ॥ 461

శ్లో॥పారంపరం విష్ణురపారపారః । పరఃపరేభ్యః పరమార్థరూపీ ।
సబ్రహ్మపారః పరపారభూతః । పరః పరాణామపిపారపారః ॥ 462

శ్లో॥సకారణం, కారణత స్తతోపి । తస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవం సహకర్మకర్తృ । రూపైరశేషై రవతీహవిశ్వం. 463

శ్లో॥బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మ ససర్వభూతో । బ్రహ్మప్రజానాంపతి, రచ్యుతో, సౌ ।
బ్రహ్మావ్యయం, నిత్యమజం, సవిష్ణు । రపక్షయాద్యైరఖిలై రసంగీ ॥ 464

శ్లో॥బ్రహ్మాక్షరమజంనిత్యం । యథాసౌ పురుషోత్తమః ।
తథారాగాదయోదోషాః । ప్రయాన్తు, ప్రశమంమమ ॥ 465

శ్లో॥ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యం వై । సంస్తవంపరమం జపన్ ।
అవాపపరమాంసిద్ధిం । ససమారాధ్య కేశవం ॥ 466

వ॥ మఱియును. 467

ఉ॥ తారగిరీంద్రవైఖరి యదభ్రశరీరము, పాదువెన్నెలన్,
గేరెడినవ్వు, చిత్రమణికీలితదివ్య విభూషణప్రభో ।
దారతయున్ దగంగ, హరిదక్షిణపార్శ్వమునందుగాంచె, మం ।
దారసమాను, నీలపరిధాను భుజంగమ సార్వభౌమునిన్ ॥ 468

గీ॥ వారియిద్దఱినడుమ నవార్యమాణ, బాలభానుప్రభాసముద్భాసమాన ।
కాంతిసంతాన సంతతా గమ్యమాన, భాసురాంగవితాన, సుభద్రగనియె॥ 469

సీ. వదనవారిజముపై వ్రాలనూహించువైఖరిఁ జలద్భ్రమరకోత్కరము వెలయ ।
అవయవకాంతి యాచ్ఛాద్యమై చేరిన పగిదిభూషాపరంపరలు మెఱయ ।
ఎల్లెడనమృతంబు వెల్లిగావిరిసినకరణి కటాక్షవీక్షలు వ్రుసంగ।
సౌందర్యఘనతర స్పర్థబందీకృతంబైన రీతిని కేలియుబ్జమమర ॥

గీ॥ తరుణకరపల్లవాంగుళి తాడ్యమాన, మానసీయవిపంచికామంజునాద ।
సాదరామోదమైయున్న జలజసద్మ, పద్మలోచనఁగనియె సుభద్రనపుడు ॥ 470

క॥ హరివామపార్శ్వమున, సుస్థిర రవికోటిప్రభావిశేషదురనలో ।
క్యరభస మహాసుదర్శన, మురుభక్తింగనియె మునికులోత్తముఁ డచేటఁ॥ 471

వ॥ ఇట్లుగాంచి, బహుప్రకారంబులవినుతించి, 472

క॥ పెండియును కండుమునిమార్కండేయేశాది శంభుగణమును విపులా ।
చండాకృతి ముఖ్యాఖిల చండీతతిఁగాంచెనపుడు సమ్యగ్భక్తిన్ ॥ 473

మ॥ పరమర్షి ప్రవరుండు భక్తివినయ భ్రాజిష్ణుఁడై కొల్చె దు,
ర్భరకారుణ్య ధురీణుదానవతమోబాలార్కు, శ్రీవైష్ణవ్రా ।
త్కర చూడామణి రత్నవేత్ర సముదగ్రప్రస్ఫురద్బాహు శ్రీ,
హరిసేనాపతి నుగ్రసేను పరమాహ్లాదంబు సంధిల్లగన్ ॥ 474

సీ॥ కమనీయముఖ్య ఋక్కాండంబు తుండంబు, చటులపక్షవిభూతి సామగీతి ।
ఆవృతయాజుషామోదంబు నాదంబు, బలమధర్వాకుల ప్రభావఫలము ।
బహువిధచ్ఛందోను బద్ధంబుస్కంధంబు, విపులనానాయజ్ఞ విధులప్రాపు ।
భూరివర్ణక్రమంబులు విక్రమంబులు పుచ్ఛంబు కల్పసంపూర్ణతాచ్ఛ ॥

గీ॥ మఃఘచుఁజెలువొంద ఛందోమయత్వమంది, యిందిరాప్రాణవల్లభు మందురాంత।
రమున ననురలపై కాలుద్రవ్వుచున్న, పన్నగారాతిఁగొలిచె నప్పరమమాని ॥475

చ॥ అనఘచరిత్రుఁడమ్మౌని కులాగ్రణి యగ్రపథంబునందుఁగ
న్గొనె ఘనమార్గమెల్లనతి కోమలపత్రవిచిత్రశాఖలన్ ।
పనుపడఁ గప్పిశ్రీవిభుని మారటమూర్తియనన్ మహాఘుపా
టనపటువైన యక్షయవట క్షితిజాతశిఖావతంసమున్ ॥ 476

సీ॥ తరలిపోవకయున్నతననీడదుస్త్యజ, బ్రహ్మహత్యాకోటిఁ బారఁదగులఁ ।
తరుణత్వరమ్యమాతసదళంబు కిశోర, పద్మనాభుననుంగు బాన్పుకాఁగ ।
దృఢగతిక్ దనమహావీర్ఘ శాఖాగ్రజా, గ్రద్విటపాలిదిక్పాలిఁ గడవ ।
స్థూలనిరంతరాభీలమౌ తనశిఫా, మూలజాలంబు పాతాళమంట ॥

గీ॥ సిరులశ్రీపూరుషోత్తమ క్షేత్రసీమ, తాఁద్రివిక్రము నపరావతారమనఁగ।
భువనవిఖ్యాతిఁగాంచిసంపూర్ణమహిమ,నలరునక్షయవటభూరుహంబుగొలిచి॥477

వ॥ క్షేత్రరాజంబు నివాసంబుచేసి నారాయణమంత్ర జపపరుండై కొంత
కాలంబునకు మోక్షసామ్రాజ్య సింహాస నాధ్యక్షుండయ్యె ॥ 478

చ॥ కలుషవినాశకారియగు కండుమునీంద్రు చరిత్రమున్ విని
ర్మలమహిమాభిరామ యగుమారిషజన్మము విన్నఁగోరికల్।
దలకొనిచెందు సత్ఫలవితానముబూనము గాకయంచును
త్కలికఁదలిర్పఁజెప్పి గుణధాముఁడు సోముఁడువారి కిట్లనున్ ॥ 479

క॥ ఇల్లలనతొల్లి యొకభూ, వల్లభుసతిభర్త బాలవయసునఁ దెగిపోఁ ।
దల్లడిలి బాలవైధ, వ్యాల్లోలనిమగ్నయగుచు నురుదుఃఖమునన్ ॥ 480

ఉ॥ పంకజనాభు భక్తపరిపాలన లాభు విభాసిశంఖచ
క్రాంకితబాహు నీరదనిభాంచితదేహు సభక్తియుక్తి హృ

త్పంకజవీథినిల్పి వనితామణిపూజ యొనర్చి కొల్చె జ్ఞా
నాంకురితాత్మురాలై తదజహర్ష్ణనభక్తికి మెచ్చి గ్రక్కునన్ ॥ 481

సీ॥ మెఱుఁగు రేయెండ సోదరము మేలిమిపైఁడి, జలపోసనపు శాలతళుకుఁజూపఁ ।
కారొమ్మెగుల్కి గనిగల్కాదను, నునుమేని, చాయలెల్లెడలకుఁ జౌకళింప ।
నిడుదకేల్దోయిఁబూనిన సంకుచుట్టువాల్, డాలిరువంక బేగేలుదొక్క ।
తెలిదామరలమించుఁ దలవంచుకొనఁ జేయు, మెఱుఁగుకన్ బెళకులు సిరులనీన ॥

గీ॥ గొనబుసామ్ములగములతోఁ గూడియెదకు, తగినసామ్మైనకలుములముగుదబెళకు।
కలికిచూపులు చదలమేల్కట్లుగట్ట, కాంతముందరనిలిచి శ్రీకాంతుఁడపుడు॥ 482

వ॥ నిరుపమపుణ్యశీలగుణ నీవొనరించిన భక్తికిప్డు నే
వరదుఁడనై వరంబొసఁగవచ్చితి వేడుమటన్న మ్రొక్కి యు
త్తరుణియుఁ గేలు మోడ్చి యను దైత్యహరా! విధవాత్వదుఃఖదు
స్తరజలరాశిమగ్ననయి తావకపాదము లాశ్రయించితిన్ ॥ 483

గీ॥ బాలవైధవ్యదుఃఖసంప్రాప్తపుత్ర, హీననిర్భాగ్య యిట్టినాకింది రేళ ।
జన్మజన్మంబులం దతిశ్లాఘ్యులైన, పతులనిమ్ము లసత్కృపాపాటవమున ॥ 484

ఉ॥ ఓకరిరాజరక్షక ! అయోనిజనై శుభలక్షణాంగినై
శ్రీకరరూప సంపదలచెన్నువహింపుచు ప్రాజ్ఞనై గుణా ।
స్తోకసుపుత్రలాభమువసుంధర పెంపు వహించఁగాంచనీ
వే కృప నీవరంబనుచు వేడిన శ్రీవరుఁడాదరంబునన్ ॥ 485

సీ॥ ఇందీవరేక్షణ యింకొక్క జన్మంబు, నందప్రఖ్యాతు లుదారకర్మ ।
లధికతపోబలులగుదురు పతులుప, దుండ్రు పుత్రకుఁడు బంధురయశుండు ।
ధీరాత్ముఁడు ప్రజాపతిగుణాభిరాముండు, గలుగునీకిపుడాత్మఁ దలఁచినటుల ।
అన్నియుఁగల్గు నీ యాత్మజుండున శేష, వంశకర్తృత్వ సద్వైభవంబు ॥

గీ॥ నందుఁ దత్సంతతియెనిండుసఖలజగతి, నందటికిఁ బ్రీతికారిణివగుచు నెపుడు ।
నీవు పుణ్యస్వరూపివై నెగడెదనుచు, దనుజమర్దనుఁడప్పుడంతర్ధినొందె ॥ 486

క॥ అమ్మానినీలలామం, బిమ్మారిష దీనిమీఁరలిందఱునుప యూ ।
మమ్మయి ప్రజలసృజింపుఁడు, సమ్మతమిది ద్రుహిణునకు నిజంబుగననినన్ ॥ 487

ఉ॥ సోమునిమాటగ్గైకొని విశుద్ధగుణాన్వితమారిషఁ బ్రచే
తోమహిమాభిధాములుప దుండ్రునుపెండిలియాడి ప్రేమన ।
క్కామినియందు దక్షుసుతుఁగాంచిరతండు ప్రజాపతిత్వను ।
శ్రీమహనీయుఁడై మది సృజించెవిచిత్రితసృష్టిజాలమున్ ॥ 488

వ॥ ఇట్లు అచరంబులును, చరంబులును, ద్విపదంబులును, షట్పదంబులునుగా
ననేక ప్రాణిజాతంబుల మానసంబున సృజించిచూచి, చరితార్థంబునొందక
మఱియు మానసంబున పంచాశత్కన్యకల సృజియించి అందు ధర్మునకు
పదుండ్రను కశ్యపునకుఁ బదమువ్వుర, చంద్రునకు నిరువది యేడ్వురనిచ్చె. వారి
యంద దేవదైత్య నానాగణంబులును, గో, ఖగ, గంధర్వాప్సరో గణంబు
లును, దానవాదులునుంబుట్టిరి. అది మొదలు స్త్రీ పురుష సమాగమంబున,
బ్రజలు పుట్టిరి. తపోనిష్ఠా గరిష్ఠులగు పూర్వులకు సంకల్పంబున స్పర్శంబునఁ
బ్రజలు పుట్టుదురనిన శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుండిట్లనియె.

గీ॥ ధాతయంగుష్టమునఁబుట్టె దక్షుఁడనుచుఁ, జెప్పుదురు మీరతండ్రు ప్రచేతసులకుఁ।
బుత్రుఁడని చెప్పితిరి జగత్పూజ్యనాకు, సంశయంబయ్యెఁ దెలుపుఁడీ చందమెల్ల॥

క॥ సోమునికిఁ బుత్రికాసుతుఁ, డామహితాత్మకుఁడు దక్షుఁడాతఁడె మరలన్ ।
సోమునికిమామయయ్యెఁ, మహామహిమా తెలుపుదీని నాద్యంతంబున్॥ 491

సీ॥ అనివిన్నవించిన యమ్మునితో శ్రీపరాశరుండిట్లను బ్రస్ఫుటముగ ।
భూతకోటులయందు పుట్టువులును, నిరోధములును నిత్యముల్ విమలచరిత ।
ప్రవిమలజ్ఞాన సంపన్నులౌ ఋషివరు లీయర్థమున సంశయింపరెపుడు ।
ప్రతియుగంబునయందుఁ బ్రభవించుచునిరోధమొందుచుదక్షాదులుందురెందు॥

గీ॥ జ్యేష్ఠకానిష్ఠ్యములు లేవు చర్చసేయ, వారలకు భూరితపమున వార్యమాణ ।
సారదివ్యప్రభావముల్ కారణమ్ము, లనినమైత్రేయుఁడిట్లనునాదరమున॥ 492

క॥ సురపన్నగ గంధర్వా, సురతతియుత్పత్తిమాకు సురుచిరపరమా ।
దరమున నెఱిగింపుముముని, వరయనుటయు నమ్మునిప్రవరుఁడిట్లనియెన్॥ 493

చ॥ కమలజునాజ్ఞ దక్షుఁడతి కౌశలమొప్పగ దేవదానవా
ద్యమిత సమస్తభూతముల నాత్మసృజింప నవన్నియున్ యథా ।
క్రమమున వృద్ధిఁబొందక నిరర్థములై చనఁజింతనొంది ది
వ్యమహిమ మైథునక్రియప్రజాళిసృజింపఁగ నిశ్చితాత్ముఁడై॥ 494

క॥ వీరణుఁడనెడు ప్రజాపతి, గారాబు తనూజ పుణ్యకలిత నశిక్నిం ।
గోరికఁబెండిలియై కడుకూరిమి నతఁడైదువేల కొడుకులఁగాంచెన్॥ 495

క॥ వారలకడకల్లనఁ జని, నారదుఁడిట్లనియె ప్రియము నయమునఁగదురఁగ ।
మీరలుప్రజలసృజించెడి, వారా, కడగనరు వెట్టివారలు తలపన్॥ 496

చ॥ భువికడ యేమిగంటిరి, నభోవివరంబదియెంత దిక్కులె
ట్టివి యడుగెంత యన్నియు కడిందియెఱుంగఁగ మీరలందఱున్ ।

జవమునఁబోయి వీనికడ చక్కఁగఁగాంచి, యనంతరంబ ప్రా
భవముదలిర్పగాఁ బ్రజలఁబన్పడఁగాంచుడు పొందునావుడున్ ॥ 487

క॥ హర్యశ్వనాములాగుణ, ధుర్యులు నలుదిక్కులకును దోడ్తోహర్యా।
పర్యమెఱుంగక పోయి, యవార్యతనందడగినబ్ధివాహినులగతిన్ ॥ 498

క॥ అందఱు జనినఁ బ్రచేతో, నందనుఁ డప్పటియుసుతుల నయగుణతేజ।
స్సందీప్తులగనె పరమా, నందుల వెయ్యంటిపీరణతనుజయందున్ ॥ 499

ఉ॥ అప్పటివచ్చి దేవముని యా శబలాశ్వులఁజూచి యిట్లనున్
తప్పక యన్నలేగిన పథంబున మీరును బోయివారి లా।
గప్పుడుగాంచి భూమికడ యారసివచ్చి ప్రజన్ సృజించుఁడీ
చొప్పుననన్న నన్నల, వసుంధరఁ జూడఁగఁబోయి రందఱున్ ॥ 500

ఆ॥వె॥ పోయి జలధిసొచ్చి పోయిననదులట్ల, తిరుగరైరి యెపుడుధరణియందు।
భ్రాతలరుగ వెదుక పనివడిపోయిన, వారు మరలరారు వారియట్ల ॥ 501

ఉ॥ నందనులిట్లు క్రమ్మరవినాశమునందుటచూచి మారిపా
నందనుఁడెంతయున్ గనలి నారదు శాపమహాబ్ధిముంచి వెం।
పొంద నశిక్నియందుగనె నుగ్మలులన్ దగ సర్వదింటి న।
య్యందు నిధాననామణులనిచ్చె బ్రసిద్ధులకున్ గ్రమంబునన్॥ 502

వ॥ ధర్మునకుం బదుండ్రను, కశ్యపునకున్ పదమువ్వురను, చంద్రునకు నిర్వదేడ్వు రను, అరిష్టనేమికి నలువురను, బహుపుత్రునకు నిద్దఱను అంగిరునకు నిద్దఱను, కృశాశ్వునకు నిద్దఱను, నిచ్చెనందు ధర్మునిపత్నులు, అరుంధతి వసువు,జామి, లంబ, భాను, మరుత్వతి, సంకల్ప, ముహూర్త, సాధ్య, విశ్వ, అనుపదుండ్రు. అందు విశ్వకు విశ్వదేవతలు, సాధ్యకుసాధ్యులు, అరుంధతికి మరుత్వంతులు, వసువుకు వసువులు, ముహూర్తకు ముహూర్తజులు, లంబకు ఘోషుండును, జామికి నాగవిధియు, మరుత్వతికి పృథివి విషయంబైన సర్వంబును, సంకల్పకు సర్వాత్మకుండైన సంకల్పుండును, జ్యోతికి పురోగములైన యనేక సహస్ర దేవతులునుం బుట్టిరి. వసుపుత్రులైన యిష్టవసువుల నామంబులంజెప్పెద. అప, ధ్రువ, సోమ, ధర్మ, అనిల, అనల ప్రత్యూష, ప్రభాసులనం బరగుదురు అందు అపునకు వైతథ్య, శమ, శాంతనయులునుం బుట్టిరి ధ్రువునకు కాలకలన కారియు భగవంతుండునగు కాలుండుపుట్టె. సోమునకు భగవంతుండైన వర్చుండు, వర్చునకు వర్చస్వియుంబుట్టిరి. ధర్మునకు మనోహరయందు ప్రవీ ణుండును, హుతహవ్యుండును శిశిరుండును, ప్రాణుండును, వరుణుండునుం బుట్టిరి

శివయందు మనోజవుండును, అవిజ్ఞాతగతియునుంబుట్టిరి. అనలునకు కుమారుండు శరస్తంబంబునం బుట్టె. అతనికి శాఖ, విశాఖ మేష పృష్ఠజులుపుట్టిరి. అతండు కృత్తికలకు సపత్యుండైై కార్తికేయుండనంబరగు. ప్రత్యూషునకు ఋషియైన దేవలుండుపుట్టె. దేవలునకు క్షమావంతులును, మనీషులునగు పుత్త్రు లిరువురు పుట్టిరి.

క॥ సల్లలితగుణ బృహస్పతి, చెల్లెలు యోగప్రసిద్ధ చిరకాలము తా।
నిల్లోకమెల్లదిరిగెస, ముల్లసిత బ్రహ్మచర్య యోగము వెలయన్ ॥ 504

వ॥ ఆకాంత అష్టమవసువగు ప్రభావసువునకు భార్యయయ్యె. వారిద్దఱికి ప్రజాపతియు, దేవవర్ధకియునైన విశ్వకర్మపుట్టె. అతని శిల్పనైపుణంబుననకదా దేవసంఘంబునకు దివ్యవిమాన దివ్యభూషణాదులు కలిగె. మనుష్యులును అతని శిల్పంబునసనుపజీవింతురు. అజ, ఏకపాద అహిర్బుధ్న, త్వష్ట, రుద్రులననతనికి పుత్త్రులుగలిగిరి. త్వష్టకు విశ్వరూపుఁడను కుమారుండును గలిగె.మరియు హారుండును, బహురూపకుండు, త్ర్యంబకుండు, అపరాజితుండు, వృషాకపి, శంభుండు, కపర్ది, రైవతుండు, మృగవ్యాధుండు, శర్వుండు, కపాలి, యన నేకాదశ రుద్రులుగల్గిరి. వారలకు శకుండు శ్వేతుండు సమాకూతుండునుగల్గిరి. 505

గీ॥ ఘనతపోనిధి కశ్యపమునికి భార్య, లనఘ మూర్తులు పదమువ్వురైరి యదితి।
యాదిగాఁ గల విక చపద్మాయతాక్షు,లతులితపతివ్రతాగుణాభ్యధికమతులు॥506

వ॥ వారలదతియు, దితియు, దనువు, అరిష్ట, సురస, ఖష,సురభి,వినత, తామ్ర, క్రోధ, వశ, ఇల, కద్రు, మునియునన వెలయుదురు ॥ 507

గీ॥ మనువుచాక్షుషుఁడై యుండమహితమతులు, భానుతఖ్యాతిపన్నిద్దరైనతుషితు।
లదితికడుపుననాదిత్యులనఁగబుట్టి, రనఘవైవస్వతాఖ్య మన్వంతరమున ॥ 508

వ॥ వారలు విష్ణుండును, శక్రుండును, అర్యముండును, ధాతయు, త్వష్టయు, పూషయు, వివస్వంతుండును, సవితృండును, మిత్రావరుణుండును, అంశుండును, భగుండును, అనతేజుండును, అనుద్వాదశాదిత్యులు. అరిష్టనేమి పత్నులకుఁ బదియాఱుగురు తనూజులుదయించిరి. బహుపుత్త్రునకు విద్యుత్సంజ్ఞగల పుత్త్రికలునలుగురు కలిగిరి. ప్రత్యంగిరునకు ఋక్సంజ్ఞగల బ్రహ్మఋషిసత్తములు జనించిరి. కృశాశ్వునకుఁ బ్రహరణసంజ్ఞగల పుత్త్రులుపుట్టిరి. వీరలకుఁబ్రతియుగ సహస్రాంతంబునందును సూర్యునకుఁబ్రతిదివసంబునందు నుదయాస్తమయములు కలుగున ట్లుత్పత్తినిరోధంబులు గలుగుచుండు ॥ 509

క॥ దితికినికశ్యపమానికి, నుతులిద్దఱుగలిగి రధికశూరులుసమిదూ।
ర్జితుఁడుహిరణ్యాక్షుండును, క్రతుభుగ్జైత్రుఁడు హిరణ్యకశిపుండనఁగన్ ॥ 510

గీ॥ సింహికాభిధాన చెలియలువారికి వెలఁదియొకతెగలిగె విప్రచిత్తి।
యనెడిదైత్యపతికి వనితగానిచ్చిన ప్రీతినతఁడుదగఁ బరిగ్రహించె॥ 511

వ॥ ఆహిరణ్యకశిపునకు, అనుహ్లాద, హ్లాద, ప్రహ్లాద, సంహ్లాదులన నలుగురు పుత్త్రులు వారిలోన॥ 512

క॥ సమదర్శనుఁడు మహాత్ముం, డమలయశోనిధి గుణాఢ్యుఁడగు ప్రహ్లాదుం।
డమితైకభక్తి నిలిపెన్, కమలాక్షునియందు సన్యకామరహితుఁడై॥ 513

సీ॥ చల్లనై యుండె వైశ్వానరుఁడంభోధి, మీఁగాలిబంటియై మీఱదయ్యె।
శస్త్రాస్త్రజాలముల్ శకలీకృతములయ్యె, విషధరదంష్ట్రిక ల్విఱిగిపోయె।
పూబంతులై తాఁకె భూధరఘాతముల్, హంసతూలపుపాను పయ్యెధరణి।
మలయమారుతమయ్యెప్రళయజంఝానిలం బిభదంతములుపువ్వుగుత్తులయ్యె॥

గీ॥ విషము,సుధ,కృత్య,దాసియువివిధమాయ,లెల్ల మంచుగనులునయ్యెనిందిరాస।
హాయియుఁదలఁచుచునున్న ప్రహ్లాదునకును, తండ్రిఘనరోషభీషణోద్ధతిఘటింప॥ 514

మ॥ అనమైత్రేయుఁడుకేలుదోయి నిజఫాలాంతంబు నంగూర్చియి
ట్లను నోశక్తికుమార! పంకజదళాక్షాంఘ్రిద్వ యీచింతనా
ఛినుతానందను, నందనుం,జనకుఁ డ ప్రేమాత్ముఁడై యేల యి
ట్లనిమిత్తంబుగనొంచఁబంచె నిదియాద్యంతంబునుం జెప్పవే॥ 515

క॥ అనినఁబరాశరమునియా, ఘనుఁగనియను మునుహిరణ్యకశిపుఁ డుతపము।
త్యనుపమగతిమందరనగ, మునఁ జేసె గృధప్రయాత్నమున నిశ్చలుఁడై॥ 516

ఉ॥ అక్కజమైనతత్తప ముదగ్రతఁజూప విరించియంచపై
వాక్కలకంఠిఁగూడియటువచ్చి వియచ్చరులెల్లఁ జూడఁగా
రక్కసుఁడిచ్ఛఁగోరిన వరంబులొసంగిచనన్ దపోమదం
బెక్కిజగత్రయంబునతఁడేలె సురాసురమర్త్యజైత్రుఁడై॥ 517

సీ॥ ఇంద్రుఁడై సురకోటినేలు పావకమూర్తి, యయి కయికొనుకవ్యహవ్యతతులు।
దండిగ్మైప్రాణులదండించు కోణేశుఁడై, యాతుధానుల నాక్రమించు।
యాదోధినాథుఁడై యాదోగణమునొంచు,పవనుఁడై వడకించు భువనచయము।
ధనపతిగ్మై సర్వధనములుహరియించు, రుద్రుఁడై ద్రుగనలార్చులు నిగుడ్చు॥

గీ॥తపనుఁడై దుస్సహోగ్రసంతాపమొసఁగు,సోముఁడై భూమినించు నుద్దామమహిమ
మేఘమై వర్షధారాసమృద్ధిఁజూపు, ద్రుహిణవరమత్తుఁడాజగద్ద్రోహియసుర॥

క॥ సురలెల్లబంట్లుగాన, చ్చరలెల్లంజేటికలుగ సకలధరిత్రీ।
నరులెల్ల భక్ష్యములుగా, హిరణ్యకశిపుఁ డెల్లజగములేలె బలియుఁడై॥ 519

మ॥ కనదభ్రంకషరత్న సౌధములలోఁ గాంతాసహస్రంబుతో,
ననిశంబున్ శశికాంతకాంత కలశీహాలారసంబాని, య।
త్యనుపక్షోన్మదఘూర్ణితాక్షియుగ కోణాత్యుగ్రరోచుల్ జగ,
జ్జనసంత్రాసమొనర్ప నేలెనతఁడుచ్చైః కీర్తి లోకంబులన్॥ 520

క॥ వరమతియాప్రహ్లాదుఁడు, పరిపాటింజదివె బాలపాఠ్యంబులు ని।
ర్భర హరిభక్తిపరుండై, గురుకులమున దైత్య బాలకులతోఁగూడన్॥ 521

క॥ ఒకనాఁడు గురులతో, న య్యకలంకుఁడు తండ్రి కడకునరిగి తదీయాం।
ఘ్రికమలముల కెఱఁగిన యతి, వికచముఖుండగుచు సుతునివినతున్ బలికెన్॥ 522

ఉ॥ పాపఁడ నీవు సద్గురుకృపన్ బరిపాటి గ్రహించినట్టి వి,
ద్యాపటిమంబెఱుంగ మదిహర్షముపుట్టె పఠించుమయ్య భూ।
మీపతినీతిశాస్త్రముల మేయము లౌఁగద వానిలోన నీ,
వేపున నే ప్రసంగములు హెచ్చని మెచ్చెద వందుసారముల్॥ 523

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండిట్లనియె॥ 524

గీ॥ అచ్యుతుననాది మధ్యాంతు నజు మహాత్ము, నప్రమేయు, నవృద్ధిక్షయాత్మునసర్వ।
కారణములకు సారమౌ కారణంబు నాత్మనిడి మ్రొక్కి కొలుతు నిరంతరంబు॥ 525

చ॥ అనవినికోపవహ్నినయనాంతముల న్వెడలంగ దైత్యుఁడి
ట్లనుగురుమోము చూచి యధమాధమ విప్ర విపక్షసంస్తుతుల్
తనయునకిట్లు చెప్పితి వుదగ్రమదీయ మహాభుజార్గళా।
త్యనుపమ శౌర్యసారము నిరర్థము చేసి విమూఢవర్తనన్॥ 526

వ॥ అనిన గురుండిట్లనియె॥ 527

క॥ కోపింపకు దైత్యేశ్వర, మాపాఠముగాఁడు నీకుమారుఁడు ఘనవి।
ద్యాపాటవకలితుని క్రియ, మాపాఠము చదువఁడేమిమాయయొతెలఁపన్॥ 528

క॥ అవిమర్శనమున శత్రుస్తవకథ నీతనయునకుఁ బ్రధానత్వమునన్।
వివరింపలాతివారమె, భవదీయాశ్రితులమింత పని సేయుదుమే॥ 529

క॥ మాచెప్పినట్టి చదువుల, రోచకములు నీసుతునకు రుచియింపవు తా।
వాచోయుక్తిత్వంబున, వాచించున్ బెక్కులైన వాచప్రౌఢుల్॥ 530

వ॥ అనిపలుకు గురునివచనంబులు విని హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదున కిట్లనియె॥ 531

క॥ గురువులెఱుంగక యుండన్, పరిపంథిస్తవము నీకుఁ బాఠ్యముగాను।
వ్వరుచెప్పిరి చెప్పుమునా, కరుదుగ శాసింతు వారి నందఱుఁ జూడన్॥ 532

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుండు తండ్రి కిట్లనియె॥ 533

గీ॥ సకలజంతువులకు శాస్త్రయై పరమాత్మ, విష్ణుఁడెపుడు హృదయ వీధినుండు।
నతఁడుదప్ప జనునికన్యుఁ డెవ్వండు శా, సకుఁడు కలఁడు దైత్యచంద్ర చెపుమ ॥534

క॥ అనుటయు దైత్యేశ్వరుఁడి, ట్లను విష్ణుఁడనంగ నెవ్వఁడఖిలంబునకే।
నొనరంగ నీశ్వరుండన్, ననుమిగిలిన వాఁడు గలిగినన్ జెప్పుమిలన్ ॥ 535

వ॥ అనిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 536

క॥ యోగిధ్యేయమదృశ్యం, బేగుణనిధి పరమపదము హేచ్ఛాజగదా।
భోగం బేవిభుకృతిచే, వేగున్ పరమేశుఁడతఁడు విష్ణుఁడు తండ్రీ! ॥ 537

వ॥ అనిన విని దైత్యేంద్రుం డిట్లనియె ॥ 538

ఉ॥ ఈ వెడమాటలేల పరమేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు నాకు మిక్కిలీ
భూవలయంబునన్ ముగిసిపోఁదలపెత్తిన నీకునీశ్వరుం।
డై వెలుఁగొందువాఁడు చపలాత్మక యెక్కడనుండువాఁడు వా
చావితథత్వ మేర్పడ నిజంబుగ నాకు నెఱుంగఁ జెప్పరా ॥ 539

వ॥ అనుటయు ప్రహ్లాదుండు ॥ 540

ఉ॥ నామదినేల నీతలపునన్ భువనంబుల నిండియుండి ల
క్ష్మీమహిళామనోహరుఁ డమేయుఁడు సర్వగతుండు నిత్యుఁడం।
త్యామిత సర్వచేష్టితములందు నియుక్తులఁ జేయు నిట్టిచో
తా మొనరించినా మనుట తథ్యమె రాక్షసలోకనాయకా ॥ 541

వ॥ అనుటయు ॥ 542

గీ॥ వెడలఁ ద్రోయుఁడు వీని నివ్వేళ గురుని, శిక్ష నిఁకనైన సద్బుద్ధి చేరునేమొ।
శత్రుపక్షస్తవంబులు చదువుమనుచు, వీని నెవ్వరో వెఱ్ఱిగావించినారు ॥ 543

క॥ అను నెడ దానవ భటులు, య్యనఘుని దోడ్కొనుచు గురునియాలయమునకున్।
చను దెంచిర చటఁ జదివెన్, వినుతమహామహిమ నిఖిలవిద్యలు వరుసన్ ॥ 544

మ॥ మనుజాధీశ్వరుఁ డొక్కనాఁడు నవరత్నస్తంభ శుంభద్విభా
ఘనసౌధాగ్రమునన్ మణీఖచిత యోగ్య ప్రస్ఫురత్పీఠిపై
నను వృందన్వసియించి కొల్వొనఁగి దివ్యభ్రాజసం బొప్పఁగాఁ।
దనురప్పించి పఠించుశాస్త్ర మడుగన్ దైత్యార్భకుం డిట్లనున్ ॥ 545

క॥ పురుషుండు ప్రకృతియునునీ, చరాచరాత్మకము నైనజగములు నగునే।
పరమాత్మువలన నాశ్రీ, హరిమాకుఁ బ్రసన్న హృదయుఁడయ్యెడు మనినన్ ॥546

గీ॥ దుష్టువీనిఁబట్టి త్రుంపుఁడు జీవించె, నేనివీనివలన నేమికలదు ।
అరయఁగా స్వపక్షహానికర్తృత్వంబు, కతనవీఁడుకులము కాల్పఁగలఁడు ॥ 547

సీ॥ అనియాజ్ఞయిచ్చిన నసురులునాయుధ, హస్తులై కవిసిన నక్కుమారుఁ ।
డస్త్రంబులందు మీయందును నాయందు, వివరించిచూడ శ్రీకృష్ణుఁడుండు ।
నీసత్యమున మీరలెత్తిన కైదువుల్, ననుసోకకుండెడు మనినవారు ।
నానాస్త్రములనొంప మేనింతయును నొవ్వ, కంతకంతకుఁ దేజ మధికమైన ॥

గీ॥ రాక్షసాధీశ్వరుండు పుత్రకునిఁజూచి, యోరి దుర్బుద్ధికాన ! నీ యోజమాను ।
మభయమిచ్చెదనీకు నిరర్థకంబు, చావనేటికి రిపుకథల్ పోవనిమ్ము ॥ 548

వ॥ అనినప్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె ॥ 549

చ॥ సకలభయాపహారియగు చక్రి మనంబుననున్నవాఁడు నా,
కొకభయమైన లేదు భయమొందినచో నభయంబుగాక యీ ।
రక యభయంబొసంగుట నిరర్థక మింతియె కాదు సర్వబా,
ధికభవమండలీ భయముతప్పను నంద్రి ! హరింపలంచినన్ ॥ 550

వ॥ అనుటయు ॥ 551

శా॥ రక్షోనాథుఁడు తక్షకప్రభృతి దుర్దాంతాహులంజూచి యీ,
క్షాక్షీణాతతి నిప్పులొల్కనను, నీ యజ్ఞున్ దురాచారు శ ।
త్రుక్షేమంకరు నందనుండనక మీదుర్వారదంష్ట్రావిష,
ప్రక్షేపంబున నీఱుచేయుఁడన నుగ్ర క్రూరరూపంబులన్ ॥ 552

చ॥ భుగభుగమన్విషాగ్నులు నభోవివరంబుననిండ ఘూత్కృతి
ప్రగుణమరుత్పరంపరత రాయిడివారిదముల్చలింప తీ ।
వ్రగతి భుజంగముల్గఱవ గ్రక్కున దంష్ట్రలునుగ్గులయ్యె న,
య్యగణితసద్గుణాకరుని యంగముసోకినయంత వింతగన్ ॥ 553

గీ॥ హరిపదాంభోజ చింత దేవారి సూనుఁ, డింతయైనను విషపీడ యెఱుఁగఁడయ్యె ।
అదిగనుంగొని యపుడు సర్పాధినాథు, లనిరి తలవంచుకొని సిగ్గులినుమడింప ॥

క॥ తుమురయ్యె దంష్ట్రికలు, రత్నములెల్లంబగిలె రక్తధారలు ఫణసం ।
ఘములందొఱఁగెన్ హృత్కం, పముపుట్టెన్ మాకునతని పట్టకుఁబోవన్ ॥ 555

గీ॥ తీవ్రదంష్ట్రలునాటి తదీయచర్మ, మించుకేనియు భేదిల దేమిచెప్ప ।
మాకు చెఱుప, నశక్యమీమాణవకుని, పనుపు మేదైన నింకొక్క పనికిఁబమ్ము ॥ 556

స్రగ్ధర॥ అనినన్ రోషాగ్ని కీలవ్యతికర భయదోగ్రాక్షివీక్షాప్రభావం
బున దిక్కుల్మండ చండాద్భుతరవమెసఁగన్ బూని దిగ్నాగకోటిన్ ।

బనిచెన్ దైత్యేశ్వరుండర్భకునిఁబొడువ శుంభద్గతిన్ దద్గజంబుల్,
ఘనఘీంకారారవంబగ్గలముగఁజని జాగ్రత్త్వరంబిట్టుముట్టెన్ ॥ 557

సీ॥ కులిశఘోర విషాణకోటి ఘట్టన నేలఁ గూలఁగాఁబడఁద్రోసి కుమ్మికుమ్మి ।
దండధరోద్దండ దండప్రచండ గుం, డాకాండనిహతుల నలిచినలిచి ।
గిరిపాదసదృశ నిష్ఠురపాదతల మహా, ప్రక్షేపములఁద్రొక్కి రాచిరాచి ।
సకరశాసార వర్షనిభముక్తాయుక్త, సాంద్రోరువమధువుల్ చల్లిచల్లి ॥

గీ॥ వినుత గోవింద చరణారవింద మాక, రంద రసపానహర్ష నిర్భరునినతని ।
చెఱుపఁజాలక దంతముల్వ్రీఁటిగి రక్త, పూరమూరంగ దిగ్గజంబులు దొలంగ॥ 558

వ॥ అప్పుడు తండ్రికిఁగొడు కిట్లనియె ॥ 559

ఉ॥ కొమ్ములువీలి దిక్కరటికోటి మొండంబటి పోక నాదు స,
త్వమ్మునఁగాదు హైమపరిధాన పదాంబుజ చింతన ప్రభా ।
వమ్మునఁజుమ్ము భక్తజనవత్సలుఁ డంబుజనేత్రుఁడాశ్రితా,
ఘమ్ములవమ్ముచేయుట జగమ్ములవింతయె తండ్రి చెప్పుమా ॥ 560

వ॥ అని ప్రహ్లాదుండు పలికిన నాక్షేపించి రక్షోవల్లభుండు నిజబలాధ్యక్షులంజూచి
యిట్లనియె ॥ 561

ఉ॥ తీర్పగరాని వైరమిదె తెచ్చె దురాత్ముఁడువీనిఁ గాష్ఠముల్,
పేర్చిదహింపుఁ డీక్షణమ భీషణరోషమునం దనూనపా ।
దర్చులు గీలుకొల్పి యన నప్పుడరక్కసులక్కుమారుపై,
పేర్చినయల్కనట్ల యతిభీకరవృత్తినొనర్చి రార్చుచున్ ॥ 562

శా॥ ఆదుర్వారమహాగ్ని కీలములలో సామోదుఁడై యుండి ప్ర,
హ్లాదుండిట్లను దండ్రిఁజూచి పరికీర్ణాంభోజకాసారమై ।
నా దేహంబున కీమహాగ్నిశిఖ లానందంబు నొందించెనా,
శ్రీదేవీపతి మానసాబ్జమున సుశ్రీయుక్తుఁడై యుండుటన్ ॥ 563

క॥ అనునెడ దైత్య పురోహితు, లనునయవచనముల విభునినని రిబ్బాలుం ।
డనుదితవివేకపాకుం, డనుకంప్యుఁడుగాక దండనార్హుఁడె తలఁపన్ ॥ 564

క॥ బాల్యమ్ము దుష్టగుణచాం, చల్యైకాస్పదము బుద్ధి జడిమాహిత దౌ ।
ర్బల్యఘనలౌల్యమిది సా, కల్యముగాఁబోక బుద్ధికల్గునె చెపుమా ॥ 565

క॥ హెచ్చగునీకోపంబు, వియచ్చరపతిమీఁదఁ జూపనగు నర్హంబౌ ।
యిచ్చిఱుతవానిపై నిది, పిచ్చుకపై బ్రహ్మశరము పృథులవిచారా ॥ 566

క॥ చదివించెద మీబాల్యము, వదులున్ బరిపాటి నగ్నివలనఁగూమారుం।
వదులుము, మాప్రార్థనమున, నిదియేపదివేలు చనవులిచ్చుట మాకున్ ॥ 567

గీ॥ వినుముదైతేంద్ర మామాట వినకయితఁడు, శత్రుపక్షంబుఁబట్టిన చందమైన।
నగ్నిముఖముననుగ్ర కృత్యనుసృజింతు, మంతటనడంగునీతని గంతులెల్ల ॥568

మ॥ అనిదైత్యేంద్రునిసమ్మతించి ఘనకీలాభీలవన్యంతరం,
బునఁ బద్మారమణీ మనోహర పదాంభోజద్వయధ్యానసం।
జనితానంద సుధాబ్ధిమగ్నుఁడయి రాజత్కాంతితోనున్న యీ,
ఘనునిందోడ్కొని తెచ్చిరింటికి సమగ్రప్రేములై భార్గవుల్ ॥ 569

గీ॥ గురులుపాఠముచెప్పి నిర్భరత స్వప్ర,యోజనములకుఁ బోవనారాజపుత్రుఁ।
డాదరమున సహాశ్రోతలైన దైత్య, బాలకులఁజేరఁబిలిచి యేర్పడఁగఁబలికె॥ 570

సీ॥ వినుఁడు దైతేయనందనులార పరమార్థ, మెఱిఁగింతు నే మీరలితరమైన।
దైవంబు నాత్మలోఁదలఁపక శ్రీహరిఁ, గలుషవినాశనుం గొలిచిమనుఁడు।
జనన కౌమారయౌవన జరామరణముల్, క్రమమునఁ బ్రాపించు ప్రాణులెల్ల।
నిది మీరు మేమును నెఱిఁగిన దేకదా, మృతుఁడైనజన్మంబు మీఁదనిజము॥

గీ॥ గర్భవాసపునర్జన్మగతులు తొంటి, కైవడినెగల్గునివియ దుఃఖములుకావె।
చోద్యమిది దుఃఖశాంతులుసుఖములనుచు, తలఁచుకొందురు మూఢులుతామున ॥

క॥ వాతాది నిశ్చలాంగకు, లైలిగు వ్యాయామసుఖమునర్థించెడి, రో।
గాతురులు ప్రహారములున్, జాతురునుఖమనుచునదియు సుఖమేతలఁపన్॥ 572

క॥ అక్కటమాంసశ్లేష్మ, సృక్కలితంబైన దేహమిదియెక్కడ,న।
మ్యక్కాంతిసౌరభాదిక, మెక్కడనివియెల్లవట్టి యెమ్మెలుతలఁపన్॥ 573

ఉ॥ హేయపుతోలు మాంసమును నెమ్ములునెత్తురు చీముమజ్జయున్
స్నాయుపురీషమూత్రములు సంఘముఁగూడిన దేహమిందువై।
రోయక ప్రేమచేసిన నరుండుమనంబున రోయనేర్చునే
ఈయెడఁగానిపించని యనిష్టమహానరక ప్రపంచమున్ ॥ 574

గీ॥ ఎన్నియిష్టపదార్థము లిచ్చగించు, నన్నియును వాని హృదయముమధ్యముననధిక।
శోకశంకువులైనాటుఁ జోద్యలీల, నెన్నిచూచిననుఖము లేదెందునైన॥ 575

సీ॥ ఏయేపదార్థంబులింటి లోపలనుండు, నవియన్నియును దనయాత్మనుండు।
ఎచ్చటికైనను నేగిన నాయాశ,దాహోపకరణంబు తనకుఁజువ్వె।
జన్మదుఃఖంబుదుస్సహమంత కన్నను, మరణదుఃఖంబతి మాత్రమరయ।
యమునియగ్రమునందు యాతనాదుఃఖంబు, గర్భసంక్రమణ దుఃఖంబు,గర్భ।

గీ॥ వాసదుఃఖంబు చెప్పఁ గావచ్చునెట్లు, జగముదుఃఖమయం బయీచందమెఱిఁగి ।
బహుళదుఃఖాస్పదీభూతభవసముద్ర, తారకుని శ్రీవధూనాధుఁ దలపఁ వలయు॥ 576

ఉ॥ దేహములందు శాశ్వతుఁడు దేహి, వినుండు కుమారులార ! సం
దేహము లేదు, దీనియెడఁ దెల్లము బాల్య జరాదిధర్మముల్ ।
దేహముఁ బుట్టిముట్టికొను దేహికి లేవవి మీరు నాత్మన
మ్మోహముమాని దీనివిధముం దెలియం దగునప్రమత్తులై ॥ 577

సీ॥ అనువుగాదిపుడు బాల్యావస్థ, మీఁదట, నాచరింతుము యౌవనాగమమున ।
యౌవనోదయమైన నంగీకరింతము, ప్రౌఢనిర్భరవయః పాకమునను ।
ప్రౌఢత్వమైనవార్ధకమునఁ గావింతు, మవ్వేళయొక పనిసైన లేదు ।
వార్ధకంబైన దుర్వారరుజాదికసంగతి పొంగుడువంగుడగుచు ॥
గీ॥ చిత్తముచలించి పరలోకచింత లేక, తనువుదిగనాడి తీవ్రయాతనలవేఁగి ।
మగుడజన్మించి యీరీతిమఱుఁగుగాని, జనుఁడు శ్రేయఃప్రయత్నంబు గనఁగలేఁడు॥

క॥ ఆటల బాల్యము, మగువల, కూటమ్మున యౌవనమ్ము, గురుతరరోగ ।
స్ఫోటనవార్ధకముం జను, చోటేదీ పరము తేర చూడఁగనైనన్ ॥ 579

క॥ కావున బాల్యముననన, లక్ష్మీపతి తావిభుని భక్తమిత్రుని ముక్తి!
శ్రీవిభవదాయిఁ గొలువక్, గావలయుస్సనము, మనముగట్టియుండన్ ॥ 580

గీ॥ అఖిలశోభనములె గల్గునాక్షణంబె, వివిధపాపతమోరాశివిరిసిపోవు ।
లేశమైనను నలయిక లేదు నరుఁడు, హరిదలంపంగ వలయునహర్నిశంబు ॥ 581

చ॥ అనయము సర్వభూతగతుఁడై కడునెచ్చెలియైన పద్మలో
చనుపయిబుద్ధిఁ జేర్చి విలసన్మతితో వసియింతు రేని మీ ।
రనుపమలీల క్లేశములనన్నిటఁ బాసి సుఖోత్తరాకృతిన్
బనుపడు మోక్షలక్ష్మి సులభస్థితిగాంచెద రశ్రమంబునన్ ॥ 582

క॥ పేర్చినతాపత్రయదవ, నార్చులచే వేఁగి శోచ్యులగు ప్రాణులపై ।
నేర్చునె ద్వేషింపఁగ జగ, దర్చితుఁడగు ప్రాజ్ఞుఁ డెట్టి యనువునసైనన్ ॥ 583

వ॥ కావున సర్వహానికరంబగు ద్వేషంబు విడిచి జగంబు సర్వభూతమయుండగు శ్రీవిష్ణునిరూపంబని చూడవలయు. మనమందఱము నాసురభావంబు వదలి శ్రీకేశవునియందు మనంబుచేర్చి యనలార్కేందుపవనులచేతను, బర్జన్య వరుణ రాక్షస, యక్ష, దైత్య, దానవోరగ, కిన్నరులచేతను, మనుష్యపశుసంఘంబులచేతను, నాత్మసంభవ దోషంబులచేతను, జ్వరాదిరోగంబులచేతను,

ద్వేషేర్ష్యాసూయా మత్సరంబులచేతను, రాగలోభాదులచేతను, క్షయంబు నొందింప శక్యంబుగాని పరమనిర్వాణ సుఖంబు నొందవలయును. అపారసంసార వివర్తనంబుల శోషింపక నాపచనంబులు చేపట్టి యచ్యుతారాధనంబైన సమత్వంబునొందుడు. సమత్వంబున నారాధితుండై లక్ష్మీవల్లభుండు ప్రసన్నుండైన నల్పంబులైన ధర్మార్థకామంబు లెంత. దుర్లభంబైన మోక్షపథంబు కలుగు. కావున నప్రమత్తులై శ్రీపురుషోత్తము నాశ్రయించుఁడని దైత్యకుమారుల బోధించు ప్రహ్లాదునిచేష్ట లెఱింగిభయంబున దానవు లావృత్తాంతంబు హిరణ్యకశిపునకుం జెప్పిన ॥ 584

ఉ॥ బాలునిమీఁద రెచ్చి యడబాలలబిల్వఁ గనంపిదైత్యరా
ట్పాలుఁడువల్కు_వీనిఁగులపాంసనుశాత్రవ పక్షపాతిదు।
శ్శీలునిఁ జంపఁగావలయు శీఘ్రము, భోజ్యములందుదుర్దమ
క్ష్వేళము వెట్టి భోజనము సేయఁగఁ బెట్టుఁడువీనికిమ్ములన్ ॥ 585

వ॥ అని యాజ్ఞాపించిన ॥ 586

క॥ సూదగణంబపుడాప్ర, హ్లాదునకు న్విషము వెట్ట నతఁడన్నములో।
మోదమునఁగుడిచిదైత్యుని, షూదనునిందలఁ పనదియు నులభతనరిగెన్ ॥ 587

క॥ దితిజేశ్వరుఁడాత్మపురోహితుల న్వేగమునఁబిలిచి హింసింపుఁడు మీ।
రితనినతిభయదకృత్యా, హతి నుద్ధతినసినవారు నతిరోషమునన్॥ 588

చ॥ సురపరిపంథి భార్గవులఁజూచి విపక్షుసపక్షువీని ను,
ద్ధురతర కృత్య జేసి త్వరితో వధియింపుఁడటన్న వారు న।
ప్పురుషవరేణ్యుఁడున్నడకుఁబోయి నృపాలకుమార మేము మీ,
గురువుల మేమిచెప్పినను గోరి నీవును జేయఁగాఁదగున్ ॥ 589

ఉ॥ పావఁడలోకపూజ్యమగు బ్రహ్మకులమ్మునఁబుట్టినావు శ్రీ,
ర్యాపరమేయ సాహసబలాఢ్యుఁడు తండ్రి, జగంబు లేలు నీ।
వాపగిదిన్ గుణాకరుడవై మముఁబోధి చెడవంచునున్న సం,
తాపముఁదెచ్చె శాత్రవకథావితథాభినివేశ మింతటన్ ॥ 590

చ॥ పరమగురుండు తండ్రియని పల్కఁగఁ దద్వచనంబు మీరినన్
పరమునిహంబునుంగలదె బాలక యేల కలంక తెచ్చెదీ।
పరకథమానిమానిత శుభస్థితినొందు మనంతుఁడేలయె
వ్వరునికనేల తండ్రియు, ధ్రువంబగు దైవమెయుంగనేర్చినన్ ॥ 591

చ॥ అనవిని నమ్రుఁడై పలుకు నయ్యసురేంద్రకుమారుఁడిట్లు మీ
రనయమునానతిచ్చిన వచోర్థముగాదనవచ్చునయ్య, మ।
జ్జనకుఁడు పూజ్యుఁడాటనిది సంశయమయ్య, గురూక్తిమీరరా,
దనుట యెఱుంగనయ్య, వినవయ్యభవద్వచ నేరితార్థముల్ ॥ 592

క॥ గురులనలరింతుఁ, దండ్రికిఁ బరిచర్యయొనర్తుఁగాని, ధ్యానింతుఁడనై బం।
ధురధర్మమార్గగమనా తర మేమతి యుండనవ్విధంబునసైనన్ ॥ 593

చ॥ భళిభళిమంచివాక్యములె పల్కితి రిప్పుడనంతుఁడేలయుం,
చలుగకుఁడయ్య మీకుఁగనునల్పతనంబు వినేక మేమిగాఁ।
దలఁచిపఠించినారు వితతశ్రుతిశాస్త్రచయంబదంతయున్,
బలుమఱునయ్యనంతుని ప్రభావము లెంచి వచింపదేమొకో ॥ 594

సీ॥ మనసుఖేదముమాని వినరయ్యపురుషార్థ సమితియెవ్వరినుండి సంభవించె
ధర్మార్థులు మరీచి దక్షాదులెవ్వరి యనుకంపధర్మంబు లధిగమించి।
శిష్టార్థకామేప్సు లింద్రాదులెవ్వరి కరుణతత్ప్రాప్తులుగాంచిమించి
రనుపమధ్యానయోగాఢ్యులై సనకాదు లెవ్వరి దయమోక్షమెట్టఁగిరొనిరి.

అట్టిజగదంతరాత్ముఁడ నంతుఁ డేమిపనికివచ్చునటంచు దుర్భాషలాడ।
చనునె భార్గవవంశ సంజాతులైన మీకు రాక్షసభావంబుమీఱుచుండ ॥ 595

వ॥ అనవినిమండిపడి, పురోహితులిట్లనిరి. 596

గీ॥ మండిపోవకుండ మంటలో వెడలించి తెచ్చుకొల్ల మఱచి పెచ్చువెఱిగి।
ప్రేలెదీవు నిన్నుభీకరకృత్యచే నుక్కడంప నిచట నెక్కుగలదె ॥ 597

వ॥ అనిరాసమయంబున, 598

సీ॥ అమరవిద్వేషి తీవ్రాటోపమునఁ దమ్ముఁబనుపభార్గవులు తపస్సమృద్ధి,
కృత్యఁబుట్టించి లాగించినదదినిప్పు లురులవెన్నెడిగ్రుడ్లు, మెఱుగుకోర।
లాలోలజిహ్వా ఘోరానలజ్వాల కరాళ విజృంభితాభీలవక్త్ర,
మతిదుస్సహాట్టహాసార్భటులతిమాత్ర తనువును దగపదోద్ధతులనేల।

గీ॥ పగులదాటించి యార్చుచుఁ బారుదెంచి చటులశూలాయుధంబెత్తి జలధిజాన।
హాయుఁదలఁచుచునున్న నయ్యసురరాజ తనయువక్షస్థలంబు క్రోధమునఁబొడిచె॥

క॥ అప్పుడువజ్రకఠినమగు నప్పుణ్యునితనువు సోకినంతనతుమురై।
యప్పుడమిరాలెశూలం బప్పనికడుచోద్యమయ్యె నసురులకెల్లన్ ॥ 600

ఉ॥ పాపములేని యప్పరమభాగవతోత్తము పుణ్యచర్యచూ,
పోషక యంపశూలమటులుర్వర వ్రాలకరాళమూర్తి హే।

చ్చా వెనుమాయకృత్య భయదార్భటి నుగ్రదవాగ్నికీల జా
లాపరిమేయమై గురుల నందఱఁగాల్చి నశించె గృత్యకన్ ॥ 601

వ॥ ఇట్లు స్వయంకృతదోషంబున నద్దోషాచర పురోహితులు దహ్యమానులగుట
చూచి పరమకృపావిధేయుండై దైతేయకుమారుండు॥ 602

గీ॥ కృష్ణ ! పద్మనాభ కేశవ సర్వభూతాంత రాత్మ హరి యనంతవరద।
పుండరీకనయన పురుషోత్తమరమేశ కావుమయ్య వీరిఁ గరుణతోడ॥ 603

చ॥ అరయఁగ సర్వభూతము లయందు సమత్వము నొందియుందిరా,
వరుఁడు వసించు నంచు గరువంబునఁ జూచెద నేని శాత్రవా।
త్కరము లమీఁద నైన యనుకంపయె పూనుదు నేని యిప్పుడీ,
సురుచిరమంత్రపావకము సోఁకక లేతురు గాక మద్గురుల్॥ 604

క॥ అను నెడ నందఱు సుఖులై, దనుజపురోహితులు లేచి తండ్రీ మను మ।
న్ననచేసి బ్రతుకఁ జేసితి, వనుపమకల్యాణ సిద్ధులగు నీకెపుడున్॥ 605

మ॥ అని దీవించుచు నేగి దైత్యపతికాద్యంతంబునుం జెప్పనం,
దనురావించి యనూనరోష ఘటితాత్మస్వాంతుఁడై పల్కె హే।
చ్చనఁగావచ్చు భళీరయీ మహిమ, మంత్రారూఢిచే నో స్వభా,
వని రూఢంబో యెఱుంగఁగావలయు సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పరా॥ 606

చ॥ అనవిని తండ్రి కిట్లనియె నగ్గుణభూషణుఁ డేన యేల మె,
వ్వనిహృదయంబునందు నవవారిజలోచనుఁడుండు వాఁడె పా।
వనుఁ డఖిల ప్రభావములు వానికె కల్గు నిదెంతవింత య
వ్వనరుహపత్రనేత్రుని యవారితభూరితర ప్రపత్తికిన్॥ 507

సీ॥ తంగేటిజున్ను రాధావల్లభుండు, ముకుందుఁడెన్నంగ ముంగొంగుపసిడి,
గాడిగట్టిన దేవగవి పూరుషోత్తముఁ, డురగతల్పుఁడు గాదెనున్న కొలుచు।
ముంగిటిపెన్నిధి మురదానవవిభేది, దైత్యారియర చేతి దైవతమణి,
పెరటిలో సురశాఖ కరిరాజవరదుండు, రతిరాజగురుఁడు నీరాటియమృత॥

గీ॥ మాపదలఁ బాప సంపదలందఁ జేయ, నఘములడఁగింపఁ బుణ్యంబులందఁ జేయ।
మోక్షమొసఁగూర్ప భక్తసమూహమునకు, నేడుగడయును హరియె దైత్యేంద్ర వినవే॥

వ॥ అనిన నహంకరించి యభ్రంకషసౌధశిఖరాగ్రంబుననుండి పడద్రొబ్బించిన
నబ్బాలుండు శ్రీలలనావల్లభునుల్లంబుననిడి పడిన భూతధాత్రి, తూలతల్ప
సమానమై యుండుటం జేసి యవిశీర్ణాస్థిబంధనుండై సుఖంబుననున్న హిరణ్య
కశిపుండు సహస్రమాయాడంబరుండగు శంబరుని తద్వధార్థంబు నియోగించిన

వాఁడును ననేకమాయాజాల వలాహకంబుల ధైర్యసార తిరస్కృత హేమాహార్యుండగునప్పురుషవర్యుం గప్పిన నప్పతికస్యశోషయంత నంతరంగంబునం జింతించుచున్న సమయంబున॥ 609

చ॥ ప్రళయవిభాకరాయుత విభావసనక్రము, దివ్యచక్ర మా,
యలజడిమాన్పఁ బంకజదళాక్షుఁడు పంచిన నచ్చి దైత్యమా।
యలు హరియించిపోవుటయు, నంతకుమారుఁడు శోషిలంగన,
త్యలఘువిశోషణానిలము నంప నిలింపవిరోధి క్రోధియై॥ 610

చ॥ విలయవిశోషణ శ్వసనవేగమునం దనువెల్ల శోషణా,
కులదశనొందకుండ హరిక్రోలె మహాపవనంబు తన్వనో।
జలజనివాసియై గుణవిశాలుఁడు బాలుఁడు మోదమానుఁడై,
నిలిచినఁ జూచి యిట్లనిరి నిర్జరవైరికిఁ దత్పురోహితుల్॥ 611

చ॥ నలుకువనొందె బుద్ధి పరిణామమునుం జెందెడి నింక దైత్యరా,
ట్తిలక భవత్కుమారకుఁడు దీర్ణలతోడ త్రివర్గమార్గని।
శ్చలమతియుక్తి నీచరణసారసముల్ భజియించి శత్రుదు,
ర్బలునతిమాను నెప్పుడు శుభంబగు నీతనిఁ బంపుమిటికిన్॥ 612

క॥ ఔశనసద్గ్రంథార్థ, సమాసమునఁ ద్రివర్గసారమంతయు, గుర్వ।
భ్యాసమునఁ గాంచునితఁడని, యాసురబాలకుఁడు తాము నతివేగమునన్॥ 613

క॥ ఇంటికి వేడుకతోఁ జని, యంటిసకలకళలు చెప్పి రాచార్యులు వె।
న్వెంటనె నేర్చె, నవిద్యాలుంటాకుండ ర్భకుం డలోలతఁ బెరయన్॥ 614

గీ॥ మనకుఁ దలమైత్రికోనఁగ ల్గెననుచుఁ బోయి, గురులు చెప్పిరి దానవేశ్వరునితోడ।
జాడ్యమెల్లనువిడిచి యాశ్చర్యలీల, నీసుతుఁడు సర్వవిద్యలు నేర్చెననుచు॥ 615

క॥ మోదమున దైత్యపతి ప్రహ్లాదునిఁ బిలిపించి పాపఁడా, మేధాసం।
పాదనఁ జదివితివే నం, వాదక్షమమయ్యెనే త్రివర్గము నీకున్॥ 616

సీ॥ ధరణీవిభుండు శాత్రవమిత్ర, మధ్యస్థులెడయకుండగ నెట్లునడవవలయు।
స్వామ్యమాత్యాదులౌ సప్తాంగముల నెట్లు, పెంపుదీపింపరక్షింపవలయు।
సంధ్యాదికంబైన షాడ్గుణ్య మేరీతి తేట, తెల్లంబుగాఁ దెలియవలయు
ప్రబలసహాయాదిపంచాంగలక్షణంబే, ప్రకారంబున నెఱుఁగవలయు॥

గీ॥ చటులశక్తిత్రయంబెట్లు జరుపవలయు, సామభేదాదులేరీతి సలుపవలయు।
షుణాటుసిద్ధులు నేగతి చూడవలయు, నుదయములు మూడు నేరీతి నొందవలయు॥

వ॥ మఱియుపౌరజానపదులయందు నెవ్విధంబునం జరియింపవలయు తక్కంగల రాజనీతి తంత్రంబెట్లు నడపవలయునని యడిగిన తండ్రిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె ॥ 618

క॥ చెప్పినచదివితి నేనిం, దప్పక ధర్మార్థకామదములగు చదువుల్ ।
చెప్పెడిదేమియవన్నియు, నొప్పనసత్ప్రియములు సమున్నతి చూడన్ ॥ 619

గీ॥ శత్రువులయందు దండంబుమిత్రులందు, సామమును జేయుమని చెప్పిరేమిచెప్ప ।
జగములన్నియు పద్మలోచనుఁడ యచట, శత్రుమిత్రకథా ప్రపంచములుగలవె॥

గీ॥ అనఘనీయందు నాయందు నన్యులందు, తెలిసిచూచిన శ్రీవిష్ణుదేవుఁడుండు ।
అట్టిచో శత్రుఁడన మిత్రుఁడనఁగనొక్కఁ, డరయగలఁడట్టె, వట్టిపామరతగాదె ॥

క॥ ఈవట్టిమాటలెల్లం, బోవిడిచి శుభ ప్రయత్నమున కుద్యుతులై ।
శ్రీవనితావల్లభపద, సేవనమొనరింపవలయు చేతనులెల్లన్ ॥ 622

గీ॥ ఆద్యబుద్ధియబుద్ధి సుమ్మసురనాథ, అదియు జ్ఞానసంజాతయగునిజంబు ।
పుడమిబాలుఁడు మెరుగుడు పురుగుఁ జూచి, యాత్మలోనదలంచఁ డేయగ్నియనుచు॥

చ॥ కలగొనబంధ మూడ్పగలకర్మము కర్మము, మోక్షలక్ష్మియీ
గలయదివిద్యవిద్య, యటుగాకవృథాశ్రమకారికర్మమ
ట్లలవడకున్నవిద్య హృదయంబునఁ జూడగశిల్పనైపుణీ
కలనయటంచు చెప్పుదురుగాథ వివేకవిశేష భూషణుల్ ॥ 624

సీ॥ వినవయ్య ప్రణమిల్లి వినుపింతునీకు సారాంశమొక్కటి, భూమియందు నరుఁడు
రాజ్యభోగంబుకోరని వాఁడు లేఁడు, కోరినఁ గల్గునే భాగ్యరేఖలేక ।
ఉద్యమంబులుసిరులొన గూర్చునే భాగ్యకళలేక యదియునుగాక జడులు
నవివేకులునశూరులగువారు భాగ్యంబుకలిమి, రాజ్యైకసుఖములుగాంతు ॥

గీ॥ రట్లగుటపుణ్యములుసేయ కలరుసిరులు, సమతనిల్పిన నిర్వాణసౌఖ్యమొందు ।
సకలభూతమ్ములును పంకజాక్షునయనుఁ, డనుచుచూడుము మదిలోనదనుజనాథ॥

క॥ ఎప్పుడునీగతిఁ జూచిన, నప్పరమేశుఁడుప్రసన్నుఁడగు నీశ్వరుఁడా ।
చొప్పైనయెల్లకడలన్, చిప్పిలుక్లేశంబులెల్ల క్షీణతనొందన్ ॥ 626

గీ॥ అనిననాజ్యసమర్పణాత్యంతదీప్త, వహ్నియనుబోలి దానవేశ్వరుఁడుమిగుల ।
మండిదిగ్గునలేచి యమ్మాణవకుని, కొమ్ముతన్నె మహాదగ్రరోషమునను ॥627

చ॥ క్రమమున విప్రజిత్తిబలిరాహు ముఖాఖిల దైత్యకోటితో
సమరవిరోధి యిట్లను దురాత్ముని వీని మహాభుజంగహా ।

శముల నిబద్ధు చేసి రభసంబున నంబుధివై వ్రుఁడన్న దు
ర్దమభుజసార సాహసధురంధరు లై వడినట్లు చేసినన్ ॥ 728

ఉ॥ అంబుధి మధ్యభాగమున నమ్మహితాత్ముఁడు వజ్రభూమిచ
క్రంబఖిలంబునున్ దిరిగ కింథిజలంబతివేలమై సమ ।
స్తంబునుముంచె దానిగని దైత్యులతో దనుజేశ్వరుండు రో ।
షంబునఁబల్కు నిచ్చపలుఁజంపఁగ దుర్భర మెన్నిభంగులన్ ॥ 629

ఉ॥ కొండలు పెక్కు తెచ్చి యతిఘోర విచారుని వీని కప్పుడు
ద్దండత వేయివర్షము లుదన్వదబంతర సీమ నూఁప్పలే ।
కుండెడు నంత వీఁడన శిలోచ్చయ కోటిసహస్రయోజనా
ఖండముగాఁగ గప్పిరవిగాఢని రంకుశవృత్తి రక్కసుల్ ॥ 630

వ॥ ఇట్లు మహార్ణవాంతర్జలంబున సహస్రయోజన విస్తారంబుగా తనపై కొండల
తండంబులు పేర్చిననోర్చి, యర్చిత ప్రభావుండగు నాడింభకుండు మనః పుండ
రీకంబున పుండరీకాక్షుందలంచి యిట్లని నుతించె ॥ 631

గీ॥ పుండరీకాక్ష తేనమో భుజగశయన, పురుషోత్తమ తే నమోఽద్భుతచరిత్ర
సర్వభూతగ, తేనమో జలజనేత్ర చక్రధరహస్త తేనమో జగదధీశ ॥ 632

క॥ బ్రహ్మణ్య దేవునకు గో బ్రాహ్మణహితునకు ప్రపంచపాలునకుఁ బర ।
బ్రహ్మమునకు, దర్వీకృత జిహ్వాగునకు నీకు వినతిచేసెద కృష్ణా! 633

చ॥ ఘనత రజోగుణంబునఁ, జగంబు సృజింపుచు సత్త్వయుక్తిపా
లన మొనరించుచున్ విలయ లాలన తామసలీల నొందుచున్ ।
తనరు త్రిమూర్తి వైభవము దాల్చిన నీకు నమస్కరింతునో
వనరుహనాభ భక్తజనవాంఛిత దాన కళాధురంధరా ॥ 634

క॥ దేవాసురాదులును ధర, ణీవారి ప్రముఖ భూతని చయము తన్మా ।
త్రావళియు మహద హంకృతి, భావంబులు నీవ పద్మపత్రదళాక్షా ! 635

ఉ॥ నీవయె కాలమాత్మయును నీవగుణంబులు నీవ విద్యయున్
నీవ యవిద్య సత్యమును నీవ యసత్య విషామృతంబులున్ ।
నీవ సమస్త కర్మములు నీవ తదీయఫలప్రభోక్తవున్
నీవ ఫలంబు నీవ ధరణీధర ! సర్వము నీవ చూడఁగన్ ॥ 636

క॥ యోగులు నిను చింతింతురు యాగపరులు నిను యజింతురనిశము పితృదే ।
వాగణ్య రూపివై యుప యోగింతువు కవ్యహవ్య యోగ్యరసంబుల్ ॥ 637

క॥ జగమంతయు నీరూపము జగదీశ్వర భూతభేద సముదయములు నీ ।
యగణిత రూపంబులు, నీ దగు రూపంబంతరాత్మ యారసిచూడన్ ॥ 638

గీ॥ అట్టి సూక్ష్మాంతరాత్మకు నధికసూక్ష్మ మగుచు చెలువొందు నేపరమాత్మరూప ।
మట్టి పురుషోత్తమునకు దివ్యస్వభావ సహితునకు మ్రొక్కువాఁడ నిస్తంద్రలీల॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వశక్తీ సర్వజగద్వంద్య సర్వసాక్షీ కరుణా ।
దూర్వహ దురంత పాతక పర్వతి నిర్వాపణోగ్రపవి నిను గొలుతున్ ॥ 640

సీ॥ వాసుదేవునకు సర్వజ్ఞున కిఖలాతిరిక్తునకఖిల పరిష్ఠునకును
నామరూపవిహీనునకును నస్తిత్వోపలభ్యున కవతారలలితమహిమ ।
పాలితనిఖిలాత్మభావునకంతరాత్మాకృతినిల్చి శుభాశుభంబు ।
వీక్షించు సర్వైకసాక్షికి ప్రభవిష్ణునకు విష్ణునకును సనాతనునకు॥

గీ॥ జగదభిన్నునకును జగదాద్యునకు జగత్ ధ్యేయ రూపునకు నమేయునకును ।
యోగి నుతునకధ్యయునకు సర్వాధారునకు నొనర్తు వందనంబులేను ॥ 641

క॥ హరిసర్వజగన్మయుఁడిది పరమార్థము దీన భేద ఫణుతులు లేవా ।
హరియే నేనాహరినని యరుదుగ తన్మయత నొంది యతఁడున్నంతన్ ॥ 642

శా॥ ఆగోవిందుఁడ యేసటంచు మదిలో నంకించతద్భావ నా
యోగారూఢి నకల్మషుండుగఁ, దక్రియో దీర్ణహృత్ప్రీతిపై
యోగిధ్యేయుఁడు చక్రియుండుటయు తద్వ్యక్తిక్ సమస్తావ నీ
భాగంబెల్ల తలంకె భూమిభృ దకూపారాటవీయుక్తమై ॥ 643

ఉ॥ ఔరగ పాశముల్ దునిసె, నద్రిపరంపరలెల్ల దూదిగ్నై
జారె, కుమారుఁడంబునిధిచయ్యన నెల్వడివచ్చె తన్నువెం ।
పారనెఱింగె, భూమి యుదెయుంచు నెఱింగె ననంతరంబ యు
న్నీరజనేత్రునిం బొగడె నిండు మదిన్ ఘనభక్తి యుక్తుఁడై ॥ 644

సీ॥ అక్షర,క్షర, పరమాత్మార్థ, స్థూలసూక్ష్మాకార, వ్యక్త, యవ్యక్తరూప ।
నిరఘనిరంజననిర్గుణాత్మక, గుణాధారగుణస్థితిధర్మరూప
అధికకరాళసామ్యాత్మక, సదసదాకార, నిత్యానిత్యాగణ్యానిష్ప్రి
పంచకనిఖిలప్రపంచాశ్రయ, యనేక యేకరూపసమస్తలోకనాధ ॥

గీ॥ వాసుదేవ, సమస్తదేవాసురాది, మూలకారణ, సర్వసంపూర్ణ, యప్ర ।
మేయ శ్రీపురుషోత్తమమీకు నెపుడు, వందనంబులొనర్తు భావము చెలంగ॥ 645

వ॥ ఇవ్విధంబునస్తుతియించిన ॥ 646

సీ॥ అడుగున నంటిన యేరు నుడువ మేలగు పేరు, జడధిలోని బిడారు జరుగువాఁడు
తళుకు బంగరు చేల, కలుములీనెడి బాల, తలఁచఁ జేరెడి లీలఁ గలుగువాఁడు ।
విను పొద్దునుడాలు, తనయంతటి పడాలు, వెను రెక్కలరవాలు దనరువాఁడు
ఎదకు సొమ్ము గుఱిందు, మొదటి మాటల పొందు, విదురు గేహమువిందు వెలయువాఁడు॥
గీ॥ మెరుపుగలవాఁడు, చామనమేనివాఁడు, కరుణగలవాఁడు, జగములు గాచువాఁడు।
ఘనుఁడు శ్రీపుండరీకాక్షుఁడనఘచరితుఁ, డానురాగ మారు నెదుటఁ బ్రత్యక్షమయ్యె॥
ఉ॥ కోరిక మీఱ రక్కసుల గొంగ మనంబు చెలంగ, ముంగిటన్,
జేరిన వెన్ని ధానమనఁ జేరువనిల్చిన మొక్కి ధన్యుఁడై ।
దారకుఁడింక నీదు భవతారక ధీర విటాక్షవీక్షణో,
దారకనత్సుధాప్లవ విధానమునన్ ననుబ్రోవవే యనన్॥ 648
క॥ మారునితండ్రియు, దైత్యకుమారునిపై చూడ్కినిల్పి, మామక సాదాం।
భోరుహభక్తికి మెచ్చితి కోరుము వరమనిన బాలకుండిట్లనియెన్॥ 649
గీ॥ ఈశ కర్మవశంబున నెట్టియోను లందు నెందులఁ బుట్టినన్ నైన నాకు ।
మీపదాంభోరుహమ్ముల మీఁది భక్తి నిండి తిరుగక యెప్పుడు నుండవలయు॥ 650
క॥ఇలనవివేకులు విషయంబులపై నొనరించు ప్రేమ పురుషోత్తమని ।
న్నెలమి భజియించు నాకున్ గలుగంగాఁ జేయుమయ్య కారుణ్యమునన్॥ 651
వ. అనుటయు. 652
ఉ॥ నాపదభక్తియెప్పుడు మనంబుననిండియె యుండు, మీఁదటన్,
చేపడునిట్లు నీకు నిదిసిద్ధము వేడు మభీష్టమే సిరుల్ ।
చూపననమోఘుదర్శనుఁడఁజూమ్మ, ననుం గని రిత్తవోవు చే,
తోఁ పరిమేయ సౌఖ్యగతులందక యెందును జంతుసంతతుల్॥ 653
మ॥ అనినం దైత్యకుమారకుండు జగదీశా! తీవ్రరోషోద్ధతిన్,
మనము ప్పొంగఁగఁ దామసప్రకృతినై మాతండ్రి నా మీఁదఁ జే।
సిన పాపంబులఁ బాపియయ్యె నితనిన్ శ్రీమద్భవత్సత్కృపా,
ఘనతీర్థంబున నోలలార్చి ప్రయతుంగావించి రక్షించవే॥ 654
వ॥ అనిన వనజాక్షుండవ్వరంబిచ్చి యింకొకవరంబు వేడుమనిన ప్రహ్లాదుండిట్ల
నియె. 655
క॥ కృతకృత్యుఁడనైతిన్ భవదతులిత సద్భక్తియు భక్తి నచ్యుతయనినన్ ।
చతురత, మద్భక్తిన తుదినతులితని శ్శ్రేయసంబు లందెదవంచున్॥ 656

చ॥ జలరుహలోచనుండరుగ జయ్యననాయనఘుండు వ్రాయిపెం,
పలవడఁ దండ్రిపాదములకర్రిలి మ్రొక్కినఁ గౌఁగిలించి యి।
ల్లెలమి ఘటిల్లఁగాఁ బ్రతికితేయని మూర్ధము మూరుకొంచు క,
న్నులఁ బ్రమదాశ్రుబిందువులనాల్కొన లాలితుఁజేసె నందనున్ ॥ 657

వ॥ ఇట్లు పశ్చాత్తాప తప్తుండగు తండ్రికి గురువులకు శుశ్రూష సేయుచుండె నంత ॥ 658

సీ॥ జనకుండు దివికిఁబోయిన దైత్యపతియయ్యెఁ బ్రహ్లాదుఁడంత పుత్రకులుపౌత్రు
లెందఱేఁగల్గిరి యెల్లసంపదలును రాజ్యంబు విడిచి నిస్మలినచిత్తుఁ।
డై సమదృష్టి పుణ్యాపుణ్యములు లేక నారాయణధ్యాన నైపుణమునఁ,
బరమనిర్వాణంబు ప్రాపించె నీపుణ్యచరితంబు పాతకక్షయకరంబు ॥ 659

గీ॥ దర్శపూర్ణిమలందును ద్వాదశులను, వెలయునష్టములందును విన్నవారి।
సంబుజాక్షుండు ప్రహ్లాదునరసి కాచి, నట్లు కాచు నిజంబు సంయమివరేణ్య ॥ 660

వ॥ ఆ ప్రహ్లాదునకు నాయుష్మచ్ఛిబి, బాష్కలు, విరోచనులనఁ బుత్త్రులుగలిగిరి. అందు విరోచనునకు బలి, బలికి బాణుండు, మొదలగు పుత్త్రశతంబు పుట్టె. హిరణ్యాక్షునకు జర్ఝరుండు, శకుని, భూతసంతాపనుండు, మహానాభుండు, మహాబాహుండు, కాలనాభుండును ననమహారథులు పుత్త్రులుగలిగిరి. దనువునకు ద్విమూర్ధుండు, శంకరుండు, అయోముఖుండు, శంకుశిరుండు, శంబరుండు, ఏకవక్త్రుండును, మహాబాహుండు, తారకుండు, మహాబలుండు, స్వర్భానుండు వృషపర్వుఁడు, పులోముండు, మహాబలుండు విప్రచిత్తియుననఁ బుత్త్రులుగలిగిరి. అందు స్వర్భానునకు సుప్రభయు వృషపర్వునకు శర్మిష్ఠయుం బుట్టిరి. ఆశర్మిష్ఠను యయాతి గ్రహించుట చెప్పంబడియె. వైశ్వానరునకుఁ బులోమయుఁ, గాలిక యుననిద్దఱు కన్యలుపుట్టిరి. వారిని మరీచి పరిగ్రహించె. వారలకుఁ బౌలోమకాళికేయులన నరువదివేలు పరమదారుణులైన దానవులుపుట్టిరి. విప్రచిత్తి వలన సింహికయందు వ్యసుండును, శల్యుండును, నభుండును, వాతాపియు, నముచియు, ఇల్వలుండును, ప్రసృముండు, అంధకుండును, నరకుండును, కాలనాభుండును, స్వర్భానుండును, వక్త్రయోధియు నన దనువంశవివర్ధనులైన దానవులుపుట్టిరి. వీరలపుత్త్రపౌత్త్రు లనేకసహస్రంబులుపుట్టిరి. ప్రహ్లాదునికులంబున నివాతకవచులుపుట్టిరి. 661

గీ॥ శుకియు, శ్యేనియుభాసియు, శుచియు, గృధ్రికయును, సుగ్రీవియునుననుకన్యలార్వు।
రుదయమొందిరి తామ్రయందుదిత తేజ, డైనకశ్యపమునికి సంయమివరేణ్య॥ 662

వ॥ అందు శుకివలనశుకంబులును, ఉలూకివలన నులూకంబులును, శ్యేనివలన
శ్యేనంబులును, భాసివలన భాసిపక్షులు, గృధ్రివలన గృధ్రంబులును, శుచి
వలన నుదకపక్షిగణంబులును, సుగ్రీవివలన నశ్వో, ష్ట్ర, గర్దభంబులునుం
బుట్టె॥ 663

క॥ వినతకునిద్దఱుపుత్త్రులు, ఘనతేజుండరుణుఁడనఁగ గరుడుఁడనంగా।
జనియించిరందుగరుడుం, డనివారణపన్నగాశ నాఖ్యంబరఁగెన్॥ 664

వ॥ సురసకు నమితౌజస్కంబును, ననేకశిరస్కంబును, ఖేచరంబును, మహాత్మ
కంబుననగు, సర్పసహస్రంబుపుట్టె. కద్రువకుఁ దేజోబలసంపన్నంబులు, ననేక
మస్తకంబులునగు సర్పంబులు సహస్రంబు పుట్టె. సుపర్ణునకు వశవర్తులయ్యె.
అందుఁ బ్రధాన సర్పంబులు శేష, వాసుకి, తక్షక, శ్వేత, మహాపద్మ, శంబర,
అన్నతక, కర్కోటక, ధనంజయులు నాదిగాఁగల విషోల్బణ దందశూకంబులు
పెక్కుగలవు, మఱియు సురభివలన స్థలజంబులు, జలజంబులు, దారుణంబులు
పిశితాశనంబులునైన పక్షిగణంబులుపుట్టె. ఇలవలన వృక్ష, లతా, తృణజా
తులుపుట్టె. ఖషవలన యక్షరక్షోగణంబులుపుట్టె, మునివలన నప్సరోగణంబులు
పుట్టె, అరిష్టవలన మహాసత్త్వులైన గంధర్వులుపుట్టిరి. స్థావరజంగమంబులైన
వీరందఱు కశ్యపదాయాదులనంబరఁగుదురు. ఏతత్పుత్త్రపౌత్త్ర పరంపరయ
సంఖ్యంబై ప్రవర్తిల్లు. ఇదిస్వారోచిషమన్వంతర సర్గంబు. వైవస్వతమన్వంత
రంబున వరుణయాగంబునందువేల్చు ప్రజాపతికిఁ బ్రజాసర్గంబుకలిగెనని
చెప్పంబడు పూర్వసర్గంబున సువర్ణాఖ్యులగు సప్తర్షుల నిసర్గంబుమానసపుత్త్రు
లంగాఁగల్పించి పితామహుండుగంధర్వ, భోగి, దేవ, దానవులనట్ల కల్పించె॥

క॥ కొడుకులపనియీవిధమునఁ, గడతేరుటచూచి దితియుఁగశ్యపమౌనిం।
గడువేడమెచ్చియతఁడో, పడతుకనీయిష్టమేమి పలుకుమనుటయున్॥ 666

గీ॥ పాకశాసనువధియించుపాటిపుత్త్రు, నొసఁగుమనుటయు నతఁడునయ్యుత్పలాక్షి।
కోరువరమిచ్చిపల్కెనోకీరవాణి ఘనశుచిక్రియ నూరేండ్లుగర్భమీవు॥ 667

క॥ ధరియించితేని యింద్రుని, బరిమార్పఁగఁ జాలునట్టిపట్టిభవద్భా।
సురకుక్షిఁబుట్టుననిముని, యరిగెన్ గర్భంబుదాల్చె సతివయుశుచియై॥ 668

చ॥ అమరవరేణ్యుఁడింతయు నిజాత్మగతంబునఁగాంచి పోయియా
యమకలిభక్తి సేవ వినయంబునఁజేయుచుఁ గాచియుండఁగాఁ
గ్రమమునఁగించిదూనమయి కాలమువచ్చిననొక్కనాఁడుపా
దములనశౌచస్థై శయనధామమునం దితి నిద్రవోయినన్॥ 669

క॥ అంతరము వేచి పాకని, హంతయుఁ దత్కుక్షిఁ సూక్ష్ముఁడై చొచ్చి సుదు ।
ర్దాంతపవి నేడు గనెలుగ, కాంతాగర్భంబు నతికెఁ గడు మొఱయిడఁగన్ ॥ 670

క॥ మొఱయిడకు మంచు నింద్రుఁడు, దొలఁకొని యొకటొకటి యేడు దునుకలుగ వడిన్ ।
నఱికె నతికోపమునని, క్షురవజ్రప్రహతి మిగులఁ జోద్యము గాఁగన్ ॥ 671

వ॥ ఇట్లు ఏకోనపంచాశత్ఖండంబులై యింద్రుఁడు "మారోదిహి" అని మాటి మాటికిం బలుకుట మారుతులను నామంబుగల తీవ్రవేగులైన దేవతాభేదంబులై యింద్రునకు సహాయులైరని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

చ॥ మునుపు మహామునుల్ పృథుని ముఖ్యునిఁ జేసి సమస్తమేదినీ,
వినుతమహాధిరాజ్యపదవి స్థితికై యభిషిక్తుఁ జేసిర ।
ట్లనపరమేష్ఠి రాజ్యములు శ్లాఘ్యగతిన్ విభజించి యిచ్చె శో,
భనకరుఁడై క్రమంబునఁ గృపన్ సురదైత్య భుజంగకోటికిన్ ॥ 673

క॥ తారాగ్రహవిప్రులకును, సారతపంబులకు యజ్ఞసముదయమునకున్ ।
భూరిమహౌషధులకుగా, సారసభవుఁడధిపుఁ జేసెఁ జంద్రుని నెలమిన్ ॥ 674

సీ॥ రాజులకెల్ల వైశ్రవణుని వరుణుని, జలములకాదిత్యు జాలమునకు ।
విష్ణుని, వసునామవిబుధులకెల్ల నుపావకు, సురలకుఁ బాకదమను ।
దక్షుఁ బ్రజాపతితతికి, ప్రహ్లాదుని దైత్యదానవసముత్కరమునకును ।
యమరాజు పితృకోటి, కైరావణము నశేషగజంబులకుఁ, బక్షిసంఘమునకు ॥

గీ॥ వైనతేయుని, నుచ్చైశ్శ్రవంబు నశ్వములకు, వృషభంబు గోగణంబులకు, భూధ।
రములకు హిమాలయంబు, సింహము మృగౌఘములకు, నధిపులఁ జేసె నంభోజ

క॥ కపిలుని మునులకు, సర్పాధిపులకు శేషుని, వనస్పతితతికి ప్లక్షాం । [భవుఁడు ॥
ఘ్రిపమును, నధిపులఁ జేసె, న్నిపుణుఁడు పద్మజుఁడు నైపుణీ క్రియ వెలయన్ ॥676

సీ॥ ప్రాగ్దిశయందు వైరాజప్రజాపతి తనయు సుధన్వునిం ధవునిఁ జేసె ।
దక్షిణదిశకుఁ గర్దమపుత్రకుని శంఖపదనామధేయుని ప్రభువుఁ జేసె ।
ప్రత్యగ్దిశాభూమి రజుసూను కేతుమం, తుని పాలనక్రియాధుర్యుఁ జేసె ।
ఉత్తరదిశ కేతుమత్తనూజు హిరణ్యరోమాభిధానుని స్వామిఁ జేసె ॥

గీ॥ అంబురుహసూతి వీరిచే నఖిలధరణి, యెపుడు పాలితయగు ధర్మనిపుణలీల ।
వీరుభూతభవద్భవ్యవివిధపతులు, శ్రీవిభువిభూతి భూతులూర్జితవివేక ॥ 677

ఉ॥ సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వమయుండు తదంశసంభవుల్,
గారె సమస్తపాలన కళామహనీయులు దేవదైత్యమ ।

గ్రోరగముఖ్యులెల్లను దదున్నతిఁ జెందనివారికెట్లు చే,
కూరెడుశిష్టపాలనము కుత్సిత దుష్టవినాశరూషియుఁక్ ॥ 678

గీ॥ సృష్టియందుజగము సృజియించు స్థితియందుఁ,బ్రోచివిలయకాలమునహరించు ।
చతురులీలలరజస్సత్త్వంబుతమమును, నాశ్రయించిపంకజాక్షుఁడెపుడు ॥ 679

క॥ నాలుగురూపుల సృష్టియు, నాలుగురూపులను స్థితియునాలుగురూపుల్ ।
పోలఁగలయముంజేయుచు, నాలుగురూపులను పద్మనయనుండుండుఁక్ ॥ 680

ఉ॥ సారసగర్భుఁడై ధరఁబ్రజాపతులైన మరీచిముఖ్యులై,
యారయఁగాలమై ఘనచరాచరభూతములై జనార్దనుం ।
డీరహినాల్గురూపముల నెప్పురనోగుణలి ప్తతన్ సువి,
స్తారముగాసృజించు వివిధక్రియమైన జగంబిదంతయుక్ ॥ 681

గీ॥ విష్ణుఁడై, మనురూపియై, వితతమైన కాలమై, సర్వభూతసంఘాతచిత్త ।
సంస్థితుండయి, రక్షించుసత్వనియతి, యొనరజగమెల్ల శ్రీపురుషోత్తముండు ॥

ఉ॥ రూపర, నంతకాలమునరుద్రుఁడు తానయి యంతకాగ్నియు,
ఖ్యాపరిమేయరూపధరుఁడై దురతిక్రమకాలరూపుఁడై ।
వ్యాపితసర్వభూతగణుఁడై జగవంతయుఁద్రుంచు చుండు ల,
క్ష్మీపతితామసప్రకృతిమించఁగ నెంచగనిత్తెఱంగునన్ ॥ 683

వ॥ ఇట్లు జగత్సృష్టిహేతువులైన బ్రహ్మయు, మరీచ్యాదులు, కాలంబు, సకలజంతువులును, జగత్థ్సితిహేతువులైన విష్ణువు,మన్వాదులు, కాలంబు,సర్వజంతువులును, జగత్ప్రళయ హేతువులైన రుద్రుఁడును, అగ్న్యంతకాదులును, కాలంబును, సర్వజంతువులును, జనార్దనుని విభూతులుగా నెఱుంగుము. హరికింగాక సృష్ట్యాది సామర్థ్యంబొరులకుంగలుగునే? సృష్టి స్థితిలయంబు లొనర్చునవి రజస్సత్వ, తమోయుక్తంబులగు హరిశరీరంబులు గానెఱుంగుము. జగత్స్రష్టయు, జగద్రక్షకుండును,జగద్భక్షకుండును,జనార్దనుండు గానెఱుంగుము. సర్గస్థిత్యంతకాలంబులందు గుణప్రవర్తననతండు మూఁడుప్రకారంబుల వర్తించు. అగుణంబై, అనౌపమ్యంబై, జ్ఞానమయంబై,స్వయంవేద్యంబై, అధికంబై,జనార్దనుని పరమపదంబు వెలుంగుచుండు. అప్పరమాత్మ స్వరూపంబును, నాల్గుతెఱంగుల వర్తించుననిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె॥ 684

క॥ పరమపదాఖ్యము బ్రహ్మ, స్వరూపమూర్జిత మధికము జ్ఞానమయము మీ ।
రరయ చతుర్విధమంటిరి, దెలుపఁగింపుడు తత్ప్రకారము మునీంద్రాయమెుడున్ ॥

గీ॥ సర్వవస్తువులందును జగ్గసేయ, కరణ మదిసాధనంబండ్రు కాంక్షితంబు ।
వస్తువది సాధ్యమండ్రు భావలయమునను, దెలిసిచూచి విభాగకర్తలుమునీంద్రా॥

క॥ వేమఱు యోగికిఁ బ్రాజ్ఞా, యామాద్యముసాధనము సమంచితసాధ్యం ।
బై మించు బ్రహ్మమదిగని, తా, మరలఁడు, భవమునకు నుదారస్ఫూర్తిన్ ॥

ఉ॥ వెంబడి యోగిముఖ్యులకు వేగమ ముక్తియొసంగుసాధనా
లంబనమైన జ్ఞానమది లక్షణమొప్పఁగ జ్ఞానమైన బ్ర ।
హ్మంబున కొక్కయంశము సమంచిత బోధనిధానసావధా
నంబయి యొప్పుమాససముసం దలపోయుము నిశ్చితస్థితిన్ ॥ 688

గీ॥ యోగిజనము లతిక్లేశమొదవసాధ్య, మైనబ్రహ్మంబు చిత్తంబునందుగూర్చు ।
నట్టి సాధ్యావలంబనంబైన జ్ఞాన, మది ద్వితీయాంశమయ్యె బ్రహ్మంబునకును॥

క॥ సాధనసాధ్యాభేదము, సాధారణభంగియగుచుఁజన, నద్వైత ।
త్వాధికమగు జ్ఞానమ్మన, మాధేయంబై తృతీయమగు నంశమగున్ ॥ 690

వ॥ ఏతత్ జ్ఞానత్రయ విశేష నిరాకరణద్వారంబున దర్శితాత్మ స్వరూపంబై నిర్వ్యాపారంబును, అనాఖ్యేయంబును, వ్యాప్తిమాత్రంబును, అనౌపమ్యంబును, ఆత్మసంబోధవిషయంబును, సత్తామాత్రంబును, అలక్షణంబును ప్రశాంతంబును, అభయంబును, శుద్ధంబును, దుర్విభావ్యంబును, అనాశ్రయంబునునై, జ్ఞానమయుండగు విష్ణుదేవుని జ్ఞానంబు పరమపదంబనంబరఁగు. ఆ జ్ఞాననిరోధంబుచేసి యోగిజనులు అందు లయంబునొంది సంసారంబు నొందరు. ఈ ప్రకారంబున నమలంబును, నిత్యంబును, వ్యాపకంబును, అక్షయంబును, సమస్తాపాయరహితంబును, నైన విష్ణ్వాఖ్య పరమపదంబు పరబ్రహ్మంబనంబరఁగు. పుణ్యాపుణ్యోపరమంబున క్షీణక్లేశుండై యతినిర్మలుండై, యోగీశ్వరుండా బ్రహ్మంబుం జేరి పునరావృత్తి నొందండు బ్రహ్మంబునకు మూర్తామూర్తంబులు రెండురూపంబులు. అవి, క్షరాక్షరసంజ్ఞల సర్వభూతావస్థితంబులునై యుండు. అక్షరంబు బ్రహ్మంబు, క్షరంబు జగంబు. ఏకదేశస్థితుండైన హుతాశనుని జ్యోతి విస్తరిల్లినపగిది పరబ్రహ్మంబుశక్తి విస్తరిల్లి జగంబయ్యె. 691

సీ॥ వివరింపబ్రహ్మయు విష్ణుండుశివుఁడు ప్రధానశక్తులు బ్రహ్మతత్వమునకు ।
అంతకుఁ దక్కువ యమరులు దక్షాదు లంతకుఁ దక్కువయంతకన్నఁ ।
దక్కువమనుజులంతకును దక్కువక్రమంబునఁ బశుమృగ పక్షిభోగికులము ।
మొదనివృక్ష గుల్మాదులంతకుఁ దక్కువై యుండు నిదిజగంబంతటికిని ॥

గీ॥ శక్తిశ్రీవిష్ణుదేవుండు సకలయోగి, చింతనీయ ప్రభావుండు శ్రీవిభుండు ।
సర్వశక్తీశ్వరుండంబు జాతనేత్రుఁ డన్నిబ్రహ్మాండంబులును హరియనియెఱుంగు॥

క॥ వరభూషణాస్త్రరూప, స్ఫురణంబువహించియున్న పురుషాదులన ।
య్యురగేంద్రశాయి నిత్యము, ధరియించుం బ్రాణిచయహితముచేకూర్పన్ ॥

వ॥ అనినమైత్రేయుండు శ్రీపరాశరున కిట్లనియె ॥ 694

ఉ॥ నీరజలోచనుండు రమణీయవిభూషణ శస్త్రరూప ధృ
త్పూరుషముఖ్యులన్ మహిమతో ధరియించునటంచు నిష్ఠమీ ।
రారయనానతిచ్చితిరదంతయు సత్కృపనానతీయవే,
శ్రీరమణీవరాంఘ్రి సరసీరుహషట్చరణాయి తాత్త్వికా ॥ 695

వ॥ అనినమైత్రేయునకుఁ బరాశరుం డిట్లనియె॥ 696

క॥ సకలజగజ్జీవాకృతి, ప్రకటితరుచిమెఱయుఁ గౌస్తుభము ధరియించున్ ।
సకలజగద్రక్షకుఁడగు, వికచాంబుజలోచనుఁడు ప్రవీణతమెఱయన్ ॥ 697

క॥ అమరు ప్రధానము శ్రీ, వత్సమనంగగదయయ్యె బుద్ధితత్త్వమువీనిన్ ।
కమలామనోహరుఁడు, నిత్యముదాల్చు నపారభూరి హర్షముమెఱయన్॥ [డ।

గీ॥ అమరుభూతాదియునునింద్రియాదియునన,గలుగుద్వివిధమహంకారమెలమితో
నతులశంఖాకృతియును శార్ఙ్గాకృతియును, దాల్చిభజియించు శ్రీజనార్దనుని

చ॥ అమితజవాధరీకృత మహానిలవేగము చంచలస్వరూ, [నెపుడు॥
పముదురతిక్రమంబునయి భాసిలుచున్నమనంబు చక్రరూ ।
పముధరియించి శ్రీశుకరపద్మమునందు వెలుంగునెప్పుడున్,
స్వమహాఉదీర్ణతా శమితశాత్రవభూరితర ప్రతాపమై ॥ 700

గీ॥ పంచవర్ణకుసుమ భాసమానతనుగం, ధాఢ్యయగుచు వైజయంతియనఁగఁ ।
బుష్కరాక్షువక్షమునయందు నెప్పుడు, భూతపంచకంబు భూసురేంద్ర ॥ 701

క॥ ఇరువెఱఁగులనింద్రియములు, శరరూపముఁదాల్చి విషయ సంభృతలీలా ।
స్ఫురణమునఁ గొల్చియుండున్, సరసీరుహపత్రనయను చాతుర్యమునన్ ॥ 702

క॥ ఎందునవిద్యామయతా, మందంబగు ఫలకమును సమంచితమహిమా ।
నందద్విద్యామయమగు, నందకమునుదాల్చు పద్మనాభుఁడు వేడ్కన్ ॥ 703

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బురుషప్రధాన, బుద్ధ్యహంకార, భూత, మనస్సర్వేంద్రియ,
విద్యా, విద్యలు భూషణాస్త్ర స్వరూపంబులుదాల్చి భగవంతుని భజ

యించు. సవికారంబైన ప్రధానంబును బురుషుండును, జగత్తును, విద్యావిద్య లును, సర్వభూతేశ్వరుండై, కాలమయుండైన, హరియందు నిలిచియుండు. భూర్లోక, భువర్లోక, సువర్లోక, మహర్లోక, జనర్లోక, తపోలోక, సత్యలోకంబు లను, సప్తలోకంబులును, దానయయి, కాలాత్మమూర్తియయి, పూర్వులకుం బూర్వుండై, సర్వవిద్యలకు నాధారంబై, దేవ, మానుష, పశ్వాది బహు రూపంబులు దాల్చి, బహు రూపధారియై శ్రీమన్నారాయణుండు వెలయుచుండు॥

క॥ వేదము లితిహాసంబులు, వేదాంతోక్తులు పురాణవితతులు స్మృతులున్ ।
వాదములు కావ్యగీతము, లాదట శబ్దాత్ముఁడైన హరితనువులగున్ ॥ 705

క॥ హరినేను జగములన్నియు, హరి తద్వ్యతిరిక్తమొకటి యరయఁగ లేదం ।
చురుమతి నెవ్వఁడు గను, నప్పురుషుఁడు ముక్తుఁడగునధికపూతాత్మకుఁడై ॥ 706

వ॥ ఇప్పురాణంబునందు నిది మొదలియంశంబు నీ కెఱింగించితి. శ్రద్ధాపరుండై విను నతండు పుష్కరతీర్థంబుల ద్వాదశాబ్దంబులు, కార్తికపౌర్ణమాసి వ్రతంబు లాచ రించిన ఫలంబునొందు. దేవర్షి, పితృ, గంధర్వ, యక్షాదుల సంభవంబువిన్న నిష్టవరంబులు ప్రసంగునని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయునకు నానతిచ్చుటయును॥

శా॥ శంఖక్షేత్రవిహార, హారకనకస్వచ్ఛీభవత్ఫాల్గునీ
ప్రేంఖారోహణధీర, ధీరచితసత్రేవమానమత్పత్రిరాట్।
కంఖాణప్రభుచార, చారణనుతోగ్రవ్యగ్ర చక్రప్రభా
సంఖన్నాసురవార, వారణభయోచ్ఛేదక్షమ జన్మఘ్నానిలా ॥ 708

క॥ దారూభవదాత్మ తనూ,చారూభవదతులమలయ జద్రవమృదుచ ।
ర్వోరూభవదామోద వి,భీరూభవదఖిలలోక పృథుసంశరణా ॥ 709

తోదకము:—

ఖేటకఘోటకఖేలనధీరా, హాటకశాటకహారికటీరా ।
కూట నిశాటనికూహనసారా, కాటనపాటనకార్యరిధారా ॥ 710

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధకవిత్వతత్త్వ పవిత్ర వేంకటా మాత్యపుత్ర కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరి చరణార విందవందన పరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురా ణంబునందు మైత్రేయ మహాముని శ్రీపరాశరునకు మ్రొక్కి ప్రశ్నంబు లడు గుటయు, రాక్షస సత్రయాగంబును, వసిష్ఠపరాశర సంవాదంబును, వాసుదేవ నామనిర్వచనంబును, ప్రకృతిపురుషేశ్వర కాలస్వరూప కథనంబును, భూత తన్మాత్ర సృష్టిప్రకారంబును, ఇంద్రియసృష్టి ప్రకారంబును, బ్రహ్మాండోత్ప

త్తియు, సప్తావరణ ప్రకారంబును, కాలనిర్ణయంబును, యుగపరిణామంబులును, మన్వంతర ప్రమాణంబులును, నైమిత్తిక ప్రళయ ప్రకారంబులును, నారాయణనామ నిర్వచనంబును, యజ్ఞవరాహావతారంబును, భూస్తుతియు, భూసముద్ధరణంబును, సృష్టిప్రకారంబును, ముఖ్యసర్గాది నవసర్గ ప్రకారంబులును, సకలభూత సంభవంబును, చాతుర్వర్ణ్యోత్పత్తియు, వర్ణాశ్రమంబులవారుపొందుగతులును, భృగ్వాది నవబ్రహ్మలయుత్పత్తియు, వారలవలనం బ్రజోత్పత్తియు, లక్ష్మిచరిత్రంబును, దుర్వాసునిశాప ప్రకారంబును, సముద్రమథనంబును, ఐరావతాది సంభవంబును, లక్ష్మిసముత్పత్తియు, ఇంద్రస్తుతియును, ఉత్తానపాదుని చరిత్రంబును, ధ్రువసంతతి క్రమంబును, పృథుచరిత్రంబును, ప్రచేతసులచరిత్రంబును, కండుముని చరితంబును, శ్రీపురుషోత్తమమాహాత్మ్యంబును, మారిషాచరితంబును, దక్షోత్పత్తియు, దక్షకన్యకా సంతాన ప్రకారంబును, రుద్రోత్పత్తియు, ప్రహ్లాదచరితంబును, ప్రహ్లాదసంతతి ప్రకారంబును, మరుత్తులజన్మ ప్రకారంబును ఆధిపత్యకథనంబును, శ్రీహరి గుణత్రయంబుదాల్చి సృష్టి, స్థితి, లయంబులు చేయుప్రకారంబు, పరమపదజ్ఞాన చాతుర్విధ్యంబును, ప్రకృతిపురుషాదులు శ్రీహరికి నాయుధభూషణాదులైన ప్రకారంబులును, శ్రీహరి విశ్వరూపంబును ననుకథలంగల ప్రథమాంశమనంబడు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు పు రా ణ ము.

భావనారాయణకృతము.

ద్వి తీ యా ం శ ము.

లావణ్యసుభద్రో,
త్తాలపయోధరసువర్ణ ధరవిహరణకే।
లీలోల, ప్రావృషణ్ణవ,
నీలాంబుధర ప్రకాశనీలాద్రీశా ॥ 1

వ॥ అవధరింపుము మైత్రేయమహాముని శ్రీపరాశరున కిట్లనియె. 2

గీ॥ ఘనులుస్వాయంభువుని పుత్రులనుపమాన, ధర్మపరులు, ప్రియవ్రతోత్తానపాదు।
లందు, నుత్తానపాదునియన్వయంబు, వింటిని, ప్రియవ్రతుని జెప్పవేమునీంద్ర 3

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు పరాశరుం డిట్లనియె॥ 4

చ॥ ఘనభుజుఁడా ప్రియవ్రతుఁడు కర్దమపుత్రికఁ బెండ్లియాడి, య
వ్వనరుహనేత్రియందు, బలవంతుల పుత్రకులం, బదుండ్రన।
త్యనుపమ తేజులంగనియె, నమ్మహనీయుల నామధేయముల్,
వినుము, మునీంద్రచంద్ర! కడువేడుకతో నవధానమేర్పడన్ ॥ 5

వ॥ అగ్నీధ్రుండును, అగ్నిబాహుండును, వపుష్మంతుండును ద్యుతిమంతుండును, మేధియు, మేధాతిథియు, హవ్యుండును, సవనుండును, పుత్రుండును, జ్యోతిష్మంతుండును, అందు, మేధాగ్నిబాహుపుత్రులు ముగ్వురును, జాతిస్మరులై రాజ్యంబొల్లక, నిర్మములును, అఫలాకాంక్షులునై, తపోనిష్ఠులైరి. తక్కిన యేడ్వురుపుత్రులఁ బ్రియవ్రతుండు సప్తద్వీపంబులకు నధిపతులఁ జేసె. తత్ప్రకారంబువినుము. అగ్నీధ్రునకు జంబూద్వీపంబును, మేధాతిథికి ప్లక్షద్వీపంబును, వపుష్మంతునకు శాల్మలద్వీపంబును, జ్యోతిష్మంతునకు కుశద్వీపంబును, ద్యుతిమంతునకు క్రౌంచద్వీపంబును, హవ్యునకు శాకద్వీపంబును, సవను

నకు పుష్కరద్వీపంబును ఇచ్చి యభిషిక్తులం జేసె. అందు జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నీధ్రునకు నాభి, కింపురుష, హరివర్ష, ఇలావృత, రమ్య, హిరణ్వత్తు, కురు, భద్రాశ్వ కేతుమాలులను తొమ్మండ్రు పుత్రకులు ప్రజాపతిసములుపుట్టిరి. అగ్నీధ్రుండు జంబూద్వీపంబు తొమ్మిదిభాగంబులుగా విభజించి నాభియను నగ్రపుత్రునకు దక్షిణంబైన హిమవర్షంబును, కింపురుషునకు హేమకూటంబును, హరివర్షునకు నైషధవర్షంబును, ఇలావృతునకు మేరువు చుట్టున మేరువర్షంబును, రమ్యునకు నీలాచలవర్షంబును, హిరణ్వంతునకు ఉత్తరంబైన శ్వేతవర్షంబును, కురువునకు శృంగపర్వతోత్తరవర్షంబును, భద్రాశ్వునకు మేరుపూర్వ వర్షంబును, కేతుమాలునకు గంధమాదనంబును నొసంగె॥ 6

క॥ ఈమాడ్కినమ్మహీపతి, భూమీభాగముల కాత్మపుత్రులరాజ।
శ్రీమించఁజేసిసాల గ్రామాశ్రమమునకుఁ దపమునకై కొనఁ జనియెన్॥ 7

సీ॥ మునికులచంద్ర కింపురుషాభిధేయాష్ట వర్షంబులందు సర్వసుఖసిద్ధు।
లప్రయత్నంబున నావిర్భవించు, విపర్యయంబును, జరాభయము మృత్యు।
భయము నధర్మసంభవమును ధర్మసంభవమునులేదు వీడ్వడగనుత్త।
మాధమమధ్యమ వ్యవహారములు యుగవ్యాపారములు గల్గవందునెపుడు॥

గీ॥ దేవలోకసమములై వెలుగొందుచు, భోగభూములగుచు పొగడుగనుచు।
నధికమహిమ వెలయు నయ్యష్టవర్షంబు, లధివసింతురచట ననఘమతులు॥ 8

క॥ హిమవర్షపతికి నాభికి, నమితద్యుతి మేరుదేవి యనుకామినికిన్।
కమలాక్షు నిభుఁడు ఋషభుఁడు, కుమారుఁడుడయించె జగముకొనియాడంగన్॥

వ॥ ఋషభుండు తండ్రిపరోక్షంబున హిమవర్షంబునకు రాజై రాజధర్మంబవలబించి, వివిధాధ్వరంబులొనరించె. అతనికి భరతజ్యేష్ఠంబైన పుత్రశతంబుగలిగె. అందు జ్యేష్ఠపుత్రుని భరతు హిమవర్షంబునకు నభిషిక్తునింజేసి, ఋషభుండు పులహాశ్రమంబునకుఁబోయి, యచ్చట వాన ప్రస్థధర్మంబునఁ దపంబొనర్చుచు యథార్హయజనశీలుండై యోగమార్గంబున నుత్తమలోకగతుఁడయ్యె॥ 9

క॥ ధీరుడు భరతుండేలగ, భారతమన ధరణిఁ బేరుపడి హిమవర్షం।
బారూఢికెక్కెనతనికి, సూరివరా! ధార్మికుండు సుమతిజనించెన్॥ 11

వ॥ సుమతిం బట్టాభిషిక్తుంజేసి భరతుండు సాలగ్రామాశ్రమంబున యోగాభ్యాసరతుండై ప్రాణంబులువిడిచి శ్రేష్ఠంబైన యోగికులంబున విప్రుండై జనియించె. మైత్రేయా! పదంపడి తచ్చరితంబుచెప్పెద; భరతపుత్రుండైన

సుమతికి తైజసుండు, అతని కింద్రద్యుమ్నుండు, అతనికి పరమేష్ఠి, అతనికి ప్రతిహారుండు, అతనికి ప్రతిహర్త, అతనికిత్వష్ట, అతనికి విరజుండు, అతనికి రజుండు, అతనికిశతజిత్తు, ఆశతజిత్తునకు విష్వగ్జ్యోతి ప్రధానులగు పుత్రులు నూర్వురు జనియించిరి. వారిచే గదాయీ భారతవర్షంబు తొమ్మిదిభేదంబుల నలంకరింపంబడియె. తదన్వయ ప్రసూతులైన మహీపాలకులచేత ఇబ్భారత మహీమండలం బనుభవింపంబడియె. వరాహకల్పంబు ననేకస ప్తతి, చతుర్యుగ పరిమితంబైన, స్వాయంభువ మన్వంతరంబున నీ స్వాయంభువసర్గంబు ప్రవ ర్తిల్లె. ఇందుచేత జగంబుపూరితంబయ్యెనని చెప్పిన మైత్రేయుం డి ట్లనియె॥

క॥ స్వామీ ! స్వాయంభువస ర్గామితమహిమంబు వింటినంతయుమీఁదన్ ।
భూమండలవిస్తారం బేమాడ్కిన్ బరగుదాని నెఱిఁగింపఁగదే ॥ 13

గీ॥ సాగరంబులు ద్వీపవర్షములుగిరులు, నదులుకాననములు పట్టణములు ధరణిఁ ।
బరగు వీని ప్రమాణమెప్పగిది, వీని, కేమి యాధారమింతయు నెఱుఁగఁజెపుమ॥

వ॥ అనిన శ్రీపరాశరుండి ట్లనియె॥ 15

క॥ ఓమునినాయక! వినుమీ! భూమండలి తెఱఁగు సర్వమును చెప్పఁగవా
గ్భామాపతికైనను రాదిమెయిసంక్షేప భంగినెఱిఁగింతుఁదగన్ ॥ 16

వ॥ జంబూప్లక్షశాల్మల కుశ క్రౌంచ శాకపుష్కరనామంబులం గల స ప్త ద్వీపంబులు క్రమంబున, లవణేక్షుసురాసర్పిదధిదుగ్ధ శుద్ధజల సముద్రంబుల చేతం బరివేష్టితంబులై యుండు. ఈస ప్తద్వీపంబులకు జంబూద్వీపంబు మధ్యసంస్థితంబై యుండు. తన్మధ్యంబున నెనుబదినాలుగువేలు యోజనంబులు పొడువును, పదాఱువేలయోజనంబులు పాతును ముప్పదిరెండువేల యోజనం బుల శిరోవిస్తారంబును, పదాఱువేల యోజనంబుల మూల విస్తారంబును గలిగి భూపద్మంబునకు కర్ణికాకారంబై కనకమయంబైన మేరుపర్వతంబు వెలుంగు॥

సీ॥ హిమగిరి హేమకూటము నిషధమునన మేరుదక్షిణవర్ష మేదినీధ ।
రములు నీలాద్రి శ్వేత మహీధరము శృంగవంతంబునఁగ సువర్ణశిఖరి ।
ఉ త్తరవర్షభూభృ త్తిలకములందు హేమకూటము శ్వేతభూమిధరము ।
లక్షయోజన దైర్ఘ్యలక్షితంబులు తక్కనాలుగు తొంబదివేలుయోజ ।

గీ॥ నముల నిడుపునవెలయు నున్నతియు వెడలు,పును సహస్రద్వయమితమై పొల్చు
గిరివరంబుల కాఱింటికిని గణింప, ధీరవర వీనివిధమెల్లఁ దెలిసికొనుము ॥ [వర్ష ।

వ॥ దక్షిణలవణాబ్ధిహిమవత్పర్వత మధ్యంబు భారతవర్షంబు, హిమవద్ధేమకూట పర్వత మధ్యంబు కింపురుషవర్షంబు, హేమకూటనిషధ పర్వతమధ్యంబు హరి

వర్షంబు ఈ మూడువర్షంబులు మేరుదక్షిణభాగంబున వర్తిల్లు. ఉత్తరలవణాబ్ధి శృంగపర్వత మధ్యంబు కురువర్షంబు శృంగవచ్ఛ్వేతపర్వత మధ్యంబు హిరణ్మయవర్షంబు శ్వేతనీల పర్వతమధ్యంబు రమ్యవర్షంబు ఈమూడు వర్షంబులు మేరువు నుత్తరభాగంబున వర్తిల్లు. ఈవర్షంబు లాటింటికి తొమ్మిదేసివేల యోజనంబులు ప్రమాణంబు. మేరువునలుచుట్టును తొమ్మిదేసివేల యోజనంబుల ప్రమాణంబున ఇలావృతవర్షంబు వెలయు. అయ్యిలావృత వర్షంబునందు మేరువునకు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తరపార్శ్వంబుల క్రమంబున మందర గంధమాదన విపులసుపార్శ్వనామంబుల నాలుగు విష్కంభ పర్వతంబులు యోజనాయుతోచ్ఛ్రితంబులై వెలయు. ఆ గిరులయందు కేతనరూపంబులై, కదంబజంబూ పిప్పలవట పాదపంబులు ఏకాదశ శతాయామంబులై వెలుంగు.ఆజంబూవృక్షంబు కారణంబునంగాదె యాద్వీపంబు జంబూద్వీపం బనంబరఁగె॥ 19

క॥ మునివర ! యాజంబూతరు, ఘనఫలములురాలిపడు, నగంబుపయిఁగ, ఘోరనినాదమెసఁగ నెప్పుడు, ననుపమ గజరాజతను సమాకృతులగుచుఁ ॥ 20

వ॥ తత్ఫలరసంబు ప్రవహించి జంబూనది యనం బ్రసిద్ధయైన నదియై యిలావృత వర్షంబునం బ్రవహించె. తద్రసపానంబుచేసిన యిలావృతవాసులకు స్వేద దౌర్గంధ్య జరాభారేంద్రియక్షయంబులేవు. తద్రసార్ద్రయైన తీరమృత్తిక సుఖవాయువిశోషితయై జాంబూనదాఖ్యంబున సిద్ధభూషణంబైన సువర్ణంబయ్యె. మేరువుతూర్పున భద్రాశ్వవర్షంబును, పశ్చిమంబున కేతుమాల వర్షంబును వెలయు. ఈయెనిమిదివర్షంబుల నడుమ నిలావృతవర్షంబు వెలయు. చైత్రరథగంధమాదన, వైభ్రాజ, నందననామంబులం గల వనంబులు మేరు పూర్వదక్షిణ పశ్చిమోత్తర పార్శ్వంబులం గ్రమంబుననొప్పు. అట్లక్రమంబున, అరుణోద మహాభద్ర శితోదన మానసంబులను సరోవరంబులు పొలుచు. మేరువు పూర్వభాగంబున శితాంతచారుకుడ్మ, కురరీ మాల్యవ, వైకంక ప్రముఖంబులు, కేసరాచలంబులు త్రికూటశిఖర పతంగరుచక నిషధాదులు మేరుదక్షిణపార్శ్వంబున కేసరాచలంబులు శిఖివాసవైడూర్య కపిల గంధమాదన చారుధిప్రముఖంబులు పశ్చిమకేసరాచలంబులు శంఖకూప వృషభహంసనాగ కాలాంజక ప్రముఖంబులు, ఉత్తర కేసరాంచలంబులు వెలయును ॥ 21

గీ॥ ఏకశృంగక పదునొల్గువేలయోజ, నములు, నిడుపున, కాంచన, నగముమీఁద । పద్మజునిపట్టణంబొప్పు భవ్యతర, చితత్స్వతత్త్వ సువర్ణవిభ్రాజమగుచు ॥ 22

క॥ ఆపురిచుట్టెనిమిది దిక్కుల, దీపితగతి వెలయుచుండు, దిక్పతిపురముల్ ।
శ్రీపరిపూర్ణ సువర్ణగృహాపరిమిత సకలవైభ వాఢ్యములగుచున్ ॥ 23

చ॥ సరసిజనాభపజ్జలజ సంభవమై, నభమాక్రమించి భా,
స్వరశశిమండల ప్లవనచాతురిచూపి, సురాద్రిమస్తకో ।
పరిపరిపాతజాత ఘనభంగ, యభంగుర, గంగ, భారతీ
శ్వరుపురిచుట్టి దేవమునిసన్నుతయై ప్రవహించునిచ్చలున్ ॥ 24

వ॥ ఆగంగ యందునుండి పూర్వాదిచతుర్దిక్కుల యందును గ్రమంబున, సిత, అలకనంద, చక్షువు, భద్రయునను నామంబులుదాల్చి, నాలుగు ప్రకారంబుల జగతికి డిగ్గిసముద్రంబు చొచ్చె, తత్ప్రకారంబువినుము. అందు సిత యనుగంగ తూర్పుడిగ్గినగంబులతిక్రమించి భద్రాశ్వవర్షంబుఁజొచ్చి ప్రవహించి పూర్వసాగరంబుచొచ్చె. అలకనంద దక్షిణంబుడిగ్గి శైలమ్ములతిక్రమించి భారతవర్షంబుచొచ్చి సప్తవిధంబుల దక్షిణసాగరంబు చొచ్చె. చక్షువు, పశ్చిమంబునకు డిగ్గి గిరులతిక్రమించి కేతుమాలవర్షంబు చొచ్చి పశ్చిమార్ణవంబు ప్రవేశించె. భద్రయునుత్తరంబు డిగ్గి గిరులుత్తరించి కురువర్షంబుచొచ్చి యుత్తరసముద్రంబు ప్రవేశించె. మేరు పూర్వపశ్చాద్భాగంబుల ననిల నిషధాయామంబులై మాల్యవ, ద్గంధమాదన శైలములు వెలయు. తన్మధ్యంబునం గదా మేరునగంబు భూపద్మంబునకుఁ గర్ణికాకృతింబరఁగె. అప్పద్మంబునకు మర్యాదాశైల బాహ్యభాగంబు భారత, కేతుమాల, భద్రాశ్వ, కురువర్షంబులు పత్రంబులై యొప్పు. జఠర, దేవకూటంబులను రెండు పర్వతంబులు దక్షిణోత్తరాయామంబులై నీల, నిషధపర్వత ప్రమాణంబునఁ బూర్వమర్యాదా పర్వతంబులువెలయు. గంధమాదన సంజ్ఞంగల రెండుపర్వతంబులు పూర్వపశ్చిమాయామంబులై అశీతిసహస్ర యోజన ప్రమాణంబున సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై దక్షిణ మర్యాదాపర్వతంబులు వెలయు. నిషధ, పారియాత్రంబులను రెండుపర్వతంబులు మేరుపశ్చిమమర్యాదాపర్వతంబులు, జఠరదేవకూట ప్రమాణంబులై వెలయు. త్రిశృంగజారుధి సంజ్ఞలంగల రెండు పర్వతంబులు గంధమాదనాయామంబులై సముద్రాంతర్వ్యవస్థితంబులై యుత్తరమర్యాదా పర్వతంబులువెలయు. మేరువునలుదిక్కులం బ్రవహించిన గంగాప్రవాహంబులతోఁ బెరయుకేసరపర్వతంబులతిరమ్యంబులై యొప్పు. ఏతచ్ఛైలాంతరద్రోణులు సిద్ధ, చారణ, గంధర్వసేవితంబులై వెలయు. అందులక్ష్మి, విష్ణ్వగ్ని, సత్యాదిదేవతలకు నాయతనంబులు పెక్కులుగలవు ఆద్రోణులయందు మఱియుఁ గానసంబులు, పురంబులు పెక్కుగలవు. అందుకిన్నర, గంధర్వ, యక్ష, రక్షో, దానవుల

హార్నిశలం గ్రీడింతురు, ఇవిభూస్వర్గంబులు, ధర్మిష్ఠులకు నివాసంబులగు. పాప కర్తలకగమ్యంబులై యుండు. 25

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుఁడు, మునివరభద్రాశ్వవర్షమున హయశిరుఁడై ।
అనిశంబునుండు నచ్చటి, జనములుఘనభక్తి యుక్తిసతతముగొలువన్ ॥ 26

చ॥ కమలదళాయతాక్షుఁ డనుకంపదలిర్చఁగఁ గేతుమాలవ
ర్షమున వరాహమూర్తియయి రాజిలుఁగూర్మ శరీరధారివి ।
భ్రమగతినుండు నెప్పుడునుభారతవర్షమునందు మత్స్యభా
వమున వసించియుండుఁ గురువర్షమునందు మునీంద్రచంద్రమా ॥ 27

ఉ॥ అంతటనిండియుండు కమలాయతనేత్రుఁడువిశ్వరూపుఁడై
యెంతనిచెప్పుదున్మనికులేశ్వరయీనిఖిల ప్రపంచమున్ ।
వింతగఁదాల్చి యాత్మయయి విష్ణుఁడధీశ్వరుఁడుండుఁగాన ని
శ్చింతతనింతయుం దెలిసి చిత్తమనన్నల గొల్వుమెప్పుడున్ ॥ 28

వ॥ ఈనవవర్షంబులందును, ప్రత్యేకంబ కులపర్వతంబు లేడేసికలవు, అందులం బుట్టిన నదులు శతసంఖ్యంబులు,హిమవద్దక్షిణ మధ్యంబు నవసహస్రయోజన విస్తారంబైన భారతవర్షంబు స్వర్గాపవర్గకాములకు తిర్యక్త్వనరకగాములకుఁ గర్మభూమియైయుండు॥ 29

చ॥ అనఘమహేంద్ర సహ్యమలయంబులు శక్తిమదృక్షవంతముల్ ।
ఘనమగువింధ్యమున్ బలుపుగల్గివెలింగెడి పారియాత్రమున్ ।
వనుపడియుండు నెప్పుడును భారతవర్షమునందు దేవతా ।
జనవినుతోన్నత క్రమవిశాలతసప్తకులాచలేంద్రముల్ ॥ 30

వ॥ ఈభారతవర్షంబునను, నింద్రద్వీపంబును కసేరుద్వీపంబును, గభస్తిమద్ద్వీపంబును, నాగద్వీపంబును, సౌమ్యద్వీపంబును, గాంధర్వద్వీపంబును, వారుణద్వీపంబును, సాగరసంవృతద్వీపంబును ననఁ దొమ్మిదిద్వీపంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబులై యుండు. అందుఁ దొమ్మిదవదగు నీద్వీపంబు సాగరవేష్టితంబై, దక్షిణోత్తరంబులు సహస్రయోజన విస్తారంబై యుండు. అందుఁ బూర్వభాగంబునఁ గిరాతులును, బశ్చిమభాగంబుగ యవనులును, మధ్యభాగంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులును, స్వవృత్తినిరతులై యుండుదురు. శతద్రు, చంద్రభాగాప్రముఖనదులు హిమవత్పాదసంభవంబులు, వేదస్మృతిప్రముఖనదులు పారియాత్రోద్భవంబులు నర్మదా సురసాదులు వింధ్యనిర్గతంబులు. తాపిత, పయోష్ణి, నిర్వింధ్యాదులు ఋక్షభ

పర్వతసంభవంబులు గోదావరీ, భీమనదీ, కృష్ణవేణ్యాదులు సహ్యపాదోద్భవములు. త్రిసామా, ఋషికుల్యాదులు మహేంద్రపర్వత సంభవంబులు, కృతమాలా, తామ్రపర్ణిప్రముఖనదులు మలయోద్భవములు. ఋషికూలా. కుమార్యాదులు శుక్తిమత్పాదసంభవములు. వీనివలన నుపనదులు వెక్కు-గలవు. అందుఁగురు, పాంచాలాదిమాధ్యదేశజనులును, పూర్వదేశాదినివాసులును, మద్రధామాంబ, పారసీకాదులును, నీనదులజలంబులు ద్రావుచుఁ దత్సమీపంబున హృష్టపుష్టజనాకులులై వసింతురు ॥ 31

చ॥ వరుసకృతంబు త్రేతయును ద్వాపరముం గలి సంజ్ఞితంబులై
పరగుయుగంబు లెప్పుడును భారతవర్షమునందగాని, కిం।
పురుషముఖాష్టవర్షములఁ బొందవు దాన, తపో, ముఖక్రియల్,
పరముగుఱించి చేయుదురు భారతవర్షమునందు సత్తముల్. 32

వ॥ ద్వీపంబులందు జంబూద్వీపంబుత్తమంబు. దానియందు యజ్ఞపురుషుండైన శ్రీమన్నారాయణుండు పురుషులచేత యజింపఁబడు. సత్పురుషులు పరలోకార్థంబు సత్క్రియలుచేయుదురు. తక్కినద్వీపంబుల నన్యప్రకారంబున భజియింతురు. జంబూద్వీపంబునందు భారతవర్షంబు శ్రేష్ఠంబు. ఇదికర్మభూమి. తక్కినవి భోగభూములు. అనేకజన్మసహస్రంబులకుఁ బుణ్యసంచయంబువలన జంతువు భారతవర్షంబునఁ బురుషుండై జనియించు ఈ యర్థంబునకు దేవగీతలుకలవు. వాని యర్థంబువినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయునకిట్లనియె. 33

చ॥ అమలతస్వర్గమోక్షముల కాదరువై తగుభారతాఖ్యవ,
ర్షమున జనించినట్టి పురుషప్రకరంబతి ధన్యమెట్లనన్।
తమతమ నిత్యకర్మసముదాయము తత్ఫలకాంక్షమాని శ్రీ,
రమణునిఁ జేర్చి పొందుదురు ప్రస్ఫుటతన్మహనీయధామమున్ ॥ 34

చ॥ తెలియక మోసపోతిమి కదీయత దెచ్చినకర్మమింకినన్,
పలుపలు కేల శీఘ్రమున భారతవర్షమునందుఁ బుట్టినే।
ర్పలవడభక్తియుక్తి జలజాయతలోచను పాదపద్మముల్
గొలుతుము ముక్తికై తలఁపఁ గొంచెమెతన్మహిత ప్రభావముల్ ॥ 35

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 36

గీ॥ బ్రహ్మవిద్వర నవవర్షపరిమితంబు, లక్షయోజన విస్తారలక్షితంబు।
లైనయీదీవిచుట్టు చోద్యముగనుండు, క్షారనీరధి లక్షయోజనమితంబు ॥ 37

క॥ లక్షద్వయయోజనమిత, లక్షితమై జలధిఁ జుట్టి ప్లక్షద్వీపం।
బక్షీణవైభవాఢ్యజ, నక్షేమదమగుచు వెలయు నవ్యప్రతిభన్ ॥ 39

వ॥ ప్లక్షద్వీపేశ్వరుండైన మేధాతిథికి శాంతభయుండును, శిశిరుండును, సుఖోదయుండును ఆనందుండును, శివుండును, క్షేమకుండును, ధ్రువుండును, నన నేడ్వురుపుత్రులు పుట్టి ప్లక్షద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరన పూర్వవర్షంబు మొదలుకొని ప్రదక్షిణంబుగాఁ గ్రమంబున శాంతభయవర్షంబును, శిశిరవర్షంబును, సుఖోదయవర్షంబును, ఆనందవర్షంబును, శివవర్షంబును, క్షేమకరవర్షంబును, ధ్రువవర్షంబును నన నేడువర్షంబులయ్యె. ఈవర్షంబులకు మర్యాదాశైలంబులు గోమేధ, చంద్ర, నారద, దుందుభి సోమిక, సుమనో, వైభాజనామంబులంగలిగి యేడుపర్వతంబులు గలవు. ఈ వర్షాచలంబులయందును వర్షంబులయందును బ్రజలు దేవ, గంధర్వసహితులై వసియింతురు. 40

గీ॥ అందునధిక సమృద్ధంబులైన పుణ్య, జనపదంబులు వెక్కుఁ, అందు జనుల కెల్ల।
వ్యాధులును నాధులును లేవు వలసినట్లు, సర్వకాలసుఖంబులు సంభవించు॥ 41

వ॥ ఆవర్షంబులకు అను, తప్త, శిఖి, విపాశ, త్రిదివ, అమృత, సుకృత, అను నామంబులంగల సముద్రగామినులైన సప్తనదులుగలవు. మఱియును క్షుద్రనదీపర్వతంబులును సహస్రసంఖ్యలు కలవు. తన్నదీజలపానంబు చేసిన జనులు దేవసమానులగుదురు. ప్లక్ష, శాల్మల, క్రౌంచ, కుశ, శాకద్వీపంబులను పంచద్వీపంబులందును త్రేతాయుగ సమానకాలంబు వర్తించు. మానవులు పంచసహస్రవర్షంబులు పరమాయువుగాఁ బ్రదుకుదురు. ఆర్యకులులును, కురువులును, విదులును, స్వాభావులును, నను సంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య, శూద్రులు వర్తిల్లుదురు. ఆద్వితీయద్వీపమధ్యంబున జంబూద్వీప ప్రమాణంబైన ప్లక్షవృక్షంబులు వెలుగొందు, తన్నామంబు నంగదా యాద్వీపంబు ప్లక్షద్వీపంబనంబరఁగు ॥ 42

క॥ విప్రక్షత్రియవైశ్యుల, తిప్రీతితలిర్పనందు దేవోత్తము, ల।
క్ష్మప్రియుని హితక్రతుక, ర్మప్రవణమనస్కులగుచు మదిఁగొల్తురిలన్ ॥ 43

సీ॥ పాండిత్యలక్షణ! రెండులక్షలయోజ, నముల వెడల్పున నమరియిక్షు।
రసపరిపూరితార్ణవము ప్లక్షద్వీప, ధరణీమండలిఁ జుట్టితనరుచుండు।
డంబైనయిక్షురసాంబుధిఁ జుట్టి చ, తుర్లక్షయోజన స్తుత్యమైన।
వెడలుపు శాల్మలద్వీపంబు గలదు త, ద్విభుఁడు వపుష్మంతుఁడభయులైన ॥

గీ॥ నందనులనేడ్వురనుగాంచి యందఱికిని, శాల్మలముపంచియిచ్చె తత్సంజ్ఞ నేడు ।
వర్షములు దానఁబరఁగెఁదద్వర్తనంబు, తెలియఁజెప్పెదవినుము సందియముమీఁగ॥

వ॥ శాల్మలద్వీపేశ్వరుండైన వపుష్మంతునకు శ్వేతుండు, హరి, జీమూతుండు, లోహితుండు, వైద్యుతుండు, మానసుండు, సుప్రభుండు, నన నేడ్వురుపుత్రులు గలిగిరి. వారిపేర నేడువర్షంబులుగలిగె. కుముదంబు, ఉన్నతంబు, వలాహకంబు, సంజీవన్యాది మహౌషధులుగల ద్రోణంబు, శంఖంబు, మహిషంబు కకుద్మంతంబు, నన నేడు మర్యాదాపర్వతంబులు ; యోని, తోయ, అతితృష్ట, పంచ, వృష్ణ, విమోచని, నివృత్తి అను నామంబులుంగల యేడునదులు సకలకల్మషనాశనులుగలవు. అందు కపిలారుణ, పీత, కృష్ణ, వర్ణంబుల చాతుర్వర్ణ్యంబు బరఁగు. 45

గీ॥ వాయుభూతుండైన వనజాతలోచను, నఖిలవర్ణజనులు ననుదినంబు ।
యజనశీలురగుచు నర్చింతురతిభక్తిఁ, దెలివి, శాల్మలమనుదీవియందు॥ 46

క॥ దేవత లెప్పుడు మూడవ, దీవిన్ మానవులఁగూడి దిరుగుదురతి శో ।
భావహము శాల్మలద్రుమ, మావసుమతినుండునున్న తాకృతియగుచున్ ॥ 47

వ॥ అదియును లక్షద్వయ యోజన విస్తారంబుకలదు. తన్నామంబునఁ గదా శాల్మలద్వీపంబనంబరఁగు. చతుర్లక్షయోజన విస్తారంబైన సురార్ణవంబా శాల్మలద్వీపపరిధిం జుట్టియుండు. 48

ఉ॥ ఓపరమర్షిపుంగవ సురోదధి చుట్టునఁ బెంపుతోఁ, గుశ,
ద్వీపముపొల్చునందుఁగల ధీరజనుల్ దివిజోపమానులై ।
యేపుననుందురందమగు నెన్మిదిలక్షలయోజనంబులన్,
శ్రీపటమున్ దివస్పతిపురిన్ హరియించుచునుండు నెప్పుడున్ ॥ 49

వ॥ కుశద్వీపేశ్వరుండైన జ్యోతిష్మంతునకు ఉద్యోగుండును, వేణుమంతుండును, స్వరథుండును, లంబనుండును, ధృతియును, ప్రభాకరుండును, కపిలుండును, నన నేడ్వురు కొడుకులుదయించిరాజులైరి. వారిపేరన సప్తవర్షంబులయ్యె. విద్రుమంబును, సోమశైలంబును, ద్యుతిమంతంబును, పుష్పవంతంబును, కుశేశయంబును, హరియును, మందరంబును, నన నేడు పర్వతంబులు, ధూతపాపయు శివయు, పవిత్రయు, సమతియు, విద్యుద్దంభయు, మహియు, అన్యయు, అనఁగ్రమంబున నేడువర్షంబులందు నేడునదులుకలవు. దమన, శుష్మనస్, స్నేహ, మందేహసంజ్ఞలంగల బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు, స్వకర్మనిరతులై, అనపేక్షితకర్మఫలులై, బ్రహ్మరూపకుండైన జనార్దనుయజింతురు. 50

అలఘుకుశద్వీపము తా, వెలయుఁ గుశస్తంబసంజ్ఞ వినుతత్కుశముల్ ।
చెలువు మును నాలుగుల. క్షలయోజనముల మితమున గణుతింపంగన్ ॥ 51

ఉష్టలక్షయోజనాతి విస్తారమై, తగుఘృతాబ్ధి వెలయు దానిఁజుట్టి ।
యాఘృతాబ్ధిఁ బుట్టి యవలక్రౌంచద్వీప. మనఁగ ద్వీపమమరు, మునివరేణ్య ॥ 52

ఆక్రౌంచద్వీపంబు షోడశలక్షయోజన విస్తారంబై నెలయు, క్రౌంచద్వీపేశ్వరుం డైన ద్యుతిమంతునకుఁ గుశలుండును, మనుగుండును, ఉష్ణుండును, పీవరుండును, అంధకారుండును, మునియు, దుందుభియును, నననేడ్వురుపుత్రులు పుట్టి క్రౌంచద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరిట సప్తవర్షంబులై, దేవ, గంధర్వసేవితంబులయ్యె. క్రౌంచంబును, వామనంబును, అంధకారంబును, రత్నశైలంబును, దేవ్రొత్పత్తియు. పుండరీకవంతంబును, దుందుభియును నన నేడువర్షాచలంబులు పరస్పరద్విగుణంబులై యుండు. ఈవర్షంబులయందు వర్షాచలంబులయందు, దేవసమానులై జనులు నిరాతంకులై యుండుదురు. గౌరియు, కుముద్వతియు, సంధ్యయు, రాతియు, మనోజవయు, జ్యోతియు, పుండరీకయు ననునేడువర్షనదులుగలవు. మఱియు క్షుద్రనదులు సహస్ర సంఖ్యలుకలవు, పుష్కరపుష్కల ధన్యాఖ్యాతసంజ్ఞలంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య జనంబులు వెలయుదురు. 53

ఉ॥ ఎంచన్‌శక్యముగాని వైభవముతో నిజ్యావిశేషంబునన్
చంచద్భక్తితలిర్పఁగాఁ గొలుతురిచ్ఛాపూర్తివరిల్లగా ।
ప్రాంచల్లీలల రుద్రరూపుఁడగు పద్మాధీశ్వరున్నిత్యమున్ ।
క్రౌంచద్వీపనివాసులౌ జనులునిర్ద్వంద్వత్వయుక్తాత్ములై ॥ 54

వ॥ షోడశలక్షయోజన విస్తారంబైన దధిసముద్రంబు క్రౌంచద్వీప ధరణింజుట్టియుండు. అవలద్వాత్రింశల్లక్ష యోజనవిస్తారంబై శాకద్వీపంబాదధిసముద్రంబుఁజుట్టియుండు శాకద్వీపేశ్వరుండైన భవ్యునకు జలజుండును, కుమారుండును, సుకుమారుండును, మగీచకుండును, కుసుమోత్కరుండును, మోదారియు, మహాద్రుముండును ననేడువురుపుత్రులుపుట్టి శాకద్వీపంబునకు రాజులైరి. వారిపేరనాద్వీపంబున సప్తవర్షంబులయ్యె. ఉదయగిరి, జలాధారంబు, రైవతరశ్యామంబు, అంభోగిరి, అంచికేయంబు, రమ్యంబు, కేసరి, అనియొడి మర్యాదాపర్వతంబులుగలవు. తద్ద్వీపమధ్యంబున సిద్ధగంధర్వసేవితంబై, సర్వాహ్లాదకరంబైన, శాకవృక్షంబు వెలయు, తన్నామంబునంగదా యాద్వీపంబు శాకద్వీపంబనంబరఁగె. అందుఁబుణ్యజనపదంబులు పెక్కుకలవు. సుకుమారి, కుమారి, కధిని, వేణుక, ఇక్షు, ధేనుక, గభస్తి, అనునామంబు

లంగల సప్తనదులుగలవు. మఱియుండక్కిన క్షుద్రనదులును, గిరులును, అయుతసంఖ్యలుగలవు. ఈవర్షంబులు స్వర్గతుల్యంబులై, ధర్మసమేతంబులై యుండు. మద్ర, మగధ, మానస, మందగసంజ్ఞలంగలిగి క్రమంబున బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు ధర్మోపేతులై వర్తిల్లుదురు. 55

క॥ శ్రీకాంతాధీశుఁడు, సూ, ర్యాకృతిధరుఁడగుచు నధ్వరార్చితుఁడగును।
శ్లోకులగుమానవులచే, శాకద్వీపంబునందు సౌజన్యనిధీ॥ 56

సీ॥ ఋషివర ముప్పదిరెండు లక్షలయోజ, నముల వెడల్పున నమితమహిమ।
గలదుగ్ధవార్ధి శాక ద్వీపధరఁజుట్టి, పొలుపొందు నవ్వలపుష్కరాఖ్య।
మైనద్వీపముగల దటువదినాలుగు, లక్షలమితమున శ్లాఘ్యమగుచు।
తద్ద్వీపపతియగు ధార్మికాగ్రణిసవ, నుండను పుత్రకులుసన్నుతచరితుల॥ 57

గీ॥ నిరువురినిగాంచి వారికినిచ్చెద్వీప, మమ్మహాత్ములపేర దివ్యంబులైన। [ణ్య॥
వర్షములురెండు వెలయు పావనములౌచు, వినుము తన్నామధేయములున్నవి గ్రే

వ॥ మహావీతుండును, ధాతకియు ననవారిపేర పుష్కరద్వీపంబున మహావీరవర్షంబును, ధాతకివర్షంబును ననంబరఁగె. ఆరెండువర్షంబులనడుమ లక్షయునేబది వేలయోజనంబులపొడవును, నంతియ వెడల్పును, నై, మానసోత్తరంబును, వర్షపర్వతంబు పుష్కరద్వీపమధ్యంబున నుభయవర్షంబులకు, మర్యాదాచలంబై మండలాకారంబున నుండు. దానియుభయపార్శ్వంబులంగదా దుగ్ధాబ్ధిచుట్టున మహావీర ధాతకీ వర్షంబులు వలయాకారంబులై యుండు. అందు మానసోత్తర బాహ్యంబున మహావీరవర్షంబును, మానసోత్తరంబునకు నివ్వలిభాగంబున ధాతకీవర్షంబునునుండును. అందలి జనులు నిరామయులును, నిర్వికారులును, రాగద్వేషవర్జితులును, నుత్తములును, ఈర్ష్యాసూయాభయ, క్రోధ, దోష, లోభాదివర్జితులునునై పదివేలేండ్లు బ్రతుకుదురు. ఆవర్షద్వయంబునందును, నదులును, శైలంబులును లేవు. వర్ణాశ్రమంబులును, వర్ణధర్మంబులును, త్రయీ, వార్తా, దండనీతి, శుశ్రూషలును లేవు. భౌమస్వర్గంబనంబరఁగునందు దేవతుల్యులై జనులువర్తిల్లుదురు. 58

ఉ॥ ఓధరణీసురప్రవర ! యొప్పగు నావెనుకీవినొక్కన్య
గ్రోధము వ్యోమయానగతి రోధసిరోధక విస్ఫురన్మహో
చ్ఛేదము దానియందు సరసీరుహగర్భు నివాసమొప్పు శో
భాధరితాఖిలామరవిహార నిశాంతనితాంత కాంతియై॥ 59

వ॥ చతుష్షష్టిలక్షయోజన విస్తారంబున స్వాదూదక సముద్రంబా పుష్కరద్వీపంబుంజుట్టియుండు. ఇవ్విధంబున సప్తద్వీపంబులును, సప్తసముద్రంబులచేత

నావృతంబులై యుండు, ద్వీపసముద్రంబులుత్తరోత్తరద్విగుణంబులై యుండు. 60

చ॥ శమగుణభూషణా! వినుము సర్వపయోధులనీరు తారకా
రమణుఁడు పూర్వశైలశిఖరంబునఁ దోఁచిన నస్తశైలశృం ।
గముఁ గడకేఁగినన్ గడఁగిగాఢతరస్థితి పొంగుఁ గ్రుంగుని
త్యము శితకృష్ణపక్షములయందు నమందతరాద్భుతక్రియన్ ॥ 61

వ॥ చంద్రోదయాస్తమయంబుల సముద్రోదకంబులు వెయ్యిన్నేనూరు అంగుళంబుల పొడవు పొంగుచుం గ్రుంగుచునుండు. పుష్కరద్వీపనివాసులకు షడ్రసోపేతంబులైన భోజనంబులు తలంచినంతన తనకుఁదాన సంభవించు. స్వాదూదకసముద్రంబునవ్వల ఈ భూమండలికి నినుమడియై యేజంతువులును లేనికాంచనభూమికలదు. దానియవ్వల పదివేలయోజనంబుల వెడల్పునంతియు పొడవునుందగ వలయాకారంబున లోకాలోక పర్వతంబుకలదు. అదితమోవృతంబై యుండు. ఇవ్విధంబున ॥ 62

క॥ పంచాశత్కోటిసమ, భ్యంచితయై భూతధాత్రి పరఁగుచు నుండున్ ।
చంచద్ద్వీపాంబుధిగిరు, లెంచఁగ నమీఁదనుండు నిద్ధప్రతిభన్ ॥ 63

గీ॥ వినుము మునినాథ డెబ్బదివేలయోజ, నములదళమిమ్మహీస్థలి యమితభూత ।
కోటికాధారమై యుండుహాటకాంబరునివిలాసంబిగంతెయునని యెఱుఁగుము ॥

శా॥ భూవిస్తారసముచ్ఛ్రయంబు లతివిస్ఫూర్జద్గతిం జెప్పితిన్
ప్రావీణ్యంబలరారఁగా వినఁదగున్ పాతాళవిస్తారమున్ ।
శ్రీవైచిత్ర్యములందు దైత్యదనుజశ్రేణీభుజంగేంద్రులి
చ్ఛావృత్తి న్విహరింపు చుండుదురు శశ్వద్భోగభాగ్యాఢ్యులై ॥ 65

వ. అతలంబు, వితలంబు, నితలంబు, గభస్తిమంతంబు, మహంబు, సుతలంబు, పాతాళంబుననసేడుభేదంబుల నొకటొకటి దశసహస్రయోజన పరివృతంబై యుండు॥ 66

ఉ॥ భూరివివేకపాక! కనఁ బొల్పగునందుల శుక్ల కృష్ణపీ
తారుణవర్ణయుక్తిగల యద్రులు, భూములు, స్వర్ణరత్నశృం ।
గారసమేత సౌధములు కాంచనపుణ్యవనీనదీసర
స్సారససారసౌరభ వశంవదసన్మద షట్పదంబులన్ ॥ 67

క॥ లీలమెయినారదుఁడు పాతాళంబుననుండి దేవతాపురికిసము ।
ద్వేలగతి వచ్చియింద్రుం, డాలింపఁగఁ జెప్పెనచటియతివైభవముల్ ॥ 68

సీ॥ ఆహ్లాదకారి శుభ్రాంచితమణులదా, నవదైత్యనాగకన్యా శతముల।
గీతివాదననృత్యకేళుల గంధమా, ల్యానులేపన భూషణాంబరముల।
ప్రాజ్యులసద్భక్ష్య భోజ్యపానంబుల, హంసశోభిత కమలాకరముల।
కీరపుంస్కోకిలాధార వనంబుల ననుపమక్రీడా మహాచలముల॥

గీ॥ బహుళతరభాగ్య భోగ్యసంపదలనధిక, వైభవస్ఫూర్తుల, సువర్ణవాసములను।
ప్రబలిపాతాళలోక ముల్పరిహసించు, సారెసారెకుఁ గేరుచు స్వర్గపురిని॥ 69

వ॥ ఆలోకంబుల సూర్యచంద్రతమఃప్రసారంబును, కాలకరణయు లేదు, దాని
క్రిందట॥ 70

సీ॥ తనఫణాతతులనిద్ధపుమణిద్యుతిపరం, పరలు బాలారుణ ప్రభలనీన।
తనమహోన్నత దీర్ఘతనుకాంతసంపూర్ణ, స్ఫూర్తియ శశివిభాస్ఫూర్తిఁజూప।
తనవిశాలాంతకీయ నవీనచాకచ, క్యముక్రమ్ముకటిక చీకటులుచూప।
తనమహానిశ్వాసధారా ప్రవాహముల్, విలయఝంఝామరుత్కళలనఁదెలుప॥

గీ॥ తరళహారము లురమునఁదారశైల, లుచ్చదమరవాహినీ ప్రణాళులనదల్ప।
తామరసనేత్రు తామసతనువనంతుఁ, దుర్వరాస్థలిఁ దలఁదాల్చియుండు నెపుడు॥

చ॥ ముసలహలాభిశోభిత సమున్నత దోర్యుగుఁ డేకకుండలో
ల్లసనలసత్కపోలుఁడచల, స్వఫణాగ్ర మణీగణప్రభా
ప్రసరణరంజితాఖిలధరావలయుండు లయుండనంతుఁ
డుప్పసముగఁదాల్చు నీభువనపంక్తులతోడి యజాండ భాండమున్॥ 72

చ॥ మునివరుఁడైన గర్గుఁడుసమున్నతిఁ దత్పదపంక్తి జాతముల్
మనమునఁగొల్చి జ్యోతిషిక మార్గమనర్గళ బుద్ధిచే నెఱిం
గి నెఱినిమిత్తవేదియనఁ గీర్తితుఁడై దిగెఁదన్మహాత్త్వమిం
పెనయుననంత మాకితన నెంతురనంతుఁడటంచు సన్మనుల్॥ 73

చ॥ అలఘుతరత్వలీల విలయావసరంబునఁ దన్ముఖాగ్నికీ
లలజనియించి రుద్రుఁడు చెలంగి జగత్త్రయ జంతుజాలమున్।
బలువిడిమ్రింగుఁదన్మహిమపద్ధతి వేదములైన నెన్నఁగాఁ
గలవె తదీయకీర్తనము కల్మషనాశముగాదె సువ్రతా॥ 74

వ॥ ప్రళయకాలవ్యాజృంభమాణానంత ముఖపరంపరా సముద్భూత జాతవేదశిఖా
నిష్క్రాంతి సమున్నిద్రుండగు రుద్రుండు సంకర్షణాత్మకుండై జగత్త్రయంబును
మ్రింగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥ 75

గీ॥ అవలజముని క్రిందనను వ్రందనరక వాసములు వెక్కు గలవు సంయమీంద్ర।
అందుపాప నిరతులౌ జనంబులు వసింతురు దురంత ఘోరదుఃఖులగుచు ॥ 76

వ॥ అవియు రౌరవంబును, సూకరంబును, రోధంబును, తాళంబును, విశసనం
బును, మహాజ్వాలంబును, తప్తకుంభంబును, లవణంబును, విలోహితంబును,
రుధిరాంభంబును, వైతరణియు, క్రిమిశంబును, క్రిమిభోజనంబును, అసిపత్ర
వనంబును, లాలాభక్షంబును, పూయపానంబును, వహ్నిజ్వాలయు, అధశ్శి
రంబును సందంశంబును, తమంబును, అవిచియు, శ్వభోజనంబును, అప్ర
తిష్ఠంబును, సంవీచియు, మొదలైన నరకంబులు, భృశదారుణంబులు, శస్త్రా
గ్నిభయదాయకంబులునై, వెక్కు గలవు, అవియు, యమశాసనాధీనంబులై
యుండు॥ 77

సీ॥ పక్షపాతితఁ గూటసాక్షి పల్కినవాఁడు దురాచారుఁడు ప్రాపించు రౌరవంబు।
భ్రూణహత్యాకారి పురహంతగోహంత, నిలుతురు రోధమన్నిరయమునను।
మధుపవిప్రఘ్న హేమస్తేనులను విరిజోకియు బడుదురు సూకరమున।
క్రౌర్యవ్యసనగోడలిఁగూతును గవిసిన వాఁడు మహాజ్వాలవాసియగును॥

గీ॥ క్షత్రకులజుని వైశ్యుని జంపినతఁడు, భగినిఁగవిసినవాఁడును భూమిజాపి।
సతిఁడు గురుతల్పగుండును సధిసనుండు సంభయాఁతి తప్తకుంభాఖ్య నివసతి॥

క॥ గురులకు నవమతిచేసిన గురుఁడును వేదనిందకుఁడు శాస్త్రవిక్రయుఁడా।
ర్యరతుఁ డగమ్యాగామి పొందిన నరుఁడును బోవుదురు లవణాదికంబులకు॥ 79

వ॥ మర్యాదాదూషకులు, దేవద్విజపితృద్వేషులు, రత్నదూషకులును, క్రిమిభక్ష
ణంబునంబడుదురు. దుర్దిష్టకర్తలు క్రిమిశంబునంబడుదురు. దేవ, పితృ, సుర
లకిడక భుజియించువారును, లాలాభక్షణంబునంబడుదురు. శరఖడ్గాదికర్తలు
విశసనంబునంబడుదురు. అసత్ప్రతిపాదకుండును, అయాజ్యయాజకుండును
నక్షత్రసూచకుండును, పంక్తివారికిడక తాను మృష్టాన్నంబు భుజియించు
వాడును, లాక్షా, మాంస, రస, తిల, లవణ, విక్రేతయయిన బ్రాహ్మణుండును
నధోముఖ నరకంబునంబడుదురు. మార్జాల, కుక్కుట, చ్ఛాగ, శునక,
వరాహ, విహంగంబులఁబెంచినవారు దానియందబడుదురు. రంగోపజీవియు,
కైవర్తుండు, కుండాశియు, గరదుండును, సూచకుండు, మాహిషికుండును,
పర్వగామియు, గృహదాహకుండును, మిత్రఘ్నుండును, శాకునియు, గ్రామ
యాజకుండును, సోమవిక్రేతయు, రుధిరాఖ్య నరకంబునంబడుదురు. మఖ
హంతయు, గ్రామహంతయు, వైతరణింబడుదురు. ధనయౌవనమత్తులై
మర్యాదతప్పినవారును. అశౌచులును, కుహనాజీవులును, కృష్ణాఖ్య నరకంబు

సంబడుదురు. వనంబులు నరుకువాఁడు అసిపత్రవనంబునంబడు. గోఱియ లనేలు వాఁడును, మృగవధాజీవియు, వహ్నిజ్వాలాఖ్యంబునం బడుదురు. మఱియు ననేకవిధ పాపకర్ము లనేకవిధ నరకంబులంబడి యధోముఖులై దుఃఖించుచు దేవతలంజూచుచుందురు. దేవతలును, నధోభాగంబున నరకమగ్నులగు నానరులంజూచు చుందురు॥ 80

గీ॥ స్థావరంబులు క్రిములు సబ్జములుపక్షు లఖిలపశువులు నరులుధర్మాభిరతులు।
త్రిదశులునుముముక్షులునునన తెలియనరుసనొక్కటొకటికిసహస్రభాగోన్నతములు॥

క॥ వినుజంతువితతులుసుముక్తికి జనునంతకు నిలుపవలయు స్వర్గనివాసం।
బునసరకవాసమును నిట్లనిచెప్పిరి బ్రహ్మవేత్తలైన మునీంద్రుల్॥ 82

సీ॥ అఘములుచేసి ప్రాయశ్చిత్తవిముఖుఁడై, నరుఁడు ప్రవేశించు నరకవసతి।
పాపంబుకొలఁదిసేర్పఁబలికిరి కరణిప్రాయశ్చిత్తవిధులు మన్వాదిమునులు।
జనుఁడుపశ్చాత్తాపసంయుక్తుఁడై హరిం, దలపోయఁజెడనిపాతకముకలదె।
సకలతపఃకృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదిముఖ్యములై, వెలయుప్రాయశ్చిత్తములకునెల్ల॥

గీ॥ పరమముత్తమదురితభీకరము, పుణ్యకరము, సౌభాగ్యసంపదాకరము, సౌఖ్య।
కరము,శ్రీకృష్ణవిభునామవరణము,దలంపముననివరతిచేయుమహిమయేమనఁగవచ్చు॥

క॥ రేపునుమాపునుపగలును శ్రీపతినారాయణుని నశేషజగద్రక్ష।
కాపాదుఁడునిసరుఁడు ద్వీపితగతిఁ దలఁచిచేయు తీవ్రాఘములన్॥ 84

శా॥ శ్రీవిష్ణుస్మరణానుభావమున, నింద్యంబౌఘముక్తుఁడై ముక్తికిన్
బోవంబూనిన మానవోత్తమునకుం గింపుల్ జూపునాకాదులో।
కావాసంబుదలంచిచూచిన ఘనంబౌనంతరాయమ్మును
మిన్నవాచంయముపుణ్య! పూర్యులమతింబీచందమూహించినన్॥ 85

మ॥ జపహోమార్చనముఖ్యకర్మముల కింపర్యవసితమై చిత్తము
చ్చపడున్నిల్చి యనల్పహర్షమున మించుల్చాపు పుణ్యంబుస్వ।
ర్గపతిత్వాదిఫలంబునైనఁ గడువిఘ్నంబంచు భావించు మో।
క్షపదప్రాప్తిమహాఫలంబునకు యోగిప్రస్ఫురన్మానసా॥ 86

గీ॥ అపునరావృత్తి మోక్షదాయకము వాసు, దేవమంత్రజపంబు, భూదేవవర్య।
దానితోసరిపోల్పఁగాఁ దరమె, సుకృత, మనఁగఁ జెడిపోవునాకపృష్ఠాతిశయము॥

సీ॥ కావునరేయుఁబగలును శ్రీవిష్ణుసం, స్మరణంబొనర్చుచు నరుఁడుసకల।
కలుషనిర్ముక్తుఁడై కనఁడెన్నఁడునునర, కములుపుణ్యముపాతకమ్మునననఁగ।

స్వర్గనరకములసంజ్ఞలు సుమ్మున్వ, ర్గము మనస్సంతోషకరము, దుఃఖ ।
కరమునరకము స్వర్గమునకు నరకము, నకుఁ గారణములు మనంబుసువ్వె ॥

గీ॥ కానపుణ్యమనస్కుఁడై కమలనేత్రు, ననుదినంబును మదినెన్నుకొనుచునుండు ।
జనుఁడునరకంబునకుఁ బోక శాశ్వత ప్ర,భావహరిలోక వాస వైభవముఁగాంచు॥

వ॥ విద్యావిద్యల, జ్ఞానాజ్ఞానపర్యాయంబులందు నరకప్రాప్తికారిణియైన యవి
ద్యంబరిహరించి నిఖిలశ్రేయస్సంపాదినియైన విద్యనాశ్రయించవలయు. ఇవ్వి
ధంబుననశైల, సాగర, సరి, ద్వీప, కాననంబైన భూమండలమందును, సర్వ
పాతాళంబును, నరకంబులును, సంక్షేపరూపంబునంజెప్పితి. అనిచెప్పి భువ
ర్లోకాదిలోకంబులు విననగోరు మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుండి ట్లనియె. 89

మ॥ రవిచంద్రప్రచుర ప్రభాపటలిచే రంజిల్లి సద్ద్వీపశై
లవనాంభోనిధియైన భూమికివిశాలత్వంబు తానెంత యెం ।
తవిశాలత్వము యాకసంబునకుఁ జోద్యంబై ప్రవర్తిల్లు ని ।
ట్లవధానంబున నాత్మలోఁ దెలియు దివ్యజ్ఞానభవ్యాశయా ॥ 90

సీ॥ ఉర్వీస్థలమునకు నొక్కయోజనలక్ష, మున సూర్యుఁడుండు సోముండు రెంట ।
మూఁటనక్షత్రసమూహంబు లేనింట, సౌమ్యుఁడేడింటరాక్షస గురుండు ।
తొమ్మిదింట ధరాసుతుఁడు పదునొక్కట,సురమంత్రి పదుమూఁటసూర్యసుతుఁడు।
పదునాలుగింట సప్తర్షి మండలముప, దేనింట నలఘుఁడౌత్తానపాది ॥

ఆ॥ ఉగ్రకరునకుఁ బదివేలయోజనముల, క్రిందవిపరీతగతి రాహుకేతువసతి ।
యివ్విధఁబున గ్రహములు ఋక్షములును, దివిప్రవర్తిల్లుకమల సంభవకులీన॥

క॥ సకలజ్యోతిశ్చక్రము నకుమేటి భూతుఁడగుచునభమున ధ్రువుఁడు ।
త్సుకతన్వర్తిలుచుండుం బ్రకటిత తేజోవిరాజమానుండగుచున్ ॥ 92

క॥ తెలియఁగయజ్ఞఫలంబున నలవడునీభూమి దీనియందునె యజ్ఞం ।
బులును ప్రతిష్ఠితములగు జలజాతాక్షుండె యిన్నిజగములువిప్రా ॥ 93

క॥ ధ్రువునికి నూర్ధ్వంబున, భవ్యవిభవమునఁబొగడుగను మహర్లోకము, వి ।
ప్రవర ! యొకకోటిపాడవున నవిరళగతికల్పవాసులందుందురొగిన్ ॥ 94

చ॥ అటకు, ద్వికోటియోజనసమంచితమాజనలోకమందు ను
త్కటమతులౌపితామహసుత ప్రవరుల్ సనకాదులుందురు ।
చ్చటుల వివేకపాకవిలసద్విమలాశయు లాత్మమానస
స్ఫుటసరసీజసాధతల సుస్థితపంకజమందిరాసఖుల్ ॥ 95

క॥ జనలోకమునకునవ్వల నొనరుఁ జతుష్కోటియోజనోత్సేధమునన్ ।
విసుతతపోలోకము సజ్జననుతవైరాజదేవసంఘ వసతియై ॥ 96

వ॥ సూర్యకిరణ దాహావర్జితులై వైరాజనామధేయ దేవత లా తపోలోకంబున నుండుదురు॥ 97

గీ॥ అనుపమంబై తపోలోకమునకుమీఁద నాఱుకోటులపొడవున సతులగతులఁ ।
బొగడుగనుసత్యలోకమద్భుతవిభూతియడరు బ్రహ్మకులోకంబుసదయహృదయ॥

వ॥ ఆసత్యలోకంబున నపునర్జాతకులు వసియింతురు॥ 99

క॥ పాదాభిగమ్యమైభువి నేదివెలయుచుండు దానినెఱుఁగుమునీవ ।
త్యాదృతిభూలోకంబని భూదేవకులాగ్రగణ్యపుణ్యచరిత్రా ॥ 100

వ॥ ఆ భూలోక ప్రకారంబు నీకెఱింగించితిం గదాయనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥ 101

క॥ మునిసిద్ధసేవితంబై యనఘంబై భూదివాకరాంతర్గతమై
పెనుపొందు భువర్లోకం బనవద్య ద్వితీయలోకమది యేసుమ్మా ॥ 102

క॥ రవిమండలంబుమొదలుగ ధ్రువమండలిదాఁక, పెంపుతోవెలయుముని ।
ప్రవర! చతుర్దశలక్షము సువరాహ్వాయలోక మఖిలసురసేవ్యంబై ॥ 103

సీ॥ భూర్భువస్స్వర్లోకములు మూఁడుకృతికముల్, జనతపస్సత్య సంజ్ఞములుమూఁడు।
నకృతికంబులు, కృతకాకృతకముమహ ర్లోకంబు, విను మునిలోకవినుత ।
యిట్లుమీఁదేడు క్రిందేడులోకంబులు, సమరుబ్రహ్మాండ మధ్యమునసట్టి ।
యండంబుపైట సప్తావరణంబులు, దశగుణోత్తరములై తనరునవియు ॥

గీ॥ జలదహనమారుతాకాశములునహంక్రి, యామహత్త్ర్వప్రకృతులుజుమ్మునీమదినిడి।
దలఁచుము, కపిత్థబీజసంతతులఁ గప్పు చిప్పచందంబుగాఁగ, నూర్జితవివేక ॥104

క॥ అల కృతకాకృతకాఖ్యం, గలలోకము శూన్యమునను గల్పాంతమునన్ ।
పొలుపరి,చెడునత్యంతిక, ప్రళయంబుననది వివేకపాకనిధానా ॥ 105

గీ॥అకృతకంబులుమూఁడునత్యంతవిలయ, సమయమున నాశ మొందుసంయమివరేణ్య
కృతకములుమూఁడుకల్పాంతహతములగును, తెలియుమవ్విధ మెల్లసందియముదీర॥

వ॥ ఆబ్రహ్మాండంబునకు దశగుణోత్తరంబులై సప్తావరణంబులుండు. అనంతంబగు ప్రధానంబున కంతంబు లేదు. ఆప్రధానంబుకదా సమస్తంబునకు హేతుభూతమైన ప్రకృతియనంబరఁగు. ఆప్రకృతియందుఁగోట్యయుత సంఖ్యాతంబులైన యండంబులావృతంబులై యుండు. దారువునందునగ్నియు తిలలయందు తైలం

బునుబోలి, ప్రకృతియందుఁ బురుషుండు వ్యాపించి చేతనాత్ముండై యుండు, ఈప్రధాన పురుషులిద్దరును నన్యోన్యంబులుం గూడి సర్వభూతాత్మ భూతమైన విష్ణుశక్తినాశ్రయించి దృఢసంశ్రయంబులై యుందురు.సర్గకాలంబునఁ బ్రధాన పురుషక్షోభ కారిణియై విష్ణుశక్తివెలయు. ఆవిష్ణుశక్తియ ప్రకృతిపురుషాత్మకం బైన జగంబువహించియుండు. విష్ణుశక్తిసంక్షోభితంబులగు ప్రకృతిపురుషుల వలన మహదాదులు పుట్టు. వానివలన సురాసురాదులు పుట్టి వారిపుత్రపౌత్ర పరంపరలవలన జగంబు పూరితంబయ్యె. బీజంబువలన వృక్షంబుపుట్టి తత్పరం పరలవలన వృక్షషండంబు నిండునట్లు సర్వబీజభూతుండైన శ్రీవిష్ణునివలన జగం బులు పుట్టెంగావున నిజ్జగంబు శ్రీవిష్ణుమయంబు ॥ 107

గీ॥ క్రతువుకర్తయుఁ గ్రియయునుకర్మఫలము, సకలమంత్రంబులుస్రుగాదిసాధనములు।
అరసిచూచినపుండరీకాక్షుఁడనుచు, నాత్మఁదలఁచుమునిజముసంయమివరేణ్య॥

వ॥ అనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 109

క॥ విను భానుని యరదము మిం, టనుదొమ్మిదివేల యోజనంబులు పరవై ॥
వెనుపగు నీషాదండము, కనఁదగుఁద ద్విగుణమగుచు గాఢవివేకా ॥ 110

వ॥ ఆసూర్యుని రథంబు క్రిందట నీషాదండంబునందగిలి నూటయేఁబది యేడు లక్షల యోజనంబుల వెడల్పై చక్రంబువెలయు త్రినాభికంబును, బంచా రంబును, షణ్ణేమికమును, అక్షయాత్మకంబును, సంవత్సరమయంబును నై, కాల చక్రంబు దానియంద ప్రతిష్ఠితంబగు. యుగంబునకుఁ బ్రథమాక్షంబు హ్రస్వంబును ద్వితీయాక్షంబు దీర్ఘంబునునై యుండు. అందుయుగార్ధంబు నందగిలి హ్రస్వాక్షంబు, ధ్రువునకు నాధారంబై యుండు. ద్వితీయాక్షంబు యుగార్ధంబునందగిలి చక్రసంయుగంబై మానసోత్తరంబునం బ్రవర్తిల్లు. నలుబదేనువేలున్నేనూరు యోజనంబులు ద్వితీయాక్షప్రమాణంబు. ఉభయ యుగార్ధంబుల ప్రమాణంబును సక్షప్రమాణంబును నక్షప్రమాణంబ గాయత్రి, బృహతి, ఉష్ణిక్, జగతి, త్రిష్టుప్, పంక్తియనియేడు ఛందంబు లేడును సూర్యుని యరదంబులకు నశ్వంబులయ్యె॥ 111

సీ॥ పాకారినగరి పశ్యోకసార, యనంగ, వివిధసంపదలచే వెలయుచుండు।
యమరాజునగరి సంయమని, సమాఖ్య వి, స్ఫురితవైభవములఁ బొగడుఁగాంచు।
అబ్ధీశునగరి సుధాభిధాన, యనేక, భోగభాగ్యముల విస్ఫూర్తిఁగాంచు
కాబేరినగరి యోగ్యత విభావరి, యన, నిరుపమసౌఖ్య భాసురతఁగాంచు ॥

గీ॥ మానసోత్తరగిరికిఁ గ్రమమునఁ దూర్పు, నందు దక్షిణదిశయందు నబ్ధినాథు ।
దిక్తటాంతంబునందు నుదీచియందు, నతుల సద్గుణ గణ్య సంయమివరేణ్య ॥

శా॥ భాతిందూర్పుననుండి దక్షిణదిశాప్రత్యగ్దిశోదగ్దిశా
స్థితదోత్యత విశానుఁడై పటుధనుఃక్షిప్తాశుగాశుక్రియల్।
చేతోమోదముగాఁ బ్రదక్షిణముగాఁ జిత్రస్థితిం ద్రిమ్మరుఁ
జ్యోతిశ్చక్రసమేతుఁడై యెపుడు ఖద్యోతుండు విప్రోత్తమా॥ 113

వ॥ అహోరాత్రవ్యవస్థాన కారణంబు భగవంతుండైన హరియకానెఱుంగుము. ఉత్తరాయణంబు యోగులకు సకలక్లేశ సంక్షయకరంబైన దేవయానపథం బగు మార్గంబు. సర్వకాల ప్రభావుండగు సూర్యునకు నుదయాస్తమయంబులు లేవు. ఏదివివారి కెచటంగానంబడియె నాదివివారి కచట నుదయంబు ఎచ్చటం గానం బడక యుండునది యస్తమయంబు. దర్శనాదర్శనంబుల, యుదయాస్తమయంబులు. అర్కుండు శక్రాదుల పురంబులనుండి పురత్రయంబు స్పృశింపుచుంజను. పురోభాగంబెంత దవ్వుతపించు పృష్ఠపార్శ్వభాగంబుల యందు ననంత మేర తపించు. ఊర్ధ్వభాగంబున మేరూపరిభాగమ్మునననున్న బ్రహ్మసభం దపింపలేఁడు. బ్రహ్మసభాతేజః ప్రతిహతంబులై సూర్యకిరణంబులు మగుడంబడు వినుము॥ 114

చ॥ రవికిరణంబు లెప్పుడును రాత్రులయందు హుతాశుకీలలఁ
దలిచి వసించు నట్లన పడంపడి వహ్నియు భానుఁ జెందుతా।
దివములయందు నట్లగుటదీధితి రేలుఁబగల్లు వహ్నికిన్
రవికిని మిక్కుటంబగు సనాతనధర్మధురీణవర్తనా॥ 115

వ॥ అగ్ని సూర్యులు పరస్పరాను ప్రవేశంబున నాప్యాయనంబు నొందుదురు ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనాత్మకంబగు సంవత్సరంబు దేవతలకు నొక్క యహోరాత్రంబగు. అందు. 116

ఉ॥ తుంబురు నారదాములతి దోహలులై తిన కీర్తిసాడ ది
వ్యాంబుజలోచనాశతములాడ జగంబులు వేడ్కఁగూడిన।
య్యంబరమధ్యవీధిఁ గమలాప్తుఁడు ద్రిమ్మరుసంశుమండలీ
చుంబిత సర్వదిక్కుఁడగుచుఁ బడిఁగుమ్మరిసారెకైవడిన్॥ 117

గీ॥ ఉష్ణకరుఁడుత్తరాయణం బొందునపుడు, మకరమున కేగునంత కుంభంబునొందు।
మీనమేష వృషంబుల కానుపూర్వి నరుగు, నామీఁదమిథునంబు నాశ్రయించు॥

ఉ॥ కర్కటకంబు ద్రొక్కి కుతుకంబుదలిర్పఁగ సింహకన్యలం
దార్కొని, త్రాసుపై నిలిచి తాలిమి వృశ్చికచాపయుక్తుఁడై।
అర్కుఁడు దక్షిణాయన పథాధరణమ్మునఁ ద్రిమ్మునన్ శుభో
దర్కగతిం, గ్రమాన్వయము దప్పక చెప్పఁగరాని వేడుకన్॥ 119

పంచచామరము॥ కొలందిగా ధ్రువుండు మేరుకూటలగ్నకాలచ
క్రలాలితాక్షరూఘుఁడై వికాసమొప్పఁ ద్రిమ్మరున్ ।
కులాలచక్రనాభియందుఁ గూర్చినట్టి మంటిము
ద్దలాగునన్ నిరంతరంబు తత్స్థలంబునందగున్ ॥ 120

వ॥ అయనద్వయంబునందును మార్తాండుండు శీఘ్రమందగతుల నడచుకతంబున నహోరాత్రులల్పంబులును, నధికంబులును నై నడచు ॥ 121

సీ॥ పంకజగర్భుశాపంబునఁ బ్రత్యహం, బును మృతిఁబొందుచుఁ బుట్టుచున్న ।
నిరుపమోద్ధతులు మందేహాభిధానరా, క్షసులుసంధ్యలవచ్చి సవితఁబట్టి ।
మ్రింగ నూహింతురు మేదినీసురులుసం, ధ్యోపాస్తిసేయుచు నుర్వివిడుచు ।
మేదురప్రణవసమేత గాయత్ర్యభి, మంత్రితార్ఘ్యాంబువుల్ మహితవజ్ర ॥

గీ॥ ధారలై, తాకి దైత్యుల తలలుద్రుంచు, మగుడిసంధ్యలఁబుట్టి యిమ్మాడ్కి-జత్తు ।
రాతతాయులువారు నిత్యంబునిట్లు, అహిమభానునినడకఁ బ్రాహ్మణవరేణ్య ॥122

ఉ॥ ఆదినివహ్నినిండె ప్రథమాహుతిచేఁ బరితుష్టినొందు ఛా
యాదయితుండు, దాన, దివిజారులడంగుదు రట్లుకానఁబ ।
ద్మోదరమూర్తిభానుఁ గరుణోదధి సంధ్యలఁ గొల్వఁగా దగున్
కాదనికొల్వఁడెవ్వఁడు వికర్తన హంతయతండ థారుణిన్ ॥ 123

వ॥ ఇట్లు మందేహుల జయించి ॥ 124

గీ॥ లోకరక్షణపరులు సుశ్లోకులధిక, తరతపోధను లత్యంతధర్మపరులు ।
కీర్తనీయులునగు వాలఖిల్యముఖ్య, భూసురులరక్షఁ దెలిఫ్రొందిపోవునినుఁడు॥ 125

వ॥ నిమేషకాష్ఠకళాముహూర్త పరిమాణంబులు నీకుంజెప్పితిం గదా. అట్టి ముహూర్తంబులు ముప్పది యహోరాత్రంబు. సూర్యరేఖోదయంబు మొదలుకొని మూడేసిముహూర్తంబులు ప్రాత స్సంగవ, మధ్యాహ్న, పరాహ్ణ, సాయాహ్నసంజ్ఞలం బరఁగు. ఇప్పదేనుముహూర్తంబులు దివం బగు అంతియె రాత్రియగు. ఉత్తరాయణ, దక్షిణాయంబుల నహోరాత్రం బులు వృద్ధిక్షయంబులం బొందు॥ 126

గీ॥ మేషతులలయందు మిహిరుండు వసియింప, సమము రేయిఁబగలు విమలచరిత ।
అగునుదక్షిణోత్తరాయణంబులు కర్కి, మకరములనినుండు మహిమనుండ ॥

వ॥ పదేనహోరాత్రంబులు పక్షంబు, పక్షద్వయంబు మాసంబు. మాసద్వయంబు ఋతువు, ఋతుత్రయంబయనంబు. అయనద్వయంబు సంవత్సరం బగు, వినుము. 128

గీ॥ వరుససంవత్సరము బరివత్సరంబు, బ్రాహ్మణోత్తమ యిద్వత్సర మనువత్స ।
రమునువత్సరమునునన బ్రభవముఖ్య, వత్సరములైదుయుగమనననుభఁబరఁగు॥

వ॥ అందుఁ బ్రథమంబుసంవత్సరంబు, ద్వితీయంబు పరివత్సరంబు. తృతీయంబు ఇద్వత్సరంబు చతుర్థం బనువత్సరంబు. పంచమంబు వత్సరంబుగా నిట్లు ప్రభవాది పంచవర్షంబులు సౌర, చాంద్ర, నక్షత్ర, సావనమాన వికల్పితంబులై యుగమనంబరఁగు. ఈభూమండలంబునకుఁ గడపలదైన లోకాలోక శైలంబునకు దక్షిణంబును, నుత్తరంబును, వైషువంబును, ననుమూఁడు శృంగంబులుగల నాఁడుమేషతులలయందు మార్తాండుండు వైషువతీ శిఖరంబుననుండ దివారాత్రంబులు సమంబుగానడచు. ఆసమకాలంబు విషువ కాలంబనం బరఁగిపుణ్యకాల మయ్యె. అందు దేవ, పితృదానంబులుచేసి కృతకృత్యులగుదురు. శుక్లపక్షాంతంబు పౌర్ణమాసియనంబరఁగు. కృష్ణ పక్షాంతంబు అమావాస్యయనంబరఁగు. ఆపౌర్ణమాసికి రాకయు ననుమతి యును, అమావాస్యకు, సినీవాలియు, కుహువునను నామాంతరంబులు కలవు. మాఘ, ఫాల్గునంబులును, చైత్ర, వైశాఖంబులును జ్యేష్ఠాషాఢంబు లును, శిశిరవసంత గ్రీష్మఋతువులు మూఁడు నుత్తరాయణంబు. శ్రావణ భాద్రపదంబులును ఆశ్వీజ, కార్తికంబులును మార్గశీర్ష పౌష్యంబులును ననువర్షాశరద్ధేమంత ఋతువులు మూఁడును దక్షిణాయనంబనంబరఁగు. 127

చ॥ నరనుతచక్రవాళగిరి నాలుగు దిక్కుల లోకపాలురుఞ్
పరమతపోధనుల్ సుగుణభాసురు లుత్తములున్నతి వ్రతుల్ ।
దురిత విదూరులుండుదురు దోహలమొప్పఁగఁ గర్దమాత్మజుల్
నిరతము లోకరక్షణమనీష నశేష జగద్ధితార్థులై ॥ 128

వ॥ వారలు సుధన్వుండును, శంఖపదుండును, హిరణ్యరోముండును, కేతుమంతుండును ననంబరఁగుదురు. ఉత్తరంబు దేవయానమార్గంబని చెప్పితింగదా; దక్షిణంబు పితృయానమార్గంబు. అందు నగ్నిహోత్రులైన ఋషులు భూతారంభకారియైన బ్రహ్మంబు చెప్పుచు సంతతతపో మర్యాదాశ్రితంబులచేతఁ బ్రతియుగంబులయందు బ్రహ్మస్థాపనంబు సేయుచుండుదురు. వారల మార్గంబుగదా దక్షిణంబు. దక్షిణమార్గ ప్రవర్తనులు చచ్చుచుంబుట్టుచు యాతాయాతంబునొంది భూతసంప్లవ పర్యంతంబు నుండుదురు. దేవయానమార్గంబైన యుత్తరాయణంబునందు, ఇంద్రియజయశీలురును, బ్రహ్మచారులును, విమలులును, సంసారదూరులును, ఊర్ధ్వరేతస్కులును, నైనయతీశ్వరులు భూతసంప్లవ పర్యంతంబును వసియించి యుండుదురు. వారికిలోభంబు లేమిని వ్యవాయ వర్జనంబున కామాదిదోష రాహిత్యంబున నమృతంబునం బొందుదురు॥ 129

గీ॥ కమలభవునిపగటి కడపలసకలభూ, తములువిలయ మొందు దానిపేరు ।
భూతసంప్లవంబు భూర్భువస్స్వర్లోక. నాశకరము బ్రాహ్మణవరముఖ్య ॥ 180

చ॥ క్రమగతిబ్రహ్మహత్యయు తురంగమ మేధముచేసినట్టి దు
ర్దమ తమపాపకర్ముండును బ్రస్ఫుట పుణ్యచరిత్రుండు న్యథా ।
ర్థ్యమునిరయంబు నాకమున నంటవసింతురు భూతసంప్లవం ।
బమరిన దాఁక నిత్తెఱంగులై చను వేదవిధాన పద్ధతుల్ ॥ 181

గీ॥ ధరణినుండి ధ్రువపదముదాఁక భూతసం, ప్లవము చెల్లును ఋషిపదముకన్న ।
ధ్రువపదమునకన్న నవలనై వెలయుశ్రీ, విష్ణుపదము ఘనవివేకధుర్య ॥ 182

సీ॥ బ్రాహ్మణవర! విష్ణుపదమతి దివ్యంబు, తతముతృతీయ పదంబు, వ్యోమ ।
మున వెలుంగుచునుండు మననశీలురు యతుల్, పుణ్యపాపంబులు పోవఁద్రోచి।
అందుఁజెందుదురు శోకామయాదులుఘన, రాగతుల్లేవుత దాశ్రితులకు ।
సచరాచరంబైన జగమంతయును దాని, యందసంప్రోతమై యమరుచుండు ॥

గీ॥ లోకసాక్షులై వెలుంగుధర్మధ్రువాదు, లునుదాని యందన నిలిచియుంద్రు ।
రనఘమైనజ్ఞానమును వివేకంబును, నందకలవు బొగడనలవి యగునె ॥ 133

మ॥ తెలివిం, దత్పదమంది, యాధ్రువుఁడు, మేధీభూతుఁడై సంతతో
జ్జ్వలతారాగ్రహ చక్రమెల్లపుడు, శేవంద్రిప్పుచుం గాంచెనా
చలమూర్ధోపరి పుష్కరాంతమున నుచ్చైర్దీప్తితో నుండుశ్రీ
లలనాధీశ పదాబ్జపూజన మహోల్లాసస్ఫురన్మూర్తియై ॥ 134

వ॥ విష్ణుపదంబున ధ్రువుండు, అతనియందు సర్వజ్యోతిస్సులు వానియందు మేఘం
బులు, వానియందు సంతతవృష్టియునుండు. ఆవృష్టివలన దేవతిర్యఙ్మనుష్య
ప్రముఖులకు పుష్టియు నాప్యాయనంబునునగు. యజనంబులయందు నాజ్యా
హుతిముఖంబునం బోషితులై దేవగణంబులు వృష్టికారణంబై సర్వభూత
స్థితికిహేతు భూతులగుదురు. ఇవ్విధంబున లోకత్రయంబునకు నాధారంబై,
యమలాత్మకంబై, తృతీయంబైన విష్ణుపదంబు వృష్టికిఁ గారణంబయ్యె
వినుము ॥ 135

మ॥ సిరులొప్పం, బ్రభవించెనందు, నమరశ్రీపీనవక్షోరుహాం
తరవిన్యస్తపటీరకుంకుమ వినోదప్రక్రమస్నాన పిం
జరతాప్రాపిత భూరివారికలితోచ్చైర్భంగ శ్రీకాంఘ్రివి
స్ఫురితాంగుష్ఠ మునంగ, గంగ భువనంబుల్ ప్రోవవిప్రోత్తమా ॥ 136

సీ॥ సకలలోకోన్నత స్థానస్థితోత్తాన, పాదిశిరంబుపైఁ బాదుకొనిమె ।
బహుతపోవిభవ విభ్రాజితమహనీయ శీలసప్తర్షుల నోలలార్చె ।

గళితసుధారసగ్రాసతుష్ట బుధశ, శాంకమండలిఁ గొనియాడఁజేసె ।
కాంచనశైల శృంగనిరూఢ సంతాన, వాటిపరంపర వాడుదీర్చె ॥

గీ॥ అచటినుండి, యసితయలక నందాభిధ, చక్షుభద్రయనెడు సంజ్ఞలమర
నాల్గుదిక్కులకు ఘనప్రభవహియించె, గంగవిమల వాస్తవంగయగుచు ॥ 137

క॥ మేరుగిరిదక్షిణమునఁగ, శారుచి, ప్రవహించు నయ్యలకనందంగా ।
ధీరమణీమణుఁడు వాం, ధారతిఁ దలఁదాల్చె వెక్కు సంవత్సరముల్ ॥ 138

చ॥ హరవరమస్తకాంచిత జటావలివెల్వడి, చంద్రమశ్శర
చ్ఛరదశరద్ద్యుతిం దెగడుచక్కని తుంగతరంగ మాలికల్।
ధరణికిఁదారహార రుచిదార్కొనదక్షివార్ధిఁ జొచ్చియు
ద్ధురసగరాత్మజాస్థి తతిదోఁచిన స్వర్గతులైరి వారలున్ ॥ 139

వ॥ ఈ గంగాజలంబుల యందు స్నాతులగు వారలకు సకలపాపప్రణాశనంబును, అపూర్వపుణ్య ప్రాప్తియునగు. తత్తోయంబుల తర్పణంబుచేసిన పితృాదులకుఁ బరమతృప్తియగు. ఆగంగయందు యజ్ఞేశ్వరుండైన పురుషోత్తము యజ్ఞం బులనారాధించి భూపాలకు లిహపరసుఖంబు లనుభవించిరి. తజ్జలస్నానాతి పూతపాపులగు యతీంద్రులు కేశవాసక్త మనస్కులై నిర్వాణంబు నొందిరి. వీనినభలషించిన జూచిన, నంటిన, నవగాహించినఁ, గీర్తించిన నిగ్గంగసకల భూతంబులం బవిత్రులంజేయు. యోజనశతంబుల నుండియైన గంగానామంబు నుడివిన జన్మత్రయార్జిత పాపంబులడంగు. ఇట్లు సకలలోకపావనియైన గంగకు నుద్భవస్థానంబైన శ్రీవిష్ణుపదంబు తృతీయపదంబుగా నెఱుంగుమనిచెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 140

ఉ॥ ఆకమలాక్షురూపము, నభోంతిము నన్వాలుగొందు శింశుమా
రాకృతితారకామయమునై, మునివల్లభ, దానితోఁకపై
నేకద, యాధ్రువుండు వసియించుట, తారకలన్గ్రహంబులన్।
గైకొని ద్రిప్పుచుండు నతిగాఢసమీరణ పాశబద్ధుఁడై ॥ 141

ఉ॥ ఆరయశింశు మారతనుఁడైన జనార్దనుమానసంబునన్
కోరిభజించు నాధ్రువునకున్సకలగ్రహతారకాళికిన్
సారసపత్రలోచనుఁడు సర్వచరాచర భూతధారి, యా
ధారముగానెఱుంగుము యథాకథనంబిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 142

క॥ ఇనుఁడెనిమిది మాసంబుల, తనకరముల, నవనిరసముతగఁ గైకొనినా ।
ల్గునెలల నొసంగునన్నం, బనువుగజీవించు ప్రాణులన్నియు దానన్॥ 143

చ॥ దినమణివాయునాడి మయతీక్ష్ణమయూఖచయంబుచే జలం
బొనరఁగ సోమునందు నిడు, నుర్విఁ బర్వజలంబు లీలగ్గై।
కొని ఘనపంక్తిపై విడుచుకూడుక, కాలమతిత్రయుక్తత౯
ఘనములు భూమిపై విడుచు, గర్జిలుచు న్స్నానవారి పూరముల్ ॥ 144

సీ॥ కమలాప్తుఁ డాకాశగంగాంబుపూరముల్, తనమయూఖములఁ గైకొనిపయోద।
తతులు సోకకయుండ ధరణిపై విడుచుత, జ్జలకణములు పయింజిలుక నరుఁడు।
దురితనిర్ముక్తుఁడై నరకముల్ జొరఁడక, దివమున కేగు భూదేవవర్య।
మేఘసంవృతి లేక మిహిరుండు గానరా, దివినుండి పడు వారి దివ్యమనెడు॥

గీ॥ స్నానమని యెఱుంగు సంయమివర యిది, పాపనాశనమ్ము భవ్యతరము।
లోకనుతము పుణ్యలోకదాయకము, పుణ్యైకలభ్యమతి రమాకరంబు ॥145

క॥ సరికృత్తిక రోహిణిమృగ, శిరమున రవి మొగులు లేక చెలఁగఁగ ధరపై
దొరఁగిన జలము దిక్కరి, కరగళితము గాఁగ జగి, మునికలుషములడఁచున్ ॥146

వ॥ మేఘసముత్సృష్టంబగు జలంబు సకలప్రాణులకు నోషధులకు జీవనకరంబగు. అయ్యోషధులచేత శాస్త్రచక్షువులైన మానవులు యజ్ఞంబు సేయుదురు. అయ్యజ్ఞంబువలన దేవతలకు నాప్యాయనంబగు. ఇట్లు యజ్ఞంబులు, వేదంబులు, వర్ణంబులు, సర్వదేవనికాయంబులు, పశ్వాదులు వృష్టిచేత నన్నసంపన్నులగుదురు. అట్టివృష్టి సూర్యునివలన నిష్పన్నయగు. అట్టి సూర్యునకు ధ్రువుండాధారభూతుండు. ధ్రువునకు శింశుమారంబాధారంబు. శింశుమారంబునకు హృదయస్థుండై, శ్రీనారాయణుండాధారంబై, సర్వభూతంబుల ధరించునని శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 147

క॥ వినునాల్గువేలమీఁదట, ననుబదయోజనముల పొడవెక్కుడువగు సూ।
ర్యునిరథము రెండుదిక్కుల, ననయము నిరవత్సరగతి హరిజశ్వనకున్ ॥ 148

వ॥ దేవర్షి, గంధర్వాప్సరో గ్రామణి సర్పరాక్షసులచేత నాదిత్యుండు సతతాధిష్ఠితుండై యుండు. అదియెట్లనిన ధాతయను దేవతయు కృతస్థలయను నప్సరయుఁ బులస్త్యుండను ఋషియు, వాసుకియను సర్పంబును, రథకృత్తను గ్రామణియు, హేతియను రక్కసుండును తుంబురుండను గంధర్వుండును, నీయేడ్వురును చైత్రమాసంబున సూర్యునిరథంబున వసియింతురు. అర్యముండను దేవతయు, పులహుండను ఋషియు, రథౌజుండను సర్పంబును, పుంజికస్థలయనునచ్చరయు, ప్రహేతియను రక్కసుండును రథనిరుండను గ్రామణియు, నారదుండను గంధర్వుండును నీయేడ్వురు వైశాఖమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. అరుణుండను దేవతయు, వసిష్ఠుండను ఋషియు, నాగాఖ్యం

బను సర్పంబును, సహజన్యయగు నచ్చరయు, హూహూయను గంధర్వుఁడును, వరుణుండను రక్కసుండును, చిత్రుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురు జ్యేష్ఠ మాసంబు సూర్యరథంబుపై వసియింతురు. మిత్రుండను దేవతయు, అత్రి యను ఋషియు, తక్షకుండను సర్పంబును, పౌరుషేయుండను రక్కసుండును, మేనకయనునచ్చరయు, హాహాయనుగంధర్వుఁడును, శతస్వరుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురు నాషాఢమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. ఇంద్రుఁడను దేవతయు, విశ్వావసుండను గంధర్వుండును, శ్రోతుండను గ్రామణియు, ఇలా పుత్రుండను రక్కసుండును, అంగిరుండను ఋషియు ప్లమోచనయను నచ్చ రయు, సర్పాఖ్యుండను నాగరాజును, నీయేడ్వురును శ్రావణమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. వివస్వంతుండను దేవతయు భృగుండను ఋషియు, అగ్రసేనుండను గ్రామణియు,అపూరణుండను గంధర్వుండును,అను ప్లమోచయను నచ్చరయు, శంఖపారుండను సర్పంబును, వ్యాఘ్రుండను రక్కసుండును, ఈయేడ్వురును భాద్రపదమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. పూషయను దేవతయు, గౌతముండను ఋషియు, ఘృతాచియను నచ్చరయు, సుషేణవ్యుండను రక్కసుండును, రుచియనుగంధర్వుండును, ధనం జయుండను సర్పంబును, పారుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురును నాశ్వయు జమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. పర్జన్యుండను దేవతయు, భరద్వాజుండను ఋషియును, విశ్వావసుండను గంధర్వుండును, ఐరావతుండను సర్పంబును, విశ్వాచి యను నచ్చరయు, సేనజిత్తను రక్కసుండును, చాపా ఖ్యుండను గ్రామణియు నీయేడ్వురును గార్తికమాసంబందు సూర్యునిరథంబు పై వసియింతురు.అంశుండను దేవతయు,కాశ్యపుండను ఋషియు,తార్క్ష్యుండను గ్రామణియు, మహాధర్మండను గంధర్వుండును, ఊర్వశియను నచ్చరయు, చిత్ర సేనుండను రక్కసుండును, విద్యుత్తను సర్పంబును, మార్గశీర్షమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. త్వష్టయను దేవతయు, క్రతుండను ఋషియు పూర్ణాయువను గ్రామణియు, స్ఫూర్జకుండను రక్కసుండును, కర్కోటకుండను సర్పంబును, అరిష్టనేమి యను గంధర్వుండును, పూర్వచిత్తియను నచ్చరయు పుష్యమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. త్వష్ట యను దేవతయు, జమదగ్నియను ఋషియు, కంబళుండను సర్పంబును, తిలోత్తమయను నచ్చ రయు, ప్రపితుండను రక్కసుండును, ఋతజిత్తను గ్రామణియు, ధృతియను నచ్చరయు మాఘమాసంబున సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. విష్ణుండను దేవతయు, విశ్వామిత్రుండను ఋషియు, అశ్వతరంబను సర్పంబును రంభ యను నచ్చరయు, యజ్ఞవేతుండను రక్కసుండును, సూర్యవర్చుండను గంధ ర్వుండును, సత్యజిత్తను గ్రామణియు, నీయేడ్వురు ఫాల్గుణమాసంబున

సూర్యునిరథంబుపై వసియింతురు. వీరలు లోకప్రకాశనార్థంబు క్రమంబున
ద్వాదశమాసాధికారులై విష్ణుశక్త్యుపబృంహితులై వసింతురు. అందుమునులు
నుతించుచు, గంధర్వులు పాడుచు, అచ్చరలాడుచు, రక్కసులనువర్తించుచు
పన్నగంబులువహించుచు, గ్రామణులు పగ్గంబులు పట్టుచు వసియింతురు.
వాలఖిల్యులు పరివేష్టించి యుపాసింతురు. ఈ యేడు తెఱంగులవారును రవి
మండలంబునందు నిలిచి, హిమోష్ణవారివృష్టులకుం, దనుతమ సమయంబున
హేతువులగుదురని చెప్పిన శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 149

సీ॥ ధీరేంద్ర యీ యేడు తెఱంగులవారును, సరసిజోదర దివ్యశక్తిబృంహి |
తాత్ములై యాదిత్యు నరదంబుపై నుండి, [1]శీతలోష్ణాంబు వృష్టిముఖకార్య |
కారులౌదురని వక్కాణించితిరి భానుం, డీశీతవాతాంబు వృష్టులకును |
హేతుభూతుం డని యెఱింగించితిరి, మాను పిదప నియమముదోఁచె నెఱుఁగఁ జెప్పుఁడ॥

గీ॥ ఆదియుఁగాక భానుఁ డస్తమితుఁ డయ్యె, నుదితుఁ డయ్యె ననుచు నుర్విజనము |
లెదురు చూడనేల యీపనులీశ్వరులు, తీర్చిరని వినిఁ దెలుపవయ్య ॥ 150

వ॥ అనియడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 151

క॥ వినుమొంద ఉన్నఁగానీ, దినకరుఁ డేముఖ్యుఁ డతని తేజంబున నే |
కొనగూడు నన్నిపనులును, జనవినుతము లగుచు నెపుడు జగములయందున్ ॥ 152

ఉ॥ భూమినురేంద్ర యిజ్జగముఁ బ్రోచుటకై విలసించు ఋగ్యజు
స్సామసమాఖ్య శ్రీవిభుని శక్తి యఘౌఘము ద్రుంచు జాడ్యను
ద్దామమహావిభూతి న తామనపాపుని [illegible]
వ్యాహృతి వృష్టి,వాత, హిమ కాలవికృత్యములు తీర్చుచుండునన్ ॥ 153

క॥ రేపుల ఋక్సమూహంబును, మాపుల సామప్రపంచము, మధ్యాహ్నములన్ |
దీపితయజుస్సమితులును మహాపటిమ బ్రోచుచుండు సంబుజబంధున్ ॥ 154

వ॥ సర్గాదియందు శ్రీమన్నారాయణుండు, సృష్ట్యర్థంబు రజోగుణం బవలంబించి,
ఋగ్వేదమయుండైన చతుర్ముఖుం డయ్యె. స్థిత్యర్థంబు సత్వగుణంబవలం
బించి,యజుర్మూర్తియైన విష్ణుం డయ్యె.సంహారార్థంబు తమోగుణం బవలంబించి
సామస్వరూపియైన రుద్రుండయ్యె. కావున సామస్వరంబ శుచియయ్యె. ఏవం
విధ మహిమగల విష్ణుశక్తి సత్వగుణస్థుండైన సూర్యు నధిష్ఠించి యుండి
వెలుంగం జేయు ॥ 155

చ॥ సమధికవిష్ణుశక్తి పరిసర్పితుఁడై సవితృండు ఘోరసం
తమసము బాఱఁద్రోలి, భువనంబులు బ్రోచుచునుండుఁగాని ని

1. శీతాంభోష్ణవృష్టి.

త్యము నుదయంబు, న స్తమయమందుటలేదు త్రయీమయాత్ముఁడ
ర్యముఁడు త్రిమూర్తిరూపుఁడు సురస్తుతిపాత్రము సుమ్మునువ్రతా ॥ 156

చ॥ సుముఖత శుక్లపక్షమున సోముఁడు భాస్కరుభాస్వను ప్రవే
శమహిమ వృద్ధిచేఁబొలిచి శ్యామలపక్షమునన్ గళల్ యథా
క్రమమున దేవతా పితృపరంపరకిచ్చుఁ గళాసుధాశన
ప్రముదితులై సుఖంతురు శుభస్థితివారును ధీరపుంగవా ॥ 157

వ॥ దేవతలకుఁబక్షతృప్తియు, పితృగణములకు మాసతృప్తియు, మర్త్యులకు నిత్యతృప్తి
యుం జేయుచునర్కుండు ప్రవర్తించు ॥ 158

సీ॥ మూడుచక్రములు సోమునిరథంబునకును, కుందాభములు పదిఘోటకములు।
కుడికడనెడమ దిక్కునఁగట్టినత్తురంగములు లాగఁరథంబు వేగముననడుగుచుఁ।
దనకునాధార ముత్తానపాదసుతుండుగా దినమొక్కబుక్షమున నుండి।
చరియించునవసుధాకిరణుండుసురకోటికిఁ గళలు ద్వావిన రెండు కళలుచిక్కు ॥ [౯॥

గీ॥సలిలములుచొచ్చివీరుదుచ్ఛ్రయముచొచ్చి యర్కమండలిఁజొచ్చు నయ్యర్కకిర
ణమొక్కటియైతన్నుఁగ్రమవృద్ధినొంగఁజేయ,గగనవీధియథాపూర్వగతిఁ జరించు॥

వ॥ చంద్రుండు జలవీరుత్సూర్య మండలంబులు చొచ్చిన కాలం బమావాస్యయనం
బరఁగు. అందును వీరుత్తులు ఛేదించిన నొక్క యాకైనంగోసిన బ్రహ్మహత్యా
ఫలంబు నొందుదురు. సౌమ్యులును బర్హిషదులును, అగ్నిష్వాత్తులును, అనఁ
బితరులు మూఁడు తెఱంగులవారలు. వీరల మావాస్యనాఁడ పరాహ్ణకాలం
బున సూర్యగతుండగు సోమునికళాద్వయంబును పానంబుసేయుదురు. అది
స్వధామృతం బనంబరఁగు. అందువలనఁ బరమనిర్వృతింబొంది, మాసతృప్తు
లగుదురు. ఇట్లు దేవపితృగణంబులం దృప్తులంజేసి యమృతమయంబు లైన
శీతలపరమాణువులచే [1] వీరుదోషధులు నిష్పాదించి వానివలనను బ్రకాశాహ్లా
దంబులవలనను మనుష్యపశు కీటంబుల నాప్యాయనంబు నొందించుచు
హిమాంశుండు కీర్తితుండగుచు నుండు ॥ 160

గీ॥ అవనిదేవ పిశంగవర్ణాష్టతురగ, వాహ్యామై, సర్వసన్నాహవంతమై ప్ర।
శస్తిగాంచినరథముపైఁజంద్రసుతుఁడు,బుధుఁడు వెలుగొందులోకసంపూజ్యుఁడగుచు॥

క॥ సవరూథం బనుకర్ష, స్తనసీయంబష్టభూమి జ తురగవాహ్యం
బవలోకనీయమునునగు, ప్రవిమల రథమెక్కు రవి తిరంబగుకణఁక ॥ 162

గీ॥ అరుణసంభవపద్మ రాగారుణాష్ట, తురగ సంవాహ్య కనకబంధుర రథంబు।
తెలివిడళుకొత్తనెక్కు దేదీప్యమాన, మణివరోద్భాసితగళుండు మంగళుండు॥

1. వివిధదోషాదులు.

చ॥ ధవళహయంబులెన్మిది యుదగ్రతఁగట్టినపైఁడితేరిపై
దివిజపురోహితుండు సముదీర్ణతతోడ వసించియేటియే।
టివరుసనొక్కటొక్కటిగ దివినిరాసులు త్రొక్కుచుండుఁ బ్రా
భవమున భూజనంబులకుఁ బ్రస్ఫుటశోభనముల్ ఘటించుచున్ ॥ 164

గీ॥ శబలవర్ణంబు లాకాశసంభవములు, నైనయెనిమిదిగుఱ్ఱంబులానియున్న।
స్యందనంబందముగనెక్కి మందమంద, గమనమునసూర్యసుతుఁడేగు గగనవీధి॥

క॥ ఎనిమిదినల్లనిగుఱ్ఱము, లనువుగవహియించు ధూసరాభరథము వెం।
వెనయుంగనెక్కి రాహువు, దినదినమునునభ్రవీధిఁదిరుగుచునుండున్ ॥ 166

క॥ ధూమలరుచి లాశ్వ,ర్ణామితవేగంబులైన నశ్వాష్టకము।
ద్దామగతిఁబూన్చునరదము, పై మెలఁగున్ గేతువభ్రపదమున నెపుడున్ ॥ 167

వ॥ ఇది నవగ్రహంబులరథంబుల తెఱంగు ॥ 168

క॥ రవిఁబట్టివిడుచుఁబదపడి, ధవళకరునిఁబట్టి విడుచుఁ దత్తత్పర్వ।
ప్రసరసమయముల రాహువు, దివినవిరతవక్రగమన దీపితుఁడగుచున్ ॥ 169

వ॥ ఈ నక్షత్రగ్రహతారలు, రాసులు నన్నియు ధ్రువునియందు వాతరశ్మి బద్ధం
బులై ధ్రువునిం ద్రిప్పుచు తామునుం దిరుగుచుండు. ఈ ధ్రువాదులకు
నాధారంబు శింశుమారంబని యెఱుంగుము. ఈ శింశుమారదర్శనంబు చేసి
పాపంబులంబాసి యాయుష్మంతులగుదురు ॥ 170

క॥ వనజాతపత్రనేత్రుఁడు, మునిపుంగవ శింశుమారమూర్తి ధరుండై।
వినువీధిఁదిరుగునెప్పుడు, వినుము తదీయప్రభావవిశ్రుతమహిమల్ ॥ 171

వ॥ ఆశింశుమారంబునకు నుత్తరహనువున నుత్తాన పాదుండును, అధరంబున
యజ్ఞంబును, మూర్ధంబున ధర్మంబును, హృదయంబున నారాయణుండును,
పూర్వపాదంబుల నశ్వినులును, పశ్చిమ పాదంబుల వరుణార్యములును,
శిశ్నంబున సంవత్సరంబును, అపానంబున మిత్రుండును, పుచ్ఛంబున నగ్ని
మహేంద్ర కశ్యపధ్రువులును, నుండుదురు. పుచ్ఛాశ్రయంబైన యీనక్షత్ర
చతుష్టయంబును నస్తమయంబునొందదు. ఇది సమస్తజ్యోతిస్సన్నివేశంబు ॥

॥ భువనములు జ్యోతిరుచ్చయంబులువనంబు, లద్రులు దిశల్ నదీసముద్రాదికములు।
అస్తినాస్తిపదార్థవేద్యములు, నంబు,జాతనేత్రుండునుమ్మువిఖ్యాతచరిత ॥ 173

॥ అశేష జగన్మూర్తియైన భగవంతుండు జ్ఞానస్వరూపుండుగాని వస్తుభూతుం
డుకాఁడు. కావున జగంబంతయు జ్ఞానస్వరూపంబు ॥ 174

క॥ వినుభూమియనఁగమ్ముత్తిక; యనఁగఘటంబనఁగపా లమన చూర్ణమన।
న్వినుత పరమాణువనఁగా, నొనరినయది భూమిగా దెయూహింపంగన్॥ 175

వ॥ అట్లు సచరాచరంబైన జగంబంతయు, జ్ఞానస్వరూపుండైన భగవంతుండు. విశుద్ధంబు, విమలంబును, విశోకంబును, నిరస్తసంగమంబును, ఏకంబును నగు జ్ఞానంబు, పరముండును పరేశుండునునగు వాసుదేవుండు. అతనికన్న నన్యంబు లేదు. ఇది సకల భువనాశ్రితంబగు వాసుదేవాఖ్య జ్ఞానంబు నీకు నెఱింగించితి. 176

క॥ సవనపశుపావకర్త్విక్, జీవహము స్వర్గఫలసామగీతి స్వర భో।
గవిభూతి గతులు భూదే, వవరా! విష్ణుండనుమ్ము వర్ణింపంగన్॥ 177

క॥ అనిచెప్పిన మైత్రేయుం, డనుమోదరసార్ద్రహృదయుఁడై యిట్లను నో।
మునివరసర్వము దెలిపితి, రనుకంపముతోడ నాకు నధికప్రతిభన్॥ 178

జడభరతోపాఖ్యానము.

క॥ సుమహిత సాలగ్రామా, శ్రమమున భరతుండు తపము సమ్యగ్భంగిన్।
కమలాక్షుఁగూర్చి చేయుచు, విమలత్వము లేక యెట్లు విస్మృతినొందెన్॥ 179

చ॥ పలుదెసలిచ్చు సంగములఁబాసి వివిక్తతపోవనంబులన్
నలినదళాక్షు చింతన మనంబునఁ జేర్చి భజించుచున్నయ।
య్యలఘునకాయవస్థయఁట యన్యులు దుర్విషయోగ్ర సత్వని
స్తులవలమాన సంసరణ దుస్తరవార్ధిఁదరింప నేర్తురే॥ 180

క॥ భరతమహీపతి పావన, చరితంబెఱిఁగింపుమయ్య చయ్యననాకున్।
హరిచరణాసక్తుల సచ్చరితంబఘహరముగాదె సంయమితిలకా॥ 181

వ॥ అని యడిగిన మైత్రేయునకు శ్రీపరాశరుండిట్లనియె॥ 182

క॥ భరతుఁడు హరిపదపూజా, నిరతుండంతన్సపత్న నిర్హరణకళా।
విరతుఁడు, ధర్మారంభా, భిరతుఁడు రాజ్యంబుచేసె పృథుదోశ్శక్తిన్॥ 183

మ॥ సుతవిన్యస్తమహీభరుండగుచునా క్షోణీతలాధీశుఁడూ
ర్జితనిర్వాణపదంబు చేరుటకునై శ్రీకాంతకాంతాంఘ్రిలో।
లతరస్వాంతనిరంతరత్వమున సాలగ్రామ తీర్థంబునన్
జితకామాద్యరివర్గుఁడై తపముచేసెన్ శాంతచిత్తంబునన్॥ 184

సీ॥ యజ్ఞేశ సర్వభూతాత్మ భూతాత్మక, యచ్యుతపుండరీకాయతాక్ష
గోవింద సముదరక్షోమానశాసన, మాధవ సకలసంభావనీయ

శ్రీమదనంతపక్షికులేంద్రవాహన, కేశవ నిజజనక్లేశహరణ
కృష్ణ దురాసదాక్షీణతేజోదీప్త, విష్ణుదేవ సమస్తవేదవేద్య ॥

గీ॥ అప్రమేయ వ్యాప్తి కేశయనుచు నెపుడు, పలుకుఁగాని యొకప్పుడుకలలనైన।
నన్యభాషణములు వల్కఁడఖిలసుగుణ, రాశి కీర్తి విభాసి యారాచతపసి 185

క॥ అగణితమతి న తఁడన్యము, లగుకర్మములాచరింపఁ డాదరలీలన్
భగవత్పూజానిహితము, లగుకర్మము లాచరించు నహరహముతగన్ ॥ 186

క॥ ఒకనాఁడభిషేకార్థం, బకుటిలుఁడా రాచతపసి యతిశుద్ధజలా।
ధికయగు మహానదికిని, త్వనకమతిచనిచేసెఁ బెంపుతోనిత్య విధుల్ ॥ 187

క॥ అంతర్జలమున లక్ష్మీ, కాంతుపదాంభోజ యుగ్మకము తలఁచుచుని।
శ్చింతనతఁడుండె విమల, స్వాంతంబున మంత్రరాజజప తత్పరుఁడై ॥ 188

చ॥ అటకుఁబిపాసచే నొగిలి యప్పుడు గర్భిణియైన లేడియొ
క్కటిచనుదెంచి ప్రాంశుతటగాధ దురాసదమార్గయైనత।
త్తటినికినల్లడిగ్గి సముదంచిత లీలఁదకీయవారియు
త్కటగతిఁద్రాగుచుండఁగ, నుదగ్రమహోగ్రతరత్వరార్భటిన్ ॥ 189

క॥ మృగపతిగర్జించిన భీ,తగతిన్ గడుపవియ, నగిసిఖరిణీస్థలిఁద। 190
న్మృగిపడివసిమృతి నొందెను, మృగశాబమునీటి దండ మెదలుచుఁ బడియెన్ ॥

గీ॥ రాజితదయాంబురాశి యారాచతపసి, దానినప్పుడ యాశ్రమస్థలికిఁదెచ్చి।
పెనిచెనదియును దినదినంబునకువృద్ధిఁ, బొందలెసితపక్షశశిరేఖ పోలుపుగలిగి ॥

సీ॥ నటనగా నుటజాంగణమున గంతులువేయు, మురియుచు, నవకుశముష్టి మేయు।
కండూతివొ ఖురాగ్రముల సంగముగోకుఁ, బెఱమృగంబులఁ జూచి బెదరిపఱచు।
తరుణరసాలపోతముల ప్రక్కలురాయు, పలుమారు కుంజగర్భములదూఱు।
దూరంబుగానటవీరాజిపడిపోవు, వేవేగమగుడి యావిర్భవించు ॥

గీ॥ కెలనతననీడఁ గన్గొని కేళ్లుదాఁటు, నేలమూర్కొని పలుమారు నింగిచూచు।
నలసిశయనించిరోమంధమాచరించుఁ, దరుణమృగశాబమారాచతపసియెదుట॥

క॥ సుతులపయి సతులపైధన, వితతులపైఁ బ్రేమవిడిచి విపినమునఁదపో।
వ్రతనియతినున్ననృపముని, యతిమమతవహించెమిగులనామృగముపయిన్ ॥

వ॥ ఒక్కొక్కనాడమ్మృగంబు వనంబునకుం బోయిరాకతడసిన ॥ 194

చ॥ ప్రమదముగూర్చునాదు మృగరత్నముకానకుఁ బోయిరాదువ్యా
ఘ్రముకబళించెనో వృకపరంపర లంపటపెట్టెనోమృగం।

ద్రముతినెనో నిజంబుగ వినాశమునొందినచండవైనఁ బ్రా
ణములిఁక నామెయున్నిలుచునా క్షణమాత్రము చిత్రవైఖరిన్ ॥ 195

వ॥ అని తలపోయుచుండు ॥ 196

గీ॥ స్నానతర్పణసంధ్యా ప్రధానవిధులు, మానసీయహరి ధ్యానమంత్రవిధులు।
పావనాగమసత్కథా పారవిధులు, హరిణలాలనమునఁ బోలవయ్యెమునికి॥ 197

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠుఁడతండు సర్వనియమంబుల్మాని యెల్లప్పుడున్
హరిణాసక్తమనస్కుఁడై తిరిగె, వన్యాహారమర్యాదలన్ ।
"హరిణాసక్తమభూదహో నృపమనోవ్యా పారిమేతత్సదు
ష్కరమర్థా" యని ధీరకోటిపరువాచావైభవశ్రీఁ గీర్తింపగన్ ॥ 198

క॥ అనవరతహరిణలాలన, ననుపమితసమాధి భంగమయ్యెనతనిక ।
ల్లననంతఁ గొంతకాలము, చనఁ జనఁ బ్రాణప్రయాణ సమయంబైనన్ ॥ 199

ఉ॥ కన్నుల నశ్రుపూరములుగారఁ గుమారికకేలనేణమ
య్యున్నత కీర్తిపై వదనమెయ్యనఁ జేర్చి భృశార్తినుండె నం ।
పన్నమమత్వయుక్తిఁ బలుమారును దన్మృగరూపభావనా
సన్నమనస్కుఁడై విడిచెఁ గాయమున్యాయముగా మహీశుఁడున్ ॥ 200

క॥ నిరతహరిణైక భావన, నరిగాలకతాపసుఁడుపునర్జన్మంబౌ।
హరిణకులమునన నియెన్, నరజంబూషండ భవ్యవసుమతిమందున్ ॥ 201

వ॥ ఇవ్విధంబున నప్పురుషప్రకాండుండు జంబూషండ భూమండలంబున హరిణంబై
జనియించి జాతిస్మరత్వంబుకలిగి యనూనజ్ఞానోదయంబున శుష్కపర్ణతృణ
మాత్రంబున శరీరయాత్ర నడుపుచుఁ దొల్లిటి సాలగ్రామాశ్రమమునకు వచ్చి
యచ్చోటను గొంతకాలంబునకు హరిణశరీరంబువిడిచి ॥ 202

ఉ॥ అంబుజగర్భవంశ్య ! వినుమప్పటికిన్ శుచియైన యోగివం
శంబునవిప్రుఁడై యతఁడుజన్మమునొంది లసన్నవేకవ ।
కంబునవేదశాస్త్రములు గాఢమతిన్వారి నభ్యసించి పీ
తాంబరదివ్యపాద జలజాశ్రితి మానసచింతనుండై ॥ 203

గీ॥ గుప్తమహాదాత్ముఁడా యోగికుల విభుండు,జడునికై నడి నున్నత్తు చందమునను।
బాలురీతిఁబిశాచంబు భంగినుండు, నొరులకెరికఁ దనచెయ్యెమెఱుఁగనీక ॥ 204

సీ॥ నిరుపమసంస్కార వరమలీమసదేహు, ననుకలారచితబోధ నవగాహు।
శతరంధ్రిమలిన వస్త్రప్రావృతకటీరు, వికటజటీభూత చికురవారు ।

కదళినపరమాన్నకబలతుల్యోత్సాహు, పరిభూతఘోరాంతరరిసమూహు
సదృశీభవత్తిరస్కారపురస్కారు, దూరతోపాస్తసంసారభారు ॥

గీ॥ ధీరు,కహనాజడీభూయవారు, నిత్య,విష్ణుచింతన కార్యునావిప్రవర్యుఁ ।
గాంచిజడమతియంచులోకింబుమిగులఁ, బరిహసించుమహత్త్వమేర్పఱుపలేక॥

క॥ జనకుఁడుపరలోకముచెం, దినభ్రాతృపితృవ్యులఁడరి దినదినమునునో ।
ప్పనిపనులుపనుప, నతఁడును, జనపనకయొనర్చు మూఢజడుని తెఱఁగునన్॥ 206

క॥ పిలిచినఁబలుకఁడు, పలికినఁ, బలుబూతులుపలుకుఁ దినదుపజ్జకునరుఁడే ।
యలవునను జోరికియుండకె, మెలఁగునతఁడుగూఢ గతిసమృద్ధిదలిర్పన్ ॥ 207

గీ॥ పిలిచికడుపుకూడుపెట్టి చెప్పినపను, లేమినైనఁ జేయునేమిచెప్ప ।
నమ్మహానుభావుఁ డుండఁజీపనులకు, నిరతిమును మహోపకరణమయ్యె ॥ 208

వ॥ ఇట్లు తనయోగసిద్ధికి సమ్మర్దంబు గాకుండలోకవ్యవహారంబులుమాని నిరంతర
యోగానుభవపరుండగుచు నుండంగొంత కాలంబుచనిన ॥ 209

సీ॥ క్షుత్త్రయం బేరిటి సౌవీరపతిదుఃఖ, కారణంబైన సంసారసుఖము ।
పైరోసికపిలునిచే రహస్యజ్ఞాన, సారమెఱుంగఁగాఁ గోరియప్పు ।
డిక్షుమతీతటికేగు చోఁబల్లకి, పట్టఁగవెట్టికిఁ బట్టినట్టి ।
నరులతోఁగూడఁ బూర్ణజ్ఞాననిధియైన, యవ్విప్రవరుఁదెచ్చి యానదండ ॥

గీ॥ మంసమునకెత్తఁ గర్మశేషానుభవము, గావలెనటంచు వాహకగణమునడుమ।
నిర్వికారత్వమున మోచె నిరభిమాన,మానసీయాత్ముఁడతఁడు బ్రాహ్మణవరేణ్య॥

మ॥ ధరణీదేవుఁడుమూఁపు మీఁదశిబికాదండంబు విజ్ఞానని
ర్భరుఁడై తాల్చి యుగప్రమాణమహిమాత్ర ప్రేక్షణుండై పోటయు।
ద్ధురతన్నల్లనపోవ వాహకజనుల్ తోడ్తోమహావేగులై
పరిపాటింబరువెత్తనత్తఱిని నిర్బంధస్థితింబొందుచున్ ॥ 211

క॥ వాహకులఁజూచినరపతి, యోహో యీవిషమగమన ముదుగుఁ డనినన్ ।
సాహసముమాదిగాదు డుఁ,శీవాఁడితని చేష్టయనిన నించుక నగుచున్ ॥ 212

మ॥ ధరణీదేవునిఁజూచి వేసరితివో? దవ్వేగితో? మోచునే
ర్పరయంబాలదొ నీకు? బీవరుఁడవేలా చేసెదాలస్యమో ।
కరణిస్నీవన నానృపాలకుని జక్కంజూచి భూదేవతా
వరుఁడల్లన్నగి యిట్లుపల్కువిశద వ్యాపారమేపారఁగన్ ॥ 213

చ॥ బలిసినవాఁడఁగాను, వినుపల్లకిమోచినవాఁడఁగాను,నా
కలవునులేదు నీవరయకాడినమాట సహించినాఁడనే

నలుగనటన్న రాజనియెనల్లదె పల్లకిదండెమూఁపుపై
బలుపిదెమేననీకిపుడు భారముమోచిన శ్రాంతిపుట్టునే ॥ 214

వ॥ అనిన బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె ॥ 215

గీ॥ భూపవరయిప్పుడీ వేమిపోలఁగంటి, యదియొకింగించు పిదపఁజెప్పెదవుగాని ।
బలవదబలవిచారనిష్పాదితార్థ, మంతియును సూక్ష్మబుద్ధిచే నాకలించి ॥ 216

ఉ॥ పల్లకిమోచినాఁడవిదె పాయదుమూఁపున దండెయంచు నీ
వెల్లరుఁ వీనులన్విననఁగ నిప్పుడు పల్కితరంతయున్మహీ।
వల్లభ కల్లనుమున్న వినువారుభ జనించినయేని, చెప్పెద
దెల్లముగాఁగ నీదగుమనీషబొందుగఁ జేయుమేర్పడ ॥ 217

సీ॥ వసుధపై పాదములున్నవానిపై జంఘలువానిపై నూరులువానిపైని ।
కడుపందుమీఁదవక్షము దానిపైబాహులామీఁద స్కంధంబుల మరియుండు।
స్కంధాశ్రితముశిబికాదండ మిట్లాట ప్రకటింపనాకు భారంబుకలదె।
శిబికపైత్వదుపలక్షిత శరీరమునిల్చె నిన్నునునన్నును నున్న దాని ॥

గీ॥భూతములుమోచునంతియె భూమిపాల,యవియునడుచుగుణప్రవాహమునఁదగిలి।
గుణములును కర్మనశ్యతఁ గూరుఁగన్న,సమితియు నవిద్యఁగలుగునిజంబునుమ్ము॥

వ॥ ఆత్మ శుద్ధుం,డ క్షరుండు, శాంతుండు, ప్రకృతికంటెఁబరుండు, వృద్ధిక్షయ
రహితుండు, అఖిలజంతువులయందు నొక్కరుండై యుండుటంజేసి॥ 219

క॥ బలుపును దరుగును నెఱుఁగక, నిలకాలము నొక్కతీరుగా నుండంగా ।
బలిసితివనియును నన్నుం, బలికితివది యేమియుక్తిఁ బలికితి చెపుమా ॥ 220

వ॥ భూమిపాదజంఘాదులకు నాకు శిబికాభారంబునమంబ శిబికాభారంబు
భూతంబులు వహించుంగాని జంతువులుకావు శిబికయు భూతసంగ్రహంబు,
అదియుమమత్వానబృంహితంబై భ్రాంతిఁగొలుపునని పలికి యమ్మహాను
భావుండూరకుండెను॥ 221

క॥ నరపతియును శిబికయతి, త్వరితగతిం డిగ్గనురికి తచ్ఛ్రీపాదాం
బురుహములకెరఁగి నిటలాం,తరమున నంజలిఘటించి సప్రశ్రితిఁబలికెన్ ॥ 222

క॥ విడువిడుఁడు శిబిక నేమీ, యొడతప్పారించినాఁడ నెఱుఁగక నిన్నున్ ।
గడలేనికరుణ, తో నిప్పుడుగావఁగ వలయుభువనపూజితచరితా ॥ 223

క॥ నీవెవ్వరేమిటికిఁగా, నీవిధమునునుండవలసె నేమిపనికిఁగా ।
రావలసెనిటకుఁజెప్పుము, కోవిదనుతయనిన విభునకున్మనిపలికెన్ ॥ 224

క॥ నే నిట్టివాఁడ ననిభూ, మీనాయక చెప్పఁదరమె మీరను శబ్దం ।
బే ననుచు నాత్మఁ బలుకుట, నైమె నెగడుంగాదె యనుచు నమ్ముని పలికెన్ ॥ 225

గీ॥ అవనినాథ యనాత్మయం దాత్మబుద్ధి, నాచరించి యనాత్మోక్తమైన శబ్ద ।
మాత్మభవమంచుఁ బల్కుదురహాహా నిజము, తెలియ నాత్మకు శబ్దంబు గలదె చెపుమ॥

క॥ నాలుక దంతోష్ఠంబులు, తాలువులును నిఖిలశబ్దతతిఁ బుట్టింపన్ ।
జాలిన హేతువు లిట్టి, కీలెఱుఁగరు శబ్దమాత్మకృతమే తలఁపన్ ॥ 227

గీ॥ ఇన్నియును శబ్దజననైక హేతువులుగ, నొక్క వాక్కె యనుచు బల్కునో నృపాల ।
యెన్నివిధములనైన నరిల్లించిచూడ, బలిసితీవను మాటలు పలుకఁ జనదు॥ 228

క॥ తలయును చేతులు మొదలుగఁ, గల యంగ ప్రతతి తనకుఁ గలుగు శరీరం ।
బలయాత్మకన్న వేఱని, తలఁచిన నే వేఁ బిలువఁ దగు నయ్యాత్మన్ ॥ 229

గీ॥ పరుఁడు నాకన్న నొకఁడున్న భంగినైన, నితఁడొకఁడు నే నొకండను మతము కలుగు
భూతతతులందు నొక్కండె పురుషుఁ డుండు, కాన నీ వెవ్వఁడనఁ జెప్పఁగా వశంబె ॥

క॥ నీపల్లకి యిది నీవున్, భూపతి వే మెల్ల మోచు పురుషుల మిదనీ ।
ప్రాపుగల లోకమని యో, భూపాలక తలఁచు టెల్ల పోలదు సుమ్మీ ॥ 231

గీ॥ ధరణివర వృక్షమునఁ గల్గి దారు వందు, శిబిక యనఁగ నైె శిల్పవై చిత్రి చేత ।
నరగ దీనికి వృక్ష సంజ్ఞయును దారు, సంజ్ఞయును నింతిలో నెందుచని యోఁ జెపుమ॥

క॥ నినువృక్షసమారూఢుం, డని కాని, దారు సమారూఢుఁడని కానీ, యో ।
జనమనదు శిబికయనఁగా, డన నేటికి దారుసంగ్రహము కాదే మా ॥ 233

క॥ వినుఛత్రశలాకాదుల, వినయము భేదంబు సిద్ధమైన నెచటికిన్ ।
జనెఛత్ర మనెడు న్యాయము, చనునా నీయందు బుద్ధి చక్కఁగ నిసన ॥ 234

ఉ॥ పురుషుడు కాంత గోవ్రజము భోగి విహంగమ ఘోటకంబు కుం
జరమనుసంజ్ఞ లెల్లను రనాజసవల్లభ కర్త హేతువులో, ।
కరచితసంజ్ఞ లెన్ని కొనఁగా నురమర్త్య పశుద్రుమాదు లె
ల్లరసిన నాత్మగాంచు వపురాశ్రితసంజ్ఞలు కర్తకృత్యముల్ ॥ 235

గీ॥ అధిపరాజని భటుఁడని యన్యమైన, వస్తు వనియంట తెలియని వార్తనువ్వె ।
నునిశిత ప్రజ్ఞ నరసి చూచిన నివన్ని, నాటకంబులు సంకల్పనామయములు ॥236

జనకుండవు తనయుకునం, దినుఁడవు తంద్రికి సపత్ను నకురిపుఁడవు, మ ।
న్ననపత్నికిఁ బతి విట్లగు, నినునెవ్వరనంగవలయు నృపవర చెపుమా ॥ 237

గీ॥ శిరమునీవు, నీదిశిరము, యయ్యుదరంబు, నీవు, యుదరమెన్న నీదియొక్క।
అంఘ్రిబాహుముఖ్యమగునంగకములీవు,అదియెనీదియోమ, హస్తచెవుమ॥

క॥ తలఁపసమస్తావయవం, బులకున్వేత్తైననీవు భూపాలకయే।
యలవుననేననిచెప్పం, గలవాఁడవు నిపుణబుద్ధిఁ గనుమా తెలియన్॥ 239

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ దత్వస్థితిఁ బ్రర్తింప నేనిట్టివాఁడనని యెట్లుచెప్ప నేర్తునని యాబ్రాహ్మణుండువలికిన పరమార్థసమన్వితంబులగు పలుకులువిని పులకించి యా భూపాల తిలకుం డిట్లనియె॥ 240

సీ॥ శిబికనేమోవను శిబికినాపై లేదు, నాకన్న దేహమన్యంబు శిబికి,
దేహంబుమోచెనింతియ, భూతములకెల్ల, కర్తృచోదితప్రవృత్తికిలిగియుండు।
కర్తవశ్యత గుణగ్రామంబు నిరుగనే, పనిలేదునాకని పలికితివ్వు
డిదయెల్ల వినినాఁదుమది విహ్వలించెనో, పరమార్థతత్వజ్ఞభవమునోసి॥

గీ॥ కపిలమునిఁజేరి పరమార్థకలనఁ దెలుతు,ననుచుఁజనుచోటఁ దెరువునవినుతతత్వ
బోధనిధినిన్నుఁ గంటినాపుణ్యమహిమ, కలిమి నిరుపేదపెన్నిధిఁ గన్నయట్లు॥

వ॥ సర్వభూతేశ్వరుండైన విష్ణుండు జగత్ప్రత్యక్షార్థంబు కపిలుండై యవతరించె. అమ్మహానుభావుండ నన్ను రక్షించుటకు నీరూపంబునఁ బ్రత్యక్షంబగుట సిద్ధంబు. నాకునెయ్యది పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు దానినెఱింగించి రక్షింపు మని ప్రణతుండైన సౌవీరపతింజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె॥ 242

క॥ ఇలలోఁ బరమార్థార్థం, బులు శ్రేయసులెన్నియైన భూవరకలవం।
దులకోలఁది యెన్నిచూచినఁ,బలుకులు నెయ్యేలయావియుఁ బరమార్థములే॥243

గీ॥ ధరతనయరాజ్యలాభంబు తలఁచి సరుఁడు, దేవతారాధనముచేసి కీనిఁగాంచు।
ధరణినాయక మనసునఁ దలఁచిచూడ,నదియుఁ బరమార్థమైన శ్రేయంబుగాదె॥

చ॥ తలపఁగ స్వర్గలోకఫలదాయక మాక్రతుకర్మమెంచఁగాఁ,
గలిగిన శ్రేయమాఁగివ, యకంపితయోగ సమాధినాత్మునిం।
గలయఁగఁజేర్చు శ్రేయమది గాదొకొ భూపలలామ పెక్కువా,
క్కుల పనియేమి శ్రేయములకున్ మితిలేదు తలంచిచూచినన్॥ 245

వ॥ పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు సంక్షేపరూపంబునం జెప్పెద. ఏకుండును, వ్యాపియు, సముండును, శుద్ధుండును, నిర్గుణుండును, ప్రకృతికంటెఁ బరుండును, జన్మమృత్యాది రహితుండును, సర్వగతుండును, నవ్యయుండును, బరమజ్ఞానమయుండును, నామజాత్యాది వియుక్తుండును, నైన పరమాత్మునెఱింగిన జ్ఞానంబు పరమార్థంబైన శ్రేయస్సు. అనిచెప్పినవిని మనంబున సంచలించి

యిదియేమని విచారించు సౌవీరపతింజూచి యమ్మహాబ్రాహ్మణుండద్వైతాంతర్గతంబైన యితిహాసంబుగలదు చెప్పెద వినుమని యిట్లని చెప్పం దొడంగె॥ 246

క॥ ఋభు నామధేయుఁడబ్జ, ప్రభసతనూభవుఁడు జ్ఞానభాసురుఁ డగ్ని ।
ప్రభుఁడొకముని గలఁ డతనికి, నభినుతశిష్యుఁడు నిదాఘుఁడనుముని వెలయున్॥

వ॥ పులస్త్యపుత్త్రుండైన యన్నిదాఘుండు ఋభునకుం బరిచర్యచేసి యతనివలన నవాప్తజ్ఞానతత్త్వుండయ్యెను, నద్వైతవాసనలేకయున్న గురుండు విచారించుచునుండె. అంతంగొంతకాలంబునకు నాశిష్యుండు దేవికానదీతీరంబున రమ్యోపవనపర్యంతంబును, ఫలవస్తుసమృద్ధంబును, పులస్త్యనివాసితంబునునగు నగరాఖ్యపట్టణంబును నివాసంబుచేసెనంత దివ్యవర్షసహస్రంబులు చనిన॥ 248

సీ॥ గురుఁడు శిష్యునిఁజూడఁ గోరియప్పురికేగి, తద్గృహద్వారంబుదండనిలువ,
వైశ్వదేవము చేసివచ్చి వాకిటనున్న, ఋభునిం గనుంగొని యభినుతించి ।
యన్నిదాఘుఁడు మ్రొక్కి యర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి, లోనికిఁ దెచ్చి యాసీనుఁ జేసి
యన్నంబుభుజియించుఁడనుచుఁ బ్రార్థించిన, నాకు నెన్నఁడు కదన్నములుకూడ॥

గీ॥ వనిన మాయింటఁగలవు, పాయసగుడాప, కలితమోదకసాజ్యముఖ్యంబులైన ।
భోజ్యములు పెక్కు నీచిత్తమునకువచ్చు, వానిఁగరుణించిభుజియింపవలయుననిన॥

క॥ ఇవియన్నియును కదన్నము, లపహితమతి మృష్టమైన యన్నంబిడుమ ।
న్నవధూటిఁజూచి యట్టిద, ధవలేక్షణ పెట్టుమని, నిదాఘుఁ డుపలికెన్ ॥ 250

వ॥ నిదాఘుపత్నియునట్ల శుచియై యలంకరించుకొని మృష్టాన్నంబు పెట్టిన యథేచ్ఛంబుగా భుజియించి సుఖాసీనుండై యున్న యమ్మునినవలోకించి ప్రశ్రయావనతుండై నిదాఘుండిట్లనియె ॥ 251

సీ॥ మునినాథతృప్తి యయ్యెనె తుష్టిగల్గెనె యాహారమున మనంబలరెనయ్య ।
యెచ్చోటనునికిపట్టెచ్చోటికరుగఁగాఁ దలఁచినారిప్పు డెవ్వలననుండి ।
వచ్చితిరన్న నెవ్వనికినాఁకలిగల దతనికన్నము దిననగునుతృప్తి ।
యాఁకలినాకులే దడుగనేటికిఁ దృప్తిదవానుచేఁ బార్థివధాతువింక॥

గీ॥ నాఁకలియుధాతువు జలంబునరిగిపోవ, దప్పియునుబుట్టు మర్త్యబృందమునకెల్లఁ ।
దెలియనాఁకలి దప్పులు దేహములకును, యవియు రెండును నాకులేవలఘుచరిత॥252

వ॥ క్షుధపుట్టకుండుటం జేసి నిత్యంబుతృప్తియ మనస్స్వాస్థ్యంబు తుష్టియనఁబరఁగు. ఇవిచిత్తధర్మంబులు. పురుషుఁడువీనిం బొరయండు. నివాసంబెచ్చట యెచ్చోటి

కింబోయెద వెచ్చటనుండి వచ్చితివని యడిగితి, వినుము. పురుషుం డాకాశంబు
భంగివ్యాపియు, సర్వగతుండును నగుటంజేసి నీవడిగిన ప్రశ్నం బర్థవంతంబు
కాదు. ఎట్లనినఁబోవుటయు, వచ్చుటయు, నివాసంబును నాకు లేదనిన నిదాఘుండు
మ్రొక్కి పూజించిన నయ్యోగీంద్రుండు యథేచ్ఛంజనియె. నంతసహస్రవర్షం
బులు చనిన శిష్యునకుఁ జ్ఞానదానంబు సేయందలంచి ॥ 253

చ॥ ప్రమదమునన్ ఋభుండు నగరంబునకుం జనుదెంచి బాహ్యదే
శమునకువచ్చి సంగసలి శక్షుధనున్న నిదాఘుఁ జూచిని।
క్యము చెప్పుమయ్య యేకతముగా నిటులుండఁగ నేల యన్న వా
క్యము విని గానవంబముఁగా ఋభుఁ జూచి నిదాఘుఁడిట్లనున్ ॥ 254

గీ॥ వినుము భూపతి వాహ్యాళి వెడలి మగిడి, పురికి వచ్చెనేగు సమ్మర్దమునకు వెఱచి ।
తొలఁగియున్నాఁడ ననిన నయ్యలఘు తేజుఁ, డని యెమందస్మితసమంచితాస్యుఁడగుచు॥

క॥ జనపతియెవ్వం డాతని, జనమెయ్యది యనిన నదె గజముమీఁదమహీ ।
జనపతి చూడుము వెంటన్, జనునదె జనమనిన యోగిచంద్రుఁడు పల్కన్ ॥ 256

క॥ సామజమెయ్యది యెక్కిన, భూమీపతి యెట్టివాఁడు పోలింపుమనన్ ।
సామజము క్రింద మీఁదన్, భూమీపతి వాహ్యవాహముల నెఱుఁగరొకో ॥ 257

వ॥ అనిన యోగీంద్రుం డిట్లనియె ॥ 258

క॥ క్రిందిది మీఁదిది యనిపో, లం దెలియదు నాకు దీనిలావు దెలుపుమీ ।
వందముగ ననిన మునికుల, బృందారకనాథుఁ జూచి ప్రియము దలిర్పన్ ॥ 259

చ॥ పలుకులుమాని యాఋభుని పై నతఁ డెక్కి మునీంద్ర మీఁదని
ట్లలవడువాఁడు రాజు దిగుడై నినువంటిది సామజంబికం ।
దెలియుమటన్న నయ్యలఘు తేజుఁ డనూనతర ప్రబోధుఁడై
యలరుచు నిట్లు పల్కెఁ బరమాదర వాక్కుల నన్నిదాఘుతోన్ ॥ 260

గీ॥ ఇదియు నాకుఁ దెలియ దెఱిఁగింపుమి దెనీవు, రాజవేను కుంజరంబనైతి ।
నీవనంగ నెవ్వ రేనన నెవ్వరే, ర్పఱపుమనిన నతఁడు భయమునంది ॥ 261

వ॥ అమ్మహానుభావుని దిగివచ్చి చరణంబులు పట్టుకొని నీవు ఋభుండవు గావలయు నిత
రులకు నీయద్వైతసంస్కారంబు కలదే? నీపలుకుల నామానసంబు కలంకం
దేరె. నాభాగ్యవశంబున నిన్నుం గంటినని పలికిన ఋభుండిట్లనియె ॥ 262

చ॥ పరమవచోవిశేషముల బ్రాహ్మణవర్య! త్వదీయమానసాం
తరవిచికిత్సవాపెడి కతంబున వచ్చితి నే ఋభుండమున్

పరవినొనర్చునీదు పరిచర్యలుమెచ్చినవాఁడగాన ని
ప్పురికిరుదెంచి తెల్పితిఁబ్రబోధవిధం బతిసూక్ష్మవైఖరిన్ ॥ 263

వ॥ అనిచెప్పియా ఋభుండుచనియె. నిదాఘుండును గురూపదేశవిశేషంబున
నద్వైతవాసనా వాసితుండై సర్వభూతంబులనభేదంబునంజూచి ముక్తుండయ్యె.
సౌవీరనాయక నీవును తుల్యాత్మరిపుబాంధవుండవై సర్వగతంబైన యాత్మ
జ్ఞానంబు భజియింపుము. నభంబొక్కటయ్యును సితాసితభేదంబుల భ్రాంత
దృష్టులకు భిన్నంబై తోఁచి నట్లొక్కండైన యచ్యుతుండు భ్రాంతులకునా
నారూపంబులై తోఁచునని చెప్పిన నారాజుపరమార్థగర్భుండై భేదదృష్టిని
విడిచె. మైత్రేయ! ఆబ్రాహ్మణుండు జాతిస్మరణాప్తబోధుండై యాజన్మం
బున నపవర్గంబు నొందె ॥ 264

చ॥ భరతనరేంద్రవృత్తము శుభస్థితిఁ జెప్పినఁ బ్రేమవిన్న న
ప్పురుషులకాత్మ మోహములు పుట్టవు నిర్మలబుద్ధిచెందు సం।
సరణమునందునున్నను బ్రసన్నత ముక్తిఘటించు సంచుభా
స్వరపరకీర్తిశాలియగు శక్తిజమౌనిఁ డానతిచ్చినన్ ॥ 265

చ॥ జగదుపకారికారి నుతసత్యవచోనిగమామృతాంబుధి
ప్రగుణవిహారిహారి కకుత్ప్రమదాచమండలీగళ ।
న్మృగమదసారిసారి నిబిరీసభుజాపరిఖేల నావితా
శ్రగపరివారి వారిరుహపత్రరుహాపరిభావిలోచనా ॥ 266

క॥ ప్రణమన్నిధానధానా, ర్పణమాప్తినిధాన దాసరాజద్గజర ।
క్షణగాన, గానవిద్యా, చణ వేణ్వసమానమాన సత్కృతస్థానా ॥ 267

భుజంగప్రయాతము.

మహానీలశైలేంద్ర మాణిక్య శృంగా
గ్రహర్మ్యాంతరావాసరంగన్మనోజ్ఞా
మహాలోక నాయాత మానుష్యకేష్టా
వహోరస్థలీనిత్య వాసీకృతాబ్జా ॥ 268

గద్య ॥ ఇదిశ్రీ సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధకవిత్వతత్త్వపవిత్ర వేంకటామాత్య
పుత్రకందాళ శ్రీరంగాచార్యకృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవింద
వందనపరాయణ కలిదిండి భావనారాయణప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురా
ణంబునందుఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రంబును, అతండు నిజపుత్రులకు సప్త

ద్వీపంబులు పంచియిచ్చుటయు, జంబూద్వీపేశ్వరుండైన యగ్నీధ్రుని సంతాన ప్రకారంబును, భారతవర్షాది నవవర్ష ప్రమాణంబులును, మేరువు ప్రమాణం బును, జంబూద్వీప ప్రమాణంబును, సప్తసముద్ర, సప్తద్వీప ప్రమాణంబు లును, మానసోత్తర చక్రవాళశైల ప్రమాణంబును, సప్తపాతాళ ప్రమాణం బులును, నరకలోకవర్ణనంబును, ప్రాయశ్చిత్తంబులును, సూర్యాదినవగ్రహ లోకప్రమాణంబులును, సప్తఋషిధ్రువమండల ప్రమాణంబులును, సూర్య రథగతి ప్రమాణంబులును, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనగతులును, విష్ణుపద లక్షణంబును, భూతసంప్లవ ప్రకారంబును, గంగావతరణప్రకారంబును, ద్వాదశమాసంబుల సూర్యరథంబు నడచుప్రకారంబును, చంద్రాదిరథగ్రహ ప్రమాణంబును, శింశుమారవర్ణనంబును, భరతుని చరిత్రంబును, హరిణలాల నంబును, జడబ్రాహ్మణ చరిత్రంబును, బ్రాహ్మణ సౌవీరపతుల సంవాదంబును, ఋభునిదాఘ సంవాదంబును, ననుకథలంగల ద్వితీయాంశంబునందు ద్వితీయా శ్వాసము ॥ 269

విష్ణుపురాణము.

భావనారాయణకృతము.

ద్వితీయాంశము.

ధుర్యనిజనివేదిత
మాధుర్యయుతప్రసాద మహనీయమహా
త్మ్యాధరితజాతిఘనసం
బాధ జగన్నాథ శ్రీసుభద్రానాథా ॥ 1

క॥ శ్రోత్రసుఖకారిణియును, బవిత్రయునగు భరితుకథనువిని, సుస్థిరమై ।
చిత్రముమదిఁగొనరించఁగ, మైత్రేయుఁడుహర్ష సంభ్రమమనములంబలికెన్ ॥ 2

చ॥ గురుఁడవు నాపయింగలుగు కూరిమిచేసి సమస్తమేదినీ
ధరసరిదంబురాసుల విధంబు భువస్సువరాదిలోకభా ।
స్వరవిపులత్వముల్, రవినిశాచరముఖ్యసవిగ్రహర్క్ష సం
చరణమునాగలోకముల చందముఁజెప్పితి వద్భుతంబుగన్ ॥ 3

వ॥ దేవర్షిదానవాదుల సృష్టియు, చాతుర్వర్ణోత్పత్తియు, సోత్తానపాదహిరణ్య
కశిప్వాదుల చరితంబులవింటి, నింక మనువుల మన్వంతరాధిపతుల వినియెద
ననిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 4

గీ॥ ఆఱుమన్వంతరములిప్పుడరిగె వర్తమానమన్వంతరము సప్తమంబునువ్వె ।
భావిమన్వంతరము లేడునీవువీని, దెలియుమిపుడన్నియును నీకుఁదేటపఱుతు॥ 5

వ॥ ప్రథమమనువు స్వాయంభువుండు, ద్వితీయమనువు స్వారోచిషుండును,
అందు నీశ్వరశర్వరి, వపుముఖులు సప్తఋషులు, చైత్రకింపురుషాదులగు
స్వారోచిష పుత్రులురాజులు. తృతీయమను వుత్తముండు, ఆమన్వంతరంబు
నందు సుశాంతినామకుండింద్రుండు, సుధాములు, సత్యులు, శివులు, ప్రతర్ద
నులు, వనవర్తులు ననఁనైదు దేవగణంబులు, వసిష్ఠపుత్రులేడ్వురు సప్తర్షులు,
అజాద్యులైన యుత్తమమనుపుత్రులు రాజులు. చతుర్థ మనువు తామ

నుండు, ఆమన్వంతరంబునందు సత్యాశ్వాదులు సప్తవింశతి దేవగణంబులు.
శిబి నామధేయుండింద్రుండు, జ్యోతిర్ధామాదులు సప్తర్షులు, నరఖ్యాత్యాదు
లైన తామస మనుపుత్రులు రాజులు. పంచమ మనువు రైవతుండు. ఆ
మన్వంతరంబునందు మను నామధేయుండింద్రుండు. అమితాభవైకుంఠాదులు
చతుర్దశ దేవగణంబులు. హిరణ్యరోమాదులు సప్తర్షులు. జలబంధాదులు
రైవతపుత్రులు రాజులు. స్వారోచిషోత్తమ తామస రైవతులు నల్వురును
ప్రియవ్రతాన్వయసంభవులు. ఆ ప్రియవ్రతుండు విష్ణుదేవు నారాధించి
యాత్మవంశసంభవుల నలువురిని మన్వంతరాధిపతులం బడసె. ఆఱవమనువు
చాక్షుషుండు. ఆ మన్వంతరంబునందు మనోజవాహ్వయుండింద్రుండు. ఆర్య
ప్రసూతాదులు పంచదేవతాగణంబులు, సుమేధాదులు సప్తర్షులు. ఊరు,
పురుప్రముఖ చాక్షుష పుత్రులు రాజులు. సప్తమమనువు సూర్యపుత్రుండు
శ్రాద్ధదేవుండైన వైవస్వతుండు. ఈ మన్వంతరంబునందు ఆదిత్య వసురుద్రా
దులు దేవతలు, పురందరాఖ్యుండింద్రుండు. వసిష్ఠకశ్యపాత్రి జమదగ్ని
భరద్వాజ, గౌతమ, విశ్వామిత్రులు సప్తర్షులు. ఇక్ష్వాకుధృష్ట శల్యాతి సరి
ష్యంతనాభాగవసుణ పృషధ్ర సుమంతులు వైవస్వత పుత్రులు రాజులు.
ఆ శేష మన్వంతరంబులయందును ననుపమయగు విష్ణుశక్తి సత్వోద్రిక్తయై
స్థితియందు దేవత్వంబుచేత నధిష్ఠించియుండు. 6

క॥ వింతగ స్వాయంభువమన్వంతరమున యజ్ఞుఁడనఁగ హర్షమున రమా ।
కాంతుఁడవతారమొందెన్, దాంతమనంతాను ప్రతతితల్లడిలన్ ॥ 7

వ॥ అక్కాలంబున నార్యాంకి మానసులన, దేవతలుపుట్టి మజేయును. 8

గీ॥ వినుము తుష్టియందు విష్ణుండు స్వారోచి, షాంతరమున, నజితుఁడనఁగఁబుట్టెఁ ।
దుషితదేవగణముతో దుష్టదైత్యసం, తతులకెల్ల గుండెతల్లడిలఁగ ॥ 9

క॥ ఉత్తమమనుకాలమునఁ బ్ర, సత్తివనర శ్రీవిభుండు సత్యుండనఁగా ।
నుత్తమయగు సత్యకుసం, పత్తి వెలయఁబుట్టె ధర్మపద్ధతినడపన్ ॥ 10

క॥ తామసమనువేళ, జగ, త్స్వామి రమావిభుఁడుపుట్టె సాధ్యకు ధర్మ ।
శ్రీమించ హరియనఁగను, ద్దామవిశద కీర్తిలతలు ధరణింబర్వన్ ॥ 11

క॥ రైవతమన్వంతరమున, శ్రీవనితావల్లభుఁడు హరియనఁగఁబుట్టెన్ ।
దేవగణంబులతో, సం, భావనసంభూతియందు మహిమదలిర్పన్ ॥ 12

మ॥ తనువైకుంఠుఁడనన్వికుంఠకు సముత్కర్షంబునం బుట్టెన
స్వనజాతాక్షుఁడు చాక్షుషాంతరమునన్ వైకుంఠసంజ్ఞామరల్ ।

ఘనభక్తింభజియించ దానవచమూగర్వాంధకారంబులె
ల్లనుజెల్లాచెదరై నసం బటుతినోల్లాసి ప్రతాపంబుతోన్ ॥ 13

క॥ వైవస్వతమనువేళా, మానల్లభుఁడనితికిని సమాహితచిత్త।
శ్రీవెలయు కశ్యపునకుందా, వామనుఁడై జనించె నవ్యప్రతిభన్ ॥ 14

సీ॥ విదళించె నేదేనిసనమలాంగుష్ఠన ఖాంకురాగ్రమున బ్రహ్మాండభాండ।
మోలించెనేదేని, యుగళ నక్షత్రజాతి జాతి మనోంబుజాతతుష్టిఁ।
దేలించెనేదేని వివిధత్తరంగిణీ త్రిపథగాబుల సప్తబుషిజటాలిఁ।
గళమూర్చెనేదేని లలితప్రభావ్యాప్తినొత్తానసాద మాళ్యగ్రమణుల ॥

గీ॥ నట్టిశ్రీపాదపద్మముచక్రలీల, ముజ్జగిములఁద్రిధాన్యస్తముగ ఘటించి।
బలిని వంచించి భువనముల్లజనేత్రుఁ. డింపిమనియిచ్చెమగుడఁబురందరునకు ॥

క॥ అరయంగానీనున్వం, తరములనేడింటఁ బన్నగయనునిమూర్తుల్।
ధరణిపయిఁబుట్టి ప్రజలం, బరిపాటింబ్రోచువృద్ధిఁబరిగొచునుండున్ ॥ 16

క॥ కుశలగతి జగములందున, నిశము ప్రవేశించియుండు నిశ్చయముగ స।
ర్వశరణ్యుఁడిట్టులగుట, న్విశిధాత్వర్థంబునున్ను విష్ణుఁడంతెలఁపన్ ॥ 17

చ॥ మనువులు దేవతల్ బుషులుమానవనాయకులింద్రులి సెల్లున్
వనజదళాక్షునంశములు, వాక్కులనేల బనియేమిపద్మజోఁ।
చనుఁజెజగంబులన్నియును సందియమందక నేలయన్నరో
మునివర భావిమన్వధిపమూర్తులఁ జెప్పెమటన్ననిట్లనున్ ॥ 18

ఉ॥ త్వష్టతనూజ సంజ్ఞయనుదామరనాథుని దేవి, సత్వగు
ణోత్కృష్టచరిత్ర, నల్లభునికీర్తికి నోర్వక, యాత్మయోగవి।
స్పష్టవిభూతిఛాయయను భామనొక ర్తున్సృజించిభర్తకున్
శిష్టతసేవచేయుమనిచెప్పి తపంబొనరింపఁబోయినన్ ॥ 19

ఉ॥ ఛాయయుమాయయేర్పడక నారసబంధుని సేవయెప్పుడున్
బాయకసేయుచుండె, భయభక్తినయంబు లెలర్పనంత భ।
వ్యాయతితోనపత్యముల, సర్వవిధంబునఁగాంచ దివ్యతే
జోయుతమూర్తులంబెనుచుచుం బరిపాటి వసించియున్నెడన్ ॥ 20

॥ ఇట్లు శనైశ్చరుండును, మనువును, తపతియునను నపత్యత్రయంబుఁగాంచి ॥

॥ మనువును, యముఁడును, యమునయు
ననుముమ్మరగాంచిచనియె, నాసంజ్ఞయ, ము।

న్నునయమునఁ గొంతకాలము,
చనఁగ, యమునిసవతితల్లి శపింపఁజూచుటయుఁ ॥ 22

వ॥ ఇవ్విధంబున ॥ 23

గీ॥ ఛాయ జముని శపింపనాచందమరసి, సంజ్ఞ కాదని మదినెన్ని చండకరుఁడు ।
పోయికనుఁగొనెనపుడు తపోవనమునఁ, గోడమగోడిగనైయున్న గూర్మిసతిని ॥

శా॥ అశ్వాకారముఁ బూని యాత్మతనుఁ గన్పట్టఁగ, స,
ప్తాశ్వుండంచితపంచబాణవిశిఖవ్యాలీఢుఁడై యప్పుడ ।
యశ్వంబై చేరి తదీయభవ్యపదసంభాస క్తిఁ జుంబించెఁదా,
శశ్వద్విస్ఫుట హేషికాధ్వనుల, నాశాభిత్తిక ల్లోలగా ॥ 25

వ॥ పరమపతివ్రతాశిరోమణియైన నాసంజ్ఞయు నిజాంతరంగపవిత్రతంబు ప్రమాణంబుగా పరపురుషసంపర్కంబు సమ్మతింపక పతియనియు నెఱింగిరించి నిలిచె నీతండును ననంగపరవశుండై తన నిజాశక్తులు కొన్ని నిడిపి మావు హత్తినసత్తజోబలమధా పత్ర్యస్త్ర్యగమనంబయ్యె. అందునవరూపులగు పుత్రులిద్దఱు నాసత్యులనంబుట్టి స్వర్గలోక వైద్యులై రంత ॥ 26

క॥ తమతమ మునుపటిరూపులు, సముదారక్రీడఁ దాల్చి జంపతులుసను ।
ద్యమమున నిజవసతికిఁజని, రమిత ప్రతిభాసమగ్రులగుచు మునీంద్రా ॥ 27

సీ॥ తనతనూభవకు, హితముచేయుమనఁగోరి, ఘనుఁడైన యావిశ్వకర్మ, కమల
బంధునిఁగరసానఁబట్టి యష్టమభాగ, మరుగవైష్ణవతేజమైనదానిఁ
బుడమిపైఁబడియు రాపొడిచేయుమనసాతడు, ఘనసాన నావాడలోనఁ,
గొంతిదానవకులధ్వాంతాధ్రనిభమైన, చక్రంబుచేసి శ్రీజానికిచ్చెఁ ॥

గీ॥ గొంతశూలంబుచేసి భర్గునకునిచ్చెఁ, గొంతశక్తిగఁ జేసి యగ్రహునకిచ్చెఁ ।
గొంతసురకోటులకు నెల్లఁ గొనగనాయుధములనిర్మించియిచ్చె నయ్యమరశిల్పి ॥

వ॥ ఛాయాపుత్రుండైన మనువు పూర్వమనుసవర్ణుం డగుటం జేసి సావర్ణియనం బరఁగి యష్టమమనువగు. అమన్వంతరంబున సమితాభాదులేకవింశతిదేవ గణంబులు. దీప్తిమంతుండు, గాలవుండు, రాముండు, కృపుండు, అశ్వత్థామ, వ్యాసుండు, ఋష్యశృంగుండు వీరలు సప్తర్షులయ్యెదరు. 29

సీ॥ ఏవీరవరుఁడు మహేంద్రాదులజయించి, సకలలోకములకు స్వామియయ్యె ।
నేకర్మఠుఁడునిరుత్సేకుఁడై శాస్త్రోక్తి, సఖిలాధ్వరంబులు నాహరించె ।
నేపుణ్యుఁడధికసుశ్రీపటుత్వమును బ్రాప, మ్మాణశక్తియుక్తిచే నతిశయిల్లె
నేవదాన్యాగ్రణిశ్రీవధూనాథున, కవలీల భువనత్రయంబునిచ్చె ॥

గీ॥ నట్టివైరోచని, ప్రసన్నహరికటాక్షు, మూలికాలాలనమునఁ బాతాళవసతి ।
నుండితననుగ్రహమునఁ బెంపొందని యింద్రుఁ డగుచు, సావర్ణి కాలంబునందు వెలయు ॥

వ॥ విరజో ర్వ్వరీవ న్నిర్మోకాదులు సావర్ణిపుత్త్రులు రాజులు కాఁగలరు. వినుము ॥

గీ॥ వర్ణనీయుండు దక్షసావర్ణి యనఁగ, ఘనుఁ డమరనాయకుఁడు, మనువు సన్మునివరేణ్యా ।
సురలు పారమరీచ్యాదుల కొలఁది బన్నిదగణంబు లద్భుతాఖ్యుఁ డింద్రుఁ డస్సంతతిని వెలయు ॥

వ॥ సవనుండును, ద్యుతిమంతుండును, భవ్యుండును, వసువును, మేధాతిథియు, జ్యోతిష్మంతుండును, సత్యుండును సప్తర్షులయ్యెదరు. ధృష్టకేతు, దీప్తికేతు, పంచహస్త, నిరామయ, పృథుశ్రవః ప్రముఖులు దక్షసావర్ణిపుత్త్రులు రాజులయ్యెదరు. దశమమనువు బ్రహ్మసావర్ణి. సుధామ విరుద్ధాదులు శతద్దేవగణంబులు. శాంతినామధేయుం డింద్రుండు. హవిష్మత్సుకృత్యాదులు సప్తర్షులు. నాభాగాదులు పదుండ్రు బ్రహ్మసావర్ణిపుత్త్రులు రాజులు కాఁగలరు. ఏకాదశుండైన మనువు ధర్మసావర్ణి. విహంగమ, కామగమాదులు త్రింశద్దేవతాగణంబులు. వృషనామధేయుం డింద్రుండు. నిశ్చరాగ్నితేజో వపుష్మదాదులు సప్తర్షులయ్యెదరు. సర్వత్రగ, సుశర్మ, దేవానీకాదులు ధర్మసావర్ణిపుత్త్రులు రాజులు. ద్వాదశుండైన మనువు రుద్రపుత్త్రుండైన రుద్రసావర్ణి. ఋతుధామాఖ్యుం డింద్రుండు. హరితరోహితాదులు పంచవిధదేవగణంబులు. తపస్వి, సుతప, తపోమూర్తి, తపోరతి, తపోద్యుతి, ధృతి, తపోధనులను సప్తర్షులయ్యెదరు. దేవవ, దుపదేవాదులు రుద్రసావర్ణిపుత్త్రులు రాజులు కాఁగలరు. త్రయోదశ మనువు రౌచ్య నామధేయుండు. సుత్రామ, సుశర్మ, సుధర్మాదులు, త్రయస్త్రింశద్దేవగణంబులు. దివస్పతినామధేయుం డింద్రుండు. చాక్షుష, పవిత్ర, కనిష్ఠ, భ్రాజిర, వాచావృద్ధాదులు సప్తదేవగణంబులు అగ్ని, బాహుశుచి ప్రముఖులు సప్తర్షులు. ఉరుగంభ. గంభీరబుద్ధ్యాదులు భౌత్యపుత్త్రులు రాజులు నగుదురు. ఇది చతుర్దశమన్వంతర ప్రకారంబు. 33

చ॥ వినుము చతుర్యుగాంతమున వేదములన్నియు విప్లవంబు నొం,
దినఁ గృతవేళఁ దొంటిగతిఁ దెచ్చినవాని మనుప్రశాస్తలిన్ ।
బనుపడఁజేయ సప్తఋషిమండలి తా నిలయుండు పద్మజా,
చనుఁడు చతుర్దశాఖ్యగల సర్వమనుప్రవరాంతరంబులన్ ॥ 34

క॥ ప్రతికృతయుగమున వసుధన్, జతురతమను వుదయమొందు సమ్యగ్ధర్మ ।
ప్రతిపాలకులగుదురు, తత్సంతతులు తదన్వయము వెలయు సూనృతలీలన్ ॥ 35

క॥ సురలు హవిర్భాగములా, దరమునఁ గైకొందురు సవనతంత్రంబుల భా ।
సురులై మన్వంతరములఁ, బరిపాటిన్యాయము నకపటులై యలరఁగాన్ ॥ 36

వ॥ ఇంద్ర, దేవ, సప్తర్షి, మను, మనుపుత్త్రులు మన్వంతరాధికారులుగా నెఱుంగుము. ఇట్లు చతుర్దశమన్వంతరంబులు సహస్రయుగపర్యంతంబగు నొక్క దివసంబగు. అదియొక్క కల్పంబనంబరఁగు. రాత్రియుఁ దావత్ప్రమాణమై వర్తిల్లు. 37

చ॥ కమలజుఁడై, సమాప్తి జగంబులుమూఁడును మ్రింగి, శేష త
ల్పమున లయాంబురాశిసలిలంబులపైఁ బవళించి, తన్నిశాం
తమునఁ బ్రబుద్ధుఁడై సుజనతత్పరతన్ భువనాళిఁ దొంటి చం
దమున సృజించు. రాజసగుణప్రచురీభవదాత్మతంత్రుఁడై 38

క॥ మనువులు ఋషులింద్రులును మనుపుత్త్రులు దివిజులును రమావిభునంశం ।
బనుపమసత్త్వోద్రిక్తం, బనియెఱుఁగుము నీమనంబున నార్యప్రణుతా॥ 39

వ॥ చతుర్యుగంబుల యందు విష్ణుదేవుండు స్థితివ్యాపారలక్షణుండై యుగవ్యవస్థలు నడుపు. కృతయుగంబునఁ గపిలాది రూపధారియై సర్వభూతహితరతుండై, విమలజ్ఞానదానంబు సేయు. త్రేతాయుగంబునఁ జక్రవర్తి స్వరూపంబున జగద్రక్షణంబు సేయు. భూత, భవిష్య, ద్వర్తమాన కాలంబుల జగంబులు రక్షించు. మైత్రేయ! మన్వంతరంబులు చెప్పితి నింక నేమి చెప్పవలయుననిన గురువునకు శిష్యుం డిట్లనియె॥ 40

క॥ వేదవ్యాసమునీంద్రుఁడు, వేదద్రుమమే విధమున విభజించె వనీ
యాదృతశాఖల నెన్ని, శుభోదయుఁ డతఁ డెన్ని మార్లు దీనిఁ జేసె మహిన్॥ 41

క॥ హరి పుట్టించు జగంబులు, హరియందును నిలుచుఁ బొలియు హరివలన నయా ।
హరికన్న సృష్టి రక్షణ, హరణములకు లేదు కారణాంతరము యన్॥ 42

వ॥ అని యడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె॥ 43

క॥ వేదతరువునకు, శాఖా, భేదములు సహస్రములవి వేర్వేఱని చెప్పన్ ।
గాఁదరిమెయినఁ జెప్పెద. నాకృతి సంక్షేపమున మహాత్మా తెలియన్॥ 44

గీ॥ తామరసలోచనుఁడు, ప్రతిద్వాపరమున, నతులితప్రభ, వ్యాసుఁడై, యవత
యేకమగు వేదరాశి ననేకభంగి, వెలయఁజేయు జగద్ధితకలనఁ గూర్చి॥ [రించి,

క॥ బలవీర్యబుద్ధితేజము, లలనడి నల్పములు మానవాదులకనియా ।
య్యలఘుండు వేదభేదము, లెలమిఁ బొనర్చెం, బ్రజాహితమతియగుచున్॥ 46

వ॥ వేదంబులు విభజించి, విస్తరించుటం జేసి వేదవ్యాసుండన నా దేవుండు వెలయు. వినుము. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున నిరువదియెనిమిదిమార్లు వేదంబు

మహర్షులచేత వ్యస్తంబయ్యె. ఈ వైవస్వతమన్వంతరంబున ద్వాపరయుగంబుల నిరువదియెనమండ్రు వ్యాసులుచనిరి. ప్రథమంబుద్వాపరంబున స్వాయంభువుండు తానవేదంబువ్యస్తంబుచేసె. ద్వితీయద్వాపరంబునఁ బ్రజాపతి వ్యాసుండయ్యె. తృతీయద్వాపరంబున శుక్రుండు, చతుర్థద్వాపరంబున బృహస్పతి, పంచమద్వాపరంబున సవిత, షష్ఠద్వాపరంబునఁ బ్రభువైన మృత్యువు సప్తమద్వాపరంబున నింద్రుండు, అష్టమద్వాపరంబున వసిష్ఠుండు, నవమద్వాపరంబున సారస్వతుండు, దశమద్వాపరంబున శ్రీధాముండు, ఏకాదశంబునఁ ద్రివృష, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండు, త్రయోదశంబున నంతకుండు, చతుర్దశంబున ధర్ముండు, పంచదశంబునఁ ద్రయ్యారుణుండు, షోడశంబున ధనంజయుండు, సప్తదశంబునఁ గృతంజయుండు, అష్టాదశంబున ఋణంజయుండు, తదనంతరంబు భరద్వాజుండు, తదనంతరంబ గౌతముండు, తదనంతరంబ హర్యాత్మ, తదనంతరంబ వేనుండు, తదనంతరంబ వాజశ్రవుండు, తదనంతరంబ సోముండు, తదనంతరంబ శుష్మాయణుండు, తదనంతరంబ తృణబిందుండు, తదనంతరంబ ఋక్షుండు, తదనంతరంబ వాల్మీకి, అవ్వల, నస్మజ్జనకుండైన శక్తి, తదనంతరంబ నేను, నాతరువాత జాతికర్ణుండు, అవ్వల కృష్ణద్వైపాయనుండు. ఈ యిరువదియెనమండ్రును నతీతవ్యాసులు. వీరిచేత వేదంబు నాలుగు విధంబుల ద్వాపరాదులయందు విభజింపంబడియె వినుము॥ 47

॥ భావిద్వాపరమున, సం, భావితుండగు ద్రోణసుతుండు భావివ్యాసుం ।
డై, వేదచయము విస్మృతి, మై, వెలయింపఁ గనుభూసురాన్వయతిలకా ॥ 48

॥ ప్రణవాఖ్యమేకాక్షరము బృహత్త్వము బృంహ, ణత్వమ్ముగలకతన మ్మునీంద్ర,
బ్రహ్మంబునుమ్మందు బరఁగు భూర్భువరాది, సప్తలోకంబులు సకలవేద ।
తతియుసర్వంబును దాద్రుక్ప్రభాసం,భావిత, మది వాసుదేవరూప,
మక్షయ్యమధికగుహ్యము జగదుత్పత్తి,రక్షణనాశకారణముయోగి ॥

॥ సాంఖ్యనిష్ఠాపరులకు శాశ్వతపుసుగతి, యమృతమాద్యంతరహిత మసంతమజర ।
మట్టిహరిరూపకి ప్రణవాభిధాన, మానిత బ్రహ్మమునకు సమస్కరింతు ॥ 49

॥ ఆ ప్రణవంబు నందున్న ఋగ్యజుస్సామాథర్వణవేదంబులు సర్వాత్మకుండగు పుండరీకాక్షుండు తాన వేదంబులు శాఖలునై విభజింపంబడియె ॥ 50

॥ ఆదిని,వేదంబుచతు, ష్పాదంబై శతసహస్ర పరిమితమై లో ।
కాదృతమై వెలుగొందును, భోదయతన్ సకలసన్నుతోన్నతచరితా ॥ 51

॥ తదనంతరంబ సర్వకామధుక్కైన యజ్ఞంబయ్యె. అంతమత్పుత్రుండైనవ్యాసుండిరువదియెనిమిదవ ద్వాపరంబునఁ జతుష్పాదంబగు వేదంబు ఋగ్యజుస్సామా

ధర్వణరూపంబుల నాలుగు తెఱంగులుగా విభజించె. ఆకృష్ణద్వైపాయనుండు సాక్షాన్నారాయణుండుగా నెఱుంగుము. అతండు దక్కనన్యులకు నపార భారతసాగరంబు నిస్తరింప శక్యంబే. ఆవ్యాసుండు బ్రహ్మచేత నియుక్తుండై వేదంబు నాల్గుతెఱంగుల విభజించి శిష్యులంజదివించె. తత్ప్రకారంబు వినుము ॥ 52

సీ॥ శమదమప్రతిభావిశాలుండుపైలుండు, కృతమతిం జేసి ఋగ్వేదపఠన ।
సద్గుణాయనుండు వైశంపాయనుండు,శుభా,యతి,యజురామ్నాయమధిగమించె।
వినుతనిష్కామిజైమిని మునిస్వామిసం, భావనానియతి సామమునుపఠించె ।
మహనీయతరమహాశమతిమంతుండు సుమంతుం, డధిక ప్రభ,నథర్వమధిగమించె॥

గీ॥ రోమహర్షణతనయుండురుచిరవినయుం, డతులితఖ్యాతుండౌసూతుండలపురాణ ।
సహితసకలేతిహాసముల్ చాలఁజదివె, నతులయవ్యాసకరుణా కటాక్షమహిమ ॥

వ॥ వేదంబులయందు యజుస్సులచేత యజుర్వేదంబును, ఋక్కులచేత ఋగ్వేదంబును సామంబులచేత సామవేదంబును, నథర్వంబులచేత నథర్వవేదంబును నయ్యె. అయ్యథర్వంబు రాజులకు సర్వకర్మ సాధనంబయ్యె. ఇట్లు వేదవ్యాసుండు వేదకాననంబును జతుర్విధంబుగా విభజించె. అందుపైలుండు ప్రథమంబు ఋగ్వేదంబు నింద్ర ప్రమతికినిచ్చె నయింద్రప్రమతి భాష్కలునకిచ్చె. ఆభాష్కలుండు బోధ్యాదులైన శిష్యులకిచ్చె. ఆబోధ్యాదులవలన యాజ్ఞవల్క్య పరాశరులు గ్రహించిరి. ఇట్లుశాఖోపశాఖల ఋగ్వేదము వెలసె. ఆయింద్రప్రమతి నిజపుత్రుండైన మాండూకేయునిం జదివించె. ఆతనిశిష్యప్రశిష్యులవలన విస్తరిల్లె. ఆతనిపుత్రుండు వేదమిత్రుండను ముద్గల, గోముఖ, వాత్స్య,శాలీయ, కౌశికులను శిష్యులంచనంబునకు సంహితా పంచకంబుఁజెప్పె. ఇవ్విధంబున ఋక్కులు బహువిధంబులై కీర్తితంబులయ్యె ॥ 54

క॥ మునివరవైశంపాయన, మునివరుండు యజుర్నిగమము మునుపిరువదియే ।
డనుపమశాఖలుగావించి, నయంబొప్పంగనో సంగెశిష్యుల కెల్లన్ ॥ 55

సీ॥ మునివరులొల్లి సమూహమైమేరుభూ, ధరకూటమునునుండి తమరుచేసి ।
లోకమర్యాద శిష్యులఁగూడియే, ఋషి,యైన నాచ్చోటకునరిగ నేని ।
యతనికిన ప్తరాత్రాం తరంబున,బ్రహ్మ, హత్యవాటిలునని యానయొతింగి ।
మునులెవ్వరచ్చోటికని బోనరంతవై, శంపాయనుండు శిష్యసమితితోడ ॥

గీ॥ నచ్చటికింబోయియునవశాత్ముండగుచునపుడు, స్వప్రియునినొక్కబాలకుచరణతాడ।
నాభినిహతునింజేసినవాడుణంబె, భవ్యునకునాయనకు నచ్చెబ్రహ్మహత్య ॥ 56

క॥ మునిపతి వైశంపాయనుఁ, డనునయమున శిష్యవరులనను, "సద్వ్రతమీ ।
రొనరింప వలయునాకున్, బనుపడనీ బ్రహ్మహత్య పాపెడుకొఱకున్" ॥ 57

వ॥ అని గురుండు చెప్పిన ॥ 58

క॥ నిరుపమమేధానిధిభా, స్కరతేజుఁడు వారిలోనచతురుఁడు ప్రజ్ఞా ।
చరణుండు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, గురునకునిట్లనియె మొండుకొను సద్భక్తిన్ ॥ 59

గీ॥ అల్పతేజులతి క్లిష్టులైనవీరి, చేత నేమగు చేసినచేయఁదగుదు ।
నేనయనిపూనిపల్క నమ్మౌనివరుఁడు, పల్కెఁగోపారుణానన పద్ముఁడగుచు॥ 60

క॥ ద్విజవరుల, ధిక్కరించుటఁ, బ్రజనితమైయిపుడు ఘోరపాపమునిన్నున్ ।
భజియించెఁదొలఁగి పొమ్మ,క్కజముగ మాచదువు మగుడఁగానిచ్చియనన్ ॥ 61

చ॥ గురుఁడనినీకు నే హితముగూర్చి యొనర్చెదనన్న నిట్టిని
ష్ఠురతరభాషలాడెదవు చొప్పడునే భవదీయవేదవా
గ్భరణముదీనిఁగొమ్మనుచుఁ గ్రక్కునఁ గ్రక్కెనరక్తసిక్తభీ
కరయజురాగమంబుఁగొనెఁ గ్రమ్మరనామునిసార్వభౌముఁడున్ ॥ 62

వ॥ ఇట్లు గురునిముందరం గ్రక్కినయజుస్సులు తిత్తిరిరూపంబున శిష్యులు గ్రహించి వారలు తైత్తిరీయులనంబరఁగిరి, గురుప్రేరితులై యధ్వర్యులు బ్రహ్మహత్యావ్రతంబుచరించి రంతయాజ్ఞవల్క్యుఁడు స్వేచ్ఛంజని యజుస్సులభిలషించి ప్రాణాయామపరాయణుండై, యాదిత్యునుద్దేశించి యిట్లని స్తుతియించె ॥ 63

సీ॥ సకలవేదాత్మమోక్షద్వారభూతనీ, వ్యక్తతేజనీకివేవందనములు ।
సోమాగ్నిభూతిసౌషుమ్న తేజోధారి, భాస్కరనీకివే ప్రణతిశతులు ।
కాలస్వరూపయక్షరరూపవిష్ణుస్వ, రూపకనీకివేమ్రొక్కగములు ।
సురపితృరక్షణోత్సుకహిమ ఘర్మాంబు, కారి,నీకివె నమస్కారచయము॥

గీ॥ అంధకారాపహరణ, లోకాధినాధ, సర్వకామధురీణ, విశ్వప్రపంచ ।
కారణ,పవిత్రకిరణౌఘధారి,యభ్ర, మణియొనర్చెదనివెప్రణామములునీకు॥64

క॥ నీవుదయింపక, సత్కర్మావళికి జనుండయోగ్యుఁ డఖిలాంబువులుం ।
గావుపవిత్రములట్టి శు,భావహునకు నీకొనర్తు నభివందనముల్ ॥ 65

క॥ నీకిరణంబులుసోఁకిన, లోకంబుపవిత్ర మగునులోకనయన, పు ।
ణ్యాకరుఁడా తండెవ్వఁడు, నీకమనీయాంఘ్రి భక్తినిరతుఁడు తలఁపన్ ॥ 66

గీ॥ అమృతమయవాజులే దేవు హైమరథముఁ, దాల్చి దుర్గమగగన పథప్రచార ।
చారు వైఖరిఁ దిరుగు నా సకలలోక, లోచనుని నిన్నుఁ గొలుతు సుశ్లోకచరిత॥ 67

వ॥ సవిత, సూర్యుండు, భాస్కరుండు, వివస్వంతుండు, ఆదిత్యుండు, దేవాద్యాది
భూతుండును నైన నీకు నమస్కారంబు ॥ 68

లయగ్రాహి
సూర్య తిమిరోగ్రమదహార్యభిదురీభవద వార్యచటులోగ్రతరధుర్యవిలసద్భా ।
గార్యభుజగాధిపతిధార్యసురసంచయవిదార్యసమరూపబలధైర్యసుత సంజ్ఞా ।
భార్యనిజకృత్య సురకార్య నిగమాంతనువిచార్య జగదర్చనకదర్యగుణరత్నా ।
పర్యహరిణప్రవణశౌర్యకలిత సుఖదచర్య సతతప్రణమధార్యనినుఁ గొల్తున్ ॥ 69

చ॥ అనియనియంతభక్తి నిగమాగ్రములన్వినుతించు యాజ్ఞవ
ల్క్యునకుఁ బ్రసన్నుఁడై పలికె నుగ్రమయూఖుఁడు వాజిరూపుఁడై ।
మునివర యేమి గోరితి వమోఘముగా నొసఁగూర్తు నీవు గో
రినపని యన్న సన్మునివరిష్ఠుఁడు చేతులు మోడ్చి యిట్లనున్ ॥ 70

సీ॥ నలినాప్త మద్గురునకు లేని యాజుష, సంహిత మీకటాక్షమున నాకుఁ ।
గావలెనని నానిపటువాజిరూప. రుఁడు యజుస్తోంలు విప్రులకు నొసఁగె ।
నమ్మునీంద్రుఁడు శిష్యవరులఁ జదివించె, వాజిసూక్తపఠనవశతవారు ।
వాజినులనంగ భూవలయమునఁ బ్రసిద్ధులైరి కణ్వాదుల య్యాగమంబు ॥

గీ॥ కాలఁదిమియంబదేను శాఖలుగఁ జేసి, ఘనఘులగు యాజ్ఞవల్క్యశిష్యవరులుర్వి ।
నొడఁ జేసిరి మిహిల సన్నిగమమహిమ, మానితాచార మైత్రేయమహానివర్య॥ 71

గీ॥ జైమినిముని భేదించెను, సామనిగమతరువుఁ బెక్కుశాఖలుగఁ దదీ ।
యామితమహామమువినుఁ, జేతో మోదమునిండఁ గ్రమముతో మునినాథా॥ 72

వ॥ జైమినిమునీంద్రుఁడు సుమంతుని, సుత్వుత్రుని సుపార్శ్వుని, నాక్కొక్క
సంహితఁ జదివించె. తత్పుత్రుండు సుకర్ముండు సహస్రసంహితాభేదంబు చేసె
ఆసుకర్ముని శిష్యులు హిరణ్యనాభ, కౌసల్య, పౌష్విజప్రముఖులైన యుదీచ్యు
లాసహస్ర సంహితలు గ్రహించి సామగాతలైరి. హిరణ్యనాభునివలనఁ దచ్ఛి
ష్యులు లోకాక్షి, కౌథుమి, కక్షంధి, లాంగలి, దాష్పందిప్రముఖులు సంహి
తలు గ్రహించిరి. వారిశిష్య ప్రశిష్యులవలన బహుసంహితలు ప్రవర్తించె॥

గీ॥ ధర్మనిరత యథర్వవేదమును సుమంతుఁ, డాత్మశిష్యుఁ గబంధుని నధిగమింపఁ ।
జేసె నాతండు చదివించె శిష్యు దేవ, దర్శు, నాతఁడు పథ్యుకుఁ దగఁగఁ జెప్పె ॥

వ॥ దేవదర్శశిష్యులు మేధ, బలి, బ్రహ్మ, శాల్కాయని, పిప్పలాద ప్రముఖులు చదివిరి. పథ్యశిష్యులుజాజలికుముదాది శౌనకులు మువ్వురును సంహితలు చదివిరి. శౌనకుండు రెండు సంహితలుచేసె. ఒక్క సంహితబభ్రునకును, రెండవ సంహిత సైంధవునకునిచ్చె. సైంధవుండు రెండుగా భేదించి ముంజకేశనకృత్తుల కిచ్చె. మఱియు నాంగిరసప్రముఖు లనేక శాఖలుచేసి రీ యథర్వప్రకారంబు॥

గీ॥ అంచితాఖ్యానములునుపాఖ్యానములును, గాథలవిశాలతాఖ్యాతి గలపురాణ।
సంహితలుచేసిరోమహర్షణసుతునకు. సూతునకుంజెప్పెవ్యాసుండుస్తోత్రమహిమ॥

వ॥ సుమంతుండును, అగ్నివర్చసుండును, మిత్రాయువు, శాంశపాయనుండు, అకృతవ్రణుండు, సావర్ణియును నను నాల్వురు సూతునిశిష్యులు పురాణంబులు, సంహితలుచదివిరి. కాశ్యప, శాంశపాయన, లోమహర్షణయును సంహితాత్రయంబు చదివిరి. బ్రాహ్మంబు, పాద్మంబు, వైష్ణవంబు, శైవంబు, భాగవతంబు, నారదీయంబు, మార్కండేయంబు, ఆగ్నేయంబు, భవిష్యత్పురాణంబు, బ్రహ్మకైవర్తనంబు, లైంగంబు, వారాహంబు, స్కాందంబు, వామనంబు, కౌర్మంబు మాత్స్యంబు, గారుడంబు, బ్రహ్మాండంబు. ఈ నష్టాదశపురాణంబులు సర్గ ప్రతిసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులు తెలుపుచుండు. మైత్రేయా! ఇప్పుడు నీకుఁజెప్పు నిప్పురాణంబు వైష్ణవంబను మూఁడవ పురాణంబు. ఇందు సర్గ, ప్రతిసర్గ, వంశ, మన్వంతర, వంశానుచరితంబులందును, సమస్త వస్తువులయందును, భగవంతుండైన విష్ణువు ప్రతిపాదింపఁబడు. షడంగంబులు, నాల్గువేదంబులు, మీమాంసయు, న్యాయవిస్తరంబును, పురాణంబును, ధర్మశాస్త్రంబును నన చతుర్దశవిద్యలు. ఆయుర్వేదంబును, ధనుర్వేదంబును, గాంధర్వంబును, నర్థశాస్త్రంబును గూడ నష్టాదశవిద్యలు చెప్పితి. బ్రహ్మర్షులు, దేవర్షులు, రాజర్షులనఁ ఋషిప్రభేదంబులు మూఁడు తెలియనగును. ఇవ్విధంబున శాఖలు, శాఖాభేదంబులు, శాఖాకర్తలు, తద్భేదహేతువులుం జెప్పితి. సర్వమన్వంతరంబులయందును, శాఖాభేదంబులు సమంబ. ప్రాజాపత్యశ్రుతి నిత్యంబ. ఇతరంబులు వికల్పంబులు. ఇంక నేమియడిగెదవనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 77

క॥ మునివర నేనడిగినవెల్లను నానతియిచ్చితిరి సలక్షణముగ నిం।
క నొకటి యడిగెదనిన్నుం, బసివడి యాదయానతిమ్ము ప్రస్ఫుటభంగిన్॥ 78

సీ॥ సర్వజ్ఞ యీసారసభవాండ మధ్యస్థి, తాశేషలోకంబులందు, స్థూల,
సూక్ష్మరూపములగు చున్నిండిస్థావర, జంగమంబులు ప్రాణిసముదయములు।

త్రైలోక్యపసడలేక క్రిక్కిరిసి స్వర్గ, బంధబంధములయి పరఁగితుదను,
యమునినిపశమునొంగి భూతిపల్చెంది క,ర్మానుగుణంబులై యోనులందుఁ ॥

గీ॥ బుట్టి సుఖదుఃఖములనుకాంచి భూమిపైన, వశత నెప్పుడు బోవుచువచ్చుచుండు ।
నిది సకలశాస్త్ర నిర్ణయంబిందునొకటి, యడుగుచున్నాఁడ నానతీయంగవలయు॥

మ॥ శమనాజ్ఞావశపస్తుతోటు నిజపూజాతువ్రజాంబుల్, యథా,
ర్థముగా నొక్కటియానతిమ్ము మునిచంద్రా! యెట్టికర్మంబుచే ।
శమనుండుడు శాశ్వతప్రతిభనై జంతూత్కరంబొందు ది,
వ్యమహావైభవ మట్టిప్రమువిరి హర్షంబుపుట్టినదిక్ ॥ 80

చ॥ అనిన నరాశరిండుడు నమాత్ర్పతినిట్లను దొల్లి భీష్మునిం,
గని నకులుండు నీవడుగుకై నకికట్లుడిగెంగి జాహ్నవీ ।
తనయుడుమాత్రిపట్లిగని ఘన్ ! తొల్లి కళింగదేశసం,
జనితుడు విప్రుడొక్కడు ప్రసన్నతినాకిడకేగు దెంచినన్ ॥ 81

వ॥ జాతిస్మరుండగును, విజ్ఞానసంపన్నుండును నగునస్మునీంద్రునిం బూజించి నీవడిగిన యర్థంబున్నీద్రునినడిగిన నమ్మహానుభావుండు నాకుంజెప్పిన రహస్యంబు నీకుం జెప్పెదనని యప్పితామహుండు మనుమనింజూచి యమునకుంగింకరునకుఁ దొల్లియొక్క సంవాదంబు ప్రవర్తిల్లె. దానింజెప్పెద వినుమని యిట్లనియె ॥ 82

ఉ॥ పంకజమిత్రసంభవుఁడు ప్రస్ఫుటపాశవిపాశహస్తుఁడై,
కింకరుఁ జేరఁబిల్చి పలికెం జెవిలో హరిభక్తులున్న యా ।
వంకకుపోకు మేమును ధ్రువంబుగ నన్యులకుం బ్రభుండ ని,
శ్శంకిత వైష్ణవాళికి సత్యము నాథుఁడఁగాను కింకరా ॥ 83

చ॥ అమరవరార్చితుండయిన యబ్జజశాసనమూని సర్వలో,
కముల హతాహతంబు, లపింపతిలీల నెఱింగి, శాసక ।
త్వమున వెలుంగు నాకును యథాకథనంబుగ శాసనుండు శ్రీ,
రమణుఁడు, సద్విహంగమతురంగమసాది సుమీ తలంపగన్ ॥ 84

గీ॥ బహువిధవికల్పనాస ముద్భాసియయ్యు, జగమిసంతయుఁ బద్మలోచనుఁడెసుమ్ము।
కటకకుండలముకుటాదికప్రభేద, కలితమయ్యును హేమమొక్కటియకాదె ॥

క॥ అవనీపరమాణువు, లప్పవనగతిం, గానుపించుఁబవనమణఁగఁగా ।
నవనియ యైనట్లన గుణ, నివహమణఁగ జగము పద్మనేత్రుఁడసుమ్మీ ॥ 86

చ॥ అమరవరప్రపూజ్యచరణాంబురుహుండగు, నిందిరానధా,
రమణు భజించి మ్రొక్కుచు, విరాజితపూజితసద్వృత్తినెన్నయ ।
య్యమలుని దండకుం జనకుఁ డాజ్యసమేధితవహ్ని దగ్గఱన్,
గమరునుగాక దేహములుగాఢశిఖావిశిఖాభిఘట్టనన్ ॥ 87

చ॥ అనిన భటుండు కేల్మొగిచి యర్యమసూతికి నిట్లనుం, జనా,
ర్దను పదభక్తుఁడై వెలయు ధన్యుఁడు మానవుఁ డెట్టివాఁడు, త
ద్వినుతచరిత్ర మెట్టిది, వివేకనిధాన! యనూనసత్కృపా,
భినయకటాక్షవీక్షల గభిరతఁ గన్గొని చెప్పవేయనన్ ॥ 88

సీ॥ నిజవర్ణధర్మ నిర్ణిద్రుఁడై శత్రుమి, త్రులయందు సమబుద్ధి గలుగునతఁడు,
పరసతి పరధనాపహరణ విముఖుఁడై, లేశమైనను హింసలేని యతఁడు ।
స్థిరమనోవృత్తియై గురు కలికాల క, ల్మషరహితాత్మత మలయునతఁడు,
హృదయ విశ్రాంతలక్ష్మీశుఁడై సమలోష్ట, కాంచనాశ్మత్వంబుగలుగు నతఁడు ॥

గీ॥ సత్యవాచాభిరతి, సౌజన్యనియతి, సతతహరిచింతనామతి, సంభృతధృతి ।
కలితసత్కర్మగతియును గలుగునతఁడు, విష్ణుపదభక్తుఁడనుచు భావించుమదిని ॥

వ॥ మఱియును ॥ 90

గీ॥ స్ఫటికశైలశిలామలప్రభుఁడు విష్ణుఁ, డెక్కడెక్కడ దోషసమేధమాన ।
మానవమనోనివాసమెమ్మాడ్కి నుండు, జ్వలనకీలాప్రతాపంబు జలములందు ॥

ఉత్సాహ॥ అమలమతి, యమత్సరాత్ముఁ డధికశాంతుఁడతిశుభో,
ద్యమచరిత్రుఁ డఖిలమిత్రతముఁడు ప్రియహితార్థవాక్ ।
సముదయుండ మాయుఁడు గతగర్వుఁ డెవ్వఁడట్టి యు,
త్తమునిహృదయమున వసించు దానవారి నిత్యమున్ ॥ 92

గీ॥ వాసుదేవుఁడు నిజమనోర్తివస్థైన, పురుషుఁడతిసౌమ్యరూపుఁడై పొలుచుజగతి ।
నయముమీరిన చక్కఁదనమున ధరణి, శాలరసముసాలపోతంబు తెలుపుఁగాదె ॥

సీ॥ మహనీయ యమనియమావిధూతసకల, కల్మషయోగసంకలనహితుల,
ననుదినవిష్ణుచింతనసక్తచిత్తులై, పరితోషమునఁ బొంగు భవ్యమతుల ।
మర్దితమదమానమత్సరోద్వేగులై, పరమశాంతతనున్న పురుషవరుల,
దూరతోగితదహంకారలోభక్రోధు, లై వికారములేని పావనులను ॥

గీ॥ దూరమునఁ జూచి మ్రొక్కి యాత్రోవఁ జనక, తొలఁగిదవ్వుగఁ జనుము నీకొలఁదిగాదు
తలఁపవారల మహిమ నీతరమె దీని, సరణి తెలిపితి నీకుఁ గింకరవరేణ్యా ॥ 94

॥ అరివరశార్ఙ్గనందకగదాఢ్యభుజాగ్రులుఁడైన యిందిరా,
వరుఁడువసించియున్న జనవంద్యుని మానససీమఁ, బాపసం ।
కిరమునవచ్చునెట్లు? సువికస్వరభాస్వరరశ్మివారభా,
స్కరుఁడు వెలుంగ, నంధతమసంబు వెసంబరిపోక నిల్చునే ॥ 95

। పరధనము గొనుచుజంతూ, త్కరములఁ జంపుచు వృథానృతములాడుచు ని ।
ష్ఠురవృత్తిఁ దిరుగు, నశుభా, కరునిమది, ననంతుఁడుండఁగాఁ దలఁచఁడొగిన్ ॥96

॥ ఒరుసిరికోర్వలేక సుజనోత్తమనింద యొనర్చుచుం, ద్విజో,
త్కరగురుపూజఁబోవిడిచి, దానము ధర్మములేకయున్న దు ।
శ్చరితుని మానసంబున నిశాచరకాననదావవహ్నియా,
హరి నివసించియుండఁడు యథార్థము దీనినెఱుంగుకింకరా ॥ 97

॥ మిత్రబాంధవ పుత్రకళత్రమాతృ, పితృదుహితృభృత్యవితతిపైఁ బ్రేమవిడిచి ।
యర్థతృష్ణ సదాశాఠ్యమాచరించు, దుష్టచేష్టుండు విష్ణుభక్తుండుకాఁడు ॥ 98

॥ ఖలుఁడు విమార్గవర్తనుఁడు కష్టుఁడు దుష్టసమాగతుండ మం
గళమతి, ఘోరపాపకృతకర్మనిబంధన బద్ధుఁడైన య ।
త్తులుపి, మనుష్యగర్దభము దూరొననేర్చునె, వాసుదేవ ప,
జ్జలరుహభక్తివాసన, యసహ్యముగానె తలంచునెప్పుడున్ ॥

॥ ఏనునునిజ్జగమెల్లరు, మానారీరమణుఁ డనుచుమది నెన్నెదున ।
మ్మానవమణిఁగని దూరము, గానేగుఁడుతొలఁగి బుద్ధిగలిగినయేనిన్ ॥ 100

త్సాహ॥ కమలనయన వాసుదేవ కలుషహారణ విష్ణుదే
వమహీధరణ నిఖిలమౌనివంద్యచరణ యచ్యుతా ।
యమలశంఖచక్రధారి యరసిపోవునన్నునం
చుమదినెంచు పుణ్యుఁ దేరిచూడ కేగుదవ్వుగాన్ ॥ 101

ంచచామరము॥ హరేజగన్నివాస కేశవాచ్యుత శ్రియఃపతే
మురాసురాంతకా ప్రమేయమోక్షదావ, మాంప్రభో ।
పరాత్పరేశయంచునెంచు భాగ్యశాలియెవ్వఁడా
వరేణ్యుఁ డున్నతోవఁబోవవద్దు సుమ్ముకింకరా ॥ 102

చ॥ వనజదళాక్షుభక్తజనవర్గముడగ్గరఁ బోవరాదు, పో
యినయపుడే మదాంధదనుజేభఘటావిఘటీకృతప్రచం ।
డనిబిడరోషకేసరి భటా! హరిచక్రము విక్రమించినన్
మనతలలెల్లఁబోవు, ననుమానములేదిది నీకుఁజెప్పితిన్ ॥ 103

వ॥ అనిచెప్పి కళింగబ్రాహ్మణుఁడు గంగాపుత్త్రున కిట్లనియె ॥ 104

క॥ కమలాప్తభవుఁడు నిజభటు, నమరఁగఁబోధించెఁ గౌరవాన్వయ ! నాకా ।
కమలాప్తభవుఁడె కరుణన్, గ్రమగతి నెఱిఁగించె, వింటిగాదె మదుక్తిన్ ॥ 105

సీ॥ అనిచెప్పి బ్రాహ్మణుం డరిగెనో మైత్రేయ! దు, స్తరసంసరణవార్ధి దాటఁదరమ్మె? ।
శ్రీహరిభక్తివిశిష్ట నౌకాశ్రయ, ణము లేక యెన్నిచందములనైన ।
యముఁడు తద్భటులును యాతనల్ దండపా, శములును కేశవాసక్తమతికిఁ ।
దృణకణాయితములు తెల్లమివ్విధమెల్ల, హరిభక్తులకుసాటి యవనికలదె ॥

గీ॥ నన్ను నడిగినయట్టి ప్రశ్నమునకిది, సదుత్తరంబవుఁగదా, మదీయోక్తమగుచు
మనుమనికి గంగపట్టి చెప్పినవిధంబు, తెలియఁజెప్పితి నిపుడు మైత్రేయ నీకు ॥ 106

క॥ అనిచెప్పిన మైత్రేయుఁడు, ఘనమోదరసార్ద్ర హృదయుఁడై, నరులజ్జా ।
ష్ణుని నెట్లారాధింతురు, ఘనతరసద్భక్తియుక్తి గలిగి మునీంద్రా ॥ 107

క॥ ఆరాధితుఁడగు, మురదై, త్యారాతి వలనని రంతరారాధనని ।
ష్ఠారతుఁడై ఫలమొందు, ర, మారమణీనాథ భక్తమణి చెప్పంగన్ ॥ 108

వ॥ అని యడిగిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 109

క॥ మును సగరుఁడనెడు నరపతి, యనుపమభృగువంశభవుని నౌర్వ్వుఁ గనియి ।
ట్లనయడిగిన నమ్మునియు, జ్జనపతికిం జెప్పె వినుము చక్కఁగ దానిన్ ॥ 110

వ॥ ఔర్వ్వుండు సగరున కిట్లనియె ॥ 111

గీ॥ భౌమపదమైన నవ్వలిపదములైన, నజునిపదమైన నిర్వాణమైన నొసఁగు ।
శౌరి యారాధకుం డేమిగోరితనకు, నర్థి నారాధనము చేయునట్లుకరుణ ॥ 112

వ॥ అల్పంబధికంబనువివక్ష లేదు, ఆరాధనపరుం డేమిగోరినను నిచ్ఛానుగుణం
బుగా ఫలంబు నలినాక్షుండొసంగు. ఇది ఫలప్రకారంబు. ఇంకనారాధన
ప్రకారంబు చెప్పెదనని యౌర్వ్వుం డిట్లనియె ॥ 113

శా॥ ఆరూఢప్రతిభావిశేషమున నిత్యత్వోక్తవర్ణాశ్రమా
చారోదారచరిత్రుఁడౌ నరునిచే సమ్యగ్విధిం గేశవుం ।
డారాధ్యుండగు నింతకన్న మఱియొండన్యంబు తత్తోషకం
బై రాజిల్లదు త్రోవ లేదు నిజమీయర్థంబు రాజోత్తమా ॥ 114

గీ॥ యజనములయజ్వ, యజియించు హరినె, హరినె,
జపిత జపియించు హింసించు జంతుహింస ।

కుండుహరినె, యనేకభంగులఁ దలింప,
సర్వభూతేంద్రుహరి యాటిసగరభూప ॥ 115

వ॥ కావున సదాచారవంతుండై నిజవర్ణోక్తధర్మానుకారియై పురుషుఁడుజనార్దను
నారాధింపవలయు. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు స్వధర్మతత్పరులై
సదాచారసంపన్నులై విష్ణుదేవుని నారాధించుట కర్తవ్యంబు. ఒండు ప్రకా
రంబులేదు ॥ 116

గీ॥ అనృతమాడక, యొరుచెడనాడఁబోక, పరుషమై శూన్యవాక్యముల్ పలుకపోక।
మెలఁగుపురుషునిచేత శ్రీజలజనేత్రుఁ, డనుదినంబునుసంతుష్టుఁడగునిజంబు॥117

సీ॥ పరవధూపరవిత్త పరహింసలాత్మలోఁ, దలఁపనొల్లని పుణ్యతమునిచేత।
గురుదేవ భూదేవపరులకు శుశ్రూష, లొనరించు పరమపావనునిచేతఁ।
దనపుత్రునందు భూతములందు నొక్కచం, దమున మేలొనగూర్చు ధన్యుచేత।
రాగాదిదోషవైరస్యంబులేని చి, త్తమున వెలుంగు నుత్తమునిచేత ॥

గీ॥ సారవర్ణశ్రమోదార సర్వధర్మ, పథముతప్పక చరియించుభవ్యుచేత।
నబ్జనాభుండుసంతోషితాత్ముఁడగును, సకలసమ్యగ్గుణకలాప సగరభూప ॥ 118

వ॥ అని చెప్పిన ॥ 119

క॥ సగరుండౌర్వునిఁ గనుఁగొని, భృగువరనా కానతిమ్ము ప్రియముమసమునం।
దగ,వర్ణాశ్రమధర్మము, లగణితతావకకృపారసాతిశయమునన్ ॥ 120

వ॥ అని యడిగిననౌర్వుం డిట్లనియె ॥ 121

సీ॥ అగ్రజన్ముఁడుస్నాతుఁడై నిత్యకృత్యంబు, లాచరించుచుదాన మధ్యయనము।
యజనంబునురతృప్తికై చేయవలయుభృ, త్యర్థంబు యాజనాధ్యాపనములు।
సత్ప్రతిగ్రహమును జరుపఁగావలయున, గ్నిపరిగ్రహంబును నిఖిలభూత।
మైత్రియుపాషాణమణిహేమములయందు,సమబుద్ధియునుఋతుసమయములను॥

గీ॥ పత్నికూటమియును జేసిపరఁగవలయు, నైహికాముష్మికంబుల నందుకొఱకు।
నిగమనిగదితవిధియిది నిగమబుద్ధిఁ, దెలియుమీచంద మెల్ల పార్థివవరేణ్య ॥122

సీ॥ క్షత్రియప్రవరుఁ డిచ్చకువచ్చినట్టిదా, నములుచేయుచు యజనములు పెక్కు।
లాచరించుచునధ్యయనము సేయుచునుశ, స్త్రాజీవమహిరక్షలాత్మవృత్తి।
గాఁబ్రవర్తిల్లుచు క్షమగల్గిధర్మైక, నిరతిప్రజారక్షణ రతిమెఱసి।
దుష్టానుశాసనశిష్టసంరక్షణ, క్రమమునరంజకత్వమున వెలసి ॥

గీ॥ ధరణిఁబ్రజలొనరించు సత్కర్మతతులు, నంశములుతన్నుఁజెంద దివ్యప్రభావ।
కలితుఁడై యొప్పివర్ణసంకరముమాన్చి, ప్రవిమలోభయలోకవైభవముఁగాంచు॥

వ॥ పాశుపాల్యంబును, వాణిజ్యంబును, కృషియును, వైశ్యునకు జీవికగాఁ బితా
మహుండు నిర్మించియిచ్చె. అతనికి నధ్యయన యజ్ఞ దానంబులు ప్రశస్తంబులు.
నిత్యనైమిత్తికకర్మానుష్ఠానంబును విహితంబు. శూద్రునకుద్విజాతిశుశ్రూషం
బును. ద్విజాతిపోషణంబును, క్రయవిక్రయార్జితద్రవ్యంబునసైనను, నితర
కర్మోద్భవద్రవ్యంబునసైనను, దానంబును, పాయక, యజ్ఞంబులచేత యజిం
చుటయును, పితృకార్యాదికర్మాచరణంబును, నాచరింపవలయు. భృత్యాది
భరణార్థంబునకుఁ బరిగ్రహంబునుం జేయవలయు, సగరభూపాల! స్వభార్య
యందు ఋతుకాలాభిగమనంబును, సమస్తభూతదయయును, తితిక్షయు,
నాతిమానితయు, సత్యశౌచంబులు, అనాయాసంబు, మంగళంబు, ప్రియ
వాదిత్వంబు, మిత్రత్వంబు, నిస్పృహ, అకార్పణ్యంబు, అనసూయయు, సర్వ
వర్ణంబులకు సమానగుణంబులు, ఇంక నాపద్ధర్మంబులు వినుము ॥ 124

గీ॥ బ్రాహ్మణుఁడు క్షత్రియునివృత్తి, రాజు వైశ్య, వృత్తి, వైశ్యుండు శూద్రునివృత్తి నడువ
వలయు నాపదనైన శూద్రులనడకలు, బ్రాహ్మణక్షత్రియులకు నర్హములుకావు ॥

వ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియులును; సామర్థ్యంబుగలిగిన; శూద్రవృత్తి మానవలయు.
అత్యంతాపదయైన శూద్రవృత్తియైన వలయుననియుంగలదు. కర్మసంక
రంబు చేయవలదని యార్యుండాశ్రమ ధర్మంబులు వినుమని సగరున
కిట్లనియె ॥ 126

సీ॥ బాలత్వమునఁ గృతోపనయనుండై విప్రుండు, చదువుటకై గురుసదనవాసి ।
యై బ్రహ్మచర్యసమాహితత్వమునశౌ, చాచారవంతుఁడై యధికబుద్ధి ।
గురునకుశుశ్రూషఁ గూర్చి చేయుచునును, వ్రతనిష్ఠవేదమున్నతిఁ, జదువుచు ।
నుభయసంధ్యలను సూర్యునినగ్నిఁ గొలుచుచు, గుర్వాజ్ఞ భైక్షంబుగుడిచినిలిచి ॥

గీ॥ జలసమిన్ముఖ్యములు గురువులకు భక్తిఁ, దెచ్చియిచ్చుచు వేదంబు దృఢమనీష ।
నభ్యసింపంగవలయు రాజాగ్రగణ్య, బ్రహ్మచారి సముజ్జ్వలప్రతిభ మెఱసి॥ 127

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మచర్యంబు నడిపి గార్హస్థ్యంబునకు ననుజ్ఞాతుండై గురుదక్షిణ
యొసంగి॥ 128

ఉ॥ ధర్మమునన్ యథోక్తగతి దారపరిగ్రహమాచరించి స,
త్కర్మమునన్ ధనార్జనముదారతఁ జేసి గృహస్థకృత్యముల్ ।
నిర్మలవృత్తియై నడిపి నిచ్చలు యజ్ఞములైదు చేయుచున్,
బేర్మియెలర్ప సద్గతిలభించు గృహస్థుఁడు లోకపూజ్యుఁడై ॥ 129

వ॥ నివాపంబునఁ బితరులను, యజ్ఞంబున దేవతలను, నన్నంబున నతిథులను, స్వాధ్యాయంబున ఋషులను, సంతానంబునం బ్రజాపతిని బలికర్మంబుల భూతంబులను, వాత్సల్యంబున జనంబులను, దుష్టింబొందించి గృహస్థుండు నిజకర్మసమార్జితంబులగు నుత్తమ లోకంబులంబొందు॥ 130

క॥ భైక్షము జీవిక, గాఁగల, భిక్షుకులము బ్రహ్మచారిబృందమ్ము నను స।
ర్వక్షేమంకరకృత్యవి, చక్షణు గృహమేధిఁజేరి సప్రాణించున్ ॥ 131

ఉ॥ వేదము లభ్యసించుటకు వేమరుతీర్థము లాడఁబుణ్యులై,
లాదులుచూడ నెప్పుడు ధరామరవర్గము సంచరించు న॥
త్త్యాదృతిఁ బ్రొద్దుకూఁకులు గృహంబులు నీరములన్నముల్మహీ,
వేదులుతల్పముల్ హరియె విత్తముగా మదిలోన నెంచుచున్ ॥ 132

వ॥ అట్టి యతిథులకు గృహస్థుండాస్పదంబు. అయ్యతిథుల స్వాగతంబుమధురోక్తులనడిగి గృహస్థుండు శయనాసనభోజనంబు లొసంగవలయు ॥ 133

గీ॥ అతిథియెవ్వని యింటికి నరిగిరిత్త, పోవుఁదనపాతకము లెల్లఁ బూన్చువాని।
సుకృత మెల్లను గొనిపోవుఁ జువ్వెగాన, నతిథినూరకపొమ్మన ననుచితంబు ॥

వ॥ అవిజ్ఞయు, దంభంబును, బరితాపోపఘాతంబులును, బారుష్యంబునునతిథుల యెడం జేయరాదు. ఏగృహస్థుండైనను నాతిథ్యంబును సమ్యగ్విధింజేయు నాతండు సమస్త పుణ్యలోకంబులనొందు ॥ 135

క॥ తనకువయఃపరిణతిగాఁ, దనయులకడ నిలువనైనఁదన యనుగతినై।
నను, రా సతినియ్యఁగొలిపి, వనమునకుం బోయి యచటవన్యాశనుఁడై ॥ 136

వ॥ వనంబుననిల్చి, కేశశ్మశ్రు జటాధరుండును, భూమిశాయియు, మననశీలుండును, సర్వార్థనిస్పృహుండును, చర్మ, కుశ, కాశ, ధృతపరిధానోత్తరీయుండును, త్రిషవణస్నానపరుండును, నగ్నిదేవతాభ్యాగతపూజాతత్పరుండును, భిక్షాబలిప్రదాతయు, వన్యస్నేహకృతగాత్రాభ్యంగకార్యుండును, శీతోష్ణాది సహిష్ణువునైన వానప్రస్థచర్యనడపి యతండు, దవానలంబు తూలరాశులంబోలె సర్వదోషంబుల దహించి శాశ్వత పుణ్యలోకంబుఁగాంచు॥ 137

క॥ నాలుగవయాశ్రమము భూ, పాలకయెటిఁగింతు వినుము బ్రాహ్మణుఁడు, విని।
ర్మాలితమదమత్సరుఁడై, వాలాయము భిక్షువృత్తివర్తింపఁ దగున్ ॥ 138

వ॥ పుత్రమిత్రకళత్రాదులపై స్నేహంబువిడిచి త్రైవర్గికంబులగు సర్వారంభంబులు విడిచి శత్రుమిత్రాదులయందు సమతగలిగి సర్వజంతులయందు ద్రోహంబు మానిమైత్రుండై సంగంబువదలి యేకరాత్రంబుగ్రామంబునఁ బంచరాత్రంబు

పురంబున నిలుచుచుఁ బ్రీతి ద్వేషంబులు లేక యింటివారు భుజియించి
పోయి చల్లార్చినకాలంబునఁ బ్రశస్తవర్ణుల యిండ్ల భిక్షాటనంబు చేసి ప్రాణం
బులు నిలుపుచుఁ గామ, క్రోధ, దర్ప, మోహ, లోభాది దోషంబులు పరిత్య
జించి నిర్మలుండై తనవలన సర్వభూతంబులు, భూతంబులవలనఁ దాను,
భయంబు వొరయకుండునట్లుగా మెలంగుచు, నగ్నిహోత్రంబు శరీరంబున,
శరీరాగ్నిహోత్రంబులు ముఖంబునను వేల్చి భిక్షుండు మోక్షాశ్రమం బాశ్ర
యించి నిరింధనజ్యోతియుం బోలె శాంతుండై బ్రహ్మలోకంబు నొందునని
చెప్పిన॥ 139

క॥ ఔర్వునినతులప్రతిభా, శర్వునినీక్షించిపలికె సగరుఁడుకరుణా।
ధూర్వహకటాక్ష! యశ్రుత, పూర్వంబొకటడుగవలయుఁబో! మిముఁదెలియన్॥

ఉ॥ హర్తియొనర్చు పూరుషునకారయఁ గృత్యములైననిత్యనై
మిత్తికకామ్యకర్మములు మెచ్చుగనే గతియాచరించువా
రిత్తెఱఁ జెప్పుమయ్య, మది హెచ్చె భవద్వచనావఘల్వీసన్
జిత్తమునం, గుతూహలవిజృంభము భార్గవవంశవర్ధనా॥ 141

వ॥ అనిననౌర్వుం డిట్లనియె. పుత్త్రుండు పుట్టిన నభ్యుదయాత్మకంబైన శ్రాద్ధంబు
సేయవలయు. బ్రాహ్మణభోజనంబు వెట్టి నాందీముఖులకుఁ బిండప్రదానంబు చేసి
దశమదివసంబున నామకరణంబు చేయవలయు॥ 142

గీ॥ వలయుభంగినుత్సవము, చెల్లఁగా, దేవ, నామమైన మనుజనామమైన।
శుభముహూర్తమున విశుద్ధుఁడై జనకుండు, సుతునకిడఁగ వలయునతులమహిమ॥

వ॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్త్రియ, వైశ్య, శూద్రులకుఁ గ్రమంబున శర్మ, వర్మ, గుప్త,
దాసాత్మకంబైన నామంబిడవలయు. అర్థహీనంబును, నప్రశస్తంబును, నప
శబ్దయుతంబును, నమాంగళ్యంబును, జుగుప్సితంబును నగు నామంబిడవలదు.
సమాక్షరంబును, నాతిహ్రస్వంబును, నాతిగుర్వక్షరాన్వితంబును, సుఖోచ్చా
ర్యంబునగు నామంబిడవలయు॥ 144

సీ॥ సరవిననంతరసంస్కారసంస్కృతుఁడై గురుగేహంబు నందువిహిత।
విధినవలంబించి విద్యాపరిగ్రహణము చేసిగురు దక్షిణాప్రదాన।
కారియైగార్హస్థ్యకలన కనుజ్ఞాతుఁడై నను మేలుకాదేనిబ్రహ్మ।
చర్యంబుననయుండు సన్న్యాసియైనను, వైఖానసుండైన వలసినట్టి॥ [వేద।
తే॥ డైముముక్షుత్వముననత్క్రియాకలాప, మాచరింపంగవలయు బ్రాహ్మణుఁడు
విహితవిధియిది దీనిభావించివినుము, మహితగుణసాంద్ర! సగరభూమండలేంద్ర॥

వ॥ గార్హస్థ్యంబు గావలసిన నేకగుణ వర్గమైనకన్యకను, దానుద్రిగుణవర్గుండై పరి
గ్రహింపవలయు ॥ 146

సీ॥ అతికేశియు,నకేశి, యధికాంగి, కృష్ణాంగి, పింగళన్యూనాంగి,యంగహీన।
రోగిణి, కులట, యరూపిణి, దుష్టవా, త్స్వల్పసరోమయు, శ్మశ్రువదన।
కాకస్వర, కృశాంగి, ఘర్ఘరస్వర, పురు, షాకృతిబుద్ధాక్షి యరుణదృష్టి।
పీనాంగి,వామన, పృథుదీర్ఘసంహత, భ్రూయుగ రూక్షాంగిక్రుద్ధవదన॥

గీ॥ చిత్రదంత,మషీవర్ణ, శ్వేతవర్ణ, కూపగండ, సమున్నతగుల్భ రోమ।
సహితజంఘ, వినిందితాచారయైన, కన్యఁబెండిలియాడఁగఁ గాదుబుధులు॥ 147

వ॥ మాతృపక్షంబునఁ, బంచమియుఁ, బితృపక్షంబున సప్తమియునైన కన్యకను
యథావిధివివాహంబు గావలయును. బ్రాహ్మ్యంబు, దైవంబు,నార్షంబు,ప్రాజా
పత్యంబు, నాసురంబు, గాంధర్వంబు, రాక్షసంబు, పైశాచంబు ననెనిమిది
వివాహంబులు. అందేవర్ణంబున కేవివాహంబువిహితం బావివాహంబావ
ర్ణంబువారుచేయవలయు. ఇవ్విధంబున సలక్షణయైన ధర్మచారిణిం బరి
గ్రహించి తత్సహితుండై గృహస్థుండు, విహితకృత్యంబులు నడపినమ్యాగూర్ధ్వ
మహాఫలంబు నొందునని చెప్పిన సగరుండిట్లనియె ॥ 148

గీ॥ మానినాథ!సదాచార మానవస్థు, కరుణతోనాకు శ్రవణేచ్ఛగడలుకొనియెఁ।
దానవడిచిగృహస్థుండు మాననీయ, దివ్యలోకసుఖాప్తి మోదించుఁగాదె॥ 149

వ॥ అనిన నౌర్వుండిట్లనియె ॥ 150

మ॥ జననాథోత్తమ చెప్పెద న్వినుము, సదాచారంబు, నిత్యంబున
జ్జనులత్యాదృతి, నాచరించుట, సదాచారంబనంజెల్లు, స।
జ్జనసంజ్ఞల్ మనువుల్ ప్రజాపతులు నాసప్తర్షులుంజువ్వేత
ద్వినుతాచారపరాయణుండు గను గెల్చురెండు లోకంబులున్ ॥ 151

గీ॥ రాజ!వినుధర్మపీడాకరంబులైన, యర్థమునుగామమును మానుటర్హమగును।
అసుఖమై లోకవిద్విష్టమయ్యెనేని, ధర్మమునుమానవలయుభూధరవరేణ్య॥ 152

వ॥ కాల్యంబునన్లేచి తననివాసంబునకు నైరృతిభాగంబున నంపకోలవాటినంత
దూరముపోయి యచ్చట మూత్రపురీషంబుల విడువవలయు ॥ 153

క॥ తననీడఁ దరువునీడన్, విను గోరవిపవనాతవిప్రగురువులం।
గనుచునెదుటఁగనువిడువం,జనదు,మలము మూత్రమును,బ్రశస్తునకెపుడున్॥154

గీ॥ పైరులో దుక్కిలో మందపట్టునందు, తెరువులో నీటిలో నదీతీర్థములను।
మననమున నేటిదరియందుమాసవుండు, మలముమూత్రంబువిడువరాదలఘుచరిత॥

వ॥ దివాభాగంబున నుత్తరాభిముఖుండును, నిశాభాగంబున దక్షిణాభిముఖుండును నై విణ్మూత్రంబులు విడువవలయును. ఆపన్నుండైన నేముఖంబైన దోషంబు లేదు ॥ 156

గీ॥ ధరణితృణములఁ గప్పి వస్త్రముఁ గప్పి, శిరము చేయుక నిష్ఠీవనంబు లడరనీక ।
మానియై విడువందగు మలముమూత్రములను సదాచారనిరతుండు జనవరేణ్య ॥

వ॥ పుట్టమన్ను, యెలుకమన్ను, నీటిలోనిమన్ను, శౌచశేషంబైనమన్ను, గోడపూఁత మన్ను, దున్నినమన్నును శౌచంబునకుం గాదు. గృహస్థునకొక్క మృత్తిక లింగంబునందును, మూఁడుమృత్తికలు గుదంబునను, పదిమృత్తికలు వామకరంబున, మఱియు హస్తద్వయంబునఁ, బాదంబుల నొక్కొక్కటిం బెట్టవలయు. స్వచ్ఛంబును, దుర్గంధఫేనవర్జితంబును, నగుజలంబున శౌచంబు చేయువలయు. అనంతరంబు పాదశౌచంబు చేసి ప్రక్షాళనము కావించి యాచాంతుఁడై, కేశప్రసాధనంబు చేసి, మాంగళ్యదూర్వాదులంబుల ధరించి ॥ 158

గీ॥ తనకులాచారధర్మంబు తప్పకుండ, సంధ్యనార్చించి యుండుచుండుటే విధము ।
హవియు సోమంబుఁ దిన్నంబు సంధ్యయునను. వెలుఁగుఁ గావున సంధ్యంబు లరయుఁ బూర్వ ॥

వ॥ నదీతటాకజలంబుల, దేవఖాతజలంబుల, గిరిప్రస్రవణ జలంబుల, కూపోద్ధృత జలంబుల, గృహానీతజలంబులనైన స్నానంబుచేసి శుచివస్త్రధరుండై పితృతీర్థంబున నంజలిత్రయంబునఁ బితృతర్పణంబుచేసి జలత్రయంబున దేవర్షి తర్పణంబుచేసి పితామహప్రపితామహులను, మాతృమాతామహతత్పితామహప్రభృతులకును, గురుపత్నీగురుమాతులబాంధవులకు, రాజునకునుపకారార్థంబు భూతంబులకుఁ దర్పణంబుచేసి దేవాసుర యక్షనాగ గంధర్వరాక్షస పిశాచగుహ్యక సిద్ధకూష్మాండపశు, ఖగ, బిలేశయ, భూనిలయ వాయ్వాహార జంతువులును, నరకయాతనానుస్థితులును, బాంధవులును, నబాంధవులును, జన్మాంతర బాంధవులును, మద్దత్తసలిలోదకంబులచేత నాప్యాయనంబు నొందుదురుగాక యని కామ్యోదకదానంబుచేసి పుణ్యంబునొందు. 160

క॥ ఆచమనముచేసి పిదప, ధ్యానాసక్తుండై మనుజుఁ డర్ఘ్యము నొసఁగఁగా ।
లోచితగతి సద్యస్కంబుగను, నిపలమును దేనిబుద్ధి నిడ్యాఁగవలయున్ ॥ 161

శ్లో॥ నమో వివస్వతే బ్రహ్మభాస్వతే విష్ణుతేజసే ।
జగత్సవిత్రే, శుచయే సవిత్రే, కర్మసాక్షిణే ॥ 162

వ॥ అను మంత్రంబుచ్చరించుచు సూర్యార్ఘ్యం బీయవలయు ॥ 163

గీ॥ అగ్నికార్యంబుఁదీర్చి యనంతరంబ, యభిమతసురార్చనము సేయు టర్హవిధము।
ప్రకటతరషోడశోపచారములచేత, ధీరమతి సద్విజుండు సదాచారపరత ॥ 164

వ॥ బ్రహ్మకుఁ, బ్రజాపతికి, గృహ్యాదేవతలకుఁ, గశ్యపునకుఁ, ననుమతికి, వేల్చిన హుతశేషంబుగాని మణికంబునందుఁ బృథివీపర్జన్యులకు బలియిడి గృహద్వారంబున ధాతృవిధాతలకు గృహమధ్యంబున బ్రహ్మకు బలియిడి యింద్ర ధర్మరాజ వరుణ ధనేంద్రులకుఁ గ్రమంబునఁ బ్రాచ్యాది చతుర్దిక్కుల బలులిడి ప్రాగుత్తరదిగ్భాగంబున ధన్వంతరికి బలియిడి తదనంతరంబ, వైశ్వదేవంబు చేసి వాయవ్యభాగంబున వాయువునకుఁ బక్కనదిక్కులనన్యదేవతలకు బ్రహ్మకు, నంతరిక్షంబునకు, భానునకు, బలియిడి విశ్వదేవతలను, విశ్వపతులను, పితరులను, యతిభిక్షులను నుద్దేశించి బలియిడవలయును. అనంతరంబన్నాంతరంబు పుచ్చుకొని శుచిదేశంబున నశేషభూతంబులకు దేవమనుష్య, పశు, వయస్సిద్ధయక్ష, నాగదైత్య, ప్రేత పిశాచ తరు పిపీలికా కీట పతంగాదులు మద్విసృష్టాన్నంబునఁ దృప్తిం బొందుదురుగాక యని బలియిడి తదనంతరంబ గృహబహిర్భాగంబున శ్వపచాదులకుఁ జాతులకు బలియిడి యతిథి సంగ్రహార్థము గోదోహనమాత్ర కాలంబు నిలిచి ॥ 165

సీ॥ అజ్ఞాతకులనాముఁ, డన్యదేశాగతుఁ, డ్రమజలాసారసంసిక్తగాత్రుఁ,
సతిపాసాశనోత్సుకమానమానసుఁడు, మార్గధూళీ విద్యమానదేహుఁ।
నాఁకలిగనుఁ బుంజీభూతనిశ్వాసు, విధసాముహాస్తభావితోష్ఠుఁ,
ననుపమాకించనత్వాలోకనీయాత్ము, నన్నప్రష్టునిఁ బట్ట ఘను నప్పుడేయు ॥

గీ॥ నతిథిఁగని ప్రమోదసంతోషితాత్ముఁ డగుచుఁ, బోషించుకొని వచ్చి లోన నిష్టశాస్త్ర
విధులఁ బూజించి సద్భక్తి నెలయ నన్న, మిడఁగ వలయు గృహస్థుండు నృపవరేణ్య ॥

వ॥ అతిథిఁ బూజింపక భుజించెనేని యఘలోకంబులం బడు. భోజనానంతరంబ స్వాధ్యాయకులాదుల నడుపవలయు ॥ 167

క॥ మనమున హిరణ్యగర్భుం, డనితలఁచుచు నతిథి కెలమినన్నంబిడఁగాఁ।
జనునతిథి స్వర్గదాయకుఁ, డని చెప్పుదు రార్యజనము లమలచరిత్రా ॥ 168

వ॥ పిత్రర్థంబు తద్దేశ్యుండును, విదితాచారసంభూతియుఁ, బాంచయజ్ఞకుండును నైన యొక్క విప్రుని భుజియింపఁ జేయవలయు. ఒక్కనాఁడైన త్తి పెట్టిన హంతాకారోపకల్పితంబగు నన్నాగ్రంబు శ్రోత్రియునకుఁ బెట్టవలయు. పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారులకు భిక్షామాత్రంబు పెట్టవలయు. విభవంబు గలిగిన నవారితంబుగా నిడవలయు. అతిథియుఁ, బిత్రర్థబ్రాహ్మణుండును, హంతకార భోక్తయు, భిక్షాన్వృత్తులగు బ్రహ్మచార్యాదులుఁ గూడ నాలుగు వెఱంగుల

వాసును నతిథులనం బరంగుదురు. వీరిం జూచి గృహస్థుండు పాపవిముక్తుం
డగు. 169

శ్లో॥ అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతి నివర్తతే ।
స తస్మై దుష్కృతం దత్త్వా పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥ 170

క॥ ధాతృప్రజాపతీంద్రా, గ్న్యాతతవస్వర్యమాగ్ని సాధుమతి, యయా ।
దాతతిగతినిల్చి, నుసం, ప్రీతింభుజయించు గృహికి మేలొదవంగన్ ॥ 171

క॥ కానతిథిపూజ కర్తవ్యకర్మ మయ్యతిథికిడక కుడుచునట్టికర్మువు ।
మానవేశ, మలసమానంబునుమ్మి నీ, వాచరింపు మెప్పుడు నతిథిపూజ ॥ 172

వ॥ తదనంతరంబ సువాసినీ, దుఃఖవతీ, గర్భిణీ, వృద్ధ, బాలకులకు సంస్కృతాన్నం
బిడి వారు భుజియించిన వెనుక గృహస్థుండు భుజియింపవలయు. వీరు భుజింప
క తా భుజియించినం బాపభోక్తయై నరకంబున శ్లేష్మభోజి యగును ॥ 173

క॥ జలములాడక కుడుచుట మలయుతినుట, యాజపుంగ్రైవంటప్రాయశ్చిత్తకీయగుట ।
నరవరేణ్యా, యసంస్కృతాన్నంబుదినుట, సిద్ధముగ మూత్రపురీషంబుచేయుచునుస్తు॥

క॥ ఎవ్వరికి నిడక తనమది, నివ్వటిలిన లోభవశత నింద్యచరితుఁడై ।
క్రొవ్వునందానభుజించిన, బ్రువ్వులు రసపూయ చదునుట భూరివినేశా ॥ 175

వ॥ గృహస్థుండు శాస్త్రోక్తంబుగా భుజించిన భవబంధంబులు తొలంగు. ఇహంబున
నారోగ్యబుద్ధివృద్ధులు సంభవించు. అరిష్టంబులు వైరిదురభిచారంబులు
శాంతినొందు ॥ 186

సీ॥ స్నానముచేసి శుద్ధవసనంబులుగట్టి సురపితృనరులకు,
నాసరు తర్పణక్రియలు న్యాయపథంబునఁ జేసి జాపకుం ।
డై నియతిని హుతజ్వలనుఁడై యతిథిద్విజగురుదేవ భృ,
త్యానుగపాళి కన్నమిడి యాతరువాత గృహస్థుఁడాస్తతిని ॥ 177

పుణ్యచందనమాల్యములు దాల్చి పవిత్రుండై, యంబుశోననిర్మాణ్యాప్రియుగుచు,
సంశుద్ధవదనుఁడై సంప్రీతుఁడై విని, దక్షులుమాని ప్రాఙ్ముఖముగాఁగ ।
నాసీనుఁడై యనన్యమనస్కుఁడై ప్రశస్త, ప్తమణి ఘనమ్ములుడై విమలశస్త,
పాత్రంబునందుఁబవిత్ర మాన్నంబుఁ, బ్రతిలోమనుల పోశిణంబు ॥

చేసి ప్రాణాహుతులువేల్చి చెలఁగుమదిని, మానినైయుగృహమేధి సమ్మతిభుజించు
టర్హవిధమెపికాముష్మికావహంబు, సగరభూపాలధర్మరతావిశాల ॥ 178

వ॥ మంత్రాభిమంత్రితంబులను, ఫలమూలంబులును, శుష్కశాకంబులును, హరితకంబులును, గుడభక్ష్యంబులును, దక్కం దక్కిన పర్యుషితంబులు మాని సారంబులు వీసిన వస్తువులుమాని భుజియింపవలయు. మధు, జల, దధి, ఘృత, సక్తువులు దక్కం దక్కిన వస్తువులు నశేషంబుగా భుజియింపవలయు ॥ 179

క॥ మునుపు మధురసములు గైకొని, వెనుకన్ లవణములు దానివెనుకం గటుతి ।
క్తనవామ్లకషాయంబులు, గొనవలయు ననామయంబు గూడుటకొఱకున్ ॥ 180

వ॥ మొదట ద్రవంబులును, మధ్యంబునఁ గఠినాశనంబులును, నంతంబున ద్రవంబులును భుజియింపవలయు. ఇట్లు భుజియించిలేచి ప్రక్షాళితపాదుండై, స్వస్థుండై, కృతాసనపరిగ్రహుండై, యిష్టదేవతాస్మరణంబు చేసి "యగస్త్యుండును, నగ్నియు, బడబానలంబును, నన్నంబు జీర్ణంబుసేయుదురుగాక. సమస్తేంద్రియదేహస్థుండైన విష్ణుండు మద్భుక్తంబైన యశేషాన్నంబు జీర్ణంబుచేయుంగాక" యని కరంబున నాభినిమిరికొని తగినకీర్తి ననాయాసకర్మంబులు చేయవలయు. 181

క॥ ఆదృతి సచ్ఛాస్త్రాదివి, నోదంబుల దినశేషము గడిపి సంధ్యా ।
ప్రాదుర్భావంబైనను, నాదేవుని ధ్యానంగొలువ నెప్పుడువలయున్ ॥ 182

వ॥ దినాంతసంధ్య సూర్యదర్శనంబుచేయుచు రాత్రిసంధ్య నక్షత్రంబులు చూచుచు నుపాసింపవలయు. సూతకాశౌచవిభ్రమాతురభయంబులం దక్కనితరకాలంబుల సంధ్యాకాలంబు గడవనీయవలవదు ॥ 183

ఉ॥ భానుఁడుదగ్రుఁడగువేళలఁ బ్రభాయుతుఁడై యుదయించువేళలన్
మానవుఁడెవ్వఁడే, నిదురమానక పోవ్రతంబు గాంచువా ।
ఖ్యానుపమానపాతకములందు నశించును జాగ్రభూతుఁడై
యైనను బాపమంటదని రాఘవులు మానవలోకనాయకా ॥ 184

వ॥ కావున నర్కుండుదయింపక మున్నలేచి పూర్వసంధ్యయు, నిమురింపక సూర్యునిం జూచుచు దినాంతసంధ్యయు నుపాసింపవలయు. కాలాతిక్రమణంబుచేసి సంధ్యోపస్థానంబు చేయని దురాత్ములు తామిస్రనరకంబునుం బొందుదురు. 185

గీ॥ మగుడఁ బాకంబు సేయించి మాపుగాన్న; పత్నియును దాను రేపంటిపగిదివైశ్వ।
దేవముఖ్యక్రియలొనర్చి ధీరుఁడగుచు, నతిథిపూజలొనర్చుటయర్హమనఘ ॥

క॥ కేపటియతిథికిబలేనే, మాపటియతిథికిని బూజమహిమనొనర్పక।
భూపాలపుణ్యమస్టుగు, గో పేపింబనుచుఁజెప్పి రురుధర్మవిదుల్ ॥ 187

వ॥ కావున మాపటి యతి:ని యథాశక్తి నన్నపానాను లొసంగి శయ్యాదికం
బులఁ దుష్టింబొందించి, తానునుభుజియించి॥ 188

గీ॥ తెగని కొంగోమముప్రా ... లేక, మలిన శలేక జంపుసామగ్రిలేక।
పరవుగర్గివిశు ... కనలయుభూపాగ్రగణ్య॥ 189

క॥ తెలియుఁ ... మూ ... మునలలో నొ ... నేనునునుఁ దలగడమే।
లలఘుగణ యుతి ... దిక్కుల, ... నుగోగింబులనిరి తత్కుల్ల్మవిదుల్ ॥ 190

సీ॥ బుతుకాలనును ... భకుణ ... బున, యుగ్మరాత్రులఁబొందుటుచితాహ్నిత్య।
మస్నాతనాతు ... ప్రశస్తాని ... శింపలఁ ... కాంతు ... పితి।
నన్యకాంత ... కామ ... న్యాసక్త, నారోగ్య కాంతుఁ త్యాంలిభుక్త
గకియ ... తాను ... ముల ... ప్రప్పా ... నా ... ములు॥ [వలయు।

గీ॥ పూని యనురాగ ... స్నానము, చెలువుమీర ... పావాయంబు ... లుప
త్త్యక దివసనిశలునుబర్వసికాలు, ... ప్రతినిశలును ... ॥ 191

వ॥ చతుర్ద ... యు, దష్టమియు, ... మావాస్యయు, బూర్ణిమయు, ... క్రమ
ణంబును, ... బులయం ... స్త్రీ, ... మా ... బుచేసిన
పురుషుండు ... మూత్ర నామ ... బున ... ఇక్కాలంబుల ... శాస్త్ర
వేద ... జప ... ॥ 192

గీ॥ అవనినాథ! యయోనియు ... యోని, యుం ... దేవప్రతిమయు గ ... ను।
జైత్యచత్వా ... శౌ ... ము, ... ॥ 193

వ॥ పర్వంబుల ... దారిద్ర్యంబును, ... బుల నాశంబును, ఇలాత్ర
యస్థలంబున ... గంబులనునగు॥ 194

మ॥ పరదారాభిగమంబు నెన్నఁడిఁ దలంపకా ...
నరుఁడా ... జరి ... నాయువును ... వ్య ... స్త్రైన ...।
కరదుర్నారకముసలభించునని వక్కాణించఁగాసేల భూ।
వరమర్త్యుండడ మానినింగనల ... శ, ధర్మంబగున్ ॥ 195

గీ॥ సార్వభౌమయథోక్తదోషములులేని, యాత్మసమలసకామలసన్పుసువేళ।
నైనఁబొందినదోషంబులంటుకొనవు, వర్ణనీయసదాచారవంతునకును ॥ 196

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥ 197

సీ॥ దేవగోబ్రాహ్మణాతిథిసిద్ధవృద్ధ గురువర్చనయుభయసంధ్యాభివంద ।
నంబగ్నిసముపచారంబనుపహత వ, స్త్రద్వయధారణ సౌష్టవంబు ।
వలయుగారుడ రత్నములుదాల్చి ప్రయతుండై, యమలకేశకలాపుండై సుగంధ।
మాల్యచందనలేపమహితుండై యుండుట, దగుఁజనస్థానంబునందు గడపఁ బోక ॥

గీ॥ యనృతములు పలుకుట నాడఁబోక, కల్లగూడిన ప్రియమైన నొల్లఁబరు ।
దోషములు లెక్కపెట్టక దుష్టయానమెక్కకుండుట వెలయుఁ బెంపెక్కఁ బుడమి॥

చ॥ పలుమరు నాన్యకాంత వెడపల్కులుపల్కక యేటనొడ్డుకే
డలవసియించఁబోక కులటాకులటాపతి శత్రుమిత్రము
ష్కులపతితాన్యులతోఁ జేరికతో సతదుర్వ్యయశీలశాస్త్ర
ఖలతిమైత్రి సేయక సుఖస్థితిఁగాంచుమ రాజభూవరా ॥ 199

క॥ ఒక్కఁడు మార్గమునందు చుట, చక్కని పగిదాడనే జలవాహములన్ ।
మొక్కలమున మునుపుగదా ప్రక్కనదనగా హమనంగా డుమునీంద్రా ॥ 200

గీ॥ చెట్టునెక్క నొమ్మనెక్కక, చిచ్చునగిలి, మరునకంటంబు జొరక, యొంటఁబొండపల్లి।
గోఱుకక, తుతంబుముక్కన గోనకజృంభ, మానకనందఁబోక నీరాడుటన్న మధిప॥

క॥ పలునిష్టూరాన్వలపుచ్చక, కలోలవశిగక ద్రుతమునాటపొఱుక ।
జలములమును వారించకను. వలిగొనక యుండుటన్నాపథము నరేంద్రా ॥

వ॥ శ్మశ్రుకేశంబులు గొఱుకక లోష్టంబు ద్రుంచక. యపవిత్రుండై ప్రశస్తజ్యోతి
స్సులు చూడక, నగ్నయగు పరకాంతను. సుదివసాస్తమయకాలంబుల
సూర్యునిఁజూడక. శవగంధం బాఘ్రాణించక మెలంగుట మేలని చెప్పి మఱి
యునిట్లనియె ॥ 203

గీ॥ భూమినాథ చతుష్పథంబునన్నశానకానననుచైత్యమ్మపుటంబు కానిమట్ట।
కాంతిసన్నిధియను జేరఁగాదియర్ధరాత్రము లయపరంబున్నాచరిత్రులకును॥ 204

సీ॥ భూమిసురులనీడ పూజ్యులనీడను, నముసీడ దాటుటఁ బాగుగాదు ।
శూన్యాటవిస్థలిఁ జరింపరాదు నూన్యగేహమునందు నిలువరాదు యనొక్కఁడు ।
మఱచినైన నవార్యమంజలిపట్టుట, గాదుకోపితుఁ జేయఁగాదు కటిలు ।
బలుమారుపాముతోఁ జెలిమిసేయుటగాదు, తెడపుగా నిలుచుండఁ దగదు మునిగుల ॥

గీ॥ తడవునిద్రితుఁడవుటయుఁ గడపుమేలు, కొనుటయుఁ దడవుగూర్చుంటయును దఱచుగ
స్నానపరుఁడౌటమిగుల నాసీనుఁడగుట, యెపుడు దిరుగుటగాదు పృథ్వీశతిలక॥

క॥ ముంగిటనడుగులు గడుగుట, యెంగిలిపోయుటయుఁ గాదు, హితమతితో న ।
న్నంగళముమానరాదు, వినంగా దశ్లీలములు జనస్తుతచరితా ॥ 207

వ॥ నిరంతరశయ్యా సేవవలదు, కేశాస్థి, కంటకా, మేధ్య, బలి, భస్మ, తుషస్నానార్ద్రభూములు ముట్టవలదు. కోరకొమ్ములుగల జీవంబులకు దూరంబునంద మెలంగవలయు. మంచున, నెండను, గాలిని, దిరుగవలదు. నగ్నుండై నీరాడుటయు, నిద్రించుటయు, నాచమనంబు సేయుటయుంగాదు. కచ్చకట్టక దేవార్చనాచమనంబులు చేయరాదు. ఏకవస్త్రుండై హోమదేవార్చనాచమనజపాదికంబులు చేయరాదు॥ 208

సీ॥ దుర్వృత్తుఁగదిసిన దోషంబు వాటిల్లు, సజ్జనసంగతిక్షణము చాలు।
ధార్మికుతో విరోధము చేయఁగాఁజన, సంలికన్నను గూడ దక్షముతోడఁ।
పెండ్లియువాదంబు వెంపొందుఁమల్యశీలులతోఁ గాకున్న నలఁతిఁ దెమ్పుఁ,
గలహంబు పెంచుట గాదల్పహానికిఁ, దాళఁగావలయు, శాత్రవునియెడల॥

గీ॥ ధనసమార్జనకార్యంబు తిడవరాదు, జలకమాడెడివేళల స్నానశాటి।
నైననిజపాణిచేనైన నవయవములు, దోమఁగారాదు బుధునకుభూమినాథ॥ 209

వ॥ కేశంబులువిడల్పక, నిలుచుండివార్వక, కాలుమీఁదకాలు సేర్పక, పూజ్యులకెదురుగాఁ గాలుచాపక వర్తింపవలయు. గురువులయెదుట నీచాసనస్థుండై వినయంబున నుండవలయు. దేవాగార చతుష్పథంబుల కప్రదక్షిణంబు నడవక, పూజ్యులకు, సోమార్కాగ్న్యంబువాయువులకు నెదురుగా నిష్ఠీవనంబును, విణ్మూత్రోత్సర్జనంబు నుం జేయక నిలుచుండియు, నడచుచు మూత్రంబు విడువక, శ్లేష్మవిణ్మూత్ర రక్తంబులు దాఁటక, భోజనకాలంబున శ్లేష్మహాసోత్సర్జనంబులఁ జేయక, బలిమంగళజప్యాదులయందును, హోమకాలంబునను మహాజనసన్నిధిని స్త్రీలనవమానింపక యీర్ష్యలేక, మనస్తాపంబు చేయక, వారి వచనంబులు విశ్వసింపక వర్తింపవలయు. మాంగళ్యపుష్పరత్నాఢ్య పూజ్యులకు నమస్కరించికాని సదాచారపరుండిల్లు వెడలరాదు. చతుష్పథంబునకు నమస్కరించుచు, కాలంబున హోమపరుండగుచు దీనానాథసాధువుల నుద్ధరించుచు, బహుశ్రుతుల నుపాసించుచు, దేవర్షిపితృపూజనంబులు సల్పుచు, నాతిథ్యంబు చేయుచు, వర్తించు పురుషుండుత్తమ లోకంబులం బొందు॥ 210

గీ॥ అదన,హితమిత్రుతోడవశ్యాత్ముఁడౌచుఁ,బ్రియములాడినయతఁడుసంప్రీతితోడఁ।
బొందునాహ్లాదకములైన పుణ్యలోక, చయములక్షయములుగాఁగ జనవరేణ్య॥

క॥ మతియును, లజ్జయు, క్షమయును, నతులవినయగతియు నీతియాస్తికతయు నూ।
ర్జితగతికల్గిన మనుజుఁడు, చతురతఁగను పుణ్యలోకసౌఖ్యములెల్లన్॥ 212

వ॥ మఱియును నకాలగర్జితాదుల యందును, బర్వాశౌచకాదులను, నుపరాగాదులయందును, ననాధ్యాయంబు చేయవలయు. ఎవ్వఁడేనియుఁ గోపితులైన సర్వబంధువుల నాశ్వాసించి శమంబునొందించు నతండుత్తమ లోకంబులనొందు, స్వర్గంబననెంత, మఱియు వర్షాతపాదుల యందు ఛత్రధరుండును, రాత్రులనడవులయందు దండధరుండును, నై సదాపాదుకలు దొడిగియు నడువవలయు, మీఁదును, దూరంబును, బక్కంబును జూడక నడవవలయు, యుగమాత్రంబు మహీతలంబు చూచుచునడవవలయు ॥ 213

గీ॥ ఎవ్వఁడేనిదోషహేతువులగువాని, నెల్లవిడుచువశ్య హృదయుఁడగుచు।
నతనిపూరుషార్థ వితతికినింతైన, హానికలుగనేరదధిపముఖ్య ॥ 214

వ॥ పాపిష్ఠుఁడైన పురుషునియెడనైనఁ బ్రియంబు పలుకుచు నంతఃకరణశుద్ధుండగు పురుషునకు ముక్తికరతలామలకంబు, కామక్రోధ లోభంబులకు గోచరులుగాక సదాచారవంతులగు, పురుషుల యనుభావంబుచేత నిమ్మహీమండలంబు ధరియింపంబడి యున్నదిగావునఁ బరప్రీతికారణంబైన సత్యంబు పలుకవలయు. అసత్యంబ పరదుఃఖకరంబైనఁ బలుకక యూరకుండవలయు. ప్రియంబైనను హితంబుగాకుండినఁ బలుకవలదు. అప్రియంబైన శ్రేయస్సంపాదకంబైన హితంబు పలుకవలయు ॥ 215

గీ॥ ఇన్ని చెప్పంగనేల భూమీశతిలక, యఖిలభూతోపకారకరంబగుచునిహము।
పరమునెసఁగెడువాక్యంబుపలుకవలయు, నవనిమనుజుండుకరణత్రయంబుచేత॥

వ॥ అనిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె ॥ 217

క॥ సూనుఁడుపుట్టినఁ, గృహపతి, దానస్నానములువలయుఁ, దండ్రికినంతన్।
భూనాథజాతకర్మవి, ధానక్రమమాచరింపఁ దగునవ్వేగతిన్ ॥ 218

వ॥ అభ్యుదయార్థంబు శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. యుగ్మంబులుగా దేవపితలనుద్దేశించి బ్రాహ్మణుల భోజనంబు సేయింపవలయు. ప్రాఙ్ముఖుండైన, నుదఙ్ముఖుండైనను దధ్యక్షతబదరంబుల దేవతీర్థంబుల దేవతలకుఁబితృతీర్థంబులఁబితలకుంగా, నాందీముఖదేవగణంబులకుఁ బిండప్రదానంబు చేయవలయు. ఇంకఁ బ్రేతకర్మ క్రియావిధి వినుము ॥ 219

క॥ మృతుఁడైనఁ బ్రేతదేహం, బతులశుభస్నానచందనామోదనుమ।
ప్రతతులనలంకృతముచే, సి తగ విమానమునఁ బెట్టిచెలువగుకీతిన్ ॥ 220

వ॥ పురబాహ్యమునకుం గొనిపోయి యగ్నిసంస్కారంబుచేసి సచేలస్నానంబు చేయవలయు. బాంధవులు దక్షిణాభిముఖులై గోత్రనామంబులు చతుర్థ్యంత

సమేతంబులుగాఁ జెప్పి జలాంజలినీయవలయు. అంత గోవులు ప్రవేశించు వేళ నక్షత్రదర్శనంబుసేయుచు గ్రామంబు ప్రవేశింపవలయు. భూమి కటు ప్రస్తర శాయిత్వంబు వలయు. అనుదినంబును ప్రేతార్థంబు భూమియందుఁ పిండంబు విడిచి దివాభాగంబున మాంసవర్జంబుగా భుజియించి తమదినంబులు వెళ్లింపవలయు. ప్రథమ. తృతీయ, సప్తమ, నవమదినంబుల వస్త్రత్యాగ బహిస్స్నానంబులుచేసి తిలోదకంబు లీయవలయు. మూఁడవదినంబునన స్థిసంచయనంబు సేయవలయు ॥ 221

గీ॥ అస్థిసంచయనము చేసినంతనుండి, యవనినాథ సపిండుల నంటవచ్చు।
వినుసమానోదకులు భోగవిధులుదక్క, నస్పృశ్యులగుదురు సర్వక్రియలకునధిప॥222

వ॥ సంచయనంబు చేసినవెనుక సమానోదకులకు, సపిండులకు స్త్రీసమాగమంబు చేయరాదు. బాలునకును, దేశాంతరస్థునకును, పతితునకును, మునియు, జలాగ్ని రజ్జుపాతనాదుల యందు మృతులైన జ్ఞాతులకు సద్యశ్శౌచంబు విధియింపంబడియె. మృతబంధుని యన్నంబు పదిదినంబులు భుజియింపరాదు. దానప్రతిగ్రహణయజ్ఞ స్వాధ్యాయంబులుం జేయరాదు. విప్రునకు పదిదినంబులును, రాజన్యునకుఁ బండ్రెండుదినంబులును, వైశ్యునకుఁ బదేనుదినంబులును, శూద్రునకు మాసంబును నాశౌచంబు. పిదప స్వకులోచితంబుగా శ్రాద్ధంబు చేయవలయు ॥ 223

గీ॥ భూపవర్య, యయుగ్మంబులుగవిప్ర, వరులభుజియింపఁ జేయఁగావలయుశ్రద్ధ।
దనరఁబిండంబునిడఁదగు దర్భతతులపై నిమృష్టాన్న యుచ్ఛిష్టపార్శ్వభూమి॥

వ॥ ఇట్లుయథోక్తంబున శ్రాద్ధంబుచేసి సపిండీకరణంబుచేసి ప్రేతత్వంబుమాన్చి పితృత్వంబునొందించి యుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. పుత్త్రులు,దౌహిత్రులు తత్పుత్త్రులు వీరలెవ్వరైనను నుత్తరక్రియలు నడుపవలయు. అవియోజింగాఁ జెదవినుమని పరాశరుం డిట్లనియె ॥ 225

చ॥ జలజభవేంద్రరుద్రవసునాసత్యమిత్రహుతాశనానిలం,
బులు, పితృవిశ్వదేవగణముల్ ఋషిమానుషపక్షిపన్నగం।
బులుపశువుల్ సమస్తముగ భూతగణంబులుఁ దృప్తినొందుని
శ్చలమగుశ్రద్ధతో నరుఁడుశ్రాద్ధముచేసినఁ బొల్పు పుత్త్రవా ॥ 226

వ॥ ప్రతిమాసంబున నమావాస్యయందును శ్రాద్ధంబుచేయవలయు. ఇంకఁగామ్య శ్రాద్ధంబు వివరించెద. వ్యతీపాతయోగంబున, విషువత్కాలంబున, సూర్య సోమగ్రహణకాలంబున, ద్వాదశరాశుల సంక్రాంతుల, నక్షత్రగ్రహపీడల, దుష్ట స్వప్నదర్శనంబుల, నవసస్యాగమంబుల నిచ్ఛాశ్రాద్ధంబు సేయవలయు॥227

గీ॥ సార్వభౌమ! యమావాస్యస్వాతితోడ, మైత్రితోడవిశాఖతోఁ జిత్రలీలఁ ।
గూడువేళలశ్రాద్ధంబు గోరిచేయఁ, దృప్తిపితరులకష్ట వార్షికిజనించు ॥ 228

చ॥ పొలుపగు కృష్ణపంచదశిఁ బుష్యపునర్వసు రౌద్రతారలం
గలసినవేళమానవుఁ డకంపితభక్తిఁ దగు శ్రద్ధశ్రాద్ధము।
తలఁచినవారల్పితృప్తియగు ద్వాదశవత్సరముల్ పితృవ్రజం
బులకునృపాలచంద్ర! యిదిపూనికతో నొనరింపఁగాఁదగున్ 229

గీ॥ వరుణతారతోడ, వాసవతారతోఁ, బూర్వభాద్రతోడఁ బొసఁగఁగూడి।
యున్నతల్పమమర నున్నయమావాస్య, దేవదుర్లభంబు భూవరేంద్ర ॥ 230

వ॥ ఈశోభితనక్షత్రంబులతోఁ గూడిన యమావాస్యయందు శ్రాద్ధంబు చేసినఁ
బితృతృప్తి యగునని చెప్ప నశక్యంబగు నని కీర్తనీయమె ॥ 231

చ॥ ఘనపితృభక్తివైభవము గల్గు నిలాసుతుఁ డౌ పురూరవుం
డనఘు ననన్యమార్గమున యమ్మృతవేఁడిన నమ్మునీంద్రుఁడా ।
జనపతికిం జెప్పి కాశినగరంబునఁ దా యెఱిఁగించె నెల్లను
ద్వనుతనవోక్తమీవును బ్రవీణతతో వినుమంచు నిట్లనున్ ॥ 282

వ॥ భాద్రపద మాసంబునఁ గృష్ణపక్షత్రయోదశి యందును, మాఘమాసం
బున నమావాస్యయందును, సూర్యసోమగ్రహణ కాలంబులయందుఁ ద్రయష్ట
కలయందును, నయనద్వయంబునందును, బితరులనుద్దేశించి శ్రద్ధాసమన్వి
తుండై తిలోదకంబులనైన నీయవలయు, శ్రాద్ధంబుచేసెనేని సహస్రసం
వత్సరతృప్తి యగును ॥ 233

గీ॥ మనుజనాథవినుము మాఘంబునందమా, వాస్యఁగూడెనేని వరుణతార ।
యదియెపితరులకును మహాపుణ్యకాలంబు, పరమభాగ్యమదియె దొరకెనేని ॥234

వ॥ అమ్మాఘమావాస్యయును, సూర్యగ్రహణకాలంబును ధనిష్ఠతోఁ గూడిన
నదిఁ బితరుల నుద్దేశించి శ్రాద్ధంబుచేసిన నయుతకులంబులతోఁ బిత
లు తృప్తినొందుదురు. ఆయమావాస్య పూర్వాభాద్రతోఁ గూడినయందు
శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బితలు యుగపర్యంతంబును దృప్తినొంది సుఖింతురు,
గంగ, శతద్రువు, విపాశ, సరస్వతి, నైమిశంబు, గోమతి, గోదావరి, యమున
మొదలగునదుల నవగాహించి పితలనుద్దేశించి శ్రాద్ధంబు చేసినఁ బాపంబులం
బాయుదురు ॥ 235

చ॥ అనుపమమాఘమాసమున నర్థిసమాతిథి యందుఁదోయమై
ననుదనయాదులిచ్చిన మనంబునఁ దృప్తులమై సుఖంతుమం

చనుపమకౌతుకంబున మహాధ్వనిఁబాడుచు నుండునుత్సవం
బునఁ బితృసంఘము ల్వినుముభూపలలామ ! నిజంబుచెప్పితిన్ ॥ 236

వ॥ విశుద్ధంబులగు చిత్తంబులును, విత్తంబును, గాలంబును, విధియును, బాత్రం
బును, భక్తియు, నరులకువాంఛితంబు నిచ్చు. ఇంకఁబితృ గీతంబులైన శ్లోకం
బులుకలవవి వినియెట్లు చేయవలయునట్లు చేసెదవుగాని వినుమని సనత్కు
మారుండు పురూరవున కిట్లనియె ॥ 237

క॥ మాకులమున నొక్కరుఁడ, స్తోకమతి ప్రతిభుఁడైన సుగుణుఁడుపుట్టున్ ।
గాకతఁడు విత్తశాఠ్యము, లేకయొసఁగుపిండములు చలింపనిభక్తిన్ ॥ 238

గీ॥ వెలయువిభవంబుకొలఁది పృథ్వీసురులకు, మమ్ముఁదలఁచి సమస్తభోగమ్ములువసు।
రత్నవస్త్ర మహీయానరాజియొసఁగు,ఁ దృప్తిపొందుద మేముమోదించియపుడు॥

వ॥ భక్తినమ్రుఁడై కాలంబున యథాశక్తి విప్రశ్రేష్ఠులకు నన్నంబుభుజింపం
జేయవలయు. అన్నంబున కసమర్థుండైన నామద్రవ్యంబైననిచ్చి స్వల్పంబైన
దక్షిణనీయవలయు. ఆమదానంబున కసమర్థుండైన జేరెఁడు నువ్వులైనను
బ్రాహ్మణులకీయవలయు. అందున కసమర్థుఁడైన నేడెనిమిది నువ్వుగింజలు గలిపిన
జలంబులయంజలులు మమ్మునుద్దేశించి భూమియందునిడవలయు. లేకున్న గోగ్రా
సంబైన నిడవలయు. ఏమియులేకున్న వనంబునకుంబోయి యూర్ధ్వబాహుండై
సూర్యాది లోకపాలుకు వినునట్లుగా "శ్రాద్ధోపయోగ్యంబైన వస్తువు నాకు
లేదు. భక్తిచేతనే మత్పితలు తృప్తులగుదురుగాక" యని మాకునమస్క
రింపవలయునని పితృగీతంబుల యర్థంబుచెప్పె. ఈ ప్రకారంబున నెవ్వండే
దేని శ్రాద్ధంబుచేయు నాతఁడీసర్వంబును నాచరించినవాఁడని యౌర్వుండు
సగరున కిట్లనియె ॥ 240

గీ॥ అధిప శ్రాద్ధభోజనార్హ విప్రోత్తమ, తతులఁ దేటపఱుతుఁ దద్విధంబు ।
వినుము సావధానతను సదాచారసం, పన్నులాచరించుమార్గ మదియె ॥ 241

వ॥ త్రిణాచికేతుండును, త్రిమధువును, త్రిసుపర్ణుండునుషడంగవేత్తయు; శ్రోత్రి
యుండును, యోగియు జ్యేష్ఠసామగుండును, ఋత్విజుండును, స్వస్రీయుండును,
జామాతయు, దౌహిత్రుండును, శ్వశురుండును మాతులుండును, దపోనిష్ఠుం
డును, పంచాగ్న్యభిరతుండును, శిష్యుండును, సంబంధియు, మాతాపితృర
తుండును, మొదలగు వీరలలోఁ బూర్వపూర్వులుత్తములు. ఉత్తమాభావం
బైన నుత్తరోత్తరుల నియమింపవలయు ॥ 242

సీ॥ వినుముమిత్రద్రోహియును, కునఖయుశ్యావ, దంతుండు భృతకవేదప్రయోక్త,
యభిశస్తుఁడును భృతకాధ్యాపితుఁడు గ్రామ, యాజకక్లీబచోరాంధపితున ।

సోమవిక్రేతలు శ్రుతిమానునాతండు, తల్లిదండ్రులఁ బ్రోవనొల్లనతఁడు,
భ్రాతృపరిత్యాగిసూతి *పోష్టయునింది, తుఁడువృషలీపతిదూషకుండు ॥

గీ॥ కన్యకాదూషయితయు, రోగస్థితుండు, దేవలకుఁడాదిగల్గు భూదేవతలను ।
జెప్పఁగారాదు శ్రాద్ధంబుచేయుటకును, ధర్మశాస్త్రార్థవిదులు భూధరవరేణ్య ॥

వ॥ శ్రాద్ధంబునకుఁ దొలునాఁడ పితృదేవతార్థంబు శ్రోత్రియాదుల నిమంత్రింప వలయు. అనిమంత్రితులైనను, యతుల భుజియింపఁజేయవలయు. నిమంత్రణానంతరంబున యజమానుండువిప్రులును గ్రోధవ్యవాయాయాసంబులుచేయరాదు. వ్యవాయంబులు చేసినవారిపితరులు రేతోగర్తంబునమునుంగుదురు. కావునఁ బ్రథమంబ, నిమంత్రింపవలయు. స్నానంబు చేసిగృహంబునకు వచ్చిన విప్రుల పాదప్రక్షాళనంబుచేసి యాసనంబులం గూర్చుండంబెట్టి పితలకయుగ్మంబుగను దేవతలకు యుగ్మంబుగను నొక్కొక్కరినైనను యథేచ్ఛంబునుగా నియమింపవలయు. మాతామహశ్రాద్ధంబును నిర్విర్ధంబునని చేయవలయు. అందు వైశ్వదేవంబులు వికల్పంబనిరి. దేవతలకుఁ బ్రాఙ్ముఖంబును, బితలకును దఙ్ముఖంబును బ్రశస్తంబు. దేవపితలకు శ్రాద్ధంబు పృథక్కరణంబనికొందఱు చెప్పుదురు. కొందఱేకపాకంబునఁ గూడం జేయవలయునని చెప్పుదురు. 244

గీ॥ ధరణినాయక విష్టరార్థంబుదర్భ, సమితియిడిపూజచేసి శాస్త్రవిధినర్ఘ్య ।
మిచ్చియావాహనము చేసి యొసఁగుభక్తిఁ బితలకుఁను బ్రీతిసేయుటపెద్దమేలు॥

వ॥ తదనంతరంబ దేవతల నెల్లు పూజింపవలయు. తిలాంబువులు పితరులకు, యవాంబువులు దేవతలకు, నర్ఘ్యంబీయవలయు. స్రగ్గంధధూపదీపాదులిచ్చి సవ్యాపసవ్య ప్రకారంబుల దేవపితల నర్చింపవలయు. 246

క॥ క్షితివరయకాలంబున, నతిథయటకు నన్నకాంక్షియైవచ్చిన న ।
మ్మతినతనిఁబూజచేసిన, నతులితగతిఁ బొందు శ్రాద్ధనానంత్యంబున్ ॥ 247

వ॥ అతిథిని గడపిపుచ్చిన శ్రాద్ధంబునిష్ఫలంబగు. అనంతరంబ విప్రులచేత ననుజ్ఞాతుండై యగ్నియందు నాహుతిత్రయంబు యథావిధి వేల్చిహుత శేషంబల్పాల్పంబులగు పాత్రలయందుఁ బెట్టవలయు. తదనంతరంబ మృష్టంబును, నభీష్టంబును, సంస్కృతంబును నగునన్నంబు పెట్టి "యథానుఖం జుషధ్వ"మ్మని యనిష్ఠురంబుగాఁ బలుకవలయు. విప్రులును దచ్చిత్తులై భుజియింపవలయు. యజమానుండును రక్షోఘ్నమంత్రపఠనంబుచేయుచుఁ దనపితలధ్యానంబు చేయవలయు. ఇట్లైనఁ బితృపితామహప్రపితామహులు తృప్తినొందుదురు. తదనంతరంబ పిండప్రదానంబుచేయవలయు ॥ 248

* సూతపోష్ట—'వృషలీసూతిపోష్ట' అనియుండవలయును శూద్రాపుత్రపోషకుఁడని యర్థము.

మ॥ హరియజ్ఞేశ్వరుఁ డప్రమేయుఁడు సదాహవ్యంబు కవ్యంబు ని,
ర్భరవృత్తింగొను దేవుఁ డీపితృసుతంత్రంబుం గటాక్షించు నా ।
సరసీజాక్షుని సన్నిధానమున రక్షస్సంఘభూతాదులీ,
ధరణిం జేరకపోవుఁగాక వికలత్వంబొంది సద్దిక్కులన్ ॥ 249

వ॥ తదనంతరంబు విధానోక్తంబుగా వికిరంబుచేసి యుచ్ఛిష్టసన్నిధి పిండప్రదానంబుచేసి పూజించి బ్రాహ్మణులకాచమనం బిచ్చి హస్తప్రక్షాళణానంతరంబున సుస్వధేత్యాశీర్వాద పూర్వకంబుగా దక్షిణ యొసంగి పితృ శ్రాద్ధంబును పితృ పూర్వకంబుగా దేవతలను విడిచి యాద్వారపర్యంతంబు ననువర్తింపవలయు, మాతామహశ్రాద్ధం బిట్లు చేయనలయు. తదనంతరంబ వైశ్వదేవంబుచేసి పూజ్యభృత్యబంధువులుం దాను భుజింపవలయు. ఇవ్విధంబున బుధుండు పితృశ్రాద్ధంబును మాతామహశ్రాద్ధంబును జేయవలయు. చేసిన సుప్రీతులై సర్వకామంబుల నొసంగుదురు. 250

గీ॥ జనవరేణ్య వినుము శ్రాద్ధకర్మమునకు, మూఁడు కడుపవిత్రములు దలంప ।
కూఁతుకొడుకు, తిలలు, కుతపకాలంబును, గానవీనిఁ గూర్పఁగలుగు మేలు ॥

వ॥ రజతదానకీర్తనంబులును, రజతదర్శనంబును, ననునివి పవిత్రములు. క్రోధంబును, నధ్వగమనంబును శ్రాద్ధకర్తయు, భోక్తయు వర్జింపవలయు. 252

క॥ క్షితినాయక వినుసోముఁడు, పితలకునాధారమనని బెంపగుయోగం ।
బతనికి నాధారంబీ, కతనన్ముఖ్యుండు యోగి గణుతింపంగన్ ॥ 253

వ॥ అట్టి యోగీంద్రుండు శ్రాద్ధంబునకుఁ బ్రశస్తంబు. శ్రద్ధానియుక్తుండైన యోగీంద్రుండు పితరులను భోక్తలను, యజమానినిఁ దరింపజేయునని యౌర్వుండు సగరున కిట్లనియె. 254

గీ॥ మనుజనాథహవిష్యంబు మత్స్యశశక, నకులమాంసంబులును ఛాగలకవరాహ ।
గవయరురుహరిణీ శల్యకముల మాంస,ములునునిడనెల్ల పితరులకొలయుఁ దృప్తి ॥

వ॥ మేషమాంసంబును మాసతృప్తికరంబు, ఖడ్గమాంసంబును, కాలశాకంబును, దేనెయు మహాప్రశస్తంబులు, గయకుంబోయి యచ్చట శ్రాద్ధంబుచేసినఁ బితృ తృప్తియగు. చేసిన యతని జన్మంబు సఫలంబు, ప్రశాంతికంబులు నీవారంబులు, శ్యామాకంబులు, శ్రద్ధార్హంబులైన వన్యౌషధులు, యవలు, ప్రియంగువులు, ముద్గంబులు, గోధూమంబులు, వ్రీహులు, తిలలు, నిష్పావంబులు, కోవిదారంబులు, సర్షపంబులు, శ్రాద్ధమునకు యోగ్యంబులు. ఆగ్రయణేష్టికిరాని, ధాన్యజాతంబును, రాజమాషంబులు,

అణువులు, మసూరంబులును, మానవలయు. అలాబువును, గృంజనంబును, పలాండువును, బిండమూలకంబును, గాంధారకంబును, గరభంబును, లవణంబును, నౌషరంబును, నారక్తనిర్యాసంబులును, బ్రత్యక్ష లవణంబును, వర్జితంబులు. వాగ్దూష్యంబు నక్తాహృతంబును, నుచ్ఛిష్టంబును, వర్జంబ. గోవులు ద్రావనివియు, దుర్గంధ ఫేనిలంబులును నగు జలంబులుగావు॥ 256

చ॥ జనవరయొంటి డెక్కగల జంతువులిచ్చినపాలు, గొఱ్ఱెపా
లును నెనుపెంటియిచ్చినవి లొట్టియయిచ్చిన పాలుకూడ వెం ।
దునుమృగజాతిపాలుగడు దూష్యములంచుఁ బితృక్రియావిదుల్
వినుతబహుస్మృతుల్వెదకి విశ్రుతలీలలఁజెప్పిరొప్పుగన్ ॥ 257

క॥ అపవిద్ధుఁడుపాషండుఁడు, శ్వపచుఁడురోగాతురుండుచండుఁడునగ్నుం ।
డపవిత్రసూతకాశౌ, చపరులుకనుఁగొనినఁగాదు శ్రాద్ధంబధిపా ॥ 258

వ॥ (వీరు) చూచినను రజస్వలలు చూచినను, కుక్కుట, వానరగ్రామసూకరంబులు చూచినను శ్రాద్ధంబునఁ బితలును దేవతలును భుజియింపరు. కావున నివి దొరలకుండ శ్రద్ధాసమన్వితుండై చేయవలయు. తొల్లి కలాప పురోపవనంబున మనుపుత్త్రుండైన యిక్ష్వాకుని ముందరంజెప్పిన పితృగీతలైన గాథలు కొన్నిగలవు. వానియర్థంబు వినుమని యిట్లనియె ॥ 259

గీ॥ మాకులంబుననొకఁ డుసన్మార్గశీలుఁ, డుదయమైగయకేగియందొనరఁబిండ ।
మిడునొకో యట్టులైనమేమిందఱమును, దృప్తినొందెదమిప్పుడు ప్రియముతోడ ॥

ఉ॥ ఆనినవేడ్కమాకులమునందు జనించినవాఁడు శ్రద్ధతోఁ
దేనెయునేయుఁ బాయసముతెచ్చి మఘర్క్షమునందు త్రయోదశి ।
స్నానకవార్షికంబులగు మాసములన్నముఁగూర్చిపెట్టునో
కోనిరపాయతృప్తినపుడొందుదుమట్లయినన్ముదంబునన్ ॥ 261

గీ॥ గౌరియగు కన్యవిప్రపుంగవునకర్థి, దానమిచ్చిన, నల్లనిదానివృషభ ।
వరముఁవిడిచిన, దక్షిణావంతమైన, తురగమేధంబుచేసిన దొరకుతృప్తి ॥ 262

వ॥ ఇవ్విధంబున నౌర్వుండు సగరునకు సదాచారంబుచెప్పె. ఇవ్విధంబున నడిచిన యతండుత్తముండు. దీనినుల్లంఘించి నడిచిన యతండు నిరయంబునంబడు. అనిచెప్పిన పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 263

చ॥ మునివరనగ్నుఁడెవ్వఁడు విమూఢతనేపనిచేయనగ్నుఁడౌ
వినవలతుంగదదీయమగు వృత్తముసత్కరుణాకటాక్షవీ ।

తునెఱయనాపయిన్నిలిపి సర్వముదెల్పుమటన్ననప్పుడా
వినుతతపోధనుండు కడువేడుకనమ్మునిఁజూచియిట్లనున్ ॥ 264

గీ॥ సన్మునీశ్వరఋగ్యజుస్సామవేద, ములుత్రయీసంజ్ఞ వెలయుమర్త్యులకునదియె।
యావరణమగుదానిఁబోనాడునట్టి, పాతకుఁడునగ్నుఁడిదివేదభాషితంబు ॥ 265

వ॥ సర్వ వర్ణంబులకును, సంవరణంబువేదత్రయంబు. అట్టి వేదత్రయంబు విడిచినవాఁడునగ్నుండనంబరఁగు ॥ 266

సీ॥ ధన్యవర్తనుఁడు మందాకినీసుతుఁడునీ, వడిగినయట్లతన్నడుగుటయును ।
మాతాతకరుణాసమగ్రుఁడై యక్కుమా, రోత్తమునకుఁజెప్పినతెఱంగు ।
విన్నాఁడఁజెప్పెదవినుమమైత్రేయదే, వాసురులకుమహాహవముదివ్య ।
వత్సరంబులునూఱువర్తిల్లెఁదొల్లియం, దసురవర్గములోనహ్లాదముఖ్యు ॥

గీ॥ లైనయసురలు బలియులై యాక్రమింప, సురలునిర్జితులై పరిస్ఫురణమాలి ।
విరిగిపోయిచలచ్ఛుభ్రవీచికావి, తతసుధోదన్వదుత్తరతటముచేరి ॥ 267

వ॥ తపంబుచేసి, తటంబున॥ 268

లయగ్రాహి ॥

మెండుకొనిరక్కసులుభండనమునంబొడువదండిచెడిరోడిచనినిండుమతితోనా
ఖండలముఖద్యుచరకాండమునుతించె,మురఖండనునమేయగుణమండనువిరాజ।
త్కుండలిశయానుమృదుగండ విలసన్మకరకుండలరుచిప్రచయుఁజండకిరణోద్య
న్మండలనివాసిజగదండసముదాయకపిచండిలునఘౌఘుతరుషండదవవహ్నిన్ ॥

గీ॥ విశ్వలోకేశ్వరుండైన విశ్వదేవు, నవ్యకమలాక్షు నారాధనంబుచేయఁ ।
గోరిమేమందఱమునుమిక్కుటఁపుభక్తిఁ,బొగిడినప్రసన్నుఁడై మమ్ముఁబ్రోచుఁగాత॥

క॥ నెట్టుకొని భూతజాలము, పుట్టున్ లయమందునే ప్రభునియందు, మదిన్ ।
బుట్టినసాహసమునమే, మట్టిహరింబొగడఁగలమె యర్హతవెలయన్ ॥ 271

ఉ॥ ఐనను దైత్యబాధఁ బరమార్తిమునింగినవారమై నినున్,
బూనినుతించి సంతసముబొందఁగఁ జేసివిపత్తిఁ బాయఁగాఁ ।
గానిభవద్గుణాబ్ధికడగాంచి యథార్థమెఱింగికాదు ను,
మ్మా! నిగమాంతవేద్యమగు మీమహిమల్ వినుతించఁబూనుటల్ ॥ 272

ఉ॥ భూమి జలంబు వాయువు నభోజ్వలనంబులునీవ, శబ్దము
ఖ్యామితతద్గుణంబులు నహంకృతిబుద్ధులునీవనీవ, ఘు ।

ద్ధామతర ప్రధానమును దత్పరుఁడౌ పురుషుండవీవ, ల,
క్ష్మమహిాశేశనీవ, వినుజీవునకుం బరమాత్మ వారయన్ ॥ 273

గీ॥ అఖిలభూతాత్మయేకమై యలరునీదు, వపువెమూర్తమమూర్తంబునపరిమితము।
బ్రహ్మమొదలుగ స్తంబ పర్యంతమైన, జగమిదంతయుఁ దానయైనెగడుఁ జూవె॥

క॥ చతురాననత్వమున నూ, ర్జితగతి జగములుసృజించి సృష్టికరణ కృ।
త్యతఁ బరఁగునీకు మ్రొక్కెద, మతిశయిత కృపార్ద్రదృష్టినరయుము మమ్మున్॥

క॥ మరుదగ్ని శక్ర శశిదిన, కరవసురుద్రాదిదేవ గణరూపుఁడవై,
యిరవొందునీకు మ్రొక్కెద,మరవిందవిశాలనేత్ర యరయుము మమ్మున్ ॥ 276

క॥ శమదమవర్జితమజ్ఞా, నమయము దంభాత్మకంబు, నయహీనము దు।
ర్దమమును నగునీదైత్యో, త్తమరూపంబునకు మ్రొక్కెదముకమలాక్షా ॥ 277

గీ॥ నాతివిజ్ఞాన మయమును నాతినష్ట, తేజమునునైన తావకోద్దీప్తయక్ష। [రించి॥
రూపమునకేమపలుమరు మ్రొక్కువార, మంబురుహనేత్ర మముఁగావుమాద

క॥ పరికింపఁ, గ్రౌర్యమాయా, భరితంబై యసితమగుచుఁ బరఁగిననీభీ।
కరరజనీచరరూప, స్ఫురణమునకు మ్రొక్కెదము ప్రచురతరభక్తిన్ ॥ 279

క॥ సురలోకప్రాపకమై, నిరతము నత్పురుషమాననీయంబై భా।
సురగతి నెయ్యది దగునా, స్థిరధర్మంబైన నినుభజించెద మెలమిన్ ॥ 280

సీ॥ గగనయానమున సంగముగల్గి చెన్నొందు, సిద్ధాత్మునినుఁ గొల్తుమిద్ధభక్తిఁ
గ్రూరత్వము, ద్విజిహ్వతారూక్షతయుఁగల్గు,నాగాత్మునినుఁగొల్తుమాగమోక్తి।
శాంతియు సుజ్ఞానసంపత్తియును గల్గు, ఋష్యాత్మునినుఁగొల్తుమిష్టభక్తి
సకల భూతములఁ గల్పాంతంబున హరించు,కాలాత్మునినుఁగొల్తుమేలుమనుచు॥

గీ॥ నిఖిలజగములభక్షించినృత్యమాడు, ఘోరరుద్రాత్మకునినిన్నుఁగొల్తుమెపుడు।
రాజసంబునఁగర్మకారణతఁగల్గు,మనుజరూపకునినుఁగొల్తుమనుపమాత్మ ॥ 281

క॥ పదునెనిమిది పదివధములు మొదలఁగలుగుతామసమును మూఢతలోనన్।
గదిరినవిశ్వాత్మకునిను, సదమలతంగొల్చెదము ప్రసన్నతకొఱకున్ ॥ 282

గీ॥ సకలయజ్ఞాంగభూతమైషడ్విధమయి, ముఖ్యమై, సిద్ధికరమయిమొనయువృక్ష।
శైలరూపికినీకు నిశ్చలపుభక్తి, మ్రొక్కెదముమమ్ముఁగావునిరూఢమహిమ ॥

క॥ సర్వాత్మ సర్వకారణ, సర్వగుణాధారగుణవిసర్జితకరుణా।
భూర్వహపురుషోత్తమమము, గర్వితరక్షోవిజితులఁగావుము కరుణన్ ॥ 284

వ॥ దేవా! తిర్యఙ్మనుష్య దేవాది రూపకుండవును, వ్యోమాదిభూతమయుండవును, శబ్దాది గుణరూపకుండవును, సర్వాత్మకుండవునైన నీకు నమస్కారంబు. ప్రధాన బుద్ధ్యాదిమయ స్వరూపకుండును, సమానాధిక రహితుండును కారణ కారణంబును నగు నీకు నమస్కారంబు. శుక్లాది, దీర్ఘాది, ఘనాది విశేషణ రహితుండును, శుద్ధాది శుద్ధుండును, బరమర్షి దృశ్యుండును నగు నీకు నమస్కారంబు. అశేష పూర్ణంబై యక్షయంబైన బ్రహ్మంబగు నీకు నమస్కారంబు. సనాతనుండును, నజుండును, బరమ పదాత్మవంతుండును నశేష బీజభూతుండును ననాదినిధనుండును నగు వాసుదేవునకు నమస్కరించెదమని స్తుతియించిన స్తోత్రావసానంబునందు॥ 285

మ॥ కరుణాశస్తుఁడు శంఖచక్రయుగరంగద్దీర్ఘహస్తుండు శ్రీ
తరుణీపూరితవక్షుఁడా శ్రితజనోద్ధార క్రియాదక్షుఁడు।
ద్ధురనాగాంతకవాహుఁడంబుదరుచిస్తుత్యోరుదేహుఁడు శ్రీ
హరిసాక్షాత్కృతినొందె దేవసముదాయంబుల్ముదంబొందఁగన్॥ 286

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన సంభ్రమాకులచిత్తులై ప్రణిపాతపురస్సరంబుగా బృందారకు లిట్లని విన్నవించిరి॥ 287

క॥ కరుణించి ప్రసన్నుఁడవై, శరణార్థుల మమ్ముఁగావు సమదనిశాట।
త్కరములఁ బరిమార్చి, రమాతరుణీవర భక్తసౌఖ్యదాయక కృష్ణా॥ 288

సీ॥ యాగభాగాదులజ్జదిమిభక్షించిరి, చేసాపనింతైనఁ జిదుమలేక।
నందనద్రుమరాజినటికి రెండైనఁ జో, నీడకొక్కటిన్నైన నిలువనీక।
పొందామరలు వీఁకి రెండు మిన్నేటవుం,దున, కైనవెదకిన దొరకనీక।
వెడలిపోఁద్రోలిరి వెదకిమా నెలవుల, నొదిగియొక్కెడనైన నుండనీక॥

గీ॥ కెరలియచ్చరపడఁతులఁ జెఱలువట్టి, రదిమిస్వారాజ్య మాక్రమించిరి విధాత।
యాతతనుతాజ్ఞ మీఱిబలానలేప, చాపలాపరిమేయ రక్షఃప్రవరులు॥ 289

క॥ భవదీయాంశజులము, మే,మవిరళ దివ్యప్రభావస్థైన యవిద్యా।
తివిమూఢాత్ములమై యీ, భువనము నీకన్న భేదముగఁ జూతుమజా॥ 290

వ॥ సర్వగోధర్మాభి రతులును, దేవమార్గానుసారులును, దపోవృతులును, నగుటం జేసి యారక్కసులం జంప శక్తులముగాము, వారల వధించు నుపాయంబాన తీయవలయునని విన్నవించినఁ గరుణావశంవదుండై శ్రీహరి తన శరీరంబువలన మాయామోహుండను నొక్క పురుషుని నుత్పాదించి సురలకతని నిచ్చి వారికిట్లని యానతిచ్చె॥ 291

సీ॥ విబుధవర్గములార వినుఁడు మాయామోహుఁ,డితఁడు దానవుల మోహింపఁ జేయఁ।
గలఁడు మోహితులయి, ఘనవేదమార్గబహిష్కృతులై వీర్యమెడలి చెడుదు।
రందఱు వారు నేనఖిలస్థితికిఁ గర్తఁ,గాన శత్రులఁ జంపఁగాదు నాకుఁ।
గమలజునకు నధికారమిచ్చితిఁ గానఁ, దదధీనమీ సర్వదైత్యవర్గ।

గీ॥ మట్లుగావున నితఁడె మీయర్థమెల్లఁ, జేయఁగలఁడు భయంబేల శీఘ్రమరుగుఁ।
డనుచు నంతర్హితుండయ్యె నాదిదేవుఁ,డమరులును మ్రొక్కి చనిరి హృష్టాత్ములగుచు॥

వ॥ మాయామోహుండును సమ్మహాసురలున్న కడకుం జనియె. తత్ప్రకారంబు వినుము॥ 293

శా॥ మాయామోహుఁడు వోయి కన్గొనియె శుంభద్వీచి మన్నర్మదా
తోయస్ఫారితతీరకాననమునందున్నం దితప్రస్ఫుర
ద్ధీయుక్తిం దపమాచరించుచుఁ బ్రశస్తిం బెంపుదీపించు దై
తేయశ్రేష్ఠుల వేదచోదితసముద్దీప్యత్క్రియానిష్ఠులన్॥ 294

వ॥ ఇట్లు గాంచి దిగంబరుండును, ముండుండును, బర్హిపత్రధరుండును, నై దైత్యులం జేరంబోయి మాయామోహుఁడు మధురవచనంబుల నిట్లనియె॥ 295

గీ॥ దైత్యపతులార యేమియర్థంబు గోరి, తపము చేసెద రైహికార్థంబొ గాక।
స్థిరతరాముష్మికార్థమో చెప్పుఁడనిన, వారలిట్లని రతనితో ధీరఫణితి॥ 296

క॥ పరలోకఫలము చిత్తాం,బురుహంబులఁ దలఁచి తపము పూనితిమిగునా।
కరయక్కఱ యేమిట్లీ,వరయుటకన వారిఁ జూచి యతఁడిట్లనియెన్॥ 297

చ॥ వినుఁడు విముక్తిఁ గోరినఁ, బ్రవీణత, మద్వచనేరితార్థముల్।
ఘనతరధర్మయుక్తములు, కాంక్షితమోక్షఫలప్రదంబు, లీ।
రనితరబుద్ధులై మదుదితామలధర్మములాచరింపుఁడిం।
దును సరిలేని మీవరమనోరథముల్సఫలత్వమొందెడిన్॥ 298

వ॥ ఇది ధర్మం బిదియధర్మం బిది సాధువిదియ సాధువు, ఇది ముక్తియొసంగు నిది ముక్తియొసంగదు. ఇది పరమార్థం బిదియపరమార్థంబు. ఇది కార్యం బిదియకార్యంబు. ఇది స్ఫుటం బిదియస్ఫుటంబు. ఇది దిగంబరధర్మం బిది బహువస్త్రధర్మంబని బహుయుక్తిదర్శన చర్చితంబులగు నతని వచనంబులు విని విశ్వసించి యనేకాంతవాదపరులై యల్పకాలంబున సత్రయీత్యాగంబు చేసిరి. తదనంతరంబ మఱియును॥ 299

క॥ ధర్మపరులౌచు వైదిక, కర్మాచరణప్రవణవికాసితతనులై।
నిర్మలత నున్న కొందఱ, నర్మిలిఁ గని యధికవంచనాతికుశలుఁడై॥ 300

క॥ కాషాయధారియై సం, భాషానిపుణత్వమమర మాయామోహుం ।
డీషదనిశ్చితకుహనా, వేషతఁ బాషండవృత్తి వెలయంబల్కెన్ ॥ 301

క॥ దనుజవరులారమీ రి, ట్లొనరించిన పనికి స్వర్గమో, మోక్షంబో ।
వినుత ఫలంబక్కట యిం, కనయినఁ బశుహింసమానఁగాదే మీకున్ ॥ 302

క॥ జ్ఞానంబు కారణము వి, జ్ఞానమయమశేషమనుచు, సకలవిబుధులున్ ।
బూనివివరించి రింకన్, జ్ఞానవిదులుగాఁగవలయుఁ జయ్యనమీరల్ ॥ 303

వ॥ వినుండిజ్జగంబనాధారంబై భ్రాంతిజ్ఞానార్థతత్పరంబై, రాగాదిదుష్టంబై, భవ
సంకటంబునందు భ్రమించుచుండు ॥ 304

శా॥ కార్యంబంచు నకార్యమంచు నిట వక్కాణింపఁగానేల, మీ ।
రార్యుల్ చూడుఁడు, పుట్టిరంగనలు భోగార్థంబె యిట్లౌట, ని
ర్ధార్యాదంబుగ భోగముల్గనుఁడు కామక్రీడ నెంచం, దనూ,
నిర్యాణంబయిన స్గనంగలరె, నిర్ణిద్రోపభోగక్రియల్ ॥ 305

గీ॥ చిత్తగించినవెల్ల భక్షింపవలయు, క్షణికతనువిది చిత్తంబుకట్టఁదగున ।
జగతిలో భక్ష్యమిది, యభక్ష్యంబిదనుచు, నెంచుకొనుమాటలెల్లనువంచనంబు॥

వ॥ ఇవ్విధంబు తెలియుండు మద్వచనంబులు చేయుండనుచు ననేక హేతుదృష్టాం
తంబులుచూపి చెప్పమాయామోహుని వచనంబులవలంబించి నక్తంచరులు
కించిత్కాలంబునన శ్రుతిస్మృత్యుదితంబగు ధర్మంబువిడిచి యన్యోన్య బోధ
కులై శిష్యాచార్య పరంపరల వలన నందఱుఁ బాషండధర్మపరులై రప్పుడు ॥

సీ॥ పలుసంతమాటల పాఁతజోలిభలీర, సడిపడ్డ యీావట్టి చదువులేల ।
పదమంచునమ్మి నిబ్బరపుఁగర్మపయోధి, మునిఁగిరయ్యో వీరిముచ్చటేల ।
పరుఁడు పెట్టకకాని బ్రతుకలేరయ్యారె, బడుగువేలుపుల, బంబది? యిదేల,
పూరి కట్టెలు మేక పోతులు నేతులు, నవుర జన్నపు బూమెలాటలేల ॥

గీ॥ దంబులివియేల పరమధర్మంబహింస, యనుచు వేదద్విజామరయజ్ఞతతుల ।
నతులపాషండచండయుక్త్యతిశయముల,గములనిందింతురసురపుంగవులు,కవులు

వ॥ మఱియు నమ్మాయామోహుండు ॥ 309

క॥ జగతినహింసయె పరమం, బగు ధర్మమధర్మమనుచుఁ బాటింపంగాఁ ।
దగునెక్రతు హింసయుక్తికి, మొగయవుగాయిట్టి యర్థములు చర్చింపన్॥ 310

క॥ క్రతువుల్ వెక్కలుచేసి దేవుఁడయి స్వర్గంబేలు, నౌరాశచీ,
పతియంచున్ భ్రమమందనేల యనలప్రాంచచ్ఛిఖాదగ్ధమై ।

వితథంబైన హవిఃకదంబకము భావింపం ఫలావాప్తియీఁ,
జతురంబే యహహావినందగునె యీజంజాటముల్వల్కినన్.॥ 311

క॥ అనయము, క్రతువున మృతిబొం, దిన పశువు దివంబుగనుటనిజమే, యట్లై ।
నను యజమానుఁడు నిజజన, కుని జంపఁగ నలదెదివముఁ గూర్చెడికొఱకున్॥

చ॥ ఒకరుభుజింప నన్యులకు నొందదుగాపరితృప్తి, శ్రాద్ధముల్,
వికలతఁజేయువారు కడువెఱ్ఱులు, తృప్తి నిజంబయేని, యూ ।
రికిఁ జనువారు చద్దులు ధరించి చనంబనిలేద, యింటి వా,
రకుటిల చిత్తులై కుడువనక్కడవారికిఁ దృప్తిగల్గెడిన్ ॥ 313

వ॥ ఈయంతయుంజనశ్రద్ధేయముగాఁ దలంచి యుపేక్షింపవలయు. ఆప్తవాదంబులా
కసంబుననుండి యూడిపడవుగదా! యుక్తియుక్తంబైన వచనంబు గ్రహింప
వలయు. నావచనంబులు మీకు రుచియించినఁ జేయుండని పెక్కుదెఱంగుల
బోధించు మాయామోహుని మతంబవలంబించి పాషండధర్మపరులై వేద
మార్గంబు విడిచి చరించిరంతం గొంతకాలంబు చనిన ॥ 314

క॥ హరిహయరథభటకోటి, స్ఫురణము మిన్నందఁ గదలిపోర మహాసం ।
గరమొనరించిరి దైత్యులు, సురగణములతో సమగ్రశూరత్వమునన్ ॥ 315

వ॥ ఇట్లు పోరిదేవగణంబులచేత నిహతులైరి. మైత్రేయా! వేదోదితంబైన
స్వధర్మంబు వారికిఁ గవచంబైయుండెనట్టి వేదమార్గంబు విడుచుటంజేసి
నష్టకవచులైరి, దేవగణంబులు సుఖించిరనిచెప్పి పరాశరుండు మైత్రేయున
కిట్లనియె ॥ 316

క॥ మాయామోహోదితమగు, మాయామార్గముననడుచు మనుజుఁడునగ్నుం ।
డీయర్థమునకు సంశయ, మేయెడల న్లేదుమునికులేశ్వరవింటే ॥ 317

వ॥ బ్రహ్మచారి, గృహస్థ, వానప్రస్థ, పరివ్రాట్సంజ్ఞలుగల యాశ్రమంబులు
నాలుగుగాని యేనవయాశ్రమంబులేదు. ఎవ్వండేని క్రమంబున నాశ్రమధర్మం
బులు నడపకయుండు నప్పాతకుండు నగ్నుండనంబరఁగు. శక్తుండయ్యును నిత్య
కర్మంబు నడపండేని యద్దినంబుననే యతండు పతితుండగు. ఆపదలేకయు,
నొక్కపక్షంబు నిత్యక్రియాహానిచేసినను మనుజుండు మహాప్రాయశ్చిత్తం
బున శుద్ధుండగు. సంవత్సరంబు క్రియాహానిచేసిన మనుజునిఁజూచి సూర్యావ
లోకనంబు చేయవలయు. ముట్టిన సచేలస్నానంబు చేయవలయు. సంవత్సర
క్రియాహానికరునకు శుద్ధిలేదని వేఱచెప్పనేల? దేవర్షి పితృతిథి భూతంబులం
దృప్తులంజేయని వానికన్నఁ బాతకుండులేఁడు. అట్టి పాతకితో యానాసనపరి

చ్ఛద సంభాషణానుప్రశ్నంబులచేతఁ గలిసి వర్తించిన యతండు తత్తుల్య పాతకుండగును ॥ 318

క॥ దేవతలఁ బితరులను భూ, తావళి నతిథివ్రజంబు, నర్చింపకవాం ।
ఛావృత్తిం, దాఁదిను, పా, పావహునకుఁ గలదెనిష్కృయాకలన మహిన్ ॥

వ॥ నాలుగువర్ణంబులవారును స్వధర్మవిముఖులై హీనధర్మంబులనడిచిన, నగ్ను లగుదురు. ఈనగ్నుల సర్వకాలంబుల దర్శనస్పర్శనాదులను వర్జింపవలయు. శ్రద్ధావంతులాచరించు శ్రాద్ధంబు నగ్నులచేతం జూడఁబడిన నిష్ఫలంబగు నీయర్థంబున నొక్కయితిహాసంబుగలదు. ఆకర్ణింపుము॥ 320

సీ॥ సకలధర్మజ్ఞుండు శతధనుస్వఁడనురాజు, కలఁడు లోకైకవిఖ్యాతయశుఁడు ।
తద్భార్యశైబ్య యుత్తమపతివ్రతశుభ, లక్షణాన్వితశుభశ్లాఘ్యచరిత ।
ఆదంపతులు సరోజాక్షు జనార్దను, జపహోమదాన పూజావ్రతముల ।
నెలమినారాధించి కొలుచుచునొకనాఁడు, కార్తికమాసమాంగళికపౌర్ణ॥ [యు।

గీ॥ మాసి, నుపవాసముండి నేమమునగంగ, తోయములఁ దీర్థమాడి సంతుష్టహృద
లగుచుఁదటమునకేతెంచునవసరమున,నృపతిసఖుఁడొక్క పాషండుఁడేగుదెంచె॥

ఉ॥ వచ్చినవానితో నవనివల్లభుడల్లన మాటలాడఁగ
న్విచ్చిలతాంగివానిఁ గని విహ్వలయై కమలాప్తుఁజూచివా ।
క్ప్రచ్చరణంబు మానిచనె నొయ్యనసయ్యవనీశుఁగూడిసం
పచ్చయపేటిగైన ప్రతిభావిలసన్నిజరాజధానికిన్ ॥ 322

వ॥ ఇట్లు నిజపట్టణంబునకువచ్చి యథాన్యాయంబుగాఁ బుండరీకాక్షు, నక్షీణ పూజాదికంబులం దుష్టింబొందించుచుండిరంతఁ గొంతకాలంబునకు నమ్మ హీకాంతుఁడు నితాంత సమరక్రీడా పరిశ్రాంతుండై యంతంబునొందిన నతని కాంతారత్నంబును, ధర్మక్రమంబునఁ జితారోహణంబుచేసె. ఉపవాస దినంబునఁ బాషండసల్లాపంబు చేసినదోషంబుననమ్మేదినీనాథుండు వైదేశా ఖ్యపురంబునందు శునకంబై జన్మించె. ఆతని యుత్తమాంగనయు సర్వ లక్షణసంపన్నయై కాశీరాజునకుఁ గూఁతురై జన్మించి జాతిస్మరత్వంబు గలిగి యుండె ॥ 323

క॥ తనతండ్రి పెండ్లియాడఁగఁ, దనకుఁ బరిణయంబు చేయఁదలఁచిన నపుడ ।
వ్వనజాక్షి తఁటుణవలదని, జనకునివారించెఁ గలితజాతిస్మరయై ॥ 324

శా॥ ఆకన్యామణియాత్మయోగ భవదివ్యజ్ఞానదృష్టిన్ ధరి
త్రీకాంతున్నిజవల్లభుంగనియె వైదేశంబునన్నీచనీ ।

చాకారంబగు కుక్కపుట్టువున దుఃఖాక్రాంతుఁడై యుండఁగా
నాకాలంబునఁ బోయెఁదద్గత మహావ్యాసక్తిన వ్వీటికిన్ ॥ 325

వ॥ అచ్చటికిం బోయి తదవస్థుండై యున్న పతింజూచి దుఃఖించి యచ్చంచలాక్షి సత్కారప్రవణంబగు వరాహారంబొసంగభక్షించుచు, లాంగూలచాలనంబును, నఖశ్చరణావపాతంబులును, భూలుంఠనంబును, వదనోదర దర్శనంబును, మొదలైన స్వశ్వజాతిలలితచాటుక్రియలుచేయ నతి ప్రీడితయై కుయోనిజాతుండైన పతింజూచి దుఃఖించి ప్రణామపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె ॥ 326

క॥ ధర్మైకపరాయణుఁడవు, నిర్మలుఁడవు విష్ణుభక్తినిరతుండవు న।
త్కర్ముఁడవు శతధనుండను, నిర్మలవృత్తంబుగలుగు నృపతివితలఁపన్ ॥ 327

గీ॥ అరయకుపవాసకాలంబునందుఁ దొల్లి, యధికపాషండుతో మాటలాడునట్టి।
దోషమున నీకునిటువంటి కొనఁగువచ్చె,నాత్మఁదలఁపుము నాఁటివృత్తాంతమెల్ల॥

వ॥ అని యివ్విధంబున ॥ 329

మ॥ లలనారత్నము తన్నుఁజూచి మృదుసల్లాపంబు గావింప పీ
నులు నిక్కించుచు నాలకించిమదిలో నూల్కొన్న జాతిస్మర।
త్వలసజ్జ్ఞానమునన్ శరీరముతగుల్ వర్జించి జన్మించెన।
వ్వలఁగోలాహలనామ భూధరము చెంపన్ నక్కయై గ్రక్కునన్ ॥ 330

వ॥ అప్పతివ్రతాతిలకంబును సంవత్సర ద్వయంబునకు నగ్గిరికింబోయి, సృగాలంబై యున్నతనవల్లభుంజూచి యిట్లనియె ॥ 331

సీ॥ రాజేంద్ర ! మఱచితివే జనులెఱుఁగఁగా, శునకమైనీవున్న చోటికేను।
జనుదెంచిపాషండసల్లాపజంబైన, దోషంబుదెలిపితిఁదొడరినీకు।
ననవిని నక్కజీవనముపై వాంఛపో, విడిచినిరాహారవృత్తిఁదనువు।

గీ॥ దొఱఁగివృకమయి జన్మింప నెఱిఁగిసాధ్వి, వనమునకు నేగితోడేటి తనముదాల్చి।
యున్న పతిఁజూచి యక్కటా యోమహాత్మ. మఱచితే నీవుపూర్వజన్మపుఁజరితము॥

క॥ మునుపాషండునితోఁ జ,య్యనవ్రతదివసమునమాటలాడినకతనన్।
వినుకుక్క నక్కతోడే, లనునీపుట్టువులుగల్గె నక్కటనీకున్ ॥ 333

క॥ అని తలఁపించినపుడ,య్యనఘుఁడు వృకతనువు విడిచియటవి జనించెన్।
ఘనగృధ్రిమగుచునయ్యం, గన యప్పుడు దెలుపనతఁడుకాకంబయ్యెన్ ॥ 334

ఉత్సాహ.
కామినీలలాముఁడవెక్కుఁగాకిఁగూడియక్కటా,
భూమినృపతులెల్ల నీకు భూరిబలులొసంగఁగా।
స్వామివైచరించు నీవసద్బలిప్రభోక్తవై,
తేమిగలదు పూర్వకర్మమింతవింతచేయఁగాన్ ॥ 335

వ॥ పాషండ సల్లాప దోషంబున శునక, సృగాల, వృక, గృధ్రజన్మంబులెత్తి యిప్పుడు కాకంబవై తేయని తలఁపించిన. 236

గీ॥ కాకతనువువిడిచి గ్రక్కునకొంగవై, యున్నవిభునికడకు నొయ్యఁజేరి।
చెలియ మెప్పటట్లు తలఁపింపనమ్మహీ, విభుఁడు నెమిలియయ్యెవిప్రవర్య ॥ 337

చ॥ విభుఁడుమయూరజన్మము, నవీనత నెత్తుకటింగి, యప్పుడ ।
య్యిభరిపుమధ్య దానికినభీష్టవరాభ్యవహారకృత్యముల్ ।
ప్రభనొనరించుచున్సుకృతపాకముగోరుచుఁ బెంచుచుండఁద ।
చ్ఛుభచరితంబు పక్వమగు చొప్పునఁ గాలమువీలవచ్చినన్ ॥ 338

వ॥ అక్కాలంబున జనకభూపాలుండు వాజిమేధ మహాక్రతువుచేసి తద్దీక్షాంతంబయిన యవబృథస్నానంబుచేయ నప్పుడప్పువ్వుఁబోఁడి మయూరంబుం దానునవబృథస్నానంబుచేసి యమ్మయూరంబుంజూచి పాషండసల్లాప దోషంబున శునక సృగాల, వృక, గృధ్ర, కాక, బకజన్మంబులెత్తి యిప్పుడు మయూరంబవై యున్నాఁడవు. తలంచుకొనుమని తలఁపించిన జాతిస్మరుండై మయూరదేహంబు విడిచి యజ్జనకమహీపాలునకుం బుత్రుండై జన్మించి శీఘ్రకాలంబున సంప్రాప్త యౌవనుండయ్యెనంత. 339

ఉ॥ మానిని తండ్రితోడ ననుమానముమాని మదీయపాణిపీ,
డా నుపమానయత్నమునకై యిపుడీవుస్వయంవరంబు వెం ।
పూనఁగఁజేయుమన్న ముదమొందుచుఁ గాశివిభుండు చేసెఁ బెం,
పైనెగడన్ స్వయంవరమహం బరుదెంచిరి రాజనందనుల్ ॥ 340

గీ॥ ముదముతోడ స్వయంవరమునకు రాజ, పుత్రులేతేరనందులోఁ బూవుఁబోఁడి।
జనకభూపాలనందనుఁ జారుకీర్తిఁ, దనపతివరించె ధర్మపథంబువెలయ ॥ 341

వ॥ అక్కాంతారత్నంబుతో నారాజనందనుండు, బహుభోగంబు లనుభవించి తండ్రిపరోక్షంబున వైదేహదేశంబునకు రాజై సాంగదక్షిణాకంబుగా బహుయజ్ఞంబులుచేసి యనేకదానంబులు ధర్మంబులుచేసి పుత్రుల నుత్పాదించి శాత్రవులజయించి యథాన్యాయంబుగా రాజ్యంబుపాలించి ధర్మక్రమంబున

సంగ్రామంబులో నక్షీణవిపక్ష ప్రక్ష్వేడనక్షతవక్షఃస్థలుండై దివంబునకుం జనిన నతనిధర్మపత్ని చితారోహణంబుచేసి యతండుం దానును సర్గక్షయ పర్యంతంబును నక్షయంబులైన స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవించిరని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లయె ॥ 342

సీ॥ పాషండ సల్లాపదోషంబు, నశ్వమే, ధావబృథస్నానజాతి మహిమ।
యును నిట్టి తెఱంగు సుమ్మనఘాత్మ, కావునఁ, బాపిష్ఠపాషండ భాషితంబు।
సంస్పర్శనంబును జాలింపవలయు వి, శేషించి వినుపుణ్యశీలురైన।
వారు యాగాది దీక్షారంభవేళల, సద్వ్రతాద్యుపవాస సమయములను॥

గీ॥ గూడిపాషండుతో మాటలాడఁజనదు, మానివరయొక్క నెలక్రియల్ మాను నెవ్వఁ।
డతనిఁగని భానుఁజూడంగ స్నానమెపుడు,నన్నియును మానువానిమాటడుగ నేల॥

వ॥ పాషండులను, వికర్మస్థులను, బిడాలవ్రతికులను, శఠులను, హైతుకులను, బకవృత్తులను, వాఙ్మాత్రంబుచేతనైన నర్చింపంజనదు. దురాచారులును, బాపిష్ఠులును నైన పాషండులతో సంసర్గసల్లాప సహాసనస్థితులు వర్జింపవలయు. ఇప్పుడు నాచేతంజెప్పంబడిన వీరు నగ్నులనంబరఁగుదురు. దృష్టిమాత్రంబున శ్రాద్ధంబు చెఱుపంజాలుదురు. వీరితో సంభాషించిన దినకృతపుణ్యంబులు చెడు. కావున బుధుండు వీరిసమీపంబునకుం బోవలవదని చెప్పి శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె. 344

చ॥ కలగొనుజ్ఞానమేమియును గానక మౌఢ్యమున న్వృథాజటల్
తలలధరించి శౌచమును ధర్మముపైతృకపిండతోయముల్।
తలఁపనిదుష్టచిత్తుల కిఫల్ చెవిఁదార్చినఁ, దోడఁబల్కినన్
జులుకనమర్త్యులొందుదురు సుమ్ముమహానరకప్రపంచమున్॥ 345

వ॥ అని చెప్పుటయు॥ 346

ఉ॥ నీలత్మాధరవాస, వాసరకరోన్నిద్రారివహ్నిచ్ఛటా
తూలదైత్యవికాస,కాసర శిరః స్తుత్యోత్కృతాంతార్థికే।
లీలోలాత్మ విలాస,లాసమహపాళీ ద్రష్టుకానూంతలో।
కాలత్స్యప్రతిమాస, మాస రసభావాశ్లిష్ట దోరంతరా॥ 347

క॥ మంత్రుగ సంస్కృతిసింధుమి। మంత్రూద్ధరణైకదీక్ష,మహితపిపాసా।
సంక్షోభరోహణమిళ, ధ్వాంతవయోమోక్షదానదక్షిణవీక్షా॥ 348

తోటకము.

నిజభక్తమహత్త్వ వినిర్దళితా, ప్రజహత్సుమహాత్తర పాపతతీ।
సుజనస్తవనీయ యశస్తిలకా, వ్రజపద్మభవాండఫలప్రతతీ॥

గద్య॥ ఇది శ్రీమత్సుభద్రాకరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధకవిత్వ తత్త్వపవిత్ర వేంకట మాత్యపుత్ర కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర సజ్జనమిత్ర శ్రీహరిగురు చరణారవింద వందనపరాయణ కిలిదింది భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణు పురాణంబునందు స్వాయంభువాది చతుర్దశమనువుల చరిత్రంబును, వ్యాసా వతారంబును, యాజ్ఞవల్క్య చరితంబును, సూర్యస్తుతియుఁ, జతుర్వేద సంప్ర దాయంబును, సప్తాదశ విద్యాసంఖ్యానంబును, యమభటసంవాదంబును భగవదారాధన ప్రకారంబును, వర్ణాశ్రమాచారంబులును, సదాచారంబును శ్రాద్ధప్రకారంబులును, నగ్నప్రకారంబును, దేవాసురయుద్ధంబును, దేవ తలు శ్రీహరిని స్తుతియించుటయు, మహామోహనిర్మాణంబును, పాషండ చారవర్ణనంబును, శతధనూపాఖ్యానంబును, ననుకథలుగల తృతీయాంశంబు నందు తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు పు రా ణ ము.

భావనారాయణకృతము.

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

శ్రీరంజితమాళవభూ,
మీరమణసహస్ర వాజిమేధ ఫలీభూ।
తారూఢ కల్పభూజా,
కార మహానీలశైలకటక విహారా ॥ 1

గీ॥ మఱియునప్పుడుమైత్రేయమౌని వరుఁడు, హర్ష సంభ్రమపరిపూరితాత్ముఁడగుచు।
శ్రీపరాశరు పాదరాజీవయుగళి, మౌళిఁగీల్కొల్పి పెక్కుసన్నుతి దలిర్ప ॥ 2

చ॥ ధీరకులాగ్రగణ్య, సముదీర్ణ భవద్వచనంబులన్సదా.
చారము సర్వధర్మములు చక్కఁగవింటిఁ బ్రహృష్టమయ్యె హృ।
త్సారసమింకనొక్కటి ప్రసన్నతఁజెప్పుము రాజవంశ వి,
స్తారము దారతిన్వినఁ ముదంబుమనంబునఁబుట్టె దట్టమై ॥ 3

వ॥ అనివిన్నవించిన శ్రీపరాశరుం డిట్లనియె ॥ 4

చ॥ కమలజుఁడాదియై యశముగల్గి మహత్తర శౌర్యయజ్వరా,
ట్సము దయభూషితంబయి విశంకట మామనువంశమీవు ప్రే।
మమున వినందగున్గలుషమండలి వాయుటకై తదీయ ది,
వ్యమహిమ వెంపులెన్నఁ దరమాపరమార్థ వివేకతత్పరా ॥ 5

గీ॥ వసుధ బ్రహ్మాద్యమగు మనువంశమెవ్వఁ, డేని నిత్యంబు వినుదృఢంబైన భక్తి।
సకలకాలంబు నతనివంశంబువృద్ధిఁ, బొందుచుండును శాంతిసంపూర్ణహృదయ ॥

వ॥ సకల జగదనాదియై ఋగ్యజుస్సామాది మయుండై భగవద్విష్ణు మయ బ్రహ్మాంబు, మూర్తరూపంబైన హిరణ్యగర్భుండు బ్రహ్మాండంబునఁ బ్రథమంబా విర్భవించె. ఆ బ్రహ్మ దక్షిణాంగుష్ఠంబున దక్షుండుపుట్టె నాదక్షు

నికి నదితి. యదితికి వివస్వంతుఁడు, వివస్వంతునకు మనువు, నామనువున కిక్ష్వా
కుండు, నృగుండు, ధృష్ట, శర్యాతి, నరిష్యంత ప్రాంశు నాభాగ, దిష్ట, కరూష,
పృషధ్రాఖ్యులు పదుగురు పుత్రులుపుట్టిరంత ॥ 7

గీ॥ మనువు మిత్రావరుణులకు మఘముచేసి, తనకుఁ దనయులు గావలెనని తలంప ।
హోతపచారమున నందునుదయమయ్యెఁ, గన్యయొక్క తెయిలయనఁగా మునీంద్ర

క॥ ఆయిల మిత్రావరుణుల, యాయతకృప, మగుడఁ బురుషుఁడై సుద్యుమ్న ।
స్నాయన్నామంబునఁ, దగి యాయెడ శాపమునఁ గన్యయయ్యె న్మగుడన్ ॥ 9

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్నుండు క్రమ్మఱంగాంతయై సోమ పుత్రుండగు బుధుని
యాశ్రమ సమీపమునం బరిభ్రమించుచుండ ॥ 10

చ॥ కుసుమశరాశుగ ప్రచయకుంఠితుఁడై శశి పుత్రుఁడప్పు డ,
బ్బిసరుహనేత్రపై మిగులఁ బ్రేమవహించి రమించె నెందు న ।
ప్పసముగ నేతంబ శతపత్రవి లోచనఁ గాంచి భ్రాంతుఁడై,
యసమశరార్తి నెట్టి బుధుఁడైనఁ జలింపక నిల్వనేర్చునే ॥ 11

వ॥ ఇట్లు రమించి బుధుండిలయందుఁ బురూరవుంగనియె నంత ॥ 12

చ॥ ఇలకుఁ బురూరవుండు జనియింప మహర్షులు యజ్ఞపూరుషుం,
జలజదళాక్షు వేదమయుఁ, జాలఁ బ్రసన్నునిఁ, జేసి యయ్యిలా
లలనకుఁ బుంస్త్వరూపమగు లాగొనరించిరనంతరంబ య,
య్యలఘున కుద్భవించెఁ దనయత్రితయంబు నయంబుమీఱఁగన్ ॥ 13

వ॥ ఇట్లు సుద్యుమ్ననకు నుత్కల, గయ, వినతులను ముప్వురు కొడుకులు
పుట్టిరి. సుద్యుమ్నుండు స్త్రీపూర్వుండుగాన రాజ్యభాగంబున కర్హుండుగాకున్నఁ
దండ్రి వసిష్ఠువచనంబున నతనికిం బ్రతిష్ఠానపురంబిచ్చిన నతండు తన
పుత్రుండైన పురూరవున కిచ్చె ॥ 14

క॥ మనుపుత్రుండగు పృషధ్రుఁడు, తనగురువులగోవుఁ జంపి తా శూద్రుండై ।
జనగర్హితత్వమునఁ బడి, చనియె, నెచటికేనియును, విచారముగదురన్ ॥ 15

వ॥ కరూషునివలన కారూషులను బలపరాక్రమ సంపన్నులైన క్షత్త్రియులుకలి
గిరి. దిష్టునకు నాభాగుండు కలిగి వైశ్యుండయ్యె. అతనికి బలంధనుండు నతనికి
వత్సప్రీతియు నతనికిఁ బ్రాంశువు నతనికిఁ బ్రజాపతియు నతనికి ఖనిత్రుఁడు నత
నికిఁ జాక్షుషుండు, నతనికి వింశుఁడు నతనికి వివింశకుఁడు నతనికి ఖనినేత్రుఁడు
నతనికి నతివిభూతియు నతనికి కరంధముండు, నతనికి, నవిక్షితుండు, నతనికి
మహాబలుండైన మరుత్తుండు పుట్టె ॥ 16

గీ॥ అతని యధ్వరములఁబోలు నధ్వరంబు, గలుగ నేరదు భూమిచక్రంబునందు।
హైమములె కాని యాగభూమ్యంతరముల, నన్యయాగోపకరణంబులరయ లేవు॥

చ॥ సురపతి సోమపానమునఁ జొక్కి మదించె, ధరామరేంద్రులు,
దురవర దక్షిణార్థములఁ దుష్టివహించిరి, సభ్యఋత్విగు।
త్కరములు దేవబృందము నుదారసమర్చన ముఖ్యలాల సా,
భరమునఁ బ్రీతిఁబొందెఁ దలపన్వళమానె తదీయ యజ్ఞముల్॥ 18

వ॥ అమ్మరుత్తునికీర్తి నేడునుం జెప్పంబడు. చక్రవర్తియగు నమ్మరుత్తునకు నరిష్యంతుండుపుట్టె. నతనికి దముండు, దమునకు రాజవర్ధనుండు జన్మించె. నతనికి సువృద్ధియు నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి సుధృతియు నతనికి నరుఁడును నతనికిం జంద్రుఁడును నతనికిఁ గేవలుండును నతనికి బంధుమంతుండును నాతనికి వేగవంతుండును నతనికి బుధుఁడును నతనికిఁ దృణబిందుండు. నాతనికి నిలబిలయను నొకకన్యకయుఁబుట్టె వినుము. 19

ఉ॥ ఆతృణబిందుభూవిభుని నచ్చరలేమ యలంబుసాఖ్య కా,
మాతురయై వరించి, సుతు, నర్కసము జ్వలతేజులోక వి।
ఖ్యాతు విశాలునింగనియె, నాతనిపేర విశాలయన్నము,
ద్యోతితభూతి యా నగరి మొప్పె మహీమహిళా విభూషియై॥ 20

వ॥ ఆ విశాలునకు హేమచంద్రుండు, నతనికిఁ జంద్రుండు, నతనికి ధూమ్రాక్షుండు, నతనికి సృంజయుండు, నాతనికి సహదేవుండు నతనికిఁ గృశాశ్వుండు నతనికి సోమదత్తుండుపుట్టి శతాశ్వమేధంబులుచేసె. ఆసోమదత్తునకు జనమేజయుండు, నతనికి సుమతి జనియించె, వీరలు వైశాలేయులనం బ్రసిద్ధులై వెలయుదురు. 21

గీ॥ వినుముతృణబిందుని ప్రసాదమునన్నృపాలు, రంకటునునుర్విన్వైశాలులనఁగఁదగిరి।
ధార్మికులువీర్యవంతులు నిర్మలులుబ, లాయురున్నతులునునై మహామునీంద్ర॥

వ॥ శర్యాతికి సుకన్యయను కుమారికయు, నానర్తుండను కుమారుండును గలిగిరి ఆసుకన్యకను చ్యవనుం డుద్వాహంబయ్యె. పరమధార్మికుం డైనయానర్తునకు రేవతుఁడు పుట్టె॥ 23

క॥ రేవతుఁడు తండ్రియేలిన, భూవిదితానర్త విషయములు పాలించెన్।
శ్రీవెలయంగఁ గుశస్థలి, నావి శ్రుతికలుగు పురమునన్వసి యించెన్॥ 24

వ॥ రేవతునకు రైవతుండనఁ గకుద్మియనఁ బర్యాయనామంబులుగల పుత్త్రుండు కలిగె. అతనికి రేవతియను కన్యక జనించి పెరుగుచున్నంత॥ 25

ఉ॥ రైవతుఁడాత్మపుత్త్రికిఁ గరగ్రహణార్థము రాజపుత్త్రుఁడీ
భూవలయంబునందుఁ దలపోయఁగ నెవ్వఁడొ కోయటంచునా।
రేవతిఁదోడుకొంచు, నిబిరీసగతి ప్రతిభాప్తిఁ, బోయె,రా
జీవభవాలయంబునకుఁ జిత్తముతత్తర పాటునొందఁగన్ ॥ 26

వ॥ ఇట్లు సత్యలోకంబు నకుంబోయి తదంతికంబున హాహా, **హూహూ**నామ గంధర్వులతి రాగంబున దివ్యగానంబుచేయ వినుచుండె. అద్దివ్యగానంబు త్రిమార్గపరి వృత్తంబై నను ననేకయుగ పరివృత్తంబై నను ముహూర్తంబుగాఁ దలంచుచుండి గీతావసానంబయిన నబ్జయోనింగని సాష్టాంగ నమస్కారంబు చేసి యిక్కన్యకు యోగ్యుండైన వరుండెవ్వరని యడిగిన రైవతునకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 27

గీ॥ వసుధనీకు మనసువచ్చిన యల్లుఁడే, పగిదివాఁడటన్నఁ బార్థివుండు।
మ్రొక్కిస్వామిచిత్తమునకు వచ్చినవాఁడె, వనజముఖికియోగ్యుఁడనుచుఁబలికె ॥

సీ॥ వనజగర్భుఁ డొకింతవడి విచారించి, భూపాగ్రణిఁజూచి యిట్లనియెనీవు।
తలఁచినవారి సంతతులుసపుత్ర, పౌత్రాదిగా వసుధపై నణఁగిపోయె।
గానంబువినుచుండఁగా బహుకాలంబు, పోయె నిప్పుడు భూమిఁబొడమఁగలిగి।
యున్నది, కలియుగంబిన్నలినాక్షి, నెవ్వరికిచ్చెదవు బంధువర్గకోశ ॥

గీ॥ బలము లెవ్వియు లేవు నీకిలనటన్న, సాధ్వసమునొంది యారాజుజలజ భవుని।
కనియె"నిక్కన్యనింక నెవ్వనికినిత్తు", ననినఁదలవంచిమనసులోనరసి యజుఁడు ॥

వ॥ నీవిచ్చటికి నచ్చినవెనుక నష్టావింశతి చతుర్యుగంబులు చనియెనని పలికి యేకాగ్ర మనస్కుఁడై సప్తలోకగురుండగు సంభోజయోని గృతాంజలియగు రాజున కిట్లనియె ॥ 30

సీ॥ ఎఱుఁగలేమెప్పుడు నేజగన్మయుని, స్వభావస్వరూప సంపద్బలములు।
కళమొదల్ యుగచర్య కడపలగాఁగల, కాలమేవిభుభూతిఁ గడపలేదు।
సృష్టిరక్షణనాశ కృత్యార్థమేదేవు, వలనమూర్తి త్రయంబెలమిఁ గలిగె।
శక్రాదిరూపియై సకలలోకంబులు, పాలించునే పరాత్పరుఁడు, నియతిఁ ॥

గీ॥ జంద్రసూర్యాకృతులుదాల్చిజగతితమముసకలమునుబాఱఁద్రోలునేస్వప్రకాశు।
డగ్నిపవనాంబువియదవన్యాత్ముఁడెవ్వఁ, డట్టిసర్వేశుఁడవతారమయ్యెనపుడు ॥ 31

వ॥ జగంబులు తానయైగలుగఁజేసి రక్షించిత్రుంచునట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుం డిప్పుడు నిజాంశంబున నవతరించి మీకుశస్థలి ద్వారకయను పట్టణంబుగా నందుబల

దేవుండన నఖండ ప్రభావంబున నున్నవాఁడు. అమ్మహాను భావునకుఁ గన్యా
రత్నంబునిమ్ము పొమ్మనిన రైవతుండు భూలోకంబునకు వచ్చి ॥ 32

గీ॥ కుఱుచలై యల్పతేజులై గుణవివేక, బలసమృద్ధులఁ దక్కులై ప్రబలు ప్రజలఁ ।
గాంచి వెఱఁగొందుచును, ద్వారకానగరికి, వచ్చి రామునకక్కన్యనిచ్చె నృపుఁడు॥

చ॥ బలుఁడునతి ప్రమాణయగు పద్మదళాయత చారులోచనన్
హలమునవంచి యుంచితశుభావయవస్ఫుటగాత్రిఁ జేసి వెం
పలవడఁ బెండ్లియై ప్రముదితాత్మకుఁడై యనురాగభాగనే
కలలితకామ భోగములుగైకొని యుండెనఖండ సంపదన్ ॥ 34

క॥ అనురూప వరునకాత్మజ, ననువ్రెందఁగనిచ్చి ప్రముదితాత్మకుఁడై యా ।
జనవిభుఁడుతపము చేయన్, జనియె హిమాచలమునకుఁ బ్రసన్నత్వమునన్ ॥35

వ॥ రైవతుండు బ్రహ్మలోకంబునకుం బోయి రాకయున్న వెనుకఁ బుణ్యజనసంజ్ఞ
లుగల రాక్షసులు కుశస్థలిపై దాడివెట్టిన రైవతుని తోఁబుట్టువులునూర్గురు
రాక్షసపరాజితులై నానాదిక్కులకుం బోయిరి. వారలయన్వయంబునం బుట్టి
నక్షత్రియులు సర్వదిక్కు లందునిలిచిరి. ధృష్టునకు ధార్ష్టంబను క్షత్రియ
కులంబుపుట్టె. నాభాగునకు నాభాగుండు, నాభాగునకు నంబరీషుండు, నంబరీషు
నకు విరూపుండు, విరూపునకు పృషదశ్వుండు, పృషదశ్వునకు రథిరతుండుపుట్టె
వీరాంగీరసులను క్షత్రోపేతులైన ద్విజులైరి ॥ 36

క॥ క్షుతమొనరింపఁగ, మనువున, కతుల ఘ్రాణమునఁబుట్టె, నాత్మజుఁడు, బలా ।
న్వితుఁడిక్ష్వాకుఁ డనంగా, *నతనికినూర్వురు కుమారులైరి మునీంద్రా ॥ 37

వ॥ వారిలోపల ముగ్వురువికుక్షినిమిదండాఖ్యులు శ్రేష్ఠులు. శకుని ప్రముఖులేఁ
బండ్రుత్తరాపథంబునకు రాజులైరి. నలువదియెనమండ్రు దక్షిణాపథంబునకు
రాజులైరి. అయ్యిక్ష్వాకుం డొక్కనాఁడు ॥ 38

సీ॥ అష్టకాశ్రాద్ధ కర్మారంభ మొనరించి, యర్హమాంసంబు తెమ్మనుచుఁదనదు ।
కొడుకువికుక్షిఁ బేర్కొనిపిల్చిపంపిన, నడవికిఁబోయి యర్హంబులైన ।
మృగములవధియించి మించినయాఁకటఁ, జనలేకయందొక్క శశముదిని,క ।
డమమాంసమంతయుఁ దమతండ్రికిచ్చిన, నదిప్రోక్షణముచేయ నరుగుదెంచి ॥

గీ॥ కులగురుండువసిష్ఠుఁడక్కొడదవ యెఱిఁగి, కనలియీమాంసమర్హంబుగాదు,వీఁడు।
మీఁదువుచ్చెనటన్న నమ్మేదినీశుఁ డాత్మనందనువిడిచె సంయమివరేణ్య ॥ 39

* "నతనికి నేకశత పుత్త్రులైరి మునీంద్రా." ?

వ॥ గురుండు కోపించి శశాదుండని పలుకుటంజేసి వికుక్షి శశాదుండ నంబరఁగి, తండ్రి పిమ్మట రాజయ్యె. ఆ శశాదునకుఁ బురంజయుండను పుత్త్రుండు పుట్టె ॥ 40

సీ॥ మును, త్రేతాయుగంబున దేవదానవ, తతులకు ఘోర యుద్ధంబు కలిగె ।
అందు బాహాబలులైన రాక్షసవర్యు, లమరవర్గము నెల్ల నాక్రమింప ।
విఱిగిపోయినవనవికచపద్మదళాక్షు, భగవంతునచ్యుతుఁ బ్రార్థనముల ।
నలరింప,వరదుఁడై యఖిలజగత్పరా, యణుఁడు నారాయణుం డఖిలసురల ॥

గీ॥ నాదరించి,గభీర వాక్యములననియె, నాత్మనెఱుఁగుదు నేను మీ యభిలషితము।
వినుము భూమిస్థలి శశాదుఁడను నృపాలతనయుఁడు పురంజయుండనఘుఁడు గలఁడు॥

వ॥ అతని శరీరంబున స్వాంశంబునం బ్రవేశించి యశేషదోషాచరులం జంపెద. మీరును బురంజయు నసురవధోద్యోగంబునకు నుద్యుక్తుం జేయుండనినఁ బుండరీకాక్షునకు నక్షీణభక్తి తాత్పర్యంబునం బ్రణమిల్లి పురంజయు పాలికిం బోయి సాదరంబుగా బృందారకు లిట్లనిరి ॥ 42

ఉ॥ క్షత్త్రియవర్య ప్రార్థనము గైకొను మిప్పుడు ఘోరనిర్జరా
మిత్త్రులతోడఁ బోరెదవె, మేము తదుద్ధతి కోర్వలేము, హే
తిత్రుటితాఖిలద్విష దధీశుఁడవీవు సహాయుమైన నా
శాత్త్రవకోటి నోర్చెదము చయ్యననీచన విమ్ము లెమ్మనన్ ॥ 43

గీ॥ సకలలోకాధినాథుఁ డీశతమఖుండు, స్కంధమునన న్ను మోవఁగాఁ గదలిపోయి।
జాగ్రదుగ్ర ప్రతాపదుస్సాధదనుజ, కోటిఁ గెలిచెదనిది మీకుఁ గూడెనేని ॥ 44

వ॥ ఇవ్విధంబున కొడంబడిన సహాయంబు చేసెద ॥ 45

గీ॥ అనిన నొడఁబడి రమరులయ్యచలభేది యపుడు వృషభాకృతి వహించె నతనిమూఁపు।
రంబుపై నెక్కి లీలఁ బురంజయుండు, కదలె శాత్త్రవకోటిపై ముదమెలర్ప ॥ 46

వ॥ ఇట్లింద్రుఁడు వృషభంబైనఁ దత్కకుదారోహణంబు చేసి వైష్ణవతేజోవిశేషోపబృంహితుండై రాక్షసులఁ గెలిచి పురంజయుండు కకుదారోహణ నిమిత్తంబునఁ గకుత్స్థుండ నంబరఁగె. అతనికి ననేనుండు, నతనికిఁ బృథువు, నతనికి విష్టరాశ్వుండు, నతనికిఁ జాంద్రుండు, నతనికి శాబస్తుండును బుట్టె. అతండు శాబస్తియను పురినిర్మించె. ఆశాబస్తునకు బృహదశ్వుండు నతనికిఁ గువలయాశ్వుండును బుట్టె. 47

చ॥ అమలచరిత్ర యాకువలయాశ్వుఁడు దంకు నకున్మహావకా,
రము నొనరించు దుందుఁడను రాక్షసుతో సమరంబు చేసె దు ।

ర్గమతరవిష్ణుతేజమున, రంజిలి యిర్వదియొక్కవేయుర్దై,
ర్యమహిత సారసాహస నిరంకుశులాత్మ జులర్థిఁగొల్వఁగా ॥ 48

వ॥ ఇట్లు యుద్ధంబుచేయునప్పుడు దుందుముఖనిశ్వాసాగ్ని దగ్ధులై యేకవింశతి సహస్రనందనులు మృతులైనఁ గువలయాశ్వుండు దుందునిం జంపె. తన్నిమిత్తంబున నతనికి దుందుమారుండను పేరుకలిగె. అతనికి దృఢాశ్వ చంద్రాశ్వ కపిలాశ్వులన హతశేషులగుముగ్గురు పుత్రులుగలరు. అందు దృఢాశ్వునకు హర్యశ్వుండు, నతనికి నికుంభుండు, నతనికి నమతాశ్వుండు, నతనికి గృశాశ్వుండు, నతనికిఁ బ్రసేనజిత్తు, నతనికి యువనాశ్వుండుఁ బుట్టె. 49

క॥ ఆయువనాశ్వుఁడు పుత్రకుఁ, డై యతివిహ్వలత, మునుల యాశ్రమములకున్।
బోయి, యుపాసించినఁగరు, ణాయత్తతవారు నతనికభ్యుదయముగన్ ॥ 50

వ॥ మదిందలంచి పుత్రోత్పాదనంబునకునిష్టి గావించి యదియు మధ్యరాత్రంబునకు నివృత్తంబగుచుండ మంత్రపూతజలపూర్ణ కలశంబు వేదిమధ్యంబునం బెట్టి యమ్మహామునులు నిద్రించుటయు నవ్వేళయబ్భూపాలుండతి తృష్ణాకులుండై యాశ్రమంబునకువచ్చి నిద్రాభువులైన యాకృపాళువుల మేలుకొలుప నొల్లక యపరిమేయ మాహాత్మ్యమంత్రపూతకలశజలంబులు ద్రావిన నంతమేల్కాని మునులజ్జలంబుగానక యిట్లనిరి. 51

ఉ॥ ఎవ్వరు ద్రావిరీ సలిలమేధితివై దికమంత్రభావితం,
బివ్వ సుధాతిలేశ సతికిందుల నిందులసత్సుతుండు మే ।
ల్నివ్వటిలంగఁబుట్టి ధరణీవలయంబఖిలంబు నేలు ని,
ట్లొవ్వమివచ్చె నీపనికరో యనువాక్యము లాలకించుచున్ ॥ 52

చ॥ జనపతియేగుదెంచి మునిసత్తములార మదీయమూర్ఖ్య మి,
ట్ల నయము తెచ్చెనంచు వినయంబునఁ బల్కెడు నంతగర్భమై ।
దినదినవృద్ధిఁగాలమరుదెంచిన దక్షిణకుక్షివచ్చినం,
దనుఁ డుదయించె నయ్యవని నాయకుఁడు న్మృతిఁబొందె గ్రక్కునన్ ॥ 53

వ॥ మహామును లబ్బాలకుండే నామంబు ధరియింపంగలండని పల్క ॥ 54

గీ॥ పాకశాసనుఁడరుదెంచి బాలుఁజూచి, "ఏవమాంధాస్యతియ"టంచు నెంచుకతన
దారకుఁడుదాల్చెనపుడుమాంధాతృనామ,మఖిలలోకైకవిశ్రుతంబగుచునుండ॥

వ॥ అబ్బాలకుని వక్త్రంబున నింద్రుండ మృతస్రావిణియైన నిజప్రదేశిని యిడిన తదీయామృతపానంబుల నల్పదినంబులనే వృద్ధిఁబొంది చక్రవర్తియై సప్త

ద్వీపంబుల నేకాతపత్త్రంబుగా ననుభవించె, తదీయశ్లాఘావరంబైన యొక్క శ్లోకంబు కలదు. దాని యర్థంబు వినుము. 56

॥ అర్కుఁ డుదయాస్తమయములొ నంత మేర, యవని యెల్లను యువనాశ్వకువలయేశ।
తనయ మాంధాతృ మేదినీధవుని సొమ్ము, ఇతరులకుఁ జేరి చూడఁగా నెట్లు వచ్చు॥

వ॥ ఏవంవిధ ప్రభావుండగుచు రాజ్యంబు సేయుచుండి॥ 58

॥ బిందుమతి పేరుగల శశిబిందుతనయఁ, బరిణయంబయి మాంధాతృధరణివిభుఁడు।
నఘుఁ బురుకుత్సు విఖ్యాతు నంబరీషు ఘనుని ముచికుందుఁ గనియె నక్కాంతయందు॥

వ॥ మఱియు నేబండ్రు కన్యకలు గలిగిరి వినుము॥ 60

సీ॥ వేదవేదాంత సంవేది సౌభరియను, మునిజలంబులయందు మునిఁగియుండ।
ద్వాదశాబ్దంబుల వ్వారిలో సమ్మద, నామమహా నొక్క మీనంబు బతి ప్ర।
మాణదేహంబుతో మానినీ పుత్త్రపౌ, త్త్రాది బంధువుల మేయములు క్రింద।
మీఁదఁ బార్శ్వములఁ గ్రమ్మి చరింపసంతుష్టి, నొంది క్రీడించుచునుండఁ గాంచి॥

॥ మానియేకాగ్రతా సమాధానముడిగి, బళిర యీ మీనవిభుని సౌభాగ్యమఖిల।
బంధుసామగ్రి పుత్త్రసంపత్తి పౌత్త్ర, వృద్ధిదార విలాసంబు నెన్నఁదరమె॥ 61

వ॥ ఏను నిట్టి సుఖంబనుభవింప నలదేయని జలంబులు వెల్వడి మాంధాతృమహీపతి పురంబునకుం బోయి తనరాక యెఱింగించి పుచ్చిన నమ్మేదినీకాంతుం డెదుర్కొని యర్ఘ్యాది విధులం బూజించిన నర్హాసనాసీనుండై సౌభరి యిట్లనియె॥ 62

॥ తిరముగ సంసారంబున, నరవల్లభ నిలువఁదలఁచినాఁడ న్నీకున్।
వరతనయలుగల రందొక, తరుణీమణి నిమ్ము సమ్మదము దళుకొత్తన్॥ 63

వ॥ కన్యార్థినై వచ్చితి. మదీయయాచ్ఞాభంగంబు చేయకుము. కకుత్స్థవంశసంభవులైన రాజుల నడిగినవారు రిత్తపోవుదురే యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించిన॥ 64

సీ॥ ఉచ్చూనతరసిరా ప్రచ్ఛాదిత శరీరుఁ బరికంపమాన దుర్భర శిరస్కు।
నాలంబమానవళీ లక్షితాననుఁ, శిథిలితనిపతితా శేషదశను।
సంచ్ఛన్నపటల ధూసరితాక్షిగోళకు, శ్లేష్మఘుర్ఘురరవాశ్లిష్టకంఠుఁ।
గోదండ దండ భంగుర విరుద్ధాకారుఁ బలితలోమశ్మశ్రు బద్ధకేశు॥

॥ భూరినిర్భరతర జరాభారజర్జ, రావయవు, నమ్మునీంద్రుఁ గన్నారఁ జూచి।
చూచి "యే, మారు చెప్ప నీముని శపించు" నంచు నెంచుచుఁ జింతించె నవనివిభుఁడు॥

వ॥ ఇట్లు చింతించు మాంధాతృ మహీమండలేశ్వరునకు మునీశ్వరుం డిట్లనియె ॥ 66

గీ॥ ఏలచింతించె దింతభూపాలవర్య, తగనిమాటలు వల్కంగదా యెటైనఁ ।
గన్యకామణి నీయకకానిపోవ, రాదు సుమ్మయ్య నన్నుఁ దిరస్కరించి ॥ 67

మ॥ అనమాంధాతృఁడు శాపభీతమతియై యయ్యా! మదీయాన్వయం,
బునకు న్వన్నియకాదె మీమనను సమ్మోదంబు నొందించుచుం
దును, మీమాటలనొచ్చెమున్నదె వచింతున్నా కులాచార వ,
ర్తన మాలింపుము కన్యతాన, వరుగోరుం బెండ్లియగా నెప్పుడున్ ॥ 68

వ॥ ఇప్పుడును, దత్సమయ పరిపాలనంబే కర్తవ్యంబని తలంచెదననిన మునిపతి తన మనంబున ॥ 69

ఉ॥ బాలికనీయలేక తడఁబాటొనరించి వచించె నీ మహీ
పాలుఁడు మేలుగాక యెడఁబాటొనరించెదఁ గొంచనేల యం ।
చాలసమానమానిత తపోధికుఁడిట్లను రాజుఁజూచి చిం,
తాలులితత్వమేల కులధర్మము దప్పకచేయు మప్పనిన్ ॥ 70

వ॥ నన్నుంగన్యాంతఃపురంబునకు ననిచిన కన్యకలలో నెవ్వతెయైన వరించినమేలు. 'ధర్మోజయతు' అని వచ్చెదననిన హర్షించి రాజు కన్యాంతఃపుర చారియైన యొక్క వర్షధరుంబిలిచి యమ్మునింజూపి యితనిం దోడ్కొని కన్యాంతఃపురంబునకుంబోయి కన్యకలకుంజూపి మదీయ శాసనంబు చెప్పి యెవ్వరేని యొక్కకన్యక యితని వరించుతమని చెప్పుమని యొప్పగించిన నాహెగ్గడియును దోడ్కొని పోవునప్పుడు ॥ 71

క॥ మారునిరూపము ధనదకు, మారునిసౌందర్యమును సమంచితనాస ।
తోయ్యరువిలాస ముగైకొనె, బోరుననమ్మునివరుఁడు తపోవిభవమునన్ ॥ 72

వ॥ ఇట్లు దేవగంధర్వ మనుష్యాతిశాయియైన రూపంబుదాల్చి యంతఃపురంబు ప్రవేశించిన మునిం జూపి కన్యకలతో వర్షధరుం డావృత్తాంతంబు చెప్పుటయు ॥ 73

క॥ మహనీయ రూపవిభ్రమ సహితుని నమ్మౌనిఁగాంచి జనపతిసుతల ।
త్యహమహమికఁ దత్పాణి, గ్రహణముచేసిరి నితాంతకామాతురలై ॥ 74

॥ ఇతఁడ, నాపతియితఁడు నాహృదయనాథుఁ, డితఁడె నాప్రాణవల్లభుఁడితఁడు నామ ।
నోనురంజకుఁడనుచు నమ్మానవతులు, కలహమతులై వరించిర య్యలఘుతేజు ॥

॥ వనజదళాక్షులందఱు, నవారితలై చనుదెంచి, యత్తపో
ధనునివరించు వెల్ల, విశదంబుగ, వర్షధరుండు చెప్పన
జ్జనపతియంతరంగమునఁ, జాలవిచారమునొంది, కొంతపొ
ద్దునకొకతీరుసమ్మతముతో శమితోత్సవలీలను న్నెడన్ 76

మంగళసమాచరణమొక, భంగిన్నడచుటయునంతఁ బ్రతిభాన్వితుఁడై ।
యంగనలఁదోడు కొనిముని, పుంగవుఁడరు దెంచె నిజతపోవనమునకున్ ॥ 77

అచ్చటికి నశేషశిల్ప కల్పనానల్ప శర్మయగు విశ్వకర్మ రావించి తన మనోవర్తనం బెఱిఁగించిన నతండును నొక్కొక్క కాంతకుఁ బ్రోత్ఫుల్ల పంకజ కూజత్కలహంసకారండవాది జలవిహంగ మాభిరామజలాశయ సంచరన్మంద పవనంబులగు నుపవనంబులును, సోపధానసావకాశ సాధుశయ్యా పరిచ్ఛద సప్రసాదంబులగు మణిప్రాసాదంబులు నిర్మించిచనిన నమ్మునీంద్రుం డందు నిరపాయబహువిధ నిధిసంపదల నావహించిన ననవరత భక్ష్యభోజ్య లేహ్యచోష్య పభోగంబులచే తను, ననేకభృత్యా నీతకుసుమచందన భూషణాంబరాదులచేతను, నిరంతరం బాకాంతలు సకాంతులై యనుభవించుచుండి రంతకొంత కాలంబుచనిన ॥ 78

। మాంధాతృక్షితి పాలశేఖరుఁడు శుంభత్పుత్రి కాస్నేహసం
బంధంబాత్మఁగలంప, వృద్ధముని యేఁబంద్రంజలంబేర్పడన్ ।
సంధాబంధురుఁడై వరించి నిజవన్యాభూమికింబోయె,ని
ర్బంధంబయ్యెఁ, దనూభవామణులకుం బ్రాక్కర్మదౌష్ట్యంబునన్ ॥ 79

హరివస్త్రాన్నపుర సౌధవారసార, తూలతల్పంబులొందు నాదుహితలకును ।
నారచీరలువన్యాశనమ్ములటవు, లుటజములుభూమి శయ్యలునొదవెనకట॥ 80

అని చింతించి యత్తపోధన వర్యుని యాశ్రమంబునకు వచ్చి యతిరమ్యోపవనజలాశయంబును, స్ఫురదంశు మాలాజటిలంబును నగుప్రాసాద మండలంబుచూచి యందొక్క ప్రాసాదంబు ప్రవేశించి తనూజంజూచి యాలింగనంబుచేసి కృతాసన పరిగ్రహుండై హర్షాశ్రువులు దొరుగనిట్లనియె ॥ 81

ఇమ్మసౌఖ్యంబుకలదె మహామునీంద్రుఁ, డెలమిఁజనవిచ్చునే మమ్మునెప్పుడైనఁ ।
నెలఁతువేయాత్మలోనస్నుఁ దండ్రిపలుకఁ, వినితనూభవపలికె నద్వినయమునను॥

మునిశార్దూలుని, సత్కృపామహిమ సొమ్ముల్చేరలాస్వాదవ
ద్వ్యనుతాన్నంబు,లుదారగంధ సుమనోవీటీ పటీరాదులిం ।

దు,నవీనద్యుతిసౌధముల్ గలవ్రేకండుందక్కా-వా, యెంతయై
ననువిభ్రాంతిఁదలంపరే మగువలన్నా! కన్నవారిన్మదిన్ ॥ 83

ఉ॥ సంతతభోగసంపదలు సంభృతవైభవ సంభ్రమంబుల
త్యంతవినోదముల్ గలవహర్నిశముం బతిసన్నుఁబాయఁడి
ట్లింతనిచెప్పదున్ భగినులెన్నఁడుభర్త మొగంబుగానరీ
చింతదురంతమై మనసుచిల్లులువుచ్చుచునున్న దెప్పుడున్ ॥ 84

వ॥ అని పలికినయమ్మహీపతి యచ్చటనుండి మఱియొక్క ప్రాసాదంబునకు వచ్చి యచ్చట సలంకృతయైన తనూభవంగాంచి కౌఁగిలించి కుశలంబడిగిన నదియును మునుపు చెప్పిన కుమారిక పగిదిఁ జెప్పిన నిప్పగిది నందఱి ప్రాసాదంబులకుం బోయి యడిగిన నందఱు తమతమక సకలభోగంబులుకలవు. వల్లభుండు తమతమక వశ్యుండని చెప్పినసంతసించి యేకాంతావస్థితుండగు సౌభరిం గాంచి సత్కృతుండై మాంధాతృం డిట్లనియె॥ 85

గీ॥ మౌనికులనాథ నీతపోమహిమకొలఁది, తలఁపశక్యంబె, దేవతాతతులకైన ।
భూరితరమైన దేవరవారిదివ్య, వైభవముగంటి నేత్రపర్వంబుగాఁగ ॥ 86

చ॥ అనికొనియాడి భూమిపతియమ్మునిచేఁ బ్రతిపూజనొందియ
త్యనుపమభోగభాగ్య విభవాతిశయంబుల కాత్మ మెచ్చుచున్
దినములుకొన్నియచ్చట నతిప్రమదంబున నిల్చిపోయెది
గ్వినుతధనాదిసంపదల విశ్రుతయౌనిజ రాజధానికిన్ ॥ 87

॥ అంతఁగొంతకాల మరుగనారాజక, న్యకలయందు వరుసన త్తపోధి ।
రాముఁడర్థిఁగాంచెఁ బ్రాజ్ఞులనూటయేఁ, బంధురనందనులఁ బ్రభావయుతుల ॥88

॥ నందనులఁగాంచి పరమా, నందంబుననుండె మౌనినా[illegible]తా ।
బృందముదానును బెనుచుచు, నందందమహామ మత్వ[illegible]జన్ ॥ 89

॥ బాలురనునుముద్దుఁబల్కు లెన్నఁడువినఁ, గలుగునోయ[illegible] లుక నేర్చి ।
రవనిమీఁదకుమారు లడుగిడినడుచుటె, న్నఁడొకోయ[illegible] రనడవనేర్చి ।
రర్భకులారూఢ యౌవనులగుటెన్నఁ, డోయనికోరఁ బె[illegible] బ్రాయ ।
మాత్మజులుద్వాహమగుటయెన్నఁడొకోయ,నుచుఁగోరఁ బెండ్లిండ్లరుచులుగనిరి॥

॥ సుతులుగనఁజూతు రోయనసుతులఁగనిరి, పౌత్రిమనుమల నెత్తు దురోయనంగ ।
మనుమలంగనుఁగొనుభాగ్యమహిమఁగనిరి, సౌభరికుమారకులుపితృస్వాంతమలర॥

॥ ఇవ్విధంబున దినదినప్రవర్ధమాన విషయులాలసుండై యమ్ముని యిట్లని చింతించె ॥

గీ॥ లక్షవర్షంబులకు నైనననక్షయత్వ, గరిమగ్రొత్తక్రొత్తలై కడలుకొనియె ।
నాకుఁగోర్కెలు, గలుగదంతంబు,వీని కారయాఁరమదీయ మోహాతిశయము ॥

చ॥ నిపుణతఁబుత్రకుల్ నడవనేర్చిరి బాల్యమువీడనాడిర
చ్చపుననవయౌవనంబునఁ బ్రసన్నని శాకరబింబవక్త్రలన్ ।
విపులయశస్కులై మిగుల వేడ్కవరించి సుపుత్రపౌత్రవృ
ద్ధిపసలుగాంచి రెప్పటికిఁ దీరవుమామక కాముకక్రియల్ ॥ 93

క॥ మనుమల మనుముల మమతలు పెనుపంగాఁగంటి మిగులఁబెరుగంజొచ్చెన్ ।
ఘనతర సంతానస్పృహ, దినదినమును నాకు విషయతృష్ణావశతన్ ॥ 94

చ॥ అనఁబనిలేదుగాకశకులాగ్రణి జోకయెకాదెమోహసం,
జననిదానమై తపము, సందడిపాలుగఁజేసె, మన్మనో ।
వినుత సమాధిఁగూల్చె, నతివిస్మయమందఁ, బరిగ్రహంబుకీ,
డనరె? మునుల్వధూమణుల నక్కటయేల పరిగ్రహించితిన్ ॥ 95

వ॥ కాంతాపరిగ్రహంబునంగాదె పుత్రపౌత్రాదులు గలిగిరి. వీరివలన మోహంబు
విస్తరిల్లె. పరమ దుఃఖహేతువై మమతా సాగరంబునం ద్రోచె. మఱియును.

సీ॥ నిర్ద్వంద్వవృత్తిమానిత సుదుశ్చరతప శ్చర్యపూనితినేల జలములోన ।
తపముచేసిననేమి చపలమీనకుటుంబ, సంగబంధంబేల సంభవించె ।
సంగమొందిననేమి జంగమనిరయాభ, బాలాపరిగ్రహంబేలకలిగె ।
సతులుకల్గిననేమి సంపూర్ణపుత్రపౌ, త్రాభివృద్ధియిదేల యతిశయిల్లె ॥

గీ॥ ప్రజలుపుట్టిననేమి నిర్భర మనస్స, మాధిగిరి భిదురీ భవన్మహితమోహ ।
మేలననుముంచెవిషయకల్లోలజాల, లోల దుస్తరభవ వార్ధిలోననకట ॥ 97

చ॥ చతురతముక్తినొందు, దుర సంగమునన్, యతిపుంగవుల్మహా
ద్భుతగతి దోషసంఘముల, దూఁకొనుసంగము,కర్మయోగసి ।
ద్ధతగలయోగిమైనఁజెడుఁ దథ్యముసంగముచేత నన్నచో
మతకరియల్పసిద్ధిగల మర్త్యుకథల్ మఱిచెప్పనేటికిన్ ॥ 98

గీ॥ ఘనబలిష్ఠ పరిగ్రహగ్రాహగళిత, బుద్ధినై మోసపోయినఁబోదుఁగాని ।
యింకనైన మదాత్మకుహితముచేయు, వాఁడసంసారసంబంధవాంఛఁదొరఁగి॥

వ॥ సర్వంబునకు ధాతయై, యచింత్యరూపకుండై యణువునకు నణువై, యతి
ప్రమాణుండై, సితాసితుండై, యీశ్వరులకు నీశ్వరుండైన శ్రీవిష్ణుదేవు
నారాధించెద. 100

గీ॥ ధన్యుఁడవ్యక్తవిస్పష్టతనుఁడనంతుఁ, డఖిలరూపుఁ డశేషతేజోతిశాయి। [నెపుడు॥
యనఁగఁబొగడొందు శ్రీవిష్ణునందునాదు, చిత్తమిడిముక్తిఫలము వాంఛింతు

క॥ గురువులకుఁ బరమగురువగు, సరసీరుహపత్రనేత్రు శరణార్థిజనో।
త్కరసుఖదాయకుఁ గరుణా, భరణుస్ శ్రీవిష్ణుదేవుఁ బ్రార్థింతుమదిన్॥ 102

వ॥ అని యివ్విధంబున సౌభరి, తనుదానయుపశమించుకొని పుత్రగృహాసన శయనపరిచ్ఛదాదికంబగు వస్తుజాతంబును విడిచి సకల భార్యాసమేతుండై వనంబు ప్రవేశించి యందు, నను దినంబును వైఖానస నిష్పాద్యంబగు ననేక క్రియాకలాపంబు నిష్పాదించి క్షపిత సమస్త పాతకుండును, బరిపక్వ మనోరథ వృత్తియునగుచు నగ్నుల నాత్మారోపణంబుచేసి భిక్షుకుండై యజన్మ వికారమరణాదికంబగు నచ్యుత పదంబునొందె. ఇది మాంధాతృదుహితృ సంబంధాఖ్యానంబు. 103

ఉ॥ ప్రేమఁదలిర్ప సౌభరిచరిత్రము విన్నఁ బఠించి చెప్పను,
ద్దామవిభూతి, జ్ఞానము, సదాతనధర్మము, నిర్మమత్వమున్।
గామజయిత్వముం, గనిసుఖస్థితిమానవుఁ డొందు మోక్షుల,
క్ష్మీమహనీయ సౌఖ్యము భజించునచంచలతన్మునీశ్వరా॥ 104

వ॥ ఇంక మాంధాతృ పుత్ర సంతతి వివరించెద, మాంధాతృపుత్రుండైన యంబరీషునకు యువనాశ్వుండు, యువనాశ్వునకు హారీతుండు, హారీతున కాంగిరసులన షట్కోటిసంఖ్యాతులు పుత్రులుపుట్టిరి. రసాతలంబున మానేయ నామ గంధర్వులు నాగకులంబుల ధనరత్నాధిపత్యంబులు హరించిన గాంధర్వ వీర్యావధూతులై నాగపతులు చని. 105

సీ॥ అఖిలదేవేశునుద్యత్పుండరీకలో, చనుయోగని ద్రావసాన సుప్ర।
సన్నుఁ బన్నగశాయిశరణుఁజొచ్చిభుజంగ, పతులెల్ల తమపడ్డపాటు, విన్న।
వించిననిందిరా విభుఁడా దరించికొం, దల మేలమీ కుమాంధాతృపుత్ర।
కుఁడు పురుకుత్సుఁడనురు బలాఢ్యుఁడుగలఁ, డతనిశరీరంబు నధివసించి॥

గీ॥ దుష్టగంధర్వతతినెల్లఁ ద్రుంతుఁబోయి, యతనిఁబురికొల్పుఁడనుచు దేవాదిదేవుఁ।
డందఱునుజూడఁగా నదృశ్యత్వమొందె, భుజగపతులునునిజపురంబునకువచ్చి॥

మ॥ జగతీశర్మద నర్మదన్ భుజగరాజన్యాగ్రణుల్వంపఁ, శీ,
ఘ్రగయైయాపురుకుత్స భూవిభునిఁ జేరంబోయి తత్కార్యమ।
చ్చుగఁ జెప్పన్విని వచ్చి విష్ణుఘన తేజోవర్ధితుండౌటఁబ,
న్నగలోకంబు సుఖంపఁగీటడఁచె గంధర్వేంద్రులన్వ్రీల్మిషిక్॥ 107

వ॥ ఇట్లు. 108

క॥ పురుకుత్సుఁడు గంధర్వో, త్కరముల వధియించి చనియెఁ దనపురమునకున్ ।
హరికరుణరసాతలమునఁ, బరమానందంబునొందెఁ బన్నగకులముల్ ॥ 109

వ॥ సకల పన్నగ పతులును నర్మదం జూచి యెవ్వండేని నిన్నుఁ బేరుకొనువానికి సర్పవిష భయంబులేదని వరంబిచ్చిరి. ఇందుల కొక్క శ్లోకంబు గలదు వినుము. 110

శ్లో॥ నర్మదాయైనమః ప్రాతర్నర్మదాయైనమో నిశి ।
నమోఽస్తు నర్మదే తుభ్యం త్రాహిమాం విషసర్పతః ॥ 111

వ॥ ఇట్లని యుచ్చరించుచు నంధకారంబు ప్రవేశించిన సర్పంబులు కఱవవు ఇది స్మరించుచు భుజించిన విషంబఱుగు. 112

క॥ ధరణీ భవత్సంతానము, పరఁగునవిచ్ఛిన్నమై శుభస్థితినంచున్ ।
బురుకుత్సునకు భుజంగో, త్కరములు వరమిచ్చెనధిక గౌరవమొప్పన్ ॥ 113

వ॥ ఆ పురుకుత్సుండు నర్మదయందు త్రసదశ్వునింగనియె. త్రసదశ్వునకు ననరణ్యుండుపుట్టె. అతని రావణుండు దిగ్విజయంబునందు వధియించె. అయ్యనరణ్యునకు హర్యశ్వుండు, నతనికిహస్తుఁడు నతనికిసుమనుఁడు నాతనికిఁ ద్రిధన్వుండు, నతనికిఁ ద్రయ్యారుణియు, నతనికి సత్యవ్రతుండునుగలిగె. ఆ సత్యవ్రతునకుఁ ద్రిశంకుండను నామంబునుగలదు. అతండు కర్మవశంబునం జండాలుఁడై యుండె. 114

సీ॥ ధరణిపై ద్వాదశాబ్దంబు లనావృష్టి, మైననన్నము లేక గ్లానిపొంది ।
పొగులు విశ్వామిత్ర పుత్రమిత్రకళత్ర, ములకుఁ బ్రతిగ్రహకలితదోష
మంటకయుండ నిత్యముగంగదరిమఱ్ఱి, మ్రానితో వనమృగమాంసమంటి ।
గట్టిపోనందుచేఁ గఱవువెళ్లించి కా, శికుఁడా త్రిశంకుని చేతమెచ్చి ॥

గీ॥ తనతపశ్శక్తినాతని తనువుతోన, స్వర్గమునని ల్పెనిట్టి యాశ్చర్యమహిమ ।
గలుగునే యన్యమునులకు గాధిపట్టి, కట్టిమహిమఘటిల్లెసంయమివరేణ్య॥ 115

వ॥ ఆ త్రిశంకునకు హరిశ్చంద్రుండు, నతనికి లోహితాశ్వుండు, నతనికి హారీతుండు, నతనికి జంచుండు, నతనికి విజయ, వసుదేవులన నిద్దఱు పుత్రులుఁ గలిగిరి; అందు విజయునకు, రురుకుండు, రురుకునకువృకుండు, నతనికి బాహుకుండుఁ గలిగె; ఆ బాహుకుండు హైహయ తాలజంఘాదులచే నపజితుండై గర్భిణియగు మహిషియుందానును వనంబు ప్రవేశించెనంత. 116

గీ॥ సవతి తన యీర్ష్యచేతరాజన్యసతికి, గర్భసంస్తంభనమునకై గరము వెట్టె।
విషవశంబునగర్భంబు ప్రేలిపడక, సప్తవర్షంబులుండె నాశ్చర్యముగను ॥ 117

సీ॥ బాహుకుండతిజరాభారపీడితుఁడయి, యౌర్వాశ్రమముచేర్ప, ననుచయంబు।
వీడినఁదత్పత్ని విభునితో సనుగమింప, నడలంప నదియెల్లమది నెఱింగి।
యౌర్వుండుకాలత్రయాభిజ్ఞుఁడరుదెంచి, యోసాధ్వితోడ నిట్లనుమృగాక్షి।
యీయసద్గాత్రిహామిల్లలచేసెనృసి, కడుపునలోక విఖ్యాతకీర్తి ॥

గీ॥ తనయుఁడుదయించి శాత్రవతతులఁద్రుంచి, యమితదక్షిణలిచ్చి జన్నములు చేసి।
నిఖిలభూమండలము నేలునిపుణమహిమ, వెలయఁగాఁ జక్రవర్తి కాఁగలఁడు సుమ్ము॥

ఉ॥ సాహసమేల నాపలుకు సత్యము నమ్ముము నీవనం, దదు
త్సాహముమానియాశ్రమపదంబునకుం గొనివచ్చి, మౌనిసం
దోహవిభుండుపోషింపఁగ, మనోభవసుందరుఁ గాంచెఁ బుత్రకుం
బాహుబలాఢ్యుబాహుకనృపాలకగేహిని యద్భుతంబుగన్ ॥ 119

గీ॥ గరముతోఁ గూడఁ బుట్టసగరుఁడటంచు, నామధేయంబొసంగి మాణవకునకును।
నౌర్వుఁడుపనయనము చేసి సర్వవేద, శాస్త్రములుచెప్పి దివ్యాస్త్రసమితియిచ్చె॥

వ॥ ఆగ్నేయాస్త్ర భార్గవాస్త్రాదు లొసంగిన బుద్ధిమంతుండై యొక్కనాడక్కుమారుండు తల్లి కిట్లనియె ॥ 121

గీ॥ అమ్మ మనమేల యుంటిమీయడవిలోన, మజ్జనకుఁ డెందుఁ బోయె సమ్మదమెలర్పఁ।
జెప్పుమన్నఁదనూజునకుఁ జెప్పెనప్పు, తివ్రతామణి సర్వంబు దెలియఁబడఁగ ॥122

వ॥ సగరుండు పితృరాజ్యాపహరణామర్షితుండై హైహయతాలజంఘాది వధంబునకుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసి యందు మిక్కిలియు హైహయులం జంపె. అంత శకయవనకాంభోజ పారదపల్లవులు హన్యమానులై సగరకుల గురుండగు వసిష్ఠుని శరణంబు చొచ్చిన వారల జీవన్మృతులంగాఁ దలంచి సగరునకిట్లనియె ॥ 123

క॥ పాపఁడజీవన్మృతులీ, యాపన్నులువీరిఁ గావవయ్యా, ద్విజత్వ।
శ్రీపాతితులై, ద్విజసం, గాపాయమునొంది రేమియనఁగలదింకన్ ॥ 124

వ॥ వీరలు స్వధర్మ పరిత్యాగులైన నీప్రతిజ్ఞ చెల్లెనని నందద్గురు వచనంబభినందించి వారలకు హాస్యవేషంబు చేసె. ఎట్లనిన యవనుల ముండితశిరస్కులను, శకుల నర్ధముండితులను, పారదులఁ బ్రలంబకేశులను, బల్లవుల శ్మశ్రుధరులను నన్యక్షత్త్రియుల నిస్స్వాధ్యాయ వషట్కారులను జేసె. వారలు నాత్మధర్మ పరిత్యాగంబున బ్రాహ్మణులచేత విడువంబడి మ్లేచ్ఛత్వంబు నొందిరి. సగరుండును

స్వాధిష్ఠానంబునొంది యస్ఖలిత చక్రుండై సప్తద్వీపవతియైన వసుంధరనే కాతపత్రముగానేలె ॥ 125

క॥ సుమతియుఁ గేశినియునునను, ప్రమదలు కశ్యపవిదర్భపతిసుతలాభూ ।
రమణునకు భార్యలైరు, త్తమపాతివ్రత్యనిత్య ధర్మము వెలయన్ ॥ 126

వ॥ ఆసుమతి కేశిను లిరువురు పుత్రార్థినులై యౌర్వునిం బ్రార్థించిన నత్తపోధనుండు వారికిట్లను- ఒక్కతె వంశకరు నొక్కపుత్త్రుని, నొక్కతె బలపరాక్రమ సంపన్నులగు నఱువదివేల పుత్త్రులను గనంగలరు. వలయునట్లు కోరుఁడనిననట్ల కాకయని కేశిని వంశకరుంగోరి యల్పదినంబుల కసమంజ నుండను పుత్త్రునింగనియె. సుమతి యరువదివేలపుత్త్రులంగనియె. అసమంజునకు నంశుమంతుండుకలిగె. అయ్యసమంజ సుఁడు బాల్యంబునుండి పాపవృత్తుండైనఁ దండ్రి చింతించి బుద్ధిమంతుండు కాఁడని పుత్త్రకున్విడిచె. తక్కిన యఱువది వేవురునునసమంజునునట్ల పాపవృత్తులై జగంబున యజ్ఞాదిసన్మార్గంబులు చెఱిచిన ॥ 127

సీ॥ పురుషోత్తమాంశ సంభూతుండు నిర్దోషుఁ, డఖిలవిద్యామయుండైన కపిల।
మునిపాలికేతెంచి మ్రొక్కి దేవతలెల్ల, విన్నవించిరి దేవవిశ్వమునకు ।
సాగరుల్ చేయు నల్లడి చెప్పఁదరముగా, దీయుపద్రవమింక నెన్నఁడణఁగు।
ధరణిరక్షింప దేవరవారలీరీతి, నవతరించుటఁ జేసియైన కార్య ॥

గీ॥ మంతయును విన్నవించితిమనిన నల్పదివసములలోన సాగరులీరిపోవఁ ।
గలరనుచు దేవతలతోడఁ గపిలమౌని, తెలియనానతియిచ్చె మైత్రేయవినుము॥

క॥ అంతటిలో సగరమహీ, కాంతుఁడు హయమేధమఖము కావించి సుదు ।
ర్దాంతులగు సుతుల హయసమ నంతరగాములుగఁ జేసి యంపినవెనుకన్ ॥ 129

క॥ తురఁగము మ్రుచ్చిలి మాయా, పురుషుఁడొకఁడు ధరణిఁజొచ్చిపోయిన నత్యు।
ద్ధురులై సుమతికుమారులు, ధరనొక్కొక యోజనంబు త్రవ్విరివరుసన్ ॥ 130

ఉత్సాహ. ధర రసాతలంబు దాఁకఁ ద్రవ్వి యచ్చటంబరి,
స్ఫురణనున్న యశ్వరత్నముందదంతి కంబునన్ ।
వరవిభా విశేషజిత దివాకరుం, దపోధురం,
ధరునిఁ గపిలుఁగాంచిరపుడు ధారుణీశనందనుల్ ॥ 131

క॥ కనిఁవీఁడె హయమలిమ్లుచుఁ, డనుకంపఁదొఱంగి పొడువుఁడడువుఁడు చంపుం।
డనిచుట్టుముట్ట నమ్ముని, కినియక యలవోకకంటిఁ జేవఁ గనుఁగొనన్ ॥ 132

క॥ స్వకృతాపరాధ తనుభవ, వికటదవానల శిఖాభివృతరాజకుమా।
రక నీరసతరగహనము, సకలంబును నపుడు భస్మసాత్కృతమయ్యెన్ ॥ 133

క॥ తన తనయులెల్ల నీవిధిఁ, జనిన తెఱంగపుడువచ్చి చారులు చెప్పన్।
విని హయము తేర జనపతి, మనుమని మతిమంతునంశుమంతునిఁ బంపెన్ ॥ 134

చ॥ మహితగుణాభిరాముఁ డసమంజసపుత్రకుఁ డంశుమంతుఁడ,
మ్మహిబిలమర్గిఁజొచ్చి నడుమ న్నహనీయ మహామహోన్నతిన్ ।
గ్రహపతిఁబోలునా కపిలుఁగాంచి సమంచితభక్తిమ్రొక్క లో,
క హితచరిత్రుఁడిట్లనియె గౌరవమొప్పఁగ నక్కుమారుతోన్ ॥ 135

ఉ॥ పాపఁడ సాగరుల్ స్వకృతపాపముఁ జేసిరి బుద్ధి రి వీరలు,
ద్దీపిత నాకమొందుటకుఁ దెచ్చు భవత్సుతపుత్రకుండు ది।
వ్యాపగనిప్వసుంధరకు నధ్వరవాహముఁగొంచుపొమ్ము దీ,
తాపరుఁడై సతాతకు వికాసముపుట్టఁగ నీక్షణంబునన్ ॥ 136

వ॥ భవత్పౌత్రుండు మందాకినిందెచ్చి భస్మీభూతులైన సాగరులం దడిపి స్వర్గంబు నొందింపంగలండు. సాక్షాద్భగవత్పదాంగుష్ఠ నిర్గతంబగు గంగాజలంబు జగతినెవ్వరి శరీరాస్థి చర్మ భస్మస్నాయుమేధఃకేశంబులఁ దడుపు వారుస్వర్గం బారోహింతురు. తన్మాహాత్మ్యంబు వర్ణింపశక్యంబుఁ జేయనిన నమ్మునీంద్రునకు నక్కుమారుండు ॥ 137

గీ॥ మ్రొక్కియశ్వరత్నముంగొని వేగంబె, తాతకడకుఁబోవ, ధరణివిభుఁడు।
సప్తతంతువిధి సమాప్తంబుగావించి, పుణ్యాగరిమఁద్రిదివమునకుఁజనియె ॥ 138

వ॥ ఆసగరుండు పుత్రవాత్సల్యంబున సాగరంబుం బుత్రునిగాఁ జేసికొనియె. తత్పౌత్రుండంశుమంతునకు దిలీపుండతనికి భగీరథుండుగలిగె. అతండ కదాస్వర్గంబుననుండి భూమికి మందాకినిందెచ్చి భాగీరథీనామంబుగావించె. ఆభగీరథునకు సుహోత్రుండు నతనికి నాభాగుండు నతనికి నంబరీషుండు నతనికి సింధుద్వీపుండు, నతనికి నయుతాయుండు, నతనికి ఋతుపర్ణుండు గలిగిరి. అతండ కదా నలసహాయుండై యక్షహృదయజ్ఞుండయ్యె. ఋతుపర్ణునకు సర్వకాముండు, నతనికి సుదాసుండు, నతనికి సౌదాసుండుపుట్టె. అతండ మిత్రసహుండును ననంబరఁగు ॥ 139

ఉ॥ ఆనృపుఁడొక్కనాఁడు మృగయారతుఁడై వనభూమిఁ ద్రిమ్మరం,
గా నొకరెండు బెబ్బులులు గన్పడఁబన్నిఁడ వీనిచేత ని।

క్కానఁ మృగవ్రజంబుఁగాఁ గాన నధించుటమంచిదంచుఁ జేఁ
బూనినవేఁటనొక్కపులి బొండుగఁజించిన నాతఁణంబునన్ ॥ 140

క॥ మృతిఁబొందె రక్కసుండై యితరవ్యాఘ్రునునెమంచి దిదిమఱవకు నేఁ ।
బ్రతిదీనికిఁ జేయుదునని, యతనినె వెఱపించి మాయమై పోయెనడిన్ ॥ 141

ఉత్సాహ॥ అంత గొంతికాలమునకు నరివిభేది యమ్మహీ,
కాంతుఁడొక్క మఖముచేయఁగానశిష్టమానియు ।
త్యంతనియతిఁ దత్క్రియల్ ప్రయత్నమున నొనర్చి యా
చాంతికొఱకుఁబోవ రాక్షసపతి తా వశిష్ఠుఁడై ॥ 142

క॥ చనుదెంచి మాంసయుతి భో,జనమొసఁగుము నాకునని, జనపతియూఁగా ।
కనమగిడి వత్తునని వే, గనచనియా యసురసూపకారుండగుచున్ ॥ 143

సీ॥ మనుజేంద్రుననుమతి మానవమాంసంబు, తెచ్చిపక్వముచేసి దీప్తకనక।
పాత్రికనందీయధాత్రీవిభుఁడుగురుం డేతేరనుందరసిడినఁజూచి ।
యారయీరాజుడుశ్చారిత్రమామిషం, బిడవచ్చునే యిది యేమియొక్కొ ।
యనుచులోఁ దలపోసి మనుజమాంసంబుగాఁ దెలిసిమహాక్రోధకలుషితాత్ముఁ॥

గీ॥ డై శపించె నృపాలకు ననిశమును మనుష్యమాంసంబు దినుచునుండుముపుగాక ।
యనిమఱియుజ్ఞానదృష్టి చేసరసిదనుజ, కృతమనుచుసత్కృపాపరిస్పృష్టుఁడగుచు॥

వ॥ ద్వాదశాబ్దంబులకు శాపనివృత్తి యయ్యెడమనియె. అమ్మహీపతియును, శాపంబుఁ బరిగ్రహించి మగిడి శాపోదకంబులు చేపట్టి గురునిం బ్రతిశపింపఁ దలంచిన ॥ 145

క॥ మదయంతియనెడు నవ్విభు, సుదతికడున్వెఱచి భర్తఁజూచికులగురున్ ।
సదమలదివ్యజ్ఞానా, స్పదమూర్తిం దగునె యకటశపుంనిఁజేయన్ ॥ 146

వ॥ శపించుట ధర్మంబుగాదని ప్రార్థించిన శపియించుటమాని జగద్రక్షణార్థంబు శాపోదకంబులు భూమ్యాకాశంబులఁ జల్లక నిజపాదంబులపైఁ జల్లుకొనినఁ బాదంబులుగాలికల్మషవర్ణంబు లగుటం గల్మాష పాదుండనంబరఁగి గురు శాపంబున రాక్షసభావంబునొంది వనంబునం దిరుగుచు ననేకులైన మాన వుల భక్షించుచుండి ॥ 147

క॥ ఒకనాఁడొక మునిబుతుకా, లకృతస్నానక, స్వభావలావణ్యవతిన్ ।
వికసితముఖుఁడై కదియఁగఁ, బ్రకటితుఁడై రాజుదనుజ భావముతోడన్॥ 148

చ॥ కనలుచు నార్చి పట్టుకొనఁగాఁ బలుకెంచిన వారు భీతులై,
వనమునఁ బాఱిపోవఁగ జవంబున వెన్నడిపోయి విప్రునిం ।
బనుపడఁ బట్టుకొన్నఁగని బ్రాహ్మణియిట్లను విప్రుఁబుణ్యావ
ర్తనుని మదీయవల్లభుని ధర్మముతప్పి వధింపఁబాడియే ॥ 149

గీ॥ అకట యిక్ష్వాకు వంశంబునందుఁబుట్టి, నట్టి నృపతులు ధర్మమార్గైకరతులు ।
నీవు తత్కులమునఁబుట్టి నింద్యకర్మ,మాచరింపంగఁదగునయ్య నీచవృత్తి ॥150

వ॥ నీవు మిత్రసహాఖ్యుండను మహారాజవు, రాక్షసుండవుగావు; స్త్రీధర్మసుఖాభిజ్ఞుం
డవు; మన్మనోరథంబుగాకుండ మద్వల్లభుని వధియింపవలదని బహుప్రకారం
బులఁ విలపించుచుం బ్రార్థించిన వినక వ్యాఘ్రంబు పశువుం జంపినవిధంబున
బ్రాహ్మణుంజంపి భక్షించె. అంతనా బ్రాహ్మణి యగ్ని ప్రవేశంబు చేయం
దలంచి కోపోద్దీపిత మానసయై ॥ 151

గీ॥ నామనోరథమునకు విఘ్నంబుచేసి, భర్తఁజంపితివీ పాపఫలముకతన ।
నంగనామణిఁగవిసిన యపుడునీవు, పంచతభజించుమనుచు శపించెనపుడు॥ 152

వ॥ ఇట్లు శపించి పతిననుగమించె. నంత ద్వాదశాబ్దంబులు నిండిన శాపకృత
రాక్షసభావంబు పోయిన మిత్రసహాఖ్యుండు నిజపురంబునకు వచ్చి నిజపత్ని
యగు మదయంతి రావించి మదనక్రీడ లపేక్షించిన నద్దేవియు శాప
ప్రకారం బెఱింగినదై వారించె. అతండును రతి పరాఙ్ముఖుండై యుండె
నంత. 153

క॥ అనపత్యుండై నృపాలుఁడు, తనగురుని వశిష్ఠమౌనిఁదగఁ బ్రార్థింపన్ ।
మునియును మదయంతికిచ్చు, ఘనచిత్తంబు రహుఁడగుచు గర్భముచేసెన్ ॥

గీ॥ కాంతమదయంతి యేడేండ్లు గర్భభరము, పూనివేసరియొకటాతఁబొడిచికొనిన ।
గర్భముకలంగి సుతుఁడు భాస్కరనిభుండు, పుట్టెనశ్మకుఁడని జగంబులునుతింప॥

వ॥ అయ్యశ్మకునకు మూలకుండను పుత్రుండు కలిగె. అతండెకదా పరశు
రాముండు భూతలంబు నిఃక్షత్త్రంబుసేయు నెడ వివస్త్రలైన స్త్రీలచేతం
బరివృతుండై రక్షింపంబడి నారీకవచుండనం బరఁగె. అట్టి మూలకునకుద
శరథుండు, నతనికి నిలిబిలి యతనికి విశ్వసహుండు నతనికి ఖట్వాంగుండు
కలిగె. 156

సీ॥ ఖట్వాంగమేదినీకాంతుండు దేవాసు, రాహవంబున సపుభ్యర్థితుఁడయి ।
సురలకుఁదోడ్పాటుచూపిదైతేయులఁ, బరిమార్చిగెల్చిసురలుమెచ్చి ।

వరముగోరుము ధరావర యనవరమీాయ, నాత్మగోరితిరేనియన్నదాయు।
రవసానమెత్తెఁగింపుఁడనిన నొక్కముహూర్త, మనిచెప్ప వేగిదైయవనికరుగు॥

గీ॥ దెంచియిట్లనితలఁచె భూదివిజులకుగఁ, దాల్మిమై దేహమైనను, దాఁపకిత్తు।
విహితధర్మంబు లేమర, వృతుమనుజ, పశుతృణాదులయందుశ్రీభర్తఁగాంతు॥

వ॥ ఎప్పుడును నిట్టివాఁడనై చరింతునింకను॥ 158

చ॥ మునిజనభాగధేయము సమున్నతవేద శిఖావతంస మా
ర్యనివహకల్పకంబు సచరాచర సర్వజగత్స్వరూపమై।
పనుపడు వాసుదేవుఁడను బ్రహ్మమునెమ్మది నాశ్రయింతునం
చనితరభక్తియుక్తివసుధాధిపుఁ డస్పృహచిత్తవృత్తినై॥ 159

వ॥ వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు లీనుండై ముహూర్తంబున, ముక్తుఁడయ్యె॥ 160

గీ॥ పుడమిఁఖట్వాంగభూపతిఁ బోలునృపతి, కలఁడెదివమునుండి భూస్థలికివచ్చి।
రెండుగడియలఁ జేరె నిశ్శ్రేయసంబు, ననుచుఁబొగడిరిసప్తర్షులతనికీర్తి॥ 161

వ॥ ఆఖట్వాంగునకు దీర్ఘబాహుండును, దీర్ఘబాహువునకు రఘువు, రఘువునకు
నజుండు, నజునకు దశరథుఁడును గలిగె॥ 162

సీ॥ శ్రుతిశిరోవ్యాహారవితతికింతింతని, కొలఁదివెట్టగరానియలఘుమహిమ।
మరవిందభవభవేంద్రాది దివ్యులకు, దుష్ప్రాపితమంబైన పరమపదము।
సనకాది పరమహంసవతంసములకహృ, దాంబరస్థలిఁ బ్రోచునతుల తేజ।
మణుమహత్పరిమాణగణితాఖిలప్రపంచాంతఃస్థమైన యనాదినిధన॥

గీ॥ మమలమవితర్క్యమతుల్యమప్రమేయ, మైననారాయణ బ్రహ్మమవతరించె।
రాముఁడనఁదారక బ్రహ్మనామసోమ, ధామముద్దామమైపర్వదశరథునకు॥ 163

వ॥ రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులన నాలుగు రూపంబుల నుదయించి॥ 164

చ॥ జనకుని యాజ్ఞఁగౌశికుని జన్నముగావఁగఁ బోవఁద్రోవలో
ఘనవిజిఘాంసయై యెదురుగాఁబఱతెంచినతాటకానిశా।
టని నలవ్రాకఁ ద్రుంచుచుఁ, దటలుననధ్వరవిఘ్నకర్తలౌ।
దనుజులఁగెల్చి కాచెగుణధాముఁడు రాముఁడు మౌనియాగమున్॥ 165

సీ॥ కఠినశిలీభవద్గాతమస్త్రీయసి, కలుషవహ్నికిఁ దొలుకారుమొగులు।
చండీశకోదండ పుండ్రేక్షుకాండంబు, నకును ... ... ఉన్మదగజంబు।
పృథ్వీతనూభవాదృక్చకోరికలాల, సమునకుఁ బూర్ణిమా చంద్రబింబ।
మువయభార్గవసముద్యద్దర్పశిఖరిని, శ్ఛేదనక్రీడకుభిదురధార॥

గీ॥ అడుగునెత్తమ్మిరజము శాపాంబలంబు, చక్కఁదనముపరాక్రమసౌష్ఠవంబు ।
దనకుననుకూలగతినొప్పధరణిఁబరఁగె, శ్రీమహితదివ్యవిభుఁడు శ్రీరామవిభుఁడు॥

గీ॥ జనకసత్యవచః ప్రతిష్ఠాపనమున, కనుజసీతాసమేతుఁడై యటవికేఁగె ।
మునికృతతపఃఫలంబుచేరినవిధమున, వల్కపరిధానుఁడై జటావళిధరించి॥ 167

చ॥ అహరధిపప్రతాపుఁడు జనాధిపుఁడాదరణీయవైఖరిన్
గుహావరివస్యఁగైకొని మనోహరకానన చిత్రకూట స ।
న్మహిభృదధిత్యకా స్థలులమానుల గోష్ఠివసించెనిచ్చలున్
మహితనయానుజన్ములు సమగ్రతఁదన్ను భజించుచుండఁగాన్ ॥ 168

సీ॥ కౌసల్యమొదలుగాఁ గల్గుతల్లులతోడ, వరమూలబలముతో గురులతోడ ।
శత్రుఘ్నుఁడుం దాను జనుదెంచిభరతుండు, సాగిలిమ్రొక్కి రాజన్యవరుని ।
కడఁజెప్పితత్క్రియల్ గడపినపిమ్మట, ధరణిఁబాలింపఁ బ్రార్థనముచేయ ।
నంగీకరింపక యామ్నాయమస్తక, న్యస్తప్రశస్తము న్యాత్మభావ ॥

గీ॥ భవ్యపాదుకాద్వయం బిచ్చిపంపిమగిడి, మగిడివచ్చెద రిందుండిమనుటగూడ ।
దనుచుననుచుసముత్సాహమగ్గలముగ, నగ్గిరీంద్రంబుడిగ్గి రామావనిపుఁడు॥ 169

వ॥ కతిపయ ప్రయాణంబుల దక్షిణపథంబు వట్టిచనిచని ॥ 170

సీ॥ గంధదంతావళోత్కరకరోచ్చైఃక్షిప్తనవమధువర్షత్రసద్వనచరంబు ।
గిరిదరీపరిసరద్ధరిఘనారభటీవి, నిర్గళద్గర్భకైణీగణంబు ।
బిలనిద్రితద్వీపి వలమానఘుటఘుట, స్వానస్వనితకుంజపుంజితంబు ।
తరునిష్కుహాంగణస్థ భుజంగమఫణాగ్రరత్నదీపనిరస్త రజనితమము ॥

గీ॥ పోల్లసత్పాదపోల్లలద్భల్లుకేంద్ర, సాంద్రతనుమేచక ప్రభాశంకనీయ ।
తతకుహూమధ్యరాత్రంబుదగ్రదాన, వైధితము దండకారణ్యమెదుటఁగాంచి ॥

వ॥ తదీయం బొచ్చి చనునప్పుడు ॥ 172

శా॥ స్వర్గావణ్యావతీ విహారఘనవిస్రంభార్హగోదావరీ
వార్లోలల్లహరీ వికంపితవిభావత్పంకజాతోత్పలాం
తర్లీనభ్రమరాలిగీతి రసకర్తల్పంత తాయోగినీ
దుర్గంధుంబులుదండకానిలములేతుల్ చూపె భూపాలుపై ॥ 173

ఉ॥ ఆరవివంశవర్ధనుఁ, డుదారధనూరవభిద్యదుగ్రకాం
తారమృగీపలాయన విధానమున న్గణనీతనూజ వి ।

న్నెరముఖాబ్జుఁ జేయుచు గమించుచుఁ దార్కొనఁ ద్రుంచెఁ గల్పిత
క్రూరనిరోధు, దుస్సహవిరోధు విరాధు నిశాతహేతిచేన్ ॥ 174

క॥ శరభంగ సుతీక్ష్ణమునీ శ్వరపుణ్యాశ్రమములకు, వివస్వద్వంశో ।
త్తరుఁడు చని తత్సపర్యలఁ, బరితుష్టిం బొంది యనుజభార్యాన్వితుఁడై ॥ 175

పంచచామరము.

అగస్త్యమౌనియున్న పావనాశ్రమంబు చేరనా
ప్రగల్భతాపసుండు శాస్త్రభంగి పూజచేసి కాం ।
తిగల్గునైంద్ర కార్ముకంబు దివ్యఖడ్గమక్షయా
శుగంబుతూణ యుగ్మకంబు చోద్య లీలనిచ్చినన్ ॥ 176

వ॥ పరిగ్రహించి యచ్చట నివాసంబు చేసియుండునంత ॥ 177

సీ॥ జటిలులు వల్కలాచ్ఛాదనుల్ కృష్ణాజి, నోత్తరీయాంతరీ యోరుతనులు ।
దండకమండలు ధారులు కాషాయ, పటవసానులు తపోభారకృశులు ।
పవనభోజులు, జీర్ణపర్ణఖాదనులు, నీవారముష్టింపచోదారవృత్తు ।
లంబుభక్షణులు శాకాశనుల్ మూలకం, దఫలశిలోంఛ వర్తనమహితులు ॥

గీ॥ యాయజూకులు బ్రహ్మవిద్యానిపుణులు, దండకారణ్య సతతవాస్తవ్యులవని ।
వినుత తేజోనిరస్త దమునులు, మునులు, వేడ్కఁ జనుదెంచిరా రామవిభునిఁ జూడ॥

చ॥ ఎదురుగ నేగి వారికి నభీష్టత, సాగిలి మ్రొక్కి భక్తిలోఁ
బొదలఁగఁ దోడి తెచ్చి, నయమున్నయముం, దగ నర్హపీఠులన్
ముదమున నుంచి, యంచితమనోగతి నర్ఘ్యమొసంగి, మాధురీ
సదుదితరీతి స్వాగతము చక్కఁగ నీయఁగ నత్తపోధనుల్ ॥ 179

వ॥ పెక్కుదెఱంగుల నాశీర్వదించుచు నిట్లనిరి ॥ 180

గీ॥ విశ్వవిశ్వంభరా చక్రవిపులభార, మాని ప్రజనెల్లఁ బ్రోచుమీయభ్యుదయము ।
గోరుకొని మీకు ధర్మంబుఁ గోరుపెట్టు, కొనుచునుండుదు మెపుడు నీవనములోన॥

సీ॥ త్రిషవణవ్రతులఁ గాఁటియ పెట్టినీళ్లఁ ద్రొక్కుదురు ముక్కు సనూర్పు మెదలకుండ ।
వ్రేలఁగట్టుదురు, బల్విడిఁ దలక్రిందుగా, వరకపాలాస నాదరులఁ దరుల ।
ఏణపట్టములఁ గూయఁగ డింభకుల మోము, బిగఁగట్టుదురు పట్టి బీతుకుడువ ।
కేరలియంగముల పై ఘృతము చల్లుచు, దుందుమలయాజకుల నేత్తురల మటింప॥

గీ॥ పలితదీర్ఘజటా వల్లిభరము పట్టి, పట్టి కొడ్డలపై నెత్తు రుట్టజరత ।
తాపసుల నీడ్తురా శ్రమస్థలుల ఖలులు, రక్కసులు పిక్కటిలి దుర్దారంభులగుచు ॥

మ॥ భయదవ్యాఘ్రమదేభసింహకిటిరూపంబుల్, దగందాల్చి దు
ర్నయతం, బల్లెలుచొచ్చి హెచ్చిన మదాంధత్వంబునన్నత్తపః
ప్రియులన్మౌనులఁ బట్టిచంపుచు, ననల్పీభూతనిర్ఘాత ని
ర్దయఘోరారభటీ కులై దనుజభర్తల్ పోదురిచ్ఛాగతిన్ ॥ 183

సీ॥ దర్భగుప్పెఁడుమోవఁదాళని, జీర్ణసన్న్యాసులు గుఱ్ఱపుగడ్డిమోసిమోసి।
జలకుండిదేరవేసరు; నమాంసలభిక్షులా సక్థ్యమునీళ్లుమోసిమోసి।
యిధ్మమేరఁగలేనివృద్ధ యజ్వలుపాకములకుఁ గట్టెలదిండ్లుమోసిమోసి।
భైక్షపత్రపుటికోపని జరద్వాచంయములు బోనగావళ్లుమోసిమోసి ॥

గీ॥ విసిగియాడ్గిలఁబడ మెడల్వ్రీలఁగ గ్రుద్ది, దిక్కులేమికి నగుదురు రక్కసులు ని।
జాశ్రమంబులఁదిగు తుడుమాలకించి, దూరముగఁగాలు గలవారుపాఱిపోవ ॥

ఉ॥ ఈసునబాసఁదిట్టి మెడలెల్లబడల్పడ, గ్రుద్దిగెంటుచున్
దీసుకపోయి దండములుదెచ్చి భుజంబులఁబెట్టిదైత్యులెం।
తేసుఖలీలనందలము లెక్కనమోతుము, తన్నితాంతపీ
తాసవవాసవాసనల యావడిఁ బ్రేవులువాతఁ దొట్టఁగన్ ॥ 185

వ॥ యాగంబు లాగంబులయ్యె, యోగంబులు వియోగంబులయ్యె, సాంఖ్యం
బులు సంఖ్యంబులయ్యె, జపంబులు నెపంబులయ్యె, తపంబు లాతపంబు
లయ్యె, గాత్రంబులు ముష్టిఘట్టనపాత్రంబులయ్యె, ఆశ్రమంబులా
శ్రమంబులయ్యె, వ్రతంబులు గతంబులయ్యె, స్నానంబులు కుంజరస్నానంబు
లయ్యె.కందమూలాది భోజ్యంబులుత్యాజ్యంబులయ్యె.అధ్యయనంబు లాధ్యయ
నంబులయ్యె, శాస్త్రంబులు శస్త్రంబులయ్యె. శ్రీరామచంద్ర! సాంద్ర
భవత్కరుణా కటాక్షంబుల మమ్ము నీక్షించి రాక్షసబాధ మాన్పు మని
విన్నవించిన ॥ 186

గీ॥ పరమఋషిపుంగవుల విన్నపములువిన్న, యన్నరాధీశువదన నభోంగణమున।
భ్రూకుటివ్యాజకేతు విస్ఫురణమఖిల, దానవవినాశ పిశునమైకానిపించె ॥ 187

క॥ శ్రీరాముఁడు కారుణ్య, శ్రీరామారమణుఁడై ఋషిప్రవరులకున్।
ధీరత,నభయంబిచ్చి, యుదారాలాపముల నిట్టులనుచుం బలికెన్ ॥ 188

గీ॥ శంబదంభప్రహేళ నారంభశుంభ, దాత్మదోస్తంభఖడ్గ ధారాంచలమునఁ।
బాపకర్తలరాక్షస భటులఁబట్టి, చక్కచీరికఁ జేయుదుఁజనుఁడుమీరు॥ 189

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బరమఋషుల నాదరించి ॥ 190

క॥ చొక్కమదిలోఁ దలంచుచు, రక్కసచను దేర హాస్యరసముగ,నసిచే ।
ముక్కును జెవులును గోసెన, సృక్కణములు మోను వెంటజిలజిలఁ దొరఁగన్ ॥ 191

చ॥ అరితతి వేఁటలాడు వసుధాధిపసూనుఁడ నల్వనై పుణీ
వరకరలాఘవంబున నవారణ నేయు విచిత్రపత్రి, యా।
ఖరముఖదైత్యనాథులను కైదుల బోరలుసించి కొ్రివ్వని
స్ఫురదవరవిక్రమార్తిఁ జవిచూచె గనుంగొనువారు మెచ్చఁగన్ ॥ 192

శా॥ మారీచాంతకుఁడై కబంధవధశుం భత్సాయకుండై చమ
త్కారోత్ఖండితసప్త భూమిరుహుఁడై దర్పోజ్జ్వలద్వాలిహృ ।
ద్ఘోరాద్రిప్రవిదారణోగ్రపవియై, దుర్వారుఁడై యాసమి
చ్ఛూరాగ్రేసరుఁ డేలెఁ గింకరునిఁగా సుగ్రీవు నుగ్రాంశుజున్ ॥ 193

చ॥ భవుకసితాబ్జపత్ర రుచిపక్కన నవ్వ నృపాలువాలుఁగ
న్గవకొన కెంపుఆకించుగఁ దొగర్చఁగఁ దద్విశిఖాంచలంబునన్ ।
దవిలెఁ బయోనిధానమవధానముగాఁ, దరుశాఖనొప్పు కెం
జివురు తుదన్వసించు నొక చిన్నతుషారలవంబు చాడ్పునన్ ॥ 194

సీ॥ స్నానకృత్యముఁ దీర్చి సంచరన్మకరాక్ష, రాక్షసోదర మహాస్రస్రవంతి ।
నాపోశనంబు తైనధిక దృప్యత్కుంభ, కర్ణదీర్ణోర్వ సృగర్ణములను ।
ప్రాణాహుతులు వేల్చెఁ బటునిశాటభటప్ర, కాండచ్యవన్మాంసఖండములను ।
భోజనంబొనరించె భూరిరత్నకిరీట, కలితరావణ శిరఃకబళములను ॥

గీ॥ సుఖశయన మొందె మణివిభాశోభమాన, మానసీయనిషంగధామంబునడుమ ।
ఎంత నిష్ఠాగరిష్ఠమో, యినకులీన, చంద్రుబాడబసమ దివ్యసాయకంబు ॥ 195

వ॥ ఇట్లు రావణ వధంబు చేసి లంకారాజ్యంబున విభీషునిఁ బట్టముగట్టి సీతాసమే
తుండై శ్రీరామవిభుం డయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించి రాజ్యంబు పాలించె
నంత. 196

గీ॥ కడఁగి మూఁడుకోట్లు గంధర్వనాథుల, బాహుబలము మెఱయఁబట్టి చంపి ।
వారిదేశములు బలారూఢిఁ గైకొనె, భరతుఁడధికకీర్తి భరితుఁడగుచు ॥ 197

మ॥ అరిజైత్రున్మధు పుత్రకున్ లవణునుద్యద్బాహుసాహాయ్యకో
ద్ధురుఁడై యాహవకేళిఁ గీటణఁచి శత్రుఘ్నుండు గట్టించె భా ।
సురలీలన్మధురాఖ్యపట్టణము సంస్తుత్యంబుగా నందు సుం ।
దరసంపత్ప్రతిభాఢ్యులై జనులు పొంద్ర ప్రీతివర్ధిల్లఁగన్ ॥ 198

వ॥ ఇట్లు రామలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జగంబులకు సుఖస్థితి సంపాదించి దివంబునకుంజనిరి. భగవదంశసంభూతులగు వారియందు నను రాగంబుగల కోసలజానపదులు తన్మనస్కులై తత్సాలోక్యంబునొందిరి. రామునకుఁ గుశలవులును, లక్ష్మణునకు, నంగద చంద్రకేతులును, భరతునకుఁ దక్షపుష్కరులును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహు శూరసేనులును గలిగిరి. అందుకుశునకున తిథి నతిథికి నిషధుండు, నిషధునకు నలుండు, నలునకు నభుండు నభునకుఁ బుండరీకుండు, పుండరీకునకు క్షేమధన్వుండు, క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండు దేవానీకునకు నహీనగుండు, నహీనగునకు రురుండురురునకుఁ బారియాత్రుండు పారియాత్రునకు, దేవళుండు దేవళునకు వచ్చలుఁడు వచ్చలునకు నుత్కుఁడును నుత్కునకుఁ వైలుండు, వైలునకు ఉక్తుండు, ఉక్తునకుఁవజ్రనాభుండు వజ్రనాభునకు శంఖణుండు, శంఖణునకు ద్యుషితాశ్వుండు ద్యుషితాశ్వునకు విశ్వసహుండు, విశ్వసహునకు హిరణ్యానాభుండుగలిగె. అతండు జైమిని శిష్యుండైన యాజ్ఞవల్క్యునివలన యోగంబభ్యసించి యోగీశ్వరుండయ్యె. ఆ హిరణ్యానాభునకుఁ బుష్యుండు పుష్యునకు ధ్రువసంధి ధ్రువసంధికి సుదర్శనుండు, సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణుండు నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రగుండు శీఘ్రగునకు మరుండునుగలిగె. అతండు యోగీశ్వరుండై కలాపపురంబున నున్నవాఁడు. ఆగామియుగంబునందు సూర్యవంశవర్తకుండు కాఁగలఁడు. ఆమరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు నాతనికి సుసంధి నతనికి సమర్షణుండు నతనికి విశ్వభవుండు నతనికి బృహద్బలుండును గలిగె. బృహద్బలుండు కదా భారత యుద్ధంబుననర్జునపుత్రుండైన యభిమన్యుని చేత హతుండయ్యె. వీర లిక్ష్వాకువంశ భూపాలకుల ముఖ్యులు. వీరల చరితంబులువినిన సర్వపాపక్షయంబగునని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె,

సీ॥ ధన్యుఁడిక్ష్వాకునందనుఁడైననిమి సహస్రాబ్దయజ్ఞంబొక్క టాహరింపఁ।
దలఁచి ప్రార్థించెహోతవు గమ్మనుచువశిష్ఠుని నమ్మునీంద్రుఁడిట్ల యెనింద్రుఁ।
డిపుడుపంచశతాబ్దక్రత్వాధ్వరముచేయ, నూహించిపిలిచిననొప్పినాఁడ।
వజ్రి కార్యముదీర్చివచ్చి నీమఖమునా, గించెదనని పోయెక్షితివరుఁడును।

గీ॥ గౌతమాదులఁగూర్చి యాగంబుచేయు,చుండెనంతటిలో వశిష్ఠుండుమఘవు।
మఖము సేయించి భూమికిమగిడివచ్చి, యన్యుచే జన్న మొనరించునధిపుఁగాంచి॥

క॥ జన్నము సేయించుటకై, నన్ను నొడంబఱిచి పిదపనాయాగమనం।
బెన్నక యిటుగావించిన, యిన్నీచుని దుష్టకృత్య మేమనవచ్చున్ ॥ 201

వ॥ అని కోపించి ॥ 202

క॥ మోహాతిరేకమున సం, దేహింపక యిట్టికోకరిఁ దెచ్చుకొనినయా।
సాహసికగ్రామణి, నిజ, దేహమెడలుఁగాక, తా విదేహుండనఁగన్ ॥ 203

చ॥ అనుచు శపింప మేలుకని యక్కట యేమరి నిద్రనున్ననన్
గినిసి శపించెనాయెడల కిల్బిషమింతయుఁజూడలేదు గా।
వునమునియు న్స్వకీయతనువుంబెడ బాయుతమంచుఁ బల్కి యు,
జ్జనపతి మేనుపాసెడలె సభ్యులువిస్మయవార్ధిఁ దేలఁగన్ ॥ 204

వ॥ నిమిశాపంబున వసిష్ఠుని తేజంబును మిత్రావరుణుల తేజంబునం బ్రవేశించె ఊర్వశీదర్శనంబున మిత్రావరుణులకు రేతఃపతంబైన నందువలన వశిష్ఠుండు దేహాంతరంబునొందె. నిమిశరీరంబును నతిమనోహర తైలగంధాది సంస్క్రియమాణంబై క్లేదాది దోషంబుల నొందకయుండె. అంతయజ్ఞ సమాప్తియగుచునుండ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతలం జూచి ఋత్విజు లి ట్లనిరి. 205

గీ॥ మాననీయాత్ముఁడగు యజమానునకును, వరమొసంగుఁ డటన్న దేవతలు వేఁడు।
మనిననిమివారితోడ నిట్లనియె వినయ, సంభృతత్వంబుదీపింపశ్లక్ష్ణఫణితి ॥ 206

సీ॥ కఠినకీకస సముత్కర నిరంతరకీర్ణ ముల్లసద్బహుసిరావేల్లితంబు।
సాంద్రరోమపరీత చటులచర్మపినద్ధ, ముద్వేలమాంస నిషద్వరంబు।
నవవిధద్వారసంతతగళద్దుర్గంధ మస్రపూయక్రిమివ్యాచితంబు।
మూత్రపురీష సంపూర్ణకు టూస్రాయ, మామయాధిరుజాశుగాకరంబు ॥

గీ॥ పాతకము దేహమిది పాయుభాగ్యమబ్బె, నొల్లనిఁక దానితోడును, నేనుండఁగోరి
నాఁడ, జంతుతతుల లోచనములయందు, నీవరంబిందు నాకు నభీష్టకరము॥ 207

వ॥ అనిన దేవతలును నతఁడు కోరిన వరంబిచ్చిరి. నిమియును సకల ప్రాణులలోచనంబుల యందువసించె. అది మొదలు ప్రాణులకు న్మేష నిమేషంబులు గలిగె. అంత నరాజకభీరువులై యాజకులపుత్రకుండగు నిమిశరీరం బరణి యందుఁబెట్టి మధించిన నందు కుమారుండు గలిగి జననంబు కతంబున జనకుండు మధనంబు కతంబున మిధియుఁ,దండ్రి విదేహుండగుట కతంబున వైదేహుండునను నామంబులఁ బరఁగె. ఆ జనకునకు నుదావసుండును, నతనికి నందివర్ధనుఁడు నతనికి సుకేతుండు నతనికి దేవరాతుండు, నతనికి బృహదుక్థుండు, నతనికి మహావీర్యుండు నతనికి సుధృతి, నతనికి దృష్టకేతుండు నతకి హార్యశ్వుండు నతనికి మనుండు నతనికిఁ బ్రతికుండు నతనికిఁ గృతరధుండు నతనికి దేవమీఢుండు నతనికి విబుధుండు నతనికి మహాధృతి యతనికిఁ గృతరాతుండు నతనికి మహారోముండు నతనికి స్వర్ణరోముండు నతనికి హ్రస్వరోముండు

నతనికి సీరధ్వజుండును గలిగె. అతండు పుత్త్రార్థంబుయజన భూమి దున్ను నపుడు సీరసీతా ముఖంబునఁ గుమారికయైన సీతజనించె. ఆ సీరధ్వజునకు సాంకాశ్యాధిపతియైన కుశధ్వజుండు కలిగె. నతనికి భానుమంతుండు నతనికి శతద్యుమ్నుండు నతనికి శుచి నతనికి నూర్జుండు నతనికి శతధ్వజుండు నతనికి కృతియతనికి నంజనుండు నతనికి గురుచిత్తును నతని కరిష్టనేమి యతనికి శ్రుతాయువు నతనికి సుపార్శ్వుండు నతనికి స్వజయుండు నతనికి క్షేమావి యతనికి నసేనుండు నతనికి భౌమిరథుండు నతనికి సత్యరథుండు యతనికి మపగుండు నతనికి స్వాగతుండు నతనికి స్వానందుఁడు నతనికి సువర్చుఁడు నతనకి సుపార్శ్వుఁడు నతనికి సుభాషుఁడు నతనికి సుశ్రుతుండు నతనికి జయుండు నతనికి విజయుండు నతనికి ఋతుండు నతనికి సునయుండు నతనికి వీతహవ్యుండు నతనికి ధృతి యతనికి బహుళాశ్వుండు నతనికిఁ గృతి యాకృతియందు జనకవంశంబు నిలిచె. వీరు మైథిలులు. ఆత్మ విద్యా ప్రవీణులైన భూపాలురని చెప్పినశ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 208

చ॥ వరగుణశాలులైన రవివంశ నృపాలురఁ జెప్పి మన్ననో,
దురితము బాఱఁదోలి పరితోషమొనర్చితిరింక సద్గుణా ।
కరమగుచంద్ర వంశమెఱుఁగన్మదిఁగోరెదఁ జెప్పుమయ్యత,
ద్గురుతరవంశవారినిధిఁదోఁచెఁ గదా బహురాజరత్నముల్ ॥ 209

వ॥ అని యడిగిన శిష్యున కాచార్యుండిట్లనియెః 210

గీ॥ మునికులోత్తంస పరఁగసోముని పవిత్ర, వంశమందు జనించిరి వరగుణాఢ్యు ।
లైననహుషయయాత్యర్జునాదిరాజు, లిందుకుల భూషణములై సమిద్ధమహిమ ॥

వ॥ అట్టి చంద్రవంశంబు చెప్పెద వినుము. అఖిల జగత్స్రష్టయై భగవంతుఁడైన శ్రీమన్నారాయణుని నాభి సరోజంబు నందబ్జయోనియై బ్రహ్మపుట్టె, బ్రహ్మకు నత్రి యత్రికి సోముండుకలిగె. అశేషౌషధీ ద్విజనక్షత్రాధి పత్యంబునకుం జతురాననుండతని నభిషిక్తునింజేసె. అంత ॥ 212

గీ॥ అనుపమితవైభవస్ఫూర్తియాధిపత్య,గర్వసంపూర్తియునుగూడఁగాఁ,బ్రకాశ।
విశదసత్కీర్తి జగమెల్ల వెలయఁజేసె, నంబుభవసూతి రాజసూయాధ్వరంబుః

చ॥ అపరిమితాధిరాజ్యవిభవాతిశయంబున రాజసూయ యా
గపరమకర్మకృత్త్వమున, గంజవిరోధి మహావిరోధియై ।
విపులమదాతిరేకమున వేలుపుటొజ్జయనుంగుటాలి బ్రా
ఘుపుజవశాలిఁ దారయను నంబుజలోచనఁ దెచ్చెనింటికిన్ ॥ 214

గీ॥ బలిమినాంగీరసుని భార్యఁబట్టితెచ్చి, నగరిలోవేసికొని నిరంతరము మదన।
కేళిఁదేలుచు శశియుండ జాలిపొంది, గురుఁడు తన్నెంతవేఁడినఁ గొనునెనీక॥

క॥ మోహితుఁడై హిమధాముఁడు, ద్రోహమనక యాచరించెఁ దోడ్తోగురు ప।
త్నీహరణము "భువికామాం, థోహీనపశ్యతి"యటన్న నోడుపునిజముగాన్॥

సీ॥ రాజఁట చక్కనివాఁడఁట, రాజసమదియావనంపు రహియఁట విభవ।
శ్రీజయగర్వోద్ధతుడఁట, పూజితులకు నిజనివాసములు గలుగునోకో॥ 217

సీ॥ కాలకంఠకఠోర కంఠకోటరనము, ద్భటవిషానల కీల ప్రాపుచూపు।
దుర్వారతర మహాగర్వ సర్వస్వని, ర్దిష్టదుష్టవి చేష్ట తేటమాట।
కుహనాపరంపరా గహనావిషహ్యాసాం, ద్రీభవద్దుర్మాయదినుసుమనను।
బహుతర ద్రోహసంభవ దఘౌఘప్రభా, గణనీయ నిరయాప్తికడకనడక॥

గీ॥ రాజులేయూరు పూజ్యవర్గప్రసన్న, దృష్టియేయూరు తిమిరౌఘతేజములకుఁ।
గలుగదుకదా సమానాధికరణ లాభ, మధిపతులపొందు, భుజగనాయకులవిందు॥

వ॥ అది యట్లుండె॥ 219

చ॥ అంటినయార్తిచేఁబొగిలి యాంగిరసుండతిదీనవృత్తి. నిం,
టింటికిఁబోయి నైజ కథయెల్లనుమెల్లనఁ జెప్పిచెప్పి క్రిం।
గంట జలంబు దెచ్చుకొనఁ గంజభవాదిసురల్ హిమాంశువె,
న్వెంటనెపోయిచెప్పిన గణింపఁడ, తద్వచనేరి తార్థముల్॥ 220

వ॥ వినకున్నం గోపించి॥ 221

సీ॥ పవిఝుళిపించె జంభసురారిదమనుండు, కెరలికీలలుచూపెఁ గృష్ణవర్త్మ।
కోరమీసలు నులిగొల్పెదండధరుండు, తళుకుఁగోరలు దీఁటెదనుజవిభుఁడు।
వలిత్రాటిమెలివిప్పె జలరాశినాథుండు, మృగిఁబల్లకట్టె సమీరణుండు।
గదబెట్టుద్రిప్పె వేడ్కమనుష్యధర్ముండు శూలంబుసారించెఁగాలగళుఁడు॥

గీ॥ సురలువెనుబొబ్బలిడిరి యక్షులుధనుర్జ్య, ణధ్వనులుచేసిరఖిల గంధర్వగరుడ।
వరులు పరవళ్లుద్రొక్కిరి వారిజారి, దలఁచికయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్వుకొనఁగ॥

వ॥ ఇట్లు కడంగిన నింద్రాదులం గూర్చుకొని బృహస్పతి చంద్రునిపై నడిచె
నంత॥ 223

గీ॥ అంగిరునివద్ద రుద్రుఁడభ్యస్త సకల, విద్యుఁడై నకతంబున విప్రవర్య! [వెలయు॥
యాంగిరసునకు సాహాయ్యమాచరించెఁ, బ్రమథగణములుదానుసంరంభ్రమము

వ॥ బృహస్పతి మీఁది ద్వేషంబున శుక్రుండు చని యింద్రుని పార్ష్ణి
గ్రాహుండై నిలిచె; శక్రారులై జంభకుంభ పురోగములైన దైత్యవీరులు
చంద్రునకుఁ దోడై సురలపై సమరోద్యమంబు చూపిరి. ఇట్లు తారాపథ
మునఁ దారకై తారకామయంబైన సంగ్రామంబు ప్రవర్తిల్లె. అందు దైత్య
దానవులు, దేవగణంబుల మీఁద దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించిరంత సకల
జగన్నిర్మాణ చతురుండైన చతురాననుండే తెంచి సొచ్చి రుద్రపురోగము
లైన దేవతలను, జంభకుంభాదులైన దైత్యులను, సమ్మతించి సన్నాహంబు
లుడిపి సుధాకరుని బోధించి గురునకుం దార నిప్పించిన నవప్రసవయైయున్న
తారంజూచి గురుం డిట్లనియె॥ 225

గీ॥ అంబురుహనేత్ర నాభార్యవకట యొరుని, కొడుకు నీగర్భమునఁ బెట్టుకొనఁగ వలెనె।
విడువుమనన ట్లచేసె నప్పుడఁతియప్పు డనఘునతి దేవతామణియాటఁ జేసి ॥ 226

వ॥ ఇట్లు గర్భంబొక్క యీషికాస్తంబంబు పై విడిచె. ఆక్షణంబున సకలజన
మనోహరుండైన యతని సౌందర్య సౌకుమార్యంబులఁ జూచి చంద్ర బృహ
స్పతులు సాభిలాషు లౌటయెఱింగి దేవగణంబులు తారతో నిట్లనియె ॥ 227

ఉ॥ నిక్కము చెప్పుమంబురుహనేత్ర యపత్రపయేల నీకు నీ
చక్కని చొక్కపుంగొడుకుఁ జందురుసంగతిఁ గంటివో! కడు
న్మక్కువ మున్ను జీవునిసమాగమనంబునఁ గంటివో మదిన్
జిక్కిన సంశయంబుడుగఁ జేయుముపాయము సాధ్వసక్రియన్ ॥ 228

క॥ అనిసురలడిగిన నయ్యం, గనలజ్జాసాధ్వసములఁ గడ చెప్పకయుం।
డినతనయుఁడు కుపితుండై జనయిత్రింబలికె నధికసంరంభమునన్ ॥ 229

గీ॥ తరిమి యెంతడిగినను మాతండ్రిపేరు, చెప్పనటు గాననిన్ను శిక్షింపవలయు।
శాపమిచ్చెదఁ గొనుమనిశమును మందబుద్ధివై యుందుగాక యీపున్కితరిగి॥230

వ॥ ఇట్లు శపియించెను నంత ॥ 231

ఉ॥ తానపుడబ్జసూతి, వనితామణినల్లన చేరఁ బిల్చియో
మానిని తప్పులేదు వినమా కనమా యిటువంటి కృత్యముల్
పూనిక మీఁఁదనీతలన పుట్టెనె పుట్టినమాట చెప్పుమెం
దైననుబుత్రజన్మకథ లారయ తల్లి యధీనలౌఁగదా ॥ 232

వ॥ అని బుజ్జగించి యడిగిన ॥ 233

గీ॥ తారకేల్దమ్మిదోయి మస్తకముఁజేర్చి, మోమువాంచిపాదాంగుష్ఠమునధరిత్రి ।
వ్రాయుచువిధాతఁబలికె నల్పంపుఫణితి, నలినవైరికిగంటి నందనునిననుచు ॥ 234

వ॥ ఇట్లుతార, తేరనాడిన నానందాశ్రుధారాసారంబుజారను దారపులకావారంబు
తోరంబుగా శృంగారంబు దొంగలించినభంగి నంగంబులఁ బొంగనఖండహాస
సుధామండల ఖండంబులు గండ మండలంబులం దాండవింప సుధాకరుండు
కుమారు నాలింగనంబుచేసి సాధువాదంబుల నాదరించి ప్రాజ్ఞుండవైతివని
బుధుండనుపేరు పెట్టె. ఆబుధుండిలాకన్యయందుఁ బురూరవుండను పుత్రునిం
గనియె. అతండు చక్రవర్తియయ్యె ॥ 235

ఉ॥ దానపరుండు, యజ్వ, విశదస్థిరకీర్తి, ఘనుండుసత్యవా
క్యానుపమానుఁ డాహవవిహార వినోదిమనోజ్ఞరూపరే
ఖానవసూన కార్ముకుఁడఖండ విభూతిపురూరవుండు తే
జోనిధియేలెఁ బ్రాభవముచూపుచు నేపుననెల్లదీవులన్ ॥ 236

సీ॥ ధరణిసురేంద్ర మిత్రావరుణులశాప, ముననూర్వశీకాంత మనుజలోక ।
మునవసింపఁగఁగోరి భూమికివచ్చిపు, రూరవునధికసురూపుఁజూచి ।
కామించెనతఁడును గమనీయరూపలా, వణ్యవతియగునవ్వనిత వలన ।
మదనాతురుండయ్యె నుదితమనోజవ్య, థోపేతచిత్తులై యొందుపనులు ॥

గీ॥ మానియుండిరంత మనుజాధిపుఁడుదేవ, వనితఁజూచిపలికె మనసిజాస్త్ర ।
విద్ధతనుఁడనైతి వెలఁదినన్బరిణయం, బై మనోజకేళి నాదరింపు ॥ 237

చ॥ అనుటయు హావభావలలితాకృతినైయు సురకాంతవల్కెనో
జననుత, సత్యశీల, బలసంయుత, యీసమయంబు చేసినన్
నినువరియించుదాన నననిక్కముతత్సమయంబుచెప్పెమీ
వన, వనజాక్షియిట్లనియె నాదృతినాధరణీతలేశుతోన్ ॥ 238

గీ॥ వసుమతీశ్వర బిడ్డలవలెనె పెంచు, కొంటినీమేషముల రెంటినంటివాయ ।
నింకనాశయనము చేర్వనెపుడునుండ, నీయువలయును వీని నాకిష్టమిట్లు ॥ 239

క॥ వినునగ్న త్వమాతోనా, కనుఁగవకుంగానఁ బడుటగాదీవు ఘృతా ।
శనమొనరించు చునుండుదు, ననఘానీయొద్దఁ, జేయుమాసమయంబున్ ॥ 240

వ॥ ఇట్టి సమయంబుచేసిన నీకు భార్యనగుదు, సమయభంగం బయినం బోవుదాన
ననిన నొడంబడి యారాజు రాజవదనయుం దానుం గూడి ॥ 241

సీ॥ అలకాపురాది దివ్యపురీమణీహేమ, కమనీయతుంగ సౌధములయందుఁ ।
చైత్రరథాదిరాజన్నిర్ఝరవిహార, శృంగారవనతరు శ్రేణులందు ।

మానసాదిసరోవరా నూనతరదర, న్నవపుండరీక షండములయందు ।
హిమవదాదిమహేంద్ర సముదారశృంగకుం, భస్థురీకుంజగర్భములయందు ॥

గీ॥ బహువిధవిచిత్ర సురతసంబంధబంధ, బంధురత్వంబుదీపింపఁ బార్థివుండు ।
నూర్వశియుఁ గ్రీడసలిపిరొండొరుగులమీఁది, ప్రేమదినదినమూత్మ నెమ్మ వృద్ధిఁబొంద ॥

వ॥ ఇవ్విధంబున ననేకవర్షంబులూర్వశి యయ్యుర్వీశ్వరునితో సంభోగ క్రీడలం దగిలి స్వర్లోక సుఖంబులు మఱచియుండె ॥ 243

గీ॥ సురపురీభోగ్య సౌభాగ్యగరిమకెల్ల, నూర్వశీకాంత లే కున్న నొప్పదటంచు ।
నపుడుసమయజ్ఞుఁడగుట తానరుగుదెంచి, తీవిగంధర్వ విభుఁడువిశ్వావసుండు ॥

వ॥ ఊర్వశీపురూరవుల సమయంబెఱింగిన వాఁడై, విశ్వావసుండొక్క నాటినిశా సమయంబునవచ్చియూర్వశి శయనసమీపంబున నున్న మేషంబులలో నొక్క దానింబట్టుకొని యాకాశంబునకుం బోయిన దానిశబ్దంబువిని యూర్వశి యిట్లనియె ॥ 245

గీ॥ మోహముసఁ బెంచుకొన్న నామఁ ద్దుకొడుకునకట యెవ్వఁడుగొనిపోయెననద నైతి।
నరసియెవ్వరువిడిపించెదరుమదీయ, దీనదశమాంచియిప్పుడుధ్వ్రాత్రి మెఱసి॥ 246

వ॥ అని పలుకు నూర్వశి వచనంబులువిని రాజుతద్దర్శన భయంబునం బోకయున్న గంధర్వులు రెండవపొట్టేలిని బట్టుకొని పోయిన దానికూఁతవిని యూర్వశి యిట్లనియె॥ 247

చ॥ అకటయనాథనై తిఁ బురుషాధముచేపడి శౌర్యహీనుఁడీ
పురుషుఁడ దెట్లు నాకొడుకుగుఱ్ఱలపట్టుకొ పోవుచున్న మో ।
మకునివధించి తేఁగలఁడె చాలనవజ్ఞ ఘటిల్లెనాకునీ
వికలతవాపనేరినిఁ కవేడుదు,నేఁడు దురంతదుఃఖనై ॥ 248

వ॥ ఇట్లార్తయై పలుకుచున్న యన్నలినానన పలుకులువిని కోపించి కించిదరుణాయమాననేత్రాంచలుండై రాజపంచాననుండంధ కారంబు కావున సుధాంశుకాంతతన్నుం జూడదనితలంచి దిగంబరత్వంబునలేచి ఖడ్గంబంకించి చోరులకు నాముందర నెక్కడికిం బోవచ్చునని వెన్నుదగిలిన గంధర్వులు మాయావిద్యుత్పరంపరయు త్పాదించిన నావెలుఁగున నతనినగ్నత్వంబు చూచి యూర్వశి చనియె. రాజును గంధర్వులందొలి, యురణకద్వయంబుం గొనివచ్చి శయనతలంబున నూర్వశిలేకుండుట చూచి నగ్నభావంబుననున్న త్తత్త్వావకుండై యయ్యంగన వెదకుచు నెల్లెడల పరిభ్రమించుచు ॥ 249

ఉ॥ క్షత్రియవర్యుఁడీగతి దిశల్వరికించుచుఁ బోయియాకురు
క్షేత్రమునందుఁ బద్మసరసీతటిఁగాంచె మనోజ్ఞదేవకాం
తాత్రితయంబుతో మెలఁగుతామరసానన నూర్వశిన్ సుమా
స్త్రత్రుటితావిజేయ విలసత్ప్రవిజాగ్రదుదగ్రధైర్యుఁడై ॥ 250

ఉ॥ చూచినృపాలుఁ డోమృగకిశోరవిలోచన! జాయవీవునా
కీచటులాటవీస్థలుల, నేలచరించెదు, రమ్మటన్న వ్యా
కోచపయోజపత్త్రములఁగొంకఁగ జేయుకటాక్షవీక్ష,నా
రాచతనంపు బూమెవలరాయనిఁ జూచిలతాంగియిట్లనున్ ॥ 251

వ॥ మహారాజా యీయవివేకచేష్టితంబు చాలింపుము. ఇప్పుడేను గర్భిణినై యున్నదాన, ఒక్క సంవత్సరంబునకు మగిడిరమ్ము. కుమారుండు జనియింపం గలండు, నీకిత్తునొక్కనాఁడు నీతోడంగూడి యుండెదనని పొమ్మన్న హర్షించి నిజపురంబునకుం జనియెనంత ॥ 252

గీ॥ అచ్చరలువిస్మయం బందియడుగ,నూర్వ, శీలతాతన్వి చెప్పెఁ దచ్చిత్రచరిత ।
మారయీరాజుఁగూడుభాగ్యంబుమాకుఁ,గలుగునాయనియాత్మఁదలంచిరపుడు॥

వ॥ సంవత్సరంబు పూర్ణంబైన పురూరవుం డచ్చటికిం బోయిన నూర్వశియు నాయుర్నామధేయుం గుమారునాతనికిచ్చి యారాత్రియతనిం గూడియుండి పంచపుత్త్రోత్పత్తినిమిత్తంబైన గర్భంబుదాల్చి యారాజుతో నిట్లనియె, అస్మత్ప్రీతికరులై గంధర్వులునీకు వరంబీయవచ్చిరి కోరుమనిన గంధర్వులం జూచి పురూరవుం డిట్లనియె ॥ 254

గీ॥ అఖిలరిపుకోటి గెలిచితి నమితకోశ, బంధుబలసం యుతుండనెప్పట్టునందుఁ ।
గొదవనాకింతయును లేదు,మఱిఁదగిలిన, దీలతాతన్వియందు నభీష్టలీల ॥255

వ॥ కావున నీయూర్వశిసాయుజ్యంబు గలుగ వరంబిండనిన గంధర్వులతని కగ్నిస్థాలి యొసంగి యిట్లనిరి. ఆమ్నాయానుసారంబున నగ్నిం ద్రిధావిభజించి యూర్వశీ సాలోక్యంబు నుద్దేశించి యజింపుము, నీయభిలాషంబు సాయుజ్యంబు సఫలంబగుననిన నగ్నిస్థాలిఁగొని చనుచు నిట్లని చింతించె॥ 256

క॥ ఆలలన లేనియగ్ని, స్థాలియు దేమిటికి, డించి, చనియెద నిచటన్ ।
హాలిపురంబున కని చని, యాలోన నిశీథసమయమరిగిన పిదపన్ ॥ 257

వ॥ నిద్రలేచి యిట్లని తలపోయు. అక్కటా! యూర్వశీ సాలోక్యార్థంబు గంధర్వులిచ్చిన యగ్నిస్థాలి యరణ్యంబునంబెట్టి వచ్చితిఁ బోయి తెచ్చెదనని లేచివచ్చి యచ్చట నగ్నిస్థాలిఁగానక "శమీగర్భంబైన యశ్వత్థంబయ్యె.

ఇది యే పురంబునకుం గొనిపోయి యరణిచేసి మథించి యిందునుత్పన్నంబైన యగ్ని నుపాసించెద''నని పురంబునకుంబోయి యరణి నిర్మాణంబునకై గాయత్రిని బఠించిన గాయత్ర్యక్షర సంఖ్యాంగుళీప్రమాణంబులైన యరణి త్రయంబైన నందు నగ్నిత్రయంబు మథియించి యూర్వశి సాలోక్యంబు గోరి యామ్నాయానుసారియై వేల్చి గంధర్వలోకంబునొంది యూర్వశిం గూడి సుఖంబుండె. అగ్నియొక్కండయ్యును, నీమన్వంతరంబునఁ బురూరవునిచేఁ ద్రివిధంబై వికల్పింపంబడియెనని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

క॥ వరగురుఁడైన పురూరవు, చరితంబిది చెప్పితిం బ్రసన్నహృదయతా ।
స్ఫురితుఁడవై తద్వంశము, పరిపాటిని వినుమునిగమ భవ్యాచారా ॥ 259

వ॥ పురూరవునకాయువు, ధీమంతుండు, నమావసుండు, విశ్వావసుండు, శ్రుతాయువు, శతాయువు నయుతాయువునను నార్వురు పుత్రులుగలిగి రందు నమావసునకు భీముండు, భీమునకుఁ గాంచనుండు, కాంచనునకు సుహోత్రుండు, నతనికి జహ్నుండుపుట్టె ॥ 260

సీ॥ నుతకీర్తియైనజహ్నుఁడు పరస్మాత్పరు యజ్ఞపూరుషు కమలాధినాథుఁ ।
గుఱిచియాగము చేయుతఱి, రంగదుత్తుంగభంగపరంపరా భంగయగుచు ।
గంగతన్మఖవాటి గలయముంచినఁజూచి కోపించియారాజ కుంజరుండు ।
పరమయోగిసమాధిపరతఁ దద్గంగాజలంబెల్లఁ ద్రావనుల్లమునఁదలఁకి ॥

గీ॥ మునులు చను దెంచి యారాజముఖ్యునధిక, వినయమున వేఁడి, గంగనీతనయదీని।
విడువుమనిసన్నుతించిన విడిచెన్నృపతి,యదిమొదలుగంగజాహ్నవియనఁగఁబరఁగె॥

వ॥ ఆ జహ్నునకునుమంతుండు, నతనికి నజకుండు, నతనికి బలాకాశ్వుండు, నతనికిఁ గుశుండు, కుశునకుఁ గుశాంబ, కుశనాభాధూర్తరజో వసువులను నలుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందుఁ గుశాంబుండు. 262

చ॥ శతమఖతుల్యుఁడైన సుతుఁజయ్యనఁ గాంచెదనంచుఁగోరియున్,
వ్రతమటు సేయ నింద్రుఁడు ధరావరుఁ జేరఁగవచ్చి నేననీ ।
సతికిఁదనూజభావమున జన్మమునొందెద నంచుఁబోయెన,
ద్భుతభుజవీర్యశౌర్య నిధిగాధిజనించెఁ గుశాంబుఁడుబ్బఁగన్ ॥ 263

వ॥ కుశాంబ పుత్రుండైన గాధికి సత్యవతియను కన్యకపుట్టె, భృగువంశోత్తరుండగు రుచికుండు వచ్చి యా సత్యవతి నడిగిన గాధికోపించి॥ 264

గీ॥ వృద్ధుఁడీ బ్రాహ్మణుండు సమృద్ధరూప, శీలసౌభాగ్యయైన యీచిగురుఁబోఁడి ।
నెవ్విధంబుననడిగె నెట్లిచ్చువార, మైన నొకనేర్పుకలదని యతనిఁజూచి ॥ 265

వ॥ ఒక్కచెవి నలుపును, శరీరంబెల్ల తెల్లనయు, వాయువేగంబునుం గల యశ్వ సహస్రంబిక్కన్నియకుంశుకంబెట్టి పరిగ్రహింపుమనిన నమ్మునియును వరుణు నడిగి యశ్వతీర్థ సముత్పన్నంబగు తాదృశతురగ సహస్రంబు తెచ్చి యారాజున కిచ్చి సత్యవతినిం బరిణయంబై యక్కాంతకు నపత్యంబుఁ గోరిచరు నిర్మాణంబుచేసిన సత్యవతి తమతల్లికిఁ బుత్రుండు కావలెనని పతిం బ్రార్థించినఁ దత్ప్రార్థితుండై క్షత్రియ వరపుత్రోత్పత్తి కారణంబైన యొక్క చరువు నిర్మించి సత్యవతి కిట్లనియె ॥ 266

గీ॥ బ్రహ్మతేజో ఘనుండైన పట్టినీకుఁ, గలుగునిందులనిందుల నలఘువీర్య! [విహారు"
ధనుఁడుక్షత్రియుఁడుదయించుఁ దల్లిసవిత్రి, కెలమితోనుపయోగింపుఁడీ పుడు

వ॥ అని చెప్పి వనంబునకుంబోయినఁ జరూపయోగకాలంబున సత్యవతింజూచి తల్లి యిట్లనియె॥ 268

గీ॥ పుత్రి వినుమెవ్వరైననుబుత్త్రుఁడధిక, గుణునిఁగోరుటయెందునిక్కవమునుమ్మ!
భార్యతమ్మునిగుణములుపాటిగొనరు, మునియునిజపుత్త్రుఘనునిఁగాఁగనకపోఁడు॥

వ॥ బ్రాహ్మణునకు బలవీర్య సంపద లేల ? క్షత్రియునకైన సర్వ భూమండలంబును నేలుఁగావున నీచరువునా కిచ్చి నాచరువు నీవు గైకొనుమనిన నట్లకాక యని సత్యవతి తనచరువు తల్లికిచ్చి తల్లి చరువుతా నుపయోగించె. అనంతరంబ వనంబుననుండి చనుదెంచి రుచికుండు సత్యవతింజూచి యిట్లనియె॥270

ఉ॥ పాతకురాల యేమి తడఁబాటొనరించితి వత్యుదగ్రరా
ద్రాతులమయ్యెనీయెడల నస్మపథంబున మాతృభావవి।
స్ఫీత చరూపయోగమప భీతినొనర్చితివా నృపాలకా
ర్యాతికఠోరభీకరగుణాకర మాచరు వెన్నిచూచినన్ ॥ 271

క॥ అనఘంబు బ్రహ్మతేజో, భినుతము నీచరువుదానిఁ జెడచేతభవ।
జ్జననికి నిచ్చితివకటా! కనఁగలవెమహోగ్ర దుష్టకర్మునిఁగొడుకున్ ॥ 272

చ॥ అనవినికంపమాన హృదయాంబుజయై లలితాంగిభర్తప
ద్వనజయుగంబుఁబట్టుకొని వల్లభయేనపరాధినిగా ననున్।
వినుత దయావలోకన నవీన సుధాప్లుతి నాదరింపు నం,
దనుగననోపనిష్ఠురగు నప్రవణ ప్రతిభాసమేతునిన్ ॥ 273

వ॥ పుత్త్రుండు క్రూరుండౌట కోప నవ్విధంబు వాఁడు మనుమండుగా ననుగ్రహింపవలయునని ప్రార్థించిన నట్ల యనుగ్రహించె, ఆ సత్యవతియు జమదగ్నిం గనియె, సత్యవతి తల్లియు విశ్వామిత్రునింగనియె, సత్యవతియుఁ గౌశిక

యమునదియయ్యె, జమదగ్నియు నిక్ష్వాకువంశోద్భవుండైన రేణుకుని పుత్రిక యైన రేణుక నుద్వాహంబై యక్కాంత యందు భగవంతుండైన శ్రీ నారాయణుని యంశంబైన పరశురామునిం గనియె, వినుము ॥ 274

సీ॥ క్షత్రియసానుమత్సమితి కెవ్వనికోప, మదయనిష్ఠుర ఘోరభిదురధార ।
రాజన్య రాజీవ రాజి కెవ్వని కనుం, గొనచూపు సమదదిక్కుంభికరము ।
బాహాఢ్యవాటవీపటలి కెవ్వని నట, ద్భ్రుకుటిదవానల స్ఫురితకీల ।
పార్థివాంభోధి సంపదల కెవ్వని యట్ట, హాసరేఖయగ స్త్యహ స్తచులుక ॥

గీ॥ మనని నాథాంధ తమససంహతికి నెవ్వ, నిమహితోద్దండ భుజదండనిహితపరశు ।
దీప్తియుదయాద్రిశిఖర ప్రదీపితార్క, బింబమారాముఁ డాహవభీముఁ డొప్పు॥

వ॥ భార్గవుండైన శునశ్శేఫుండు విశ్వామిత్రునకు దేవతలచేత నియ్యంబడి దేవరాత నామంబున విశ్వామిత్రునకుఁ బుత్రుండయ్యె మఱియు విశ్వామిత్రునకు మధుచ్ఛంద, ధనంజయ, కృతదే, వాష్టక, కచ్ఛప, హారితాఖ్యులు పుత్త్రులు కలిగిరి. వారలకు ననేకంబులైన కౌశిక గోత్రంబుల ఋష్యంతరంబులయందు నైవాహ్యంబులు గలిగెనని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥276

గీ॥ ప్రచురవిజ్ఞాన, వినుపురూరవునియగ్ర, నందనుండాయువతఁడు కన్యాలలామ।
రాహుపుత్రికఁ బెండ్లియై ప్రకటబలులఁ, బుత్రకులఁ గాంచె నేవురఁ బుణ్యమతుల॥

వ॥ వారలు నహుష, క్షత్రవృద్ధ, రంభ, రజ్యానేనులను నైదుగురు. అందుక్షత్రవృద్ధునకు సుహోత్రుండును, సుహోత్రునకుఁ గాశ్యప కాశ, గృత్సమదులను మువ్వురుపుత్త్రులు గలిగిరి. అందుగృత్సమదునకు శౌనకుం డనంగలిగి చాతుర్వర్ణ్య ప్రవర్తకుండయ్యె. కాశ్యపునకుఁ గా శేయుండు నతనికి రాష్ట్రుండు కలిగె. రాష్ట్రునకు దీర్ఘతపుండు, దీర్ఘతపునకు ధన్వంతరి కలిగె. ఆతండు శ్రీనారాయణుని చేత వరంబువడసి కాశీరాజగోత్ర పతినైయెనిమిది ప్రకారంబుల నాయుర్వేదంబు నిర్మించె. ఆధ్వంతరికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునికి భీమరథుండు, భీమరథునకు దివోదాసుండు, దివోదాసునకుఁ బ్రతర్దనుండు పుట్టె. ఆతండు భద్రశ్రేణ్యవంశ వినాశకారియగుట శత్రుజయంబు కారణంబుగా, శత్రుజిత్తనం బరఁగె; ఆతనికివత్సుండు పుట్టె. ఆతండు సత్యపరుండగుట ఋతధ్వజుం డనంబరఁగె. కువలయం బనునశ్వంబు గలుగుటం జేసి కువలయాశ్వుండనంబరఁగె. అట్టివత్సునకు నలర్కుండుగలిగె, నయ్యలర్కుండఱువదాఱువేల వత్సరంబులు మనోజ్ఞయౌవనుండై మేదినీ భాగంబను భవించె. నయ్యలర్కునకు సన్నతి, సన్నతికిసునీథుఁడు, సునీథునకు సుకేతుండు, సుకేతునకు ధర్మకేతుండు, ధర్మకేతునకు సత్యకేతుండు, సత్యకేతునకు విభుండు, విభునకు సువిభుండు నతనికి సుకుమారుండు,

సుకుమారునకు ధృష్టకేతుండు ధృష్టకేతునకు వీతిహోత్రుండు,నతనికి భార్గుండు, భార్గునకు భార్గభూమిపుట్టె. అతనివలనఁ జాతుర్వర్ణ్యంబునుం బ్రవర్తించె, వీరు కాశ్యపరాజు లింక రజిసంతతిఁవినుమని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 278

క॥ రజికిఁదనూభవులాహవ, విజయులుసత్కీర్తి ధనులువిఖ్యాతమహా ।
భుజవీర్య ధుర్యులేనూ, అజితులుగల్గిరి, జగన్మదావహు లగుచున్ ॥ 279

వ॥ అక్కాలంబున దేవాసురులు పరస్పరజిగీషువులై యుద్ధంబునకు నుపక్రమించువారై చతుర్ముఖు పాలికింబోయి మ్రొక్కి యిట్లనిరి ॥ 280

క॥ సరసిజ సంభవ,దేవాసురులము మేమాహవమ్మునఁచోద్యభుజావి ।
స్ఫురణమునఁ జేయఁదలఁచితి, మిరువాగునవిజయ లక్ష్మియెవ్వరిదోకో ॥281

వ॥ అని యడిగిన దేవాసురులకుఁ జతురాననుం డిట్లనియె ॥ 282

క॥ రజియెవ్వరి కిందోడై, భుజవిస్ఫురణంబు చూపుఁబోరన్వారిన్ ।
విజయశ్రీచేరునన‌న్, రజనీచరవరులుచనిరి రజికడకువడిన్ ॥ 283

వ॥ ఇట్లుచని తమకు సహాయంబుకోరిన నసురలకురజి యిట్లనియె ॥ 284

ఉ॥ మీకుసహాయుమై, యతిసమృద్ధభుజా బలలీల,దేవతా
నీకముతోడఁ బోరెద నని న్నను నింద్రునిఁజేసికొల్వుఁడేం ।
తేకుతుకాప్తిమీరలన నిట్లనిరింద్రుఁడు మాకునాహవా
స్తోకభుజావలేప బలధుర్యుఁడవార్యుఁడు శౌర్యలీలలన్ ॥ 285

వ॥ ప్రహ్లాదుండుండ ని న్నింద్రుఁజేయ నొల్లము.తదర్థంబ యుద్ధంబును ననియసురులు చనిన సురలు రజికడకువచ్చి సహాయంబువేఁడిన రజిదేవతల కిట్లనియె ॥ 286

గీ॥ అసురతతులగెల్తు, నాహవంబుననను, నింద్రుఁజేసికొలువుఁ డీరలనిన ।
యుక్తమనుచుదానికొప్పి తోకొనిపోవ, రజియుఁగలన దనుజరాజినడచె ॥ 287

ఉ॥ అంతశచీవిభుండు వినయంబున నన్నరనాథుఁబాదపీ
ఠాంతికభూమిఁజేరి చరణాంబుజముల్ తలసోక మ్రొక్కి-భూ
కాంతభయంబు మాన్పితివిగావునఁ దండ్రివిగావెనీవునా
కెంతనవచ్చునీ మహిమయిన్ని జగంబులుపుత్త్రుఁజేలినన్ ॥ 288

వ॥ అనిచాతుర్య పురస్సరంబుగాఁ బ్రార్థించిన రజియుమంద స్మితవదనార విందుండై యట్లకాకయనుచు నిజపురంబునకు వచ్చికొంతకాలంబునకుఁ బరలోకగతుండైన యనంతరంబారజి పుత్త్రులురాజ్యంబు చేయుచున్నంత ॥ 289

ఉ॥ నారదుఁడొక్కనాఁడు నరనాథతనూభవులున్న చోటికిన్
గౌరవమొప్పఁబోయి బలఘాతిభవత్పితృపుత్రకుండు,త।
ద్భూరివిభూతికీర్తును బ్రభుల్ చనికై కొనుఁడంచుఁ దెల్పినన్
వారునతిత్వరంజని దివస్పతిఁగన్గొని పల్కిరల్కతోన్ ॥ 290

ఉ॥ నీవును నేమునారజికి నెయ్యపుఁబుత్త్రుల మాటమాకుసం
భావనస్వర్గరాజ్య పరిపాలనమర్హ మటన్న నీక,వాం
ఛావృతినున్న యింద్రుని విశంకటవృత్తి జయించిస్వఃపురీ
భావుకరాజ్యమంతయు నభంగురులై వడి నాక్రమించినన్ ॥ 291

వ॥ ఇంద్రుండు పరాజితుండై తొలంగిపోయె. బహుకాలంబు చనిననొక్కనా
డేకాంతంబున బృహస్పతింజూచి యల్లనదివస్పతి యిట్లనియె ॥ 292

గీ॥ క్రతువుచోరనీయ రేలాగ బ్రతుకవచ్చు, దాఁచనేటికి మొకమెల్లవాఁచెనిట్టి।
కడిఁదియెుఁగఁ బురోడాశఖండమొక్క రేగుపండంతయైన వారింపకిడరు॥293

వ॥ అనిన బృహస్పతి యిట్లనియె, ఇత్తెఱంగుమున్నును నెఱింగించితివి. అందులకుఁ
బ్రతికార్యంబు విచారించు చున్నవాఁడ, నెట్లైననునీకు రాజ్యంబు కలుగు
నుపాయంబు చూచెద, అనివలికి రజిపుత్త్రుల బుద్ధిభ్రంశంబునకును నింద్రుని
తేజోభివృద్ధి కొఱకునునొక్కయిష్టి కల్పించివేల్చె, అందుకతంబున రజిపుత్త్రులు
బుద్ధిచలించి వేదోక్త కర్మత్యాగులై బ్రహ్మద్వేషులై ధర్మపరాఙ్ముఖులై రంత
యపేతధర్మాచారులైనవారి నింద్రుండు నిర్జించిపురోహితాప్యాయిత తేజుండై
త్రిదివంబాక్రమించె. ఎవ్వరేనియు నీయింద్రుని స్వపదచ్యవనారోపణం
బులు విందురు స్వపదభ్రంశంబు గాదు, దౌరాత్మ్యంబు తొలంగు. రంభుండ
నపత్యుండయ్యె. క్షత్త్రవృద్ధునికిఁ బ్రతిక్షత్త్రుం డతనికిఁ సంజయుం డతనికి
జయుండతనికి విజయుండతనికిఁ గృతుం డతనికి హర్యశ్వుం డతనికి సహదేవుం
డతనికి నదీనుం డతనికి జయత్సేనుం డతనికి సంకృతి యతనికి క్షత్త్రధర్ముండు
పుట్టె వీరలు క్షత్త్రవృద్ధుని వంశంబు వారలింక నహుషుని వంశంబుచెప్పెద.
నహుషునకుయతి, యయాతి, సంయా త్యాయాతివియాతికృతి సంజ్ఞులార్గురు
పుత్త్రులుకలిగి రందు, యతిరాజ్యంబొల్లఁ డయ్యె, వినుము ॥ 294

సీ॥ అతులతేజుండు యయాతిరాజై కావ్యుని తనూజ దేవయానియును,దనుజ।
పతివృషపర్వునిపట్టి శర్మిష్ఠయు, భార్యలుగాఁగ భూభాగమేలె।
యదుఁడుదుర్వసుఁడును న న దేవయానియి, ద్దఱునందనులఁ గాంచె దైత్యపుత్త్రి।
ద్రుహ్యుఁడునను:డు పూరుఁడుననమువ్వుర, సుందరాకారుల సుతులఁగాంచె. ॥

గీ॥ సంతకావ్యుఁడలిగి యల్లునినతిజరా, పీడనొందుమని శపించుటయును।
నృపతి,మామపాద నీరేజములవ్రాలి, శాపఁబట్టిప్రతి విధానమెఱిఁగి ॥ 295

వ॥ కొడుకులరావించి యందు నగ్రనందనుండైన యదువున కిట్లనియె ॥ 296

ఉ॥ తామసుఁడై,యకాలముగదా యనియెంచక మించినీదుమా
తామహుఁడల్గియిచ్చె నతిదారుణశాపము నీవునాజరా।
భూమికపూనినాకొసఁగు భోగ్యభవ న్నవయౌవనంబుని
త్యామితభోగముల్గని సహస్రసమాప్తిగ నిత్తుఁగ్రమ్మరన్ ॥ 297

వ॥ యదుండును జరాగ్రహణంబున కంగీకరింపకయున్న రాజ్యంబున కర్హతలే
కుండునట్లుగా శపించిక్రమంబున దుర్వసు, ద్రుహ్వ్యనువుల నడిగినవారును
నొడంబడకయున్న శపించి వారికందఱికిన్ గనిష్ఠుఁడగు పూరునిఁబిలిచి యౌవ
నం బడిగిన నతండు ॥ 298

ఉ॥ సాగిలిమ్రొక్కి-లేచి కరసారసముల్ముకుళించి యోమహా
భాగ కృతార్థతాగరిమవాటిలె మీవచనంబుచేయుటన్।
బాగగుయౌవనంబుఁగొని పాటిలునీజర నాకునిచ్చిను
శ్రీగురుభోగభాగ్యములుచే కొనుఁడంచు నొసంగెఁబ్రీతితోన్ ॥ 299

వ॥ ఇట్లు పూరుండు యౌవనంబిచ్చినం బుచ్చుకొని యయాతితన జరపూరునకిచ్చె,
ధర్మావిరుద్ధంబులును, యథాకాలోప పన్నంబులును యథోత్సాహనిర్వర్త్యం
బులును నైన కామోపభోగంబులు వేయేండ్లనుభవించి తనవిచనకయొక్క-
నాఁడిట్లని గానంబుచేసె ॥ 300

చ॥ విసువక యెన్నినాళ్లనుభవించిన శాంతివహించదెంతక,
క్కసము భళీర కామము నికామము నాజ్యసమర్పణంబునన్।
బసచెడునే హుతాశనుఁడు, మర్త్యుఁడు దీనికి లొంగనేని నం,
తసములభించఁగాఁ గలఁడె, నాకముఖాఖిలరాజ్యమేలినన్ ॥ 301

క॥ దంతములువదలె కేశము, లెంతయుపలితంబులయ్యెఁ దృష్ణయు బ్రతుకన్।
భ్రాంతియుఁ దరుణమలయ్యెడు, నంతంతకునెట్టి చిత్రమతివృద్ధునకున్ ॥ 302

ఉ॥ పూనిక భూరివైషయిక భోగమహానుభవంబు చేయఁగా,
నేనినుపారి నూఱుపదులేండ్లు చనెన్విషయంబులందునిం।
తైనను దృష్ణమానదు నిరంతరముం ఘనవృద్ధిఁబొందెడుం
గాని విచిత్రమిత్తెఱఁగుఁగానముగా వివరింపనెంధ్యులన్ ॥ 303

వ॥ కావున నీ తృష్ణం బరిత్యజించి వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందు మానసంబుచేర్చి ద్వంద్వంబులు గెలిచి మమకారంబు విడిచి వనంబున మృగంబులంగూడి చరించెదనని తలంచి పూరునకు యౌవనంబిచ్చి తన జర మగుడంబుచ్చుకొని దక్షిణ పూర్వదిశయందు దుర్వసుని, బ్రతీచియందు ద్రుహ్యుని, దక్షిణ దిశయందు యదువును, నుదీచియందు ననువును మండలాధిపత్యంబునకుఁ బూరునభిషిక్తుంజేసి వనంబునకుం జనియెనని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయునకిట్లనియె. 304

చ॥ అనుపముఁడా యయాతిసుతుఁడైన యదుండు, తదన్వయంబు పా,
వనము తదీయకీర్తన మవారిత భూరిత రాఘకోటినా।
శనము శుభప్రదంబు సురసన్నుతి పాత్రమునీకుఁ జెప్పెదన్
వినుము మునీంద్రచంద్ర శ్రుతివీధుల పండువు చేయుచుండఁగన్॥ 305

చ॥ కలగొనఁ బద్మజాండమునఁ గల్గు సురాసుర మర్త్యపన్నగా,
దులు తపమాచరించి పరితోషమునం బురుషార్థవర్గమే।
యలఘుతరానుభావు కృపనందుదు రట్టి పరాత్పరుఁడు శ్రీ,
నిలయుఁడు విష్ణుఁడంబురుహనేత్రుఁడుపుట్టెఁ దదన్వయంబునన్॥ 306

వ॥ అట్టి యదువునకు సహస్రజిత్, క్రోష్టు, నల నహుష, సంజ్ఞలుగల నలుగురు పుత్రులుగలిగి రందు సహస్ర జిత్తునకు శతజిత్తు, శతజిత్తునకు హైహయ హేహాయ, వేణుభయులను ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరందు హైహయునకు ధర్ముండు ధర్మునికి ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి సహజిత్తు, సహజిత్తునకు మహిష్మంతుండు, మహిష్మంతునకు భద్రశ్రేణ్యుండు, నతనికి దుర్దముండు నతనికి ధనకుండు, ధనకునకుఁ గృతవీర్య, కృతాగ్ని కృతధర్మ, కృతౌజసులన నల్వురు పుత్రులు జనించిరందుఁ గృతవీర్యునకు॥ 307

ఉ॥ బాహుసహస్రసంభృతివిభాసి మహాసివినిర్దళద్రిపు,
వ్యూహుఁడు సప్తసాగరపయో వృతివిస్ఫురితాంతరీప సం।
దోహనిఖాతయూపుఁడు మనోహర సత్యవచో విశేషణో
త్సాహుఁడు పుట్టె నర్జునుఁడుదగ్రయశో మహిమాభిరాముఁడై॥ 308

వ॥ అక్కార్తవీర్యార్జునుండు సప్తద్వీపాధిపతియై భగవదంశ భూతుండును, నత్రిపుత్త్రుండునునగు దత్తుని నారాధించి యమ్మహాత్మునివలన బాహుసహస్రంబధర్మసేవా నివారణంబుగా ధర్మంబునఁ బృథివి జయించునట్లుగా ధర్మంబునఁ బృథివిపాలించునట్లుగా నపరాజయంబుగా నఖిల జగత్ప్రఖ్యాత పౌరుషంబుకలుగునట్లుగా మృత్యుభయంబులేకుండునట్లుగా వరంబువడసి యట్ల

సకల ధరాస్థలంబులుం బాలించి యజ్ఞ సహస్రంబులుచేసి రాజులెవ్వరు నశేషగుణంబులఁ దనకు సాటిలేనట్లుగా మెలంగి యెనుబదేను వేలేండ్ల వ్యాహతారోగ్య శ్రీబలపరాక్రమ సమేతుండై మాహిష్మతీ నగరంబు రాజధానిగానుండు సమయంబున॥ 309

సీ॥ కాంతాసమేతుఁడై కార్తవీర్యుఁడు వేడ్క, నర్మదనవగాహనంబుచేయ।
సకలదిగ్విజయంబు సాధించి దశకంఠుఁ, డాహవోత్సాహుఁడై యటకువచ్చి।
పోడచూపనారాజపుంగవుండ పుడల, వ్రాకనాదనుజేంద్రుఁ బొదివిపట్టి।
నిఖలసురాసురానీక సంగరరంగ, విజయగర్వంబెల్ల వీటఁబుచ్చి॥

గీ॥ చెలఁగఁజేతులు వెనుకకునులిచిటీసి, మొత్తవెట్టంగ లాకలుమోయవిఱిచి।
కట్టి పసరమువలెఁ ద్రాటఁబట్టితెచ్చి, గేలిఁబెట్టించి తనచెఱసాలఁబెట్టి॥ 310

వ॥ పంచాశీతివర్ష సహస్రోపలక్షణ కాలావసానంబున శ్రీమన్నారాయణాంశీభూతుండైన పరశురామునిచేత నుపసంహృతుండయ్యె. అయ్యర్జునునకుఁ బుత్రశతంబు పుట్టె నందు శూరసేన, వృష, మధు, జయధ్వజ, సంజ్ఞులు శ్రేష్ఠులందు జయధ్వజునకుఁ దాలజంఘుం డతనికిఁ దాలజంఘాఖ్యగల పుత్రశతంబుపుట్టె. అందు జ్యేష్ఠుఁడు వీతిహోత్రుఁడు. వేఱొక్కఁడు భరతుండు. అతనికి వృషుఁడు వృషునకుమధువు, మధువునకు వృష్ణిప్రముఖ పుత్రశతంబు గలిగె. అందువలన వీరిగోత్రంబునకు వృష్ణిసంజ్ఞగలిగె. మధువువలన మధుర గలిగె. యదుకుల సంభవులగుట యాదవులైరి. మఱియు యదువుపుత్రుండైన క్రోష్టువునకు ధ్వజినీవంతుడు నతనికి స్వాతి యతనికి రుశంకుండు, నతనికిఁ జిత్రరథుం డతనికి శశిబిందుండుపుట్టి చక్రవర్తియయ్యె॥ 311

మ॥ శశిబిందుండలరుచ్ సమస్తధరణీచక్రేశుఁడై పూర్ణిమా।
శశిబింబాస్యల లక్షభార్యల విలాసక్రీడలం దేల్చుచున్।
దశలక్షోత్తజులన్ మహాభుజులఁ బొందంగాంచి హర్షించుచున్।
దశదిగ్భిత్తులఁగీర్తిచంద్రికలు నిత్యస్ఫూర్తినిండించుచున్॥ 312

వ॥ ఆశశిబిందు పుత్రులలోఁ బృధుయశుండు, పృధుకర్ముండు, పృధుజయుండు, పృధుకీర్తి, పృధుదానుండు, పృధుశ్రవుండునునన నార్వురు శ్రేష్ఠులందు పృధుశ్రవునికిఁ బృధుతముండునతనికి నుశనుండుపుట్టె. అతండే కదా వాజిమేధ శతంబాహరించె. అయ్యుశనునకు శితపుండు, నతనికి రుక్మకవచుండతనికి పరవృత్తు, నతనికి రుక్మేషు పృధు జ్యామఘవలిత హరితసంజ్ఞులైదుగురు పుత్రులు. అందు జ్యామఘుండు రాజయ్యెనును॥ 313

గీ॥ అవనిలో భార్యలకు, వశులైనభూత, భావిభవద్ధిపములలో [illegible]
జ్యామఘుఁడ శ్రేష్ఠుఁడనుచు ముద్దామలీల, జనులు చెప్పుదు రవుడు నా[illegible]

వ॥ ఆజ్యామఘుండు భార్యయైన శైబ్యకు వశుండై యుండు. అతం డనపత్యుం
డయ్యును శైబ్యకువెఱచి భార్యేతర పరిగ్రహంబుచేయక పెద్దకాలంబుండ॥

ఉ॥ జ్యామఘుఁ డొక్కనాఁడు చతురంగబలంబులు గొల్వనై త్రయా
త్రాముదితాత్ముఁడై కదలి ప్రస్ఫురిత ప్రకటప్రతాపరే।
ఖామితలీలశాత్రవధరాధిపులంబరిమార్పవారు సం
గ్రామ భయార్తులై నిజపురంబులు వెల్వడిపాఱిపోయినన్॥ 316

వ॥ తదీయనగరంబులుసొచ్చి సర్వధనంబులు గొల్లగొట్టుకొని విజయంబు గైకొని
మగుడువచ్చు నొక్కయెడ॥ 317

సీ॥ భయచంచ లీభవన్నయనాంచ లాంచిత, ద్యుతిచంచలల దిశల్ వొంగలింపఁ।
త్రాసకంపితకుచ స్తబక వేల్లిత తనూ, వల్లిచూపఱకు భావంబుగొలుప।
నిబిడీభవద్దీర్ఘనిశ్వాస భరపీడ, చేతఁ గెమ్మోవి చిగురుకంద।
నయనాశ్రుబిందుసంతతి మీనముఖవాంత, సరసముక్తాపరంపరలఁబోల॥

గీ॥ నన్నరక్షించుకావంగ నయ్యతండ్రి, తల్లిప్రోవుమటంచు నార్తస్వరమున।
సొలసియేడ్చుచు దిక్కులుచూచురాజ, కన్యకామణి నొక్కతెఁగాంచెనృపుడు॥

వ॥ ఇట్లుగాంచి యనపత్యుండైన నాకు దైవయోగంబున నిక్కాంతగలిగె. దీనిం
బరిణయంబై యపత్యంబులంగనియెద, నరదంబుపై నిడికొని శైబ్యాను
మతంబునఁ బరిణయంబయ్యెదంగాకయని యరదంబుపై నిడికొని బల
సమేతుండై పురంబునకుంజనినఁ బౌరామాత్య మూలబలంబులతోఁగూడి
శైబ్యవల్లభున కెదురువచ్చి రథంబుపైనున్న కన్యకంగాంచి కించిదుద్భూతా
మర్ష స్ఫురదధరపల్లవయగుచు వల్లభున కిట్లనియె॥ 319

గీ॥ అతిచపలచిత్త నీవీమృగాయతాక్షి, నెచటఁ దెచ్చితివిది యెవ్వ రేలయనిన।
భీతిమరుమాటలోఁ చ కిన్నాతినీదు, కోడలన నవ్విభునకునాకొమ్మఁబలికె॥ 320

క॥ మనుజవరపుత్రకుని నే, గనుటయె లేదన్యకాంతకలుగదు నీకున్।
దనయుని గనుటకు వినుమే, యనువుననిది కోడలయ్యెనని పల్కుటయున్॥ 321

వ॥ నిజప్రేయసీకోప కలుషిత వివేకుండై భయంబునదురుక్తి పరిహారార్థంబుగా
ని ట్లనియె॥ 322

గీ॥ కాంతనీవు సుతునిగనియెదవింకనా, తనికిఁ బెండ్లి సేయఁదలఁచిదీనిఁ।
దెచ్చినాఁడననిన దేవినవ్వుచు తాను, నతఁడుగూడి నగరికేగెనంత॥ 328

వ॥ వయఃపరిణతయయ్యును, నల్పదినంబులలోన శైబ్య గర్భంబు దాలిచి కుమారునిం గనియె. అతనికి జ్యామఘుండు విదర్భ నామంబిడియె. అతండు సంప్రాప్త యౌవనుండై స్నుషయగు నా రాజకన్యం బరిణయంబయ్యె. వారికిద్దఱికి క్రథ, కైశిక, రోమపాదులను మువ్వురుపుత్రులు పుట్టిరి. అందురోమపాదునకు బభ్రుండు, బభ్రునకు ధృతిపుట్టె. కైశికునకుఁ జేది చేదిసంతతి యందుఁ జైద్యులను రాజులుపుట్టిరి. అందు క్రథుండను స్నుషాపుత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి ధృష్టి, ధృష్టికి నిధృతి, నిధృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు వ్యోముండు, వ్యోమునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీమరథునకు నవరథుఁడు నతనికి దశరథుఁడు నతనికి శకుని, శకునికిఁ గరంభి కరంభికి దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవక్షత్రుండు, దేవక్షత్రునకు మధుండు, మధునకుఁ గుమారవంశుండు, కుమారవంశునకు ననుండు, ననునకుఁ బురుమిత్రుండు, పురుమిత్రునకు నంశుండు, నంశునకు సత్వతుండు సత్వతునకు సాత్వతులు గలిగిరి. ఇది జ్యామఘుని సంతతి, దీని సమ్యక్ఛ్రద్ధావంతులై వినినఁ బాపంబులం బాయుదురని చెప్పి శ్రీపరాశరుఁడు మైత్రేయున కిట్లనియె॥ 324

క॥ మునివర సాత్వతవంశము, వినుముతదీయ శ్రవణము వివిధాఘహరం ।
బనుపమ సంపత్కారణ, మనవరత శుభాస్పదము ప్రియంబు తలఁపఁగన్ ॥ 325

వ॥ సాత్వతునకు భజన, భజమాన, దివ్యాంధక, దేవావృధ మహాభోజ వృష్ణి సంజ్ఞులు పుత్రులుకలిగిరి. అందు భజమానునికి నిమి, వృక, వృష్ణులను పుత్రులుపుట్టిరి. మఱియుఁ దద్ద్వైమాత్రులు శతజిత్సహస్రజి దయుతజిత్సంజ్ఞలుపుట్టిరి. దేవావృధునకు బభ్రుండుకలిగె ॥ 326

క॥ దేవావృధుఁడును బభ్రుఁడు, నేవిశ్వములోన నధికులెన్నినచోటన్ ।
భావిభవద్భూతధరి, త్రీవల్లభకోటిలోనఁ బృథుగుణగరిమన్ ॥ 327

వ॥ దేవావృధుండు దేవసముండు. అక్కాలంబునఁ బదునాల్గు వేలున్నఱువదార్గురు పురుషులు, బభ్రు దేవావృధులవలన నమృతత్వంబు నొందిరి. మహాభోజుండతిధార్మికుం డతని యన్వయంబున భోజ, మార్తికావరులుపుట్టిరి. వృష్ణికి సుమిత్రుండు, యుధాజిత్తునుంబుట్టిరి. యుధాజిత్తునకు ననమిత్రుండును శేనియును, ననమిత్రునకు నిఘ్నుండును, నిఘ్నునకుఁ బ్రసేన సత్రాజిత్తులు పుట్టిరి. ఆసత్రాజిత్తునకు భగవంతుండైన సూర్యుండు సఖుండయ్యెవినుము॥

క॥ జలనిధి తీరమునకు నిశ్చలమతితోనేగి యచట సత్రాజిత్తుఁడ ।
త్యలఘుతర భక్తియుక్తిన్ జలజాప్తుంగొలిచి పొగడె సారస్తుతులన్ ॥ 329

క॥ స్తవమునకు మెచ్చి భానుం, డవనీపతి యెదుట నిలిచె నపుడ స్పష్ట ।
ప్రవిమలతనుఁడై యది గని, రవికిఁ గరద్వయము మొగిచి రాజిట్లనియెన్ ॥ 330

గీ॥ వహ్నిపోగువ్రోయువడువున నభమున, సంచరింతురెవ్వరు స్వామివారు ।
అవ్విధమున నిటకు నరుదెంచినారు మీ, దివ్యమూర్తి యెట్లు తెలియువాఁడ॥ 331

వ॥ స్పష్టంబుగా దేవరవారి దివ్యదేహంబు నాకన్నులకుం గానంబడదేని మీరు
ప్రసన్నంబౌటకు ఫలంబేమి యనినఁ గృపావశంవదుండై యాదిత్యుండు తన
కంఠంబునం బెట్టిన స్యమంతకనామ దివ్యమణి శ్రేష్ఠంబు తీసి యాకడం బెట్టిన ॥

గీ॥ హ్రస్వమై తప్తతామ్రాభమై సమంచ, దీషదాపింగళాక్షమై యొసఁగు భాను।
దివ్యదేహంబు గాంచి పార్థివవరుండు, హర్షితమై మ్రొక్కియున్నఁ బద్మాప్తుఁ డపుడు॥

క॥ వరమడుగు ధరణివర యన, సరసిజమిత్రుఁ జూచి నృపుఁడు స్వామీ నాకీ ।
వరమణి నిమ్మననాయం, బరమణి యది యొసఁగి చనియె మగుడం దివికిన్ ॥ 334

వ॥ సత్రాజితుండును నమ్మహామణి కంఠంబున ధరించి యాదిత్యుండునుం బోలె
తేజోవిశేషంబున దిగంతరంబులు వెలిగించుచు ద్వారకకు వచ్చినఁ బౌరు
లెల్లను విస్మయమునొంది జగద్భారావతరణార్థంబు మానుషరూపధారియైన
యాదిపురుషుం బురుషోత్తముఁ గాంచి యిట్లనిరి॥ 335

చ॥ కమలదళాక్ష, మాధవ, జగత్పరిరక్షణదక్ష, కృష్ణ, య
ర్కమలహితుండు మీచరణకంజములిప్పుడు గొల్వవచ్చెని ॥
ర్కమనుచు విన్నవించిన వికస్వర హాసవిభాసితాస్యప
ద్మమలర వారికిట్లనియె, దానవభేది తదర్థవేదియై ॥ 336

క॥ ఇతఁడు రవిగాఁడు, సత్రా, జితుఁడింతే కాని భానుసేవించి తదూ ।
ర్జితకృప స్యమంతకంబను, నతులితరత్నంబు దెచ్చెనని చెప్పుటయున్ ॥ 337

వ॥ పౌరులెల్ల విశ్వసించి చనిరంత, సత్రాజితుండంతఃపురంబు ప్రవేశించి స్యమం
తకంబును దాఁచె. అమ్మణియును బ్రతిదినంబును నెనిమిది బారువుల కన
కంబీనుచుండు తత్ప్రభావంబున రాష్ట్రంబున నుపసర్గానావృష్టివ్యాళాగ్ని
తోయదుర్భిక్షాగ్ని భయంబులు లేకయుండె. అంత॥ 338

సీ॥ పుండరీకాక్షుఁ డెప్పుడు కోరు నద్దివ్య, మణి యుగ్రసేన భూమండలేశ్వ ।
రున కె యోగ్యంబని, మనమున, నట్లయ్యు, గోత్రభేదభయంబగు నన్యథార్థ ।
మని మణిగొననొల్లఁ డయ్యె సత్రాజితుం, డచ్యుతుండడుగునో యనెడు శంక ।
భ్రాంతియింతయు లేక భ్రాతకిచ్చిన నాప్ర, సేనుండు నమ్మణిఁ జెల్వుగఁగొనియె ॥

గీ॥ అదియుఁ దన్నుఁ దాల్చునతఁడు శుద్ధుండైన, సర్వసంపదలు నొసంగు నట్లు।
గాక యశుచియగుచుఁ గైకొన నతనినే, సాగి బ్రతుకనీక సంహరించు॥ 339

వ॥ ఆ ప్రసేనుండును నమ్మణికంఠంబునధరించి తురగారూఢుండై యటవికి మృగయావినోదార్థియై చనిన. 340

క॥ సింగంబొక్కటి తుంగా, భంగత్వరఁ బొలుదెంచి పార్థివ సుతునిన్।
రంగత్తురంగమముతో, డంగీటడఁగించి మణిరటాలునఁ గొనియెన్॥ 341

గీ॥ నోటఁగఱచుకొని మనోవేగమునఁబోవ, నడుగుజాడవట్టి యంటిదానిఁ।
జంపిపుచ్చుకొనియె జాంబవంతుండు దే, దీప్యమానమైన దివ్యమణిని॥ 342

ఉ. భల్లుకవల్లభుండు రవిభాస్వరమామణిఁ గొంచునంధకా।
రోల్లసదద్రిగహ్వర గృహోత్తమవత్తటిఁజొచ్చి వేడ్కసం।
ధిల్లఁగ నందునాత్మసుతునిన్సుకుమారునిఁ జూచివానికిం।
సల్లలితోరుఖేలనము సాగుటకై మణివ్రేలఁ గట్టినన్॥ 343

వ॥ మణిసమాలోక నోత్సుకుండై బాలుండు క్రీడించుచుండ॥ 344

గీ॥ హరికిమణిమీఁద స్పృహగల దడిగికొనుట, లాఘువంబని తలఁచివేచి లాఁచియుండి।
విపినమునకుఁ బ్రసేనుండు వేటపోవఁ, జంపిమణి హరియించె నాశార్ఙ్గధరుఁడు॥

వ॥ అని సమస్త యదులోకంబును మెల్లనగుజగుజలంబోవ లోకాపవాదంబు వచ్చెనని భగవంతుండైన యచ్యుతుండు యదుసైన్య పరివృతుండై ప్రసేనుని తురంగంబు పోయిన మార్గంబుఁబట్టి చనిచని 346

మ॥ అనివార్యద్విపవైరి నిష్ఠురచపేటాఘాతనిర్భిన్న సం
హననప్రస్రవదస్ర పంకిలదరణ్యాంతంబునం, గూలిచ।
చ్ఛినవాహంబు ప్రసేనునింగని ప్రహర్షస్వాంతుఁడై దైత్యసూ
దనుఁడా చందము దేల్పెనందఱికి నిందావాదముల్మానఁగన్॥ 347

క॥ హరిజాడ నేగి యామ్ముం, దరకుప్యద్భల్లుకేంద్ర నఖనిర్దళిత।
ద్విరదారిఁజూపియందలి, పరిపాటిం దెలిపి ఋక్షపతి చనుత్రోవన్॥ 348

వ॥ భల్లుకేంద్రునిజాడఁబట్టి చనిచనిముందరనొక్క మహాశైలంబుంగాంచి తత్తటంబున సేనలనిల్పి తద్బిలంబుప్రవేశించి. 349

ఉత్సాహ॥

సింగమొకటివెంటఁబడి ప్రసేనుజంపిదానిను,
తుంగభుజబల ప్రభాసితుండు జాంబవంతుఁడు।

త్పొంగిచం పె నీకు మణి ప్రభుత్వము మురఁ జేకనే,
త్వంగ సేల రాజకుమారవర్యయంచు వంతునన్ ॥ 350

వ॥ సుకుమారుని దాది జోలపాడ నాలించి పాంచజన్యధరుండు స్యమంతకంబు
వారకేనని తలంచి లోపలికింబోయి దాదిచేతఁ దేజోజాజ్వల్యమానంబగు
మణింగాంచి పుచ్చుకోఁదలంచునంత. 351

గీ॥ ఎన్నఁడును వినికనియును నెఱుఁగనట్టి, భూరిసౌందర్యనిధియైన పురుషమణినిఁ।
గాంచి యాదాదిమదిలోన ముంచుకొన్న, భీతి మొఱవెట్టె నప్పుడు బెట్టుగాను ॥

వ॥ ఇట్లు దాది మొఱయిడిన॥ 353

చ॥ ఉదుటున నచ్చు భల్లపతి యోడకుమేఁ గలుగంగ నీకునీ,
యదవద యేలవచ్చితి మదద్భుత దుస్సహ బాహుసాహసం ।
పదకెదిరింపఁగాఁగలఁడె మానవుఁడంచును నుగ్రమూర్తియై,
చదల ద్రువంగ నార్చి మురశాపనుడాఁకె నియుద్ధపద్ధతిన్ ॥ 354

వ॥ ఇట్లు దాఁకినఁ బరస్పరజయకాంక్షులై మహారోషంబున నిరువదియొక్క దినం
బులు ఘోరయుద్ధంబు చేసి రంతకు మున్న యదుసైనికులు సప్తావ్ద దినంబు లెదు
రుచూచి కృష్ణుఁడు రాకున్నఁ బగరచేఁ జిక్కువలయు లేకున్న నిమ్నగామభావు
నకు శత్రువధకై యిన్ని దినంబులు పట్టునే, యనినిశ్చయించి ద్వారకకువచ్చి
బంధువులకుఁ జెప్పిన యథోచిత క్రియలు నిర్వర్తించియుండిరంత ॥ 355

గీ॥ బంధువర్గంబతి శ్రద్ధఁ బాత్రములస, మిద్ధమృష్టాన్న పానంబులిడుటఁ జేసి।
పంకజాతాక్షునకు బలప్రాణపుష్టి, లాభ మొనఁగూడె ఘనతరోల్లాన మొదవ ॥

క॥ ఋక్షాధిపతికి లోకా, ధ్యక్షుని ముష్టి ప్రహారతతులకతమునన్ ।
లక్షించి చూడ బలపుష్టి క్షీణత నాఁడునాఁట సిద్ధంబయ్యెన్ ॥ 357

సీ॥ మదిలో వివేకసంపద వెంపుదీపింప, జాంబవంతుఁడు జగత్స్వామిపాద।
ములప్రాలి యోజగన్మూల కారణభూత, నారాయణుఁడ వీవునాఁడు జలధి।
బంధించి రావణుఁ బట్టి చట్టలుచీరి, తారకబ్రహ్మమంత్ర పదదివ్య।
నామధేయం బొప్పనన్నేలి రక్షించి, నావు నిన్నెదిరింప దేవగణము ॥

గీ॥ లైననోపవటన్నఁ దిర్యక్కులప్ర,జాత మద్విధ జంతుప్రసక్తి యెంత।
తెలియకిప్పుడు నిన్ను నెదిర్చినట్టి, తప్పులోఁగొని ననుఁ గావుదైత్యదమన॥ 358

వ॥ అని ప్రార్థించిన జాంబవంతుని శరీరంబు కరంబున నిమిరి విగతవేదనునింజేసినఁ
బునః ప్రణామంబు లాచరించి, జాంబవతియను తనపుత్త్రిం దోడ్కొనివచ్చి

"గృహంబునకు వచ్చిన దేవరకు నర్ఘ్యంబు సమర్పించుటకు నర్హవస్తువులు లేవు. ఈకన్యకామణిం బరిగ్రహింపు"మని సమర్పించి ప్రణతుండై స్యమంతకమణియును సమర్పించినం గైకొని నన్నోడించిన బంధువులకుం జూపవలసి గైకొని జాంబవంతుననిచి జాంబవతిం దోడుకొని ద్వారకాపురంబునకు వచ్చిన॥

క॥ శ్రీవిలసిల్లె గృహంబుల, భావంబులు పరమహర్ష భరితములయ్యెన్।
కేవల వృద్ధజనములకు, యౌవన మరుదెంచెనప్పుడా హరిరాకన్॥ 360

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ బురప్రవేశంబుచేసి జాంబవతి నంతఃపురప్రవేశంబు చేయించి సత్రాజితుం బిలిపించి సమస్తయాదవసమక్షంబున నద్భుతజుండు మణివృత్తాంతంబుఁ దెలిపి మిథ్యాపవాద కల్పనాలజ్జితుండగు నతనికి మణియిచ్చిన॥ 361

గీ॥ హృదయమునఁనే పరాత్పరునిడిన నిఖిల, పాపములువాయు నప్పద్మపత్రనేత్రు।
మీఁదనపరాధమిట్లు నిర్మించినట్టి, నాకునిష్కృతికలదె యెన్నటికినైన॥ 362

వ॥ అని సత్రాజిత్తు నిర్వేదించి యపరాధ క్షమార్పణంబునకై తనకూఁతు సత్య భామ నచ్యుతునకిచ్చె. అంత॥ 363

సీ॥ జతగూడి యక్రూర కృతవర్మ శతధన్వ, వజ్రప్రముఖ యదువరులు పరులు।
వినకుండఁ దారుమంతన మాడిరందునా, శతధన్వుఁ బలికిరీ చందమొదుఁ;
గంటిమెమనలోన కలికినిచ్చెదనని, పలికి యిప్పుడు సత్యభామ నచ్యు।
తునకిచ్చె సత్రాజితుఁడు వీనిఁజంపుమి, ప్పనికేమువీకుఁ దోడ్పడుదుమట్ల॥

గీ॥ నయమునఁ డింద్రులకగ్గైనాభయమువలదు, సూడుదీరిన చాలునీచొప్పచేయు।
మనినశతధన్వుఁడగుఁ గాకయనుచుదాని,కుత్సహించి ప్రతీక్షించి యుండెనంత॥

చ॥ లఘుగతిఁబాండునందనులు లక్కనొనర్చిన యిండ్ల నగ్నిచే
నఘుపరిభూతులౌట వినియచ్యుతుఁ డప్పుడు రాజరాజదు।
ర్విఘటనచిత్తగించియుఁ బ్రవీణతతోఁజనె వారణావతా
ఖ్యఘనపురీ లలాముమునకా దృతి వారల కార్యమారయన్॥ 365

సీ॥ హరివారణావత పురికేగ శతధన్వుఁ, డర్థరాత్రమున నిద్రాప్తినుండ।
సత్రాజితునిఁ బట్టి చంపిరత్నముగొని, చనియె రథంబెక్కి సత్యభామ।
హరికడకేగి దుఃఖార్తయై నిజపితృ, వ్యాపాదనము చెప్ప నబ్జనాభుఁ।
డదరి సత్యాయుతుండై ద్వారకాపురి, కరుదెంచి హలపాణినపుడుచూచి॥

గీ॥ కంటిరేనాఁడు వెంటలోఁగాలవశత, నణఁగిపోయెఁ బ్రసేనుఁడు గ్రాసిథారఁ।
మనిపెం సత్రాజితుని శతధనుఁడు నేఁడు, మానికము పీరి కౌస్తుదుగానిజంబు॥

వ॥ శతధన్వునింజంపవలయు రథంబెక్కుఁడనిన నట్ల కాకయనిరి. ఇట్లు రామ
కృష్ణులిద్దఱు సన్నద్ధులగుచు నుండిరంత॥ 367

గీ॥ రామకృష్ణులఘన రోషరభసమెఱింగి, తలఁకికృతవర్మ కడకేగి తనకుఁదోడు।
పిలుచుశతధన్వుఁబలికెనాకొలఁదియగునె, హరికిఁబగచేయననుచునయ్యాదుకులుండు॥

వ॥ ఇట్లుకృతవర్మచేత నిరాకృతుండై యక్రూరునికడకుం బోయి తోడుపిలిచిన॥

చ॥ పదకమల ప్రహారమునఁ బద్మభవాండము బ్రద్దలై పడున్,
మదవదపారదైత్య బలమండలయంత్రునితాంతతీవ్రతా।
స్పదవిదితారిదీధితి విభాసితహస్తుఁడులోకశస్తుఁడా,
యదుపతికోపగించిన నహోమనమెంతటివార మెంచుమా॥ 370

గీ॥ ప్రబలహలముఖనిర్భిన్నభానుజామ,హాప్రవాహుండుబలుఁడుమహామహుండు।
తద్విరోధంబుసేయుట దహనకీల, ననుచితంబుగ నొడిగట్టుకొనుటగాద॥ 371

క॥ చనుమిచ్చటికై నను నీ,వనియక్రూరుండు పలుకనాశతధన్వుం
డును మణిరైనను దాఁచుము, ననుదాఁపఁగనోపవేని నాపై కరుణన్॥ 372

క॥ అనవిని ప్రాణాంతంబై, నను నెక్కడఁజెప్పవేని నాకడనిడుమీ।
వినుతమణియనినఁగాని, మ్మని యమ్మణియతనికిచ్చి యరిగెన్బలుచన్॥ 373

వ॥ ఇట్లు॥ 374

ఉ॥ తామసవర్తనుండు శతధన్వుఁడుబెగ్గిలి యొక్కనాఁటనూ,
ఱామడపోవుగోడిగ నహంకృతినెక్కితొలంగిపోవను
ద్దాములురామకేశవులు తత్పదవింజని రద్భుతత్వరా,
శ్రీమహనీయమారథము శీఘ్రతనెక్కిమహోగ్రలీలతోన్॥ 375

వ॥ శతధన్వుని గోడిగయు నూఱామడచనియె. మఱియుందఱిమిన మిథిలాపు రోప
వనోద్దేశంబునఁ బ్రాణంబులువిడిచె. పడిన బడబనచ్చోటవిడిచి పాదచారియై
పరువెత్తిన శతధన్వుంజూచి యచ్యుతుండు బలదేవున కిట్లనియె॥ 376

గీ॥ శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పప్రధాన, మైన యీరథ్యనికురుంబమలసినట్లు।
దోఁచెనిచ్చోటుద్రొక్కనఁదురగములకుఁ,గీడువాటిల్లుఁగాఁబోలుచూడుమిపుడు॥

వ॥ ఈరథంబుపై వీరిచ్చటనిలువుండు, పగఱుపదాతియై పాఱిపోయె. ఏనునుబదా
తినై. వెనుదగిలి చక్కంబెట్టివచ్చెదనని బలదేవునినిలిపి హరి, తోనె వెనుచని
క్రోశమాత్రంబునం గూడముట్టి॥ 378

క॥ అరినికరభయదతేజ, స్స్ఫురణనుమహాదివ్య చక్రమునఁ దలద్రుంచెన్ ।
దురితప్రవణాచరణా, దరుఁదరుగుల్మాంతరితు నధము శతధనునిన్॥ 379

వ॥ ఇట్లు శతధన్వుంజంపి వాని శరీరాంబరాదులయందు బహుప్రకారంబులవెదకి మణిఁగానక మగిడిబలదేవు పాలికివచ్చి ॥ 380

గీ॥ ద్రోహిశతధన్వుఁ డూరకే త్రుంగివాని, చేతరత్నంబులేదన సీరపాణి ।
మండిపడియిట్టు వల్కు-నీమాటలెల్ల, నర్థలోభికి నీకు నిత్యములుకావె ॥ 381

వ॥ నన్నుఁ బ్రమోషించి మణియపహరించితివి. భ్రాతవుగాన నిన్నేమనవచ్చు నీతెఱువునం బొమ్ము॥ 382

గీ॥ నాకుద్వారకయేల బాంధవులతోడి, కూటమదియేల నీతోడిగోడవయేల ।
పోయెదనటంచుమిథిలకుఁబోయెబలుఁడు,జనకుఁడెదురుగవచ్చితోడ్కొనుచుఁబోవ॥

వ॥ ఇట్లు బలదేవుండు కోపించిపోయిన వాసుదేవుండు ద్వారకానగరంబున కరు దెంచె. నక్కడ ॥ 384

ఉ॥ శ్రీలుచెలంగ సద్గుణవశీకృతుఁడాజనకుండు నిచ్చలుక్,
లాలనఁజేయుచుండ మిథిలాపురియుండె హలాంకుఁడంతటన్ ।
లాలసమొప్పఁగౌరవకుల ప్రవరుండుసుయోధనుండు మే,
ల్చాలఁగరామునొద్దగదసాదన నేర్చుటకేగుదెంచినన్ ॥ 385

వ॥ సుయోధనునకు గదాకౌశలంబు శిక్షించుచున్నంతవర్షత్రయంబు నిండిన బభ్రూగ్రసేనప్రభృతి యాదవులు మిథిలకుంబోయి కృష్ణుండు మణిహరి యించుటలేదని బలరామునకుఁ బ్రత్యయంబగునట్లుగాఁ దెలిపి ద్వారకకుం దోడితెచ్చి రంత ॥ 386

సీ॥ అక్రూరపక్షీయులైన భోజులుసాత్వ, తునిప్రపౌత్త్రకుని శత్రుఘ్ననాముఁ।
జంపియచ్చటనుండ శంకించియక్రూర, సహితులైపురివాసి చనిరియనఘుఁ ।
డక్రూరుఁడరిగినయది మొదల్ద్వారకా, పురమునదుర్భిక్షదురితమారి ।
కాదిదోషములుహెచ్చైన నచ్యుతుఁడు పె, ద్దలనెల్లరావించిపలికెనిట్లు ॥

గీ॥ ఘోరదుర్భిక్షముఖదోషకోటియొక్క-,మాటుగావచ్చెనిదియేమిమాద్కి-యొక్క-
హేతువరయుఁడుమీరన్న నిట్టులనియె, నంధకాహ్వయుఁడొక వృద్ధయాదవుండు॥

క॥ వినుఁడు, శ్వఫల్కుఁ-ండెనఁగా, ఘనుఁడీయక్రూరుతండ్రి గలఁడతఁడెందుం।
జనఁజటలేవు దు,ర్భిక్షనితాంతావగ్రహాదికలుషములెల్లన్ ॥ 388

క॥ మును కాశీపతి దేశంబున వానలు లేక కరువు ముంచుకొనినన ।
జ్జనపతి శ్వఫల్కుని చటికి, వినయంబునఁ దోడి తేర విస్మయ మొప్పన్ ॥ 389

క॥ వెళవెళనుఱుముచు మెఱపులు, తళతళమన సాంద్ర కరక తతులెల్లెడలన్ ।
జలజలరాలఁగ మేఘంబులు జోరున వానగురిసె భూస్థలి నిండన్ ॥ 390

సీ॥ మునుపు కాశీపతి వనిత గర్భము దాల్పఁ, గన్యక యందుండి కాలమైన ।
వెడలక యుండె నా వడువునఁ బండ్రెండు, సంవత్సరంబులు చన్నఁ దండ్రి ।
గర్భంబులోనున్న కన్యకఁ బలుకు నో, పుత్త్రి యిదేటికిఁ బుట్టవీవు ।
మోఱుచూచెడి వాంఛ ముప్పిరిగొనె నాకు, వెడలిరమ్మనుడు నప్పడుచు తల్లి ।

గీ॥ కడుపులోనుండి పలుకు నిప్పుడు మొదలుగ, దినము నొకగోవు చొప్పున ద్విజులకిమ్ము।
మూఁడు సంవత్సరములంత ముదము పొదల, నుదయమొందుదు నిట్లు చేయుము మహీశ॥

వ॥ అనినఁ గాశీపతియును నట్లు చేసిన సంవత్సరత్రయంబు గడచిన కన్యక పుట్టిన నక్కన్యకకుఁ బ్రతిదిన గోదానంబు కతన గాందిని యను నామంబిడిరి యట్లు పక్త్రియు గృహాగతుండును నగు శ్వఫల్కునకు నర్ఘ్యంబుగా గాందిని నిచ్చిన నమ్మిథునంబునకు నీయక్రూరుండు గలిగె. ఇతనికిఁ దండ్రి ప్రభావంబు గలదు. ఇతండు పోయిన నాటనుండియు నీయుపద్రవంబులు పుట్టె. ఇతనిం దేవలయునని చెప్పిన నంధకుని వచనంబులు విని యక్రూరునకు నభయంబిచ్చి ద్వారకకుం దెచ్చిన సర్వోపద్రవంబులు శాంతిఁబొందెనంత. 392

చ॥ పనివడి యొన్ని చూచిన శ్వఫల్కుని గౌరవమల్ప మెట్టులీ
ఘనవిపదార్తివాపెడిని గాదిది సారమణి ప్రభావమీ ।
యనుపని విందు మీ యనకునట్టుణి యా శతధన్వుఁడిచ్చె లే,
దనిన నజస్ర యాగకరణాధికసంపద లేదగల్గెడిన్ ॥ 393

చ॥ అనివనజాతనేత్రుఁడు నిజాత్మగతంబున నెన్ని యొక్కనాఁ
డుపమితోత్సవంబు నిలయంబున వర్తిలఁ జేసి గాందినీ ।
తనయుఁడు లోనుగాఁగల ప్రధానయదూత్కరమున్ సమాదరం,
బునఁ బిలిపించి ప్రస్తుతము పుచ్చి ప్రసంగము తెచ్చినవ్వుచున్ ॥ 394

ఉ॥ మందరశైలధారి మతిమంతుఁడు భక్తుఁడునైన గాందినీ,
నందనుఁ జూచి నీకు నల నాఁడు మణిన్ శతధన్వుఁడిచ్చె నా ॥
కందుమనే నెఱుంగుదు సుఖస్థితి నీవ పరిగ్రహింపుమీ,
ముందు మఱుగాఁ బాపాలు హృదయాబ్జము నమ్మదు నన్ను నెంతయున్ ॥ 395

వ॥ బలదేవునకుఁ బ్రత్యయంబైన వెనుక నీవపరిగ్రహించెదవు గాని మణిచూపు మనిన నక్రూరుండవ్వేళమణి తనవద్దన యుండుటంజేసి యిట్లనిచింతించె. 396

క॥ లేదనిబొంకినమాటలు, గాదనిశోధించి మానికముగొనునీదా।
మోదరుఁడీదానవకుల, భేదికిఁగీడాచరింప భీతియొదవదే॥ 397

వ॥ అనినిశ్చయించుకొని యక్రూరుండిట్లనియె. 398

గీ॥ నేఁటరేపటనెల్లుండి నీరజాత, నయనుఁడడిగెడునిచ్చెద నాకుదాఁపఁ।
దరమెయనిదాఁచిదాఁచి వేసరితిననుచు, ముందటంబెట్టిమణితన ముల్లెవిడిచి॥

వ॥ దివ్యరత్న ప్రభాప్రభావితులై సభాసదులు సాధువాదంబుల నగ్గించిరప్పుడు బలదేవుండు కృష్ణునకుం దనకు సమానంబైనను నమ్మణియందభిలాషంబిడియె॥ పితృధనంబుగావున సత్యభామ సకామయయ్యె. ఇవ్విధంబు చిత్తగించి ముకుం దుండు గాందినీనందనున కిట్లనియె॥ 400

సీ॥ ఓదానపతివినుముగ్రాంశుకారుణ్య, దత్తమానీస్యమంత కముదాల్చు।
నాతఁడుశుచియు నుద్యద్బ్రహ్మచర్యుండు, కావలెనారీతి గానివాఁడు।
ధరియింపనేనియుఁ దాననాశమునొందుఁ, గావుననిది తాల్ప నీవెతగుదు।
వరయరాముఁడు మదిరాస్వాదముఖభోగ, ములుమాన లేఁడు నాకొలఁదిచూడ॥

గీ॥ షోడశసహస్రవనితల జోడువదల, నెన్నివిధముల మేము వహింపలేము।
మారుమాటాడవలదుమామనవివినుము, సారమణిపూనులోకోపకారమునకు॥

వ॥ అనిన నగుంగాక యని యక్రూరుండు నిర్భయంబున మణికంఠపథంబు నంధరించి తేజోవిరాజ మానుండై వెలింగె॥ 402

గీ॥ జలజలోచన మిథ్యాభిశస్తిహరణ, మైనయీచరితమువిన్న యనఘమతికి।
జగతినెన్నఁడు మిథ్యాభిశస్తిలేదు, పాపహరమునునగు మునిప్రవరతిలక॥ 403

వ॥ అనమిత్రునకుశిని, శినికి సత్యకుండు, సత్యకునకు సాత్యకి, కలిగె. అతండయు యుధానుండును ననంబరఁగు. ఆ సాత్యకికిసంజయుండు. నతనికిఁగు కుణి, యత నికి యుగంధరుడుగల్గిరి. వీరలు శైనేయులు, అనమిత్రుని యన్వయంబునఁ వృష్ణి, వృష్ణికి శ్వఫల్కుండు గలిగె. అతని ప్రభావంబు వింటివికదా! ఆశ్వ ఫల్కునికిఁ గనిష్ఠభ్రాత చిత్రకుండు, శ్వఫల్కునివలన గాందినియందు నక్రూ రుండు కలిగె. మఱియును పమద్గ మృదామదవిశ్వారి మేజయ గిరిక్షత్రోప క్షత్ర శతఘ్నారి మర్దన ధర్మదృగ్ దృష్టధర్మగంధ మోజవాహ ప్రతివా హాఖ్యులు పుత్రులు సుతారయను కన్యకయుంగలిగె. అక్రూరునకు దేవవంతుం డును, నుపదేవుండును నను నిద్దఱుపుత్రులుకలిగిరి. చిత్రకునకు పృథు విపృథు

ముఖ్యులు పుత్త్రులుగలిగిరి. అంధకునకుఁ గుకుర, భజమాన, శుచి, కంబల, బర్హిషాఖ్యులు నలుగురు గల్గిరి. కుకురునకు ధృష్టుఁడు వానికిఁ గపోతరోముండు వానికి విలోముండు వానికిఁ దుంబురు సఖుండైన యనుండు వానికి నానకదుందుభి, వానికి నభిజిత్తు, వానికి బునర్వసుఁడు వానికి నాహుకుండును, నాహుకియను కన్యయుంగలిగిరి. ఆయాహుకునికి దేవకుండును నుగ్రసేనుండును గలిగిరి. దేవవదుపదేవ, సహదేవదేవ రక్షితాఖ్యులు నలుగురు పుత్త్రులు దేవకునకుం గలిగిరి. ఈనలుగురికిఁ వృకదేవ యుపదేవ, దేవరక్షిత, శ్రీదేవ, శాంతిదేవ, సహదేవ దేవకియను నేడ్వురుతోఁ బుట్టిన కన్యకలు. ఈ యేడ్వురను వసుదేవుండు పెండ్లియాడె. ఉగ్రసేనునికిఁ గంస, న్యగ్రోధ, సునామానక, శంకు, సుభూమి రాష్ట్రపాల, యుద్ధ, తుష్టిసుష్టిమత్సంజ్ఞులు పుత్త్రులు కలిగిరి. మఱియుఁ గంస, కంసవతి, సుతను రాష్ట్రపాలికయను కన్యకలుం గలిగిరి. భజమానునికి విదూరథుండు, వానికి శూరుండు, వానికి శమి, యతనికిఁ బ్రతిక్షత్త్రుండు, వానికి స్వయంభోజుండు, వానికి హృదికుండు, వానికిఁ గృతవర్మ, శతధను దేవార్హ దేవగర్భాదులు పుత్త్రులు గలిగిరి. దేవగర్భునకు శూరుండు, శూరునకు మారిషయను కాంతయందు వసుదేవాదులు పదుగురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. ఆవసుదేవుని జన్మకాలంబున భగవదంశావతారంబు నిరీక్షించి దేవతలు దివంబున నానకదుందుభులు మొఱయించిన వసుదేవునికి నానకదుందుభి నామంబుకలిగె. అవ్వసుదేవుని భ్రాతలు దేవభాగ, దేవశ్రవాష్టక కకుచ్చక్రవత్సధారక సృంజయ, శ్యామ, శమిక, గండూష సంజ్ఞులు తొమ్మండ్రుగలరు పృథ, శ్రుతదేవ, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతశ్రవ, రాజాధిదేవి యను నామంబులంగల కాంతలు వసుదేవాదులకుఁ దోఁబుట్టినవారు. శూరునకుఁ గుంతియను సఖుండుకలఁడు. అతం డపుత్త్రకుండై యుండ నిజపుత్త్రియైన పృథనతనికి విధిపూర్వకంబుగఁ బుత్త్రింగానిచ్చె ॥ 404

చ॥ భరితయశోవిశాలుఁడగు పాండునృపాలుఁడు పెండ్లియాడెభా
స్వరకమలేక్షణం బృథనవంధ్యత ధర్మమరున్మరుత్పతి
స్ఫురదతులప్రభావమునఁ బుట్టిరి ధర్మజ భీమఫల్గునుల్
వరగుణులాపృథాసతికి వారిజవైరికులప్రదీప్తులై ॥ 405

గీ॥ కన్యయగుచుఁదండ్రి కడనుండియాపృథా, వనితకమలబంధు వరమువలన ।
కర్ణుఁగనిమెఱగతిఁ గానీనుఁడననాతఁ, డధికకీర్తిశాలి యగుచుఁబరఁగె ॥ 406

క॥ ధవళాయతాక్షి యాపృథ, నవతికిమాద్రికి సురూపసంపన్నులుసం ।
భవిలిరినందను లిద్దఱు, నవినయులాశ్వినులు నకులసహదేవులవన్ ॥ 407

వ॥ శ్రుతదేవను, వృద్ధశర్మ యను కారూశుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు దంతవక్త్రుండను మహాసురుండు పుట్టె. శ్రుతకీర్తిని కేకయరాజు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు సంతర్దనాదులు కైకయులేవురు పుట్టిరి. రాజాధిదేవిని నవంతిపతి పెండ్లియాడె, అయ్యంగన యందు విందానువిందు లనని ద్దఱుపుట్టిరి. శ్రుతశ్రవను జేదిపతియగు దమఘోషుండు పెండ్లియాడె, అయ్యంగనయందు శిశుపాలుండు పుట్టె ॥ 408

సీ॥ ఆదిపూరుషుఁ డొక్కఁడాది హిరణ్యక, శిపునామదైత్యుఁడై విపులబుద్ధి ।
త్రైలోక్యజనులఁ బరాభవింపఁగ రమా, ధిపుఁడు శ్రీనరసింహ దేహుఁడగుచు ।
విదళింపనమ్మేనువిడిచి యవక్రప, రాక్రమ క్రముఁడు సర్వజగదధిక ।
సంపత్తిధుర్యతాశ్లాఘ్యుండునగు రావ, ణాసురుండయి పుట్టి వాసవాది ॥

గీ॥ సురలఁ బీడింప హరియు దాశరథియగుచు, తలలు ద్రుంచిన దమఘోషధరణిపతికిఁ ।
బుట్టి శిశుపాలుఁడై వానిఁ బట్టి చంపె, చక్రి శ్రీకృష్ణుఁడై వాఁడు చనియె దివికి ॥ 409

వ॥ భగవంతుండు ప్రసన్నుండై భక్తుని కభిలషితంబు లేవిధంబు ననొసంగు నవ్విధంబున, నప్రసన్నుండయ్యును వధించి యభిలషితంబు లొసంగునని చెప్పి శ్రీపరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 410

మ॥ అరవిందాక్షునిచే హిరణ్యకశిపుండై రావణుండై మహా
పురుషుం డాహవ భూమిఁ జచ్చి విలసద్భోగాఢముల్ పొందిని
ష్ఠురవృత్తిన్ శిశుపాలుఁడై బుధజనిస్తుత్యారి ధారాహతిన్
త్వరసాయుజ్యము చెందెనంటిరి గదా ధర్మజ్ఞ చర్చింపఁగన్ ॥ 411

క॥ మునుపటి రెండు భవంబుల, వనజాక్షుఁడు చంపె నపుడు వరసాయుజ్యం ।
బొనరక మూఁడవ భవమున, నొనరుటకిది యేమి హేతువు మునినాథా ॥ 412

వ॥ ఈ యర్థంబు సమర్థింప మీరె సమర్థులని ప్రార్థించిన శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 413

చ॥ పురుబలుఁడా హిరణ్యకశిపుండు రణాంగణ భూమి శ్రీనృకే
సరి నతిఘోరవిక్రమ విశంకటజంతువుగాఁ దలంచి భీ
కరుఁడు దశాస్యుఁడాహవముఖంబున రాముని నొక్క మర్త్యుఁగా
గరిమఁ దలంచి ముక్తినిధిఁ గానక గాంచి రభీష్టభోగముల్ ॥ 414

వ॥ ఇట్లు హిరణ్యకశిపుండు శ్రీనరసింహదేవుని జంతుమాత్రంబుగాఁ దలంచి రావణుండు రామచంద్రు మర్త్యుఁగాఁ దలంచి కామాతురుండై జానకీపహావక్తచిత్తుండై మృతింబొంది ముక్తిఁజేరక హరిచేతం జచ్చుట కారణంబుగా స్వా

హాత్మైశ్వర్య సంపన్నుండగు శిశుపాలుండై పుట్టి భగవన్నామంబులందు విరోధంబుచేసి యనేకజన్మ సంవర్ధిత విద్వేషానుబంధి చిత్తుండై వినిందనతర్జనాదులయందుఁ దన్నామంబు నుచ్చరించుచు ॥ 415

సీ॥ సజలజీమూతభాస్వర దేహునురువిభాలాలి తాజానుప్రలంబిబాహు ।
వలమానమకరకుండలకర్ణుఁ ద్రిజగతీకమనీయదివ్యశృంగారపూర్ణు ।
వైజయంతీసముజ్జ్వలవక్షు శరదాగమావదాతాంభోరుహాయతాక్షు ।
హేమకౌశేయసంహితకటీరు నుదారహీరకోటీరోరుతారహారు ॥

గీ॥ శంఖచక్రగదాహస్తు సకలలోక, సుప్రశస్తుని శ్రీకృష్ణుఁజూచిచైద్యుఁ ।
డనిశవైరానుబంధుఁడై యాత్మఁదలఁచి,చక్రమునఁద్రుంగిసాయుజ్యసరణిఁజెందె

వ॥ ఇత్తెఱంగు నీకుం జెప్పితి; వినుము॥ 417

గీ॥ పలుకఁదలపోయ వైరానుబంధకలనఁ, జలముగొనితూలనాడనే చందమైన ।
పుండరీకాక్షుఁడిచ్చు, నద్భుతవిముక్తి, భక్తులకునిచ్చుననుచుఁజెప్పంగనేల ॥

వ॥ వసుదేవునకుఁ బౌరవీ, రోహిణీ, మదిరా, భద్రా, దేవకీ ప్రముఖులు బహుభార్యలుగలరు. అందు రోహిణికి బలభద్ర, శఠసారణ, దుర్మదాదులు పుత్రులు కలిగిరి. అందు బలదేవుండు రేవతియందు విశఠోల్ముకుల నుపుత్రుల నిర్వారంగనియె. మఱియు సార్ష్టిమార్ష్టిశిశు సత్యసత్యధృతి ప్రముఖులు సారణపుత్రులు. భద్రాశ్వ, భద్రబాహు, దుర్దమ, భూతాదులు రోహిణీకులజాతులు. నందోపనందకృతకాదులు మదిరాపుత్రులు. ఉపనిధి, గదాదులు భద్రాపుత్రులు. కౌశికుఁడు వైశాలీపుత్రుఁడు. దేవకీదేవికిఁ గీర్తిమత్సుషేణోదాయు భద్రసేనఋజదాస భద్రదేవాఖ్యులార్వురు పుత్రులు పుట్టిరి. వారలఁ గంసుఁడు చంపె. అనంతరంబ భగవత్ప్రహితయై యోగనిద్ర యర్ధరాత్రంబున దేవకిసప్తమ గర్భంబుఁగొనివచ్చి రోహిణిజఠరంబునం బెట్టిన బలభద్రుండు పుట్టి గర్భసంకర్షణంబున సంకర్షణుండనంబరఁగె. అనంతరంబ॥ 419

సీ॥ స్థావరజంగమాత్మక జగత్తరుమూల మనమవేదాంతవేద్యాభిధాన ।
మమలయోగీంద్ర చిత్తాంభోజవాస్తవ్య, మనుపమానంద కందాలవాల ।
మఖిలసురాసురాభ్యర్చితాంఘ్రిసరోజ, మవితర్క్యనిబిడమాయానిధాన ।
మాశ్రితశ్రమపరిహారిభూరి మహీధ్ర, మసురాంధతమస బాలార్కబింబ ॥

గీ॥ మాద్యమవ్వాసుదేవాఖ్యమైన బ్రహ్మ, మజుఁడు ప్రార్థింప భూమిభారాపహార
మాచరింపంగ నవతారమయ్యె దేవ,కీవధూటికి శ్రీకృష్ణదేవుఁడనఁగ ॥ 420

చ॥ హరిమహితప్రభావ మహిమాతివివర్ధితయోగనిద్రసుం,
దరసుగుణాభిరామయగు నందవధూమణికుక్షిఁబుట్టెన।
త్తరిఁ గ్రహతారకాళి, విశదస్థితిఁబొల్చె, నపేతభీతిగా,
పరఁగె జగంబు ధర్మమయపద్ధతివర్తిజనానుభావ్యమై॥ 421

గీ॥ భూమిభారంబువారింప భూతలమున, నవతరించినఁ బుండరీకాక్షునకును।
భూరిశృంగారవతులు పదాఱువేలు, నూటనొక్కరుభార్యలై నారునమ్ము॥

వ॥ ఇందురుక్మిణీ సత్యభామాజాంబవతీ ప్రముఖలైనమంద్రు పట్టమహిషులైరి. అనాదినిధనుండైనహరి యక్కాంతలయందు నెనుబదిలక్షల పుత్రులం గనియె, వారిలోఁ బ్రద్యుమ్న, చారుదేష్ణ, సాంబాదులు పదుమువ్వురు శ్రేష్ఠులు, అందు. 423

గీ॥ ఘనుఁడుప్రద్యుమ్నుఁడధిక విఖ్యాతిమేన, మామరుక్మితనూభవ మహితసద్వి।
నయకుముద్వతియనెడుకన్యాలలామఁ, బ్రేమదళుకొత్తఁగా వేడ్కబెండ్లియాడ

వ॥ వారలకు ననిరుద్ధుండు పుట్టె. ఈయనిరుద్ధుండు రుక్మిపౌత్రి సుభద్రం బెండ్లియాడె. వారికివజ్రుండు వజ్రునకుఁ బ్రతిబాహుండుపుట్టె. ప్రతిబాహునకు సుచారుండు గలిగె. ఇట్లనేక పురుషసంఖ్యగల యదుకులంబు పుత్రసంఖ్య వర్షశతంబులకైన లెక్కింపశక్యంబుగాదు. అక్కుమారవర్గంబులకు విద్యలఁగఱపు గురువులు మూఁడు కోట్ల యెనుబది యెనిమిదిలక్షలు దేవాసుర యుద్ధంబున హతులైనమహాబలు లగు దైతేయులు మనుజలోకంబునంబుట్టి జనోపద్రవకారులై యుండ వారలవధించి భూభారంబుఁబాపుటకై భగవంతుండగు హరి యదుకులంబు ననవతరించి ముఖ్యంబైన యదుకుల శతంబునకుఁ బ్రభువై యుండె. ఇట్లుయాదవులు వృద్ధింబొందిరి. ఈయాదవ సంపత్తి విన్నవారు పాపంబులంబాయు దురనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥

క॥ యదువంశం బెఱిఁగించితి, ఁబదపడిదుర్వసుని వంశపద్ధతినీకున్।
విదితంబుగ నెఱిఁగించెద, హృదయంబే కాగ్రవృత్తినెసఁగఁ గవినుమా॥ 426

వ॥ తుర్వసునకువహ్ని, వహ్నికిభార్గుండు, భార్గునకు భానుండు, భానునకుఁగరందముండు, కరందమునకు మరుత్తుండుపుట్టె. అతం డనపత్యుండై పౌరవుండైన దుష్యంతుని బుత్త్రునింగాఁ గల్పించుకొనియె, ఇట్లు యయాతిశాపంబున దుర్వసువంశంబు పౌరవవంశంబునాశ్రయించె, ద్రుహ్యునికి బభ్రువు నతనికి సేతువును గల్గిరి. సేతువునకారబ్ధుండు, నతనికి గాంధారుండు, నతనికిధర్ముండు, నతనికి ఘృతుండు, ఘృతునకు దుర్దముండు, నతనికిఁ బ్రచేతుండు, నత

స్నిందుపుట్టె నతఁడు ధర్మబహుళులైన యుదీచ్య మ్లేచ్ఛులకు
ని చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 427

యయాతికిఁ గలఁ, డనుఁడను నాలవకుమారుఁడతనికిఁ బుత్రుల్ ।
ఖ్యాలు ముప్పురు, సునిశితబుద్ధి ప్రణుతులు శూరాగ్ర్యసరుత్ ॥

నల చక్షుఃపరమేషు సంజ్ఞులు. అందు సభానలునకుఁ గాలానలుండు సు సృంజయుండు నతనికిఁ బురంజయుండు నతనికి జనమేజ తనికి మహాశాలుండు నతనికి మహామనుండు నతనికి నుశీనర, నిరువురు పుత్రులుపుట్టిరి. ఉశీనరునకు శిబి, నృగ, నవ, కృమి, లైదుగురు పుత్రులు గలిగిరి. అందు శిబికి వృషదర్భ, సువీర, ద్రకులు నల్వురు పుత్త్రులు గలిగిరి. తితిక్షునకుఁ రుశద్రథుండు ముండు హేమునకు సుతపుండు నతనికి బలిపుట్టిరి. అతని క్షేత్ర ర్ఘతమసాంగ, వంగ, కళింగ, సుహ్మ, పౌండ్రాఖ్యం బైనబాలే లంబుపుట్టె. తన్నామ సంతతి సంజ్ఞలంగలిగి యైదు విషయంబులు లయ్యె. అంగునకు ననపానుండు నతనికి దివిరథుండు నతనికి ధర్మ తనికిఁ జిత్రరథుండు గలిగెనతండు రోమపాదసంజ్ఞంబరఁగు. అనప నూరోమపాదునకె కదా యజపుత్రుండైన దశరథుండు శాంతయను హాఁతుంగా నిచ్చె. రోమపాదునకుఁ దురంగుండు తురంగునకుఁబృథు నతనికిఁ జంపుండుగలిగె. అతఁడు చంపనామనగరంబు నిర్మించె. హార్యంగుండు. హార్యంగునకు భద్రరథుండు నతనికి బృహద్ర నతనికి బృహత్కర్మండు బృహత్కర్మనకు బృహద్భానుండు నత ంన్మనుండు నతనికి జయద్రథుండు జయద్రథునకు విజయుండు ధృతి ధృతికి ధృతవ్రతుండు నతనికి సత్యకర్మ సత్యకర్మకు ంపుట్టె. అయ్యతిరథుండుకదా గంగకువచ్చి మందసంబులోఁ దేలి థాపవిద్ధునిఁ గర్ణ నామధేయుఁ బుత్రునిగాఁ గైకొనియె. కర్ణునకు ండు గలిగె. వీరలంగపతులు. పూరునివంశంబు వినుము. 429

గన్గెఁ బుత్త్రుఁడు, ధీరుఁడు జనమేజయుండు దీర్ఘత, నతఁడ ।
లీలఁగాంచెన్, శ్రీరాజితగుణగణుని బ్రచిన్వంతు సుతున్ ॥ 430

తునకుఁ బ్రవీరుండు, ప్రవీరునకు మనస్యుండు, మనస్యునకుఁ ఁడు వానికి సుద్యుండు నతనికి బహుగతుండు, బహుగతునకు సంయాతికి నహంయాతి, యహంయాతికి రౌద్రాశ్వుండు, నకు, బుతేషు ప్రముఖులు పదుండ్రుపుత్త్రులు గలిగిరి. అందుబుతే

షునకు సంతినారుండు సంతినారునకు సుమత్య ప్రతిరథ ధ్రువుల న మువ్వురు కొడుకులు గలిగిరందు అప్రతిరథునకుఁ గణ్వుండు కణ్వునకు మేధాతిథిగల్గిరి. ఆతనివలనఁ గణ్వాయనులగు ద్విజులు గల్గిరి. అప్రతిరథునకు మఱియునైలీనుఁడను పుత్త్రుండు గలిగె. అతనికి దుష్యంతాదులు నలుగురు పుత్త్రులు కలిగిరందు దుష్యంతుఁడు ముఖ్యుండయ్యె॥ 431

శా॥ ఆదుష్యంతధరాతలాధిపతి కుద్యద్బాహుశౌర్యోజ్జ్వల,
శ్రీదుర్వారుఁడఖర్వగర్వ రిపురాజిభ్రాజి తత్క్ష్మాధర।
ప్రోదిన్యాభుఁడు సంభవించె భరతుండాశాంతదంతావళ,
పోద్దగ్ర శ్రుతిమూలచామరిత విస్ఫూర్జద్యశోభారుఁడై॥ 432

వ॥ ఆభరతునకు మువ్వురుభార్యలయందుఁ దొమ్మండ్రు పుత్త్రులు గలిగిన భరతుండుచూచి యిప్పుత్త్రులు నాకుం దగిన వారు కారనిన వారితల్లులు నిజపరిత్యాగభయంబునఁ బుత్త్రులం జంపిరి. ఇట్లు పుత్త్రజన్మంబు వితథంబైనఁ బుత్త్రార్థియై భరతుండు మరుత్తులఁగూర్చి యాగంబుచేసిన బృహస్పతి తేజంబుననుతద్ధ్యపత్నియైన మమతయందుఁ బుట్టిన భరద్వాజుని మరుత్తులను గ్రహించిరి. ఆభరతునకుఁ దొల్లి పుత్త్రజన్మంబు వితథంబగుటం జేసి వితథుండను నామాంతరంబు గలిగె. అవ్వితథునకు మన్యుండు, మన్యునకు బృహత్క్షత్ర, మహావీర్య, నగర గర్గుల న నలువురు పుత్త్రులుగలిగిరి. అందునగరునకు సంకృతి, సంకృతికి గురుప్రీతి రంతిదేవులు గలిగిరి. గర్గునకు శిని, యతనికి శైన్యులను క్షత్త్రోపేతులైన ద్విజులుకలిగిరి. మహావీర్యునకు దురుక్షయుండు నతనికిఁ త్రయ్యారుణి పుష్కరణ కపులను యనుపుత్త్రత్రయంబుగల్గి విప్రత్వంబు నొందె. బృహత్క్షత్త్రునకు సుహోత్త్రుండు నతనికిహస్తి, కలిగెను. అతండు హస్తినాపురంబు నిర్మించె. ఆహస్తికి నజామీఢ, ద్విజమీఢ, పురుమీఢులన ముగ్గురునందనులు గల్గిరి. అందజామీఢునకుఁ గణ్వుండు నతనికి మేధాతిథి గల్గెను. ఆతనివలన గణ్వాయన నాములైన ద్విజులుపుట్టిరి. అజామీఢునకు మఱియును బృహదిషుండను పుత్త్రుండు గలిగె. అతనికి బృహద్ధనుండు నతనికి బృహత్కర్మ, యతనికి జయద్రథుండు నతనికి విశ్వజిత్తు నతనికి సేనజిత్తు నతనికి రుచిరాశ్వ, కాశ్య, దృఢహనువత్స హనుసంజ్ఞులు గలిగిరి. అందు రుచిరాశ్వునకుఁ బృథుసేనుండు నతనికిఁ బారుండు నతనికి నీలుండు అతనికి నూర్గురుపుత్త్రులుగల్గిరి. అందుఁ బ్రధానుండు కాంపిల్యాధిపతియైన సమరుండు. సమరునకుఁ బార, సుపార, సదశ్వులను మువ్వురు పుత్త్రులు గలిగిరి. అందు సుపారునకుఁ బృథుండు, పృథునకుసుకృతి, సుకృతికి విభ్రాజుండు, విభ్రాజునకు ననుహ్వుండు పుట్టిరి. అతండు శుకునిపుత్త్రికయగు కృత్తినిబెండ్లి

యూఁడె. అయ్యనుహునకు బృహదత్తుండు నతనికి విష్వక్సేనుండు నతనికి సుద క్సేనుండు నతనికి భల్లాభుండుకలిగె. ద్విమీఢునకు యవీనరుండు నతనికి ధృతిమంతుండు నతనికి సత్యధృతి యతనికి దృఢనేమి యతనికి సుపార్శ్వుండు నతనికి సుమతి యతనికి సన్నతిమంతుండు నతనికిఁ గృతుండు కలిగె. ఆకృతు నకు హిరణ్యనాభుండు యోగంబునేర్పెను. ఆకృతుండు చతుర్వింశతి సామ సంహితలుచేసె. అట్టికృతునకు నుగ్రాయుధుండు గలిగె. అతండు నీపక్షత్త్రియ క్షయంబుచేసె. అయుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు నతనికి సుధీరుండు నతనికిఁ రిపుంజయుండు నతనికి బహురథుండు కలిగె. వీరలుపౌరవులు. అజామీఢు నకు నళినియనుపత్నియందు నీలుండను పుత్త్రుండుగలిగె, అతనికిశాంతి, శాంతికి సుశాంతి, సుశాంతికిఁ బురంజయుండు నతనికి ఋక్షుండు నతనికి హర్యశ్వుండు నతనికి ముద్గలిసృంజయ బృహదిషు యవీనరకాంపిల్యులు గలిగిరి. వీరలీపంచవిష యంబులు రక్షింపసమర్థులని పిత్రుదత్తనామంబున పాంచాలసంజ్ఞంబొందిరి. ముద్గలునకు, మౌద్గల్యులన, క్షత్త్రోపేతులైన ద్విజులుగలిగిరి. ముద్గలునకు హర్యశ్వుండు నతనికి దివోదాసుండును, నహల్యయనన మిథునంబుపుట్టె, ఆయహల్యను గౌతముండు వరించె. ఆయహల్యయందు గౌతముండు శతా నందుంగనెను. శతానందునకు ధనుర్వేదపారగుండైన సత్యధృతి గలిగెను॥

సీ॥ దేవాభుఁడగుసత్యధృతియొక్క నాఁడప్స, రశ్శ్రేష్ఠయైన నుర్వశి నిజాగ్ర ।
ధరఁజూచినపుడ రేతః పాతమయ్యె న త్తేజంబురెల్లు పైఁడెట్టు గట్టి ।
రెండుభాగములైపరి స్ఫుటంబుగఁ గన్య, కయుఁగుమారుండునై రయనియుక్తి ।
కురుపతిశంతను క్షోణీశ్వరుఁడువెంట వచ్చియా శిశువులవంకఁజూచి ॥

గీ॥ కృపకతంబునవారికిఁ గృపియుఁ గృపుఁడు ననుచుఁబేరిడిముద మునఁబెనిచెనందుఁ।
గృపినిద్రోణుండువరియించి పృథుభుజాచ, లాభిశోభితుఁబుత్త్ర కునధిపుఁగాంచి॥

వ॥ అశ్వత్థామయను పేరిడియె, దివోదాసునకు మిత్త్రాయువు మిత్త్రాయువునకుఁ జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు సుదాసునకు సౌదాసుండు, సౌదాసు నకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు జంతుండు పుత్త్ర శతజ్యేష్ఠుండై పుట్టె. వారలలోఁ గనిష్ఠుండు పృషతుండు. పృషతునకు ద్రుప దుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నుండు, ధృష్టద్యుమ్ననకుదృష్టకేతుండుపుట్టె. అజామీఢునకు నళియను ఋక్షనామకుండు పుత్త్రుండు గలిగె. ఋక్షునకు సంవరణుండు, సంవరణునకుఁ గురువుకలిగె. అతండొకదా తనపేరఁ నిక్కురు క్షేత్త్రంబుచేసె. కురువునకు సుధనుర్జహ్ను పరీక్షిత్ప్రముఖులు గలిగిరి. సుధ నువునకు సుహోత్త్రుండు నతనికిఁ జ్యవనుండు నతనికిఁ గృతకుండు నతనికుపరి

చరవసువు నతనికి బృహద్రథ, ప్రత్యగ్ర, కుశాంబ, కుచేలమాత్స్య ప్రముఖు లేడ్వురు గలిగిరి. బృహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండు నతనికి వృషభుండు నతనికిఁ బుష్పవంతుండు నతనికి సత్యహితుండు నతనికి సుధన్వుండు నతనికి జతుండుగలిగె. మఱియు బృహద్రథునకుఁ గుమార శకలద్వయంబు పుట్టె. అది జరచేత సంధింపం బడుటం జేసి జరాసంధుండనఁ బుత్రుండు గలిగె. అతనికి సహదేవుండు నతనికి సోమపుండు నతనికి శ్రుతిశ్రవుండు, కలిగె. వీరలు మాగధులను భూపాలురైరని చెప్పి శ్రీ పరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 435

క॥ వినుము మునీంద్ర! పరీక్షి, జ్జననాథునకాత్మజులు విశాలయశస్కుల్ ।
జనియించిరి నలువురు, తద్ఘనచరితమునీకుఁ జెప్పెదం బరిపాటిన్ ॥ 426

వ॥ పరీక్షితునకు జనమేజయ శ్రుతసేనోగ్రసేన, భీమసేనులు నల్వురుపుత్రులు కలిగిరి. జహ్నునకు సురథుండు సురథునకు విదూరథుండు, విదూరథునకు సార్వభౌముండు, సార్వభౌమునకు జయత్సేనుండు, జయత్సేనునకు నారాధితుండు, నారాధితునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు నక్రోధనుండు నక్రోధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋక్షుండు, ఋక్షునకు భీమసేనుండు, భీమసేనునకు దిలీపుండు నతనికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవాపి, శంతను, బాహ్లీకులు ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టిరి. అందు దేవాపి కొండుకనా డరణ్యంబు ప్రవేశించిన శంతనుండు రాజయ్యె వినుము ॥ 437

క॥ శంతనుఁ డశేషశాత్రవ, కృంతనుఁడై జలధివృత నిఖిలభూవలయా ।
క్రాంతిమహనీయతర వి, క్రాంతి విభాసితుఁడు వెలసె రవి చందమునన్ ॥ 438

గీ॥ చేతనంటినవృద్ధుండు చిఱుతవయసు, నొందిమహనీయశాంతిఁ బెంపొందుకతన ।
శంతనుండనితనుజనుల్ సన్నుతింప, వెలసెఁగొనియాడదర మాయువిభునిమహిమ ॥

వ॥ ఇట్లు రాజ్యంబేలుచున్నంత ॥ 440

ఉ॥ శంతనుఁడేలు దేశము ప్రజల్ బెగడొందఁగ వృష్టిమాన్చె జం,
భాంతకుఁ డద్భుతంబొదవ నబ్దములాఱును నాఱునమ్మహీ ।
కాంతుఁడునంత విప్రతతిఁగన్గొని నాయపరాధ మేమి దు,
ర్దాంతనితాంతలోక భయదప్రళయావహ వృష్టిహానికిన్ ॥ 441

క॥ అని తము నడిగిన యాశం, తనుఁగనుగొని విప్రవరులు,నరనాయక! యా ।
యనుపమితావగ్రహ మి,ట్లొనరుటకుంగలదు, హేతువొక్కటివినుమా ॥ 442

గీ॥ అన్న దేవాపియాది రాజ్యార్హుఁడుండ, నీవు మేదిని నేలుచున్నావు దీన ।
భువనినాయక ! పరివేత్తవైతి వేత, దఘముకతన ననావృష్టియయ్యెఁ జువ్వె॥443

వ॥ అనిన శంతనుండింక నేనేమి చేయవలయుననిన నెంతకాలంబు దేవాపి పతనాది దోషములచేత నభిభూతుండు గాకయుండు నాపర్యంతంబును రాజ్యంబునకు నతండర్హుండతనికి రాజ్యంబీయవలయుననిన విని శంతనుని మంత్రిప్రవరుం డరణ్యంబునకుంబోయి తపస్వుల వేదవాద విరోధ వక్తలంగాఁ బ్రయోగించిన వారిచేత దేవాపి ఋజుమతి యయ్యును మతిభ్రంశంబునొంది వేదవాదంబులు దూషించి పతితుండయ్యె. అంత బ్రాహ్మణులు శంతను పాలికింజని యిట్లనిరి ॥ 444

గీ॥ రమ్ము నృపవర యింత నిర్బంధమేల, శాంతమయ్యె నవగ్రహాక్రాంతిదోష ।
మితరమిఁక నేల దేవాపి పతితుఁడయ్యె, కేరివేదంబు దూషించుకారణమున॥445

వ॥ అన్న, పతితుండైనఁ దమ్మునికిఁ బరివేత్తృత్వంబు లేదు, రమ్మనిపిలిచిన శంతనుండు పురంబునకు వచ్చి రాజ్యంబు చేసె. దేవాపి పతితుండైనఁ బర్జన్యుండు వర్షించె. అఖిలధరా మండలంబున సస్యసంపదలు వొదివె. బాహ్లీకునకు సోమదత్తుండు సోమదత్తునకు భూరి భూరిశ్రవశ్శల్య సంజ్ఞలుగల పుత్రత్రయంబు గలిగె. శంతనునకు జాహ్నవియందు నుదారకీర్తియు నశేషశాస్త్రార్థ వేదియునైన భీష్ముండు గలిగె. ఆశంతనునకే సత్యవతియందు చిత్రాంగదవిచిత్ర వీర్యులను నిద్దఱు పుత్రులుగలిగిరి. అందుఁ జిత్రాంగదుండు బాలత్వంబునన చిత్రాంగదుండను గంధర్వునితోఁ బోరి తెగిన విచిత్రవీర్యుఁడు రాజై కాశిరాజదుహితల, నంబి కాంబాలికలం బెండ్లియాడి నిరంతరరతదుపభోగంబున రాజయక్ష్మగృహీతుండై యస్తమించిన సత్యవతీదేవి తత్పుత్రుండైన కృష్ణద్వైపాయను నియోగించిన మాతృవచనంబు పాటించి విచిత్రవీర్య క్షేత్రంబుల ధృతరాష్ట్రపాండులను, దత్పరిచారికయందు విదురునిం గనియె. ధృతరాష్ట్రుండును దుర్యోధనదుశ్శాసన ప్రధానంబైన పుత్రశతంబుం గనియె. పాండుండును నరణ్యంబున మృగశాపోపహత ప్రజననసామర్థ్యుండై, ధర్మ, వాయు, శక్రులవలనఁ గుంతియందు యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునులం గనియె. అశ్వినులవలన మాద్రియందు నకుల సహదేవులం గనియె. ఇట్లు పాండవులేవురైరి. వారలకు ద్రౌపదియందు, క్రమంబునఁ బ్రతివింధ్య, శ్రుతసేన, శ్రుతకీర్తి, శ్రుతానీక శ్రుతకర్మలనం గలిగిరి. మఱియును యుధిష్ఠిరుండు యౌధేయియను కాంతయందు దేవకుండను పుత్రుంగనియె. భీమసేనుండు హిడింబయందు ఘటోత్కచుం గనియె. మఱియు భీమసేనుండు కాశియను కాంతవలన సర్వగుండను పుత్రునింబడసె. సహదేవుండు విజయయందు సుహోత్రునింగనియె. నకు

లుండు రేణుమతి యందు నిరమిత్రునింగనియె. అర్జునుండులూపియను నాగకన్యకయందు నిలావంతుండను పుత్రునింగనియె. మఱియు నర్జునుండు మణిపూరపతి పుత్త్రియైన చిత్రాంగదయందుఁ బుత్త్రికాధర్మంబున బభ్రువాహనునం గనియె, సుభద్రయందు బాలుండయ్యును నతిబలపరాక్రమ సమస్తాతిరథ విజేతయైన యభిమన్యునిం గనియె ॥ 446

క॥ ఉత్తర పెండిలియై యో, కోత్తరుఁడభిమన్యుఁడు రుగుణోజ్జ్వలుధరణీ ।
భృత్తిలకాయితుఁ గరుణా, యత్తుపరిక్షిత్తుఁగనియె నద్భుతచరితుల్ ॥ 447

వ॥ అప్పరిక్షితుండు తల్లిగర్భంబున నున్న యప్పుడశ్వత్థామ యపాండవంబుగా దివ్యాస్త్రంబు ప్రయోగించినఁ జరాచరగురుండగు హరికరుణించి రక్షించె, కులంబు క్షీణించు తఱింబుట్టుటం జేసి పరిక్షిన్నామం బితనికింగలిగె. అప్పరిక్షితుం డిప్పుడు ధర్మక్రమంబున భూమండలం బేలుచున్నాఁడని శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 448

క॥ భరితవివేక భవిష్య, న్నరపాలురవినుము సజ్జనస్తవనీయా ।
త్తరకీర్తికా ముదీవృత, ధరణీకకుబంతరుల సుధాకరనిధులన్ ॥ 449

వ॥ ఇప్పుడు భూమండలంబేలు పరిక్షిత్తునకు జనమేజయ, శ్రుతసేనో, గ్రసేన, భీమసేనులన నలువురు పుత్త్రులు పుట్టెదరు. అందు జనమేజయునకు శతానీకుండు పుట్టును. ఆ జయనమేజయుండు యాజ్ఞవల్క్యునివద్ద వేదంబుచదివి కృపుని వలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి విషయవిరక్తచిత్తుండై శౌనకోపదేశంబున నాత్మవిజ్ఞాన ప్రవీణుండై పరమ నిర్వాణంబునొందఁగలండు. శతానీకునకు నశ్వమేధ దత్తుండు నతనికి నధిసీమ కృష్ణుండు, నతనికి, నిచక్నుండు పుట్టును. అతఁడు హస్తిపురము గంగాపహృతము కాఁగాఁగౌశాంబియందు నివసింపఁగలండు. అతనికినుష్ణుండు, నతనికి విచిత్రరథుండు నాతనికి శుచిరథుండు నతనికి వృష్ణిమంతుండు నతనికిసుషేణుండు నతనికి సునీథుండు నతనికి నృపచక్షుండు నతనికి సుఖబలుండు నతనికిఁ బరిప్లవుండు నతనికి సునయుండు నతనికి మేధావియు నతనికి రిపుంజయుండు నతనికి నుర్వుండు నతనికిఁ దిగ్మండు నతనికి బృహద్రథుండు నతనికి వసుదానుండు నతనికి శతానీకుండు నతని కుదయనుండు నతనికి విహీనరుండు నతనికి దండపాణి, యతనికి నిమిత్తుండు నతనికి క్షేమకుండునుగలుగం గలరు. ఇట్లు బ్రహ్మక్షత్ర కారణంబును, దేవర్షి సత్కృతంబును నైన సోమవంశంబు క్షేమకుని నుండి నాశంబు నొందంగల దనిచెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె ॥ 450

గీ॥ వరతపోధన యిక్ష్వాకువంశ్యులైన, భావిభూతలపతుల నేర్పఱుతువినుము।
చటుల భారత రణమహీస్థలినిశాత, బాణహతుఁడయ్యెనాబృహద్బలుఁడుఘనుఁడు॥

వ॥ ఆబృహద్బలునికి బృహత్క్షణుండు వానికి నురుక్షయుండు వానికి వత్సవ్యూహుండు వానికిఁ బ్రతివ్యోముఁడు వానికిఁ దివాకరుండు వానికి సహదేవుండు వానికి బృహదశ్వుండు వానికి భానురథుండు వానికిఁ బ్రతీతాశ్వుండు వానికి సుప్రతీకుండు వానికి మరుదేవుండు వానికి సునక్షత్రుండు వానికిఁ గిన్నరుండు వానికి నంతరిక్షుండు వానికి సుపర్ణుండు, వానికమిత్రజిత్తు వానికి బృహద్భ్రాజుండు వానికిధర్మి, యతనికిఁ గృతంజయుండు వానికి రణంజయుండు వానికి సంజయుండు వానికి శాక్యుండు, వానికి శుద్ధోదనుండు వానికి రాహులుండు వానికిఁ బ్రసేనజిత్తు వానికి క్షుద్రకుండు వానికిఁ గుండకుండు వానికి సురథుండు వానికి సుమిత్రుండునుం గలిగెదరు॥ 452

గీ॥ పరమసువ్రత యిక్ష్వాకు వంశమవని, కలియుగమున, సుమిత్రుండుకడపలగను
నాశమొందెడు మగధ భూనాథవంశ, భావిభూతలపతుల నేర్పఱుతువినుము॥

వ॥ మగధవంశ ప్రభుండగు జరాసంధునకు సహదేవుండు, సహదేవునకుసోమాపి, సోమాపికి శ్రుతశ్రవుండు, శ్రుతశ్రవునకయుతాయువు, నయుతాయువునకు నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునేత్రుండు, సునేత్రునకు బృహత్కర్మండు, బృహత్కర్మనకు సేనజిత్తు, సేనజితునకు శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు విప్రుండు, విప్రునకు శుచి, శుచికి క్షేమ్యుండు క్షేమ్యునకు సువ్రతుండు, సువ్రతునకు ధర్మండు, ధర్మనకు సుశ్రవుండు, సుశ్రవునకు దృఢసేనుండు, దృఢసేనునకు సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకుసత్యజిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు రిపుంజయుండును బుట్టఁగలరు. వీరలు బార్హద్రథులు; రాజులై వెయ్యేండ్లు భూపాలనంబు చేయఁగలరు. ఆరిపుంజయుని యమాత్యుండు మునికుండనువాఁడు స్వామియైన రిపుంజయునిం జంపి ప్రద్యోతుండను తనపుత్రునింబట్టంబు కట్టంగలండు. ఆ ప్రద్యోతునకు బలాకుండను పుత్రుండు గలుగు, వానికి విశాఖయూపుండు, వానికి జనకుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి నందియుఁ గలుగుదురు. ఈ ప్రద్యోతవంశ్యులు నూటముప్పదియాఱేండ్లు భూమి పాలింతురు. తదనంతరంబ శిశునాభుండు, వానికిఁ గాకవర్ణుండు, వానికి క్షేమధర్మండు, వానికి క్షత్రౌజుండు, వానికి విధిసారుండు వానికి నజాతశత్రుండు, వానికి నర్భకుండు, వానికుదయనుండు, వానికి నందివర్ధనుండు, వానికి మహానంది, పుట్టెదరు. వీరు శిశునాభ వంశంబు భూపాలకులు. మున్నూటయిరువదాఱేండ్లు భూమిపాలించెదరు. అంత॥ 454

సీ॥ మునివరేణ్య మహాపద్ముఁడనెడురాజు, ధరణియేలు నాత పత్రసైతనరుచుండఁ।
దనదుశాసనమొరులకు దాఁటరాక, యుండఁబాలించుసత్కీర్తులుప్పతిల్ల ॥ 455

వ॥ ఆమహాపద్మునకు సుమాల్యాదు లెనమండ్రు పుత్త్రులుపుట్టి నూఱేండ్లు భూమండలం బేలెదరు. తొమ్మండ్రు నందులను గౌటిల్యుండను బ్రాహ్మణుండు సముద్ధరింపంగలండు. వారుపోయిన పిమ్మట మౌర్యులుపృథివి యనుభవింపం గలరు. ఆకౌటిల్యుండు, చంద్రగుప్తునికి రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబుఁ గట్టం గలండు, చంద్రగుప్తునకు బిందుసారుండు, నతనికి నశోకవర్ధనుండు, నతనికి సుయశుండు, నతనికిదశరథుండు, నతనికిసంయుతుండు, నతనికిశాలి శూకుండు, నతనికి సోమశర్మండు, నతనికి శతధన్వుండు, నతనికి బృహద్రథుండునుం గలిగెదరు, ఇట్టి మౌర్యులు పదుండ్రును నూటముప్పదేడు సంవత్సరంబులు భూమి యనుభవించెదరు. తదనంతరంబ శుంగులు భూమి యనుభవించెదరు. పుష్యమిత్త్రుని సేనాపతి స్వామింజంపి రాజ్యంబుచేయఁ గలఁడు. అతనికి నగ్నిమిత్త్రుండు, నతనికి సుజ్యేష్ఠుండు, నతనికి వసుమిత్త్రుండు, నతనికి నుదంకుండు, నతనికిఁ బుళిందకుండు, నతనికి ఘోషవసుండు, నతనికి వజ్రమిత్త్రుండు, నతనికి భాగతుండు, నతనికి దేవభూతియుం గలిగెదరు. వీరు పదువురు శుంగులును నూటపండ్రెండేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. అంతట నివ్వసుంధరకణ్వుల పాలుకాఁగలదు. శుంగ రాజైన దేవభూతి వ్యసనియై యుండ నతని యమాత్యుండు కణ్వ వసుదేవనామకుండు, నిజస్వామియైన దేవభూతిం జంపి యవని యనుభవింపఁగలఁడు. అతనికి భూమిమిత్త్రుండు, నతనికి నారాయణుండు, నతనికి సుశర్మండునుం గలిగెదరు. ఈ కాణ్వాయనులు నలువురును నలువదియేనేండ్లు భూమి ననుభవింపంగలరు. ఆసుశర్మని దద్భృత్యుండు నాంధ్రజాతీయుండు బలిరపుచ్ఛక నాముండు చంపి వసుధ యనుభవింపఁ గలఁడు. తదనంతరం బాతని భ్రాత కృష్ణ నామధేయుండు రాజుకాఁగలఁడు. అతనికి శ్రీశాతకర్ణి, యతనికిఁ బూర్ణోత్సంగుండు, నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి లంబోదరుండు నతనికి పిలకుండు నతనికి మేఘస్వాతి, యతనికిఁ బటుమంతుండు, నతనికి నరిష్టకర్మండు నతనికి హాలాహలుండు, నతనికిఁ బలలకుండు నతనికిఁ బుళిందసేనుండు, నతనికి సుందరుండు నతనికి శాతకర్ణి, యతనికి శివస్వాతి యతనికి గోమతిపుత్త్రుండు, నతనికి నలిమతుండు, నతనికి శాంతకర్ణి, యతనికి శివశ్రితుండు నతనికి శిరస్కంధుండు నతనికి యజ్ఞశ్రీయు, నతనికి ద్వియజ్ఞుండు, నతనికిఁ జంద్రశ్రీయు నతనికిఁ పులమాపియునుం గలిగెదరు. వీరు నన్నూట యేఁబదియాఱేండ్లు భూమి యనుభవింపం గలరు ఆంధ్రభృత్యులేడ్వురును ఆభీరులు పదుండ్రును, గర్దభులును భూభుజులుగా

గలరు. అనంతరంబ యెనమండ్రు యవనులు, పదునలుగురు తురుష్కారులు పదుముగ్గురు ముండులు పదునొకండ్రు మౌనులునను వీరిందఱు వెయ్యి మున్నూట తొంబదేండ్లు భూమి యనుభవించెదరు. వీరు పోయిన కైంకిలులైన యవనులు నమూర్ధాభిషిక్తులు భూపతులు కాఁగలరు. వారలకు వింధ్యశక్తి, వింధ్యశక్తికిఁ బురంజయుండు వానికి రామచంద్రుండు నతనికి ధర్ముండు నతనికి వంగుండు నతనికి నందనుండు నతనికి సునంది పుట్టెదరు. అతని భ్రాతయగునంది యశుండు శుక్రుండుప్రవీరుండును వీరుండును నూటయాఱు వర్షంబులు భూమి యనుభవించెదరు. వారి పుత్రులు పదు మువ్వురు బాహ్లికులు మువ్వురు తదనంతరంబ పుష్యమిత్ర, పటుమిత్రులు పదుమువ్వురు, నాంధ్రులేడ్వురును కోసలయందుఁ దొమ్మండ్రును భూపతులు కాఁగలరు. వారె నైషధులు. మాగధయందు విశ్వస్ఫటిక సంజ్ఞుం డన్యవర్ణంబులఁ గల్పింపఁ గలఁడు. అఖిల క్షత్రకులంబు నణంచి మగధులు గంగాప్రయాగ సమీపంబునఁ బద్మావతీ పురంబున, నుండి భూమి ననుభవింపఁగలరు. కోసలాంధ్ర పుండ్రతామ్రలిప్త సమతట పురములను దేవరక్షితయను వాఁడు రక్షింపఁ గలండు. కళింగ మాహిష మహేంద్ర జనపదంబులను, భౌమపురంబును గుహులను భవించెదరు. నైషధనైమిషక కాలకోశక జనపదంబులను మణిధాన్యక వంశబులను భవింపఁగలరు. త్రైరాజ్య మషిక జనపదంబులను కనకాహ్వయుఁడు భుజించును. సౌరాష్ట్రావంత్య శూద్రాభీర దేశములను నర్మదా మరుభూమి విషయములను వ్రాత్యద్విజా భీరశూద్రాదు లనుభవించెదరు. సింధుతట దావికోర్వి చంద్రభాగా కాశ్మీర విషయంబులను వ్రాత్యమ్లేచ్ఛ శూద్రాదులనుభవించెదరు. వీరు కలియుగమున సకాలికులగు రాజులు కాఁగలరు, వినుము. 456

సీ॥ అల్పప్రసాదులు నధికకోపులు సర్వకాలానృతాధర్మలోలమతులు।
స్త్రీబాలగోవధాదిక పాపకర్తలు పరధన హరణస్వభావరుచులు।
స్వల్పసారకు లుదితాస్తమితప్రాయు లల్పతరాయుష్యు లధిక కాము,
లల్పధర్మారంభులగుదురు భూపతుల్ వారేలుజన పదవాసులెల్ల ॥

గీ॥ పతులకై వడి నన్యాయపథచరిష్ణు, లగుచు మ్లేచ్ఛుల నడవడి నధికకలుష
కర్ములై నాశమొందంగఁ గలరుపరమ, యోగసంపన్న! యక్కలియుగమునందు॥

వ॥ అనృతకార్యంబు లే వ్యవహారహేతువులుగా స్త్రీత్వంబే యుపభోగ హేతువుగా నధర్మతామూలంబే వృద్ధిహేతువుగా బ్రహ్మసూత్రంబే బ్రాహ్మణత్వ హేతువుగా లింగధారణంబే యాశ్రమ హేతువుగా నన్యాయంబే వృత్తి హేతువుగా నభయప్రగల్భోచ్చారణంబే పాండిత్య హేతువుగా, స్నాన

మాత్రంబే ప్రసాధనహేతువుగా, స్వీకరణమాత్రంబే వివాహహేతువుగా
సద్వేష ధారణమాత్రంబే పాత్రంబుగా, దూరా నయనోదకమాత్రంబే
తీర్థంబుగా నిట్లనేక దోషంబులుగలిగి కలివేళ భూమండలంబున సర్వవర్ణ
బులు క్షీణంబులు కాఁగలవు. వినుము. 458

॥ ఏజాతిదైనఁగానీ, భూజనములలోన బలిమిపొదలినవాఁడే ।
రాజగు కలియుగవేళధ, రాజనములనొడిచికొని కరముగ్గైకొనుచున్ ॥ 459

॥ ఇవ్విధంబున ॥ 460

॥ లోలవిహారశీలు లతిలోభులు క్రూరులునై ననీచభూ ,
పాలకులేచఁ బీడవడిపాడియుఁ బంటయులేక భూప్రజల్ ।
శైలవనప్రదేశములచక్కి వసింతురుగాక కందముల్,
మూలఫలంబు లున్మధువులున్దళ పుష్పములున్ భుజించుచున్ ॥ 461

॥ తరువల్క పర్ణచీరా, వరణులగుచు శీతవాత వర్షాత పదు
ర్భర పీడకోర్చిగాఢా, తురత, నశరణత్వమందుదురు ప్రజలెల్లన్ ॥ 462

॥ పేడనైనను నిరువదిమూఁడువత్స, రములు బ్రతుకఁడునరుఁడు ధరాస్థలమునఁ ।
గలియుగవసానమున నిట్లఖిలజగంబు, లనుదినంబును నాశంబునందఁగలవు॥ 463

॥ శ్రౌతస్మార్త ధర్మంబులు విప్లవంబునొందిన సచరాచరంబైన జగంబుక్షీణ
ప్రాయంబైన కలియుగంబు సంతంబున ॥ 464

॥ అఖిలజగత్స్రష్టయై చరాచరగురుండై సర్వమయుఁడయి యప్రమేయుఁ।
డై బ్రహ్మమై సముద్యచ్ఛక్తిచేనొప్పు వాసుదేవుని యనిర్వాచ్యమైన ।
యంశంబు శంబరాఖ్యగ్రామముఖ్యుఁడౌ విష్ణుయశుండను విప్రునకును ।
కల్కినాజనియించి కలుషాస్పదీభూతకలివసానోద్భూత కలితపాత ॥

॥ కాఖిలమ్లేచ్ఛతతుల దీవ్యత్కరాగ్ర, జాగ్రదుగ్రలసన్మండ లాగ్రఘోర ।
ధారఁజక్కాడిధారుణీస్థలమునందుఁ, బొందుగానిల్పుఁగృతధర్మములుమునీంద్ర॥

॥ అనంతరం బ శేషకల్యవసాననిశావసానంబున జనపదంబులయందు శేషించిన
ప్రజలకు విమల బుద్ధిజనించు, కృతయుగంబునకు బీజభూతులగు నశేష
మనుష్యులకుఁ దత్కాలంబున నపత్యంబులుపుట్టి కృతయుగ ధర్మానుసారులై
వృద్ధిఁబొందుదురు. వినుము ॥ 466

అబ్జుఁడర్కుండు తిష్యంబు నమరగురుఁడు, నేకరాశిస్థులయ్యెద రెన్నఁడేని ।
నాఁడెకృతముప్రవేశించునవ్యధర్మ, జననకారణనిజసముచ్ఛ్రియము వెలయ॥ 467

అతీతవర్తమానానాగత భూపాలుర నీకెఱింగించితి. పరీక్షిత్తుజన్మంబు మొదలు
కొని నందాభిషేకపర్యంతంబు వేయునేఁబది వత్సరంబులు సప్తఋషుల

లోపలను బూర్వోదితులగు నిద్దఱినడుమ సమంబుగా నే నక్షత్రంబు గానంబడు దానితోఁగూడి యాసప్తర్షులు మనుష్యమానంబున నూఱేండ్లుండుదురు. పరీక్షిత్తునికాలంబున సప్తర్షులు మఘానక్షత్రమున నుండుదురు. అదిమొదలు ద్వాదశాబ్ద శతాత్మకంబైన కలిప్రవేశించి యుండు ॥ 468

చ॥ నవసరసీజనేత్రుఁడు జనస్తవనీయుఁడు కృష్ణుఁడెన్నఁడే
దివమున కేగు నాఁడె జగతిం గలి వ్రొందెఁ దదీయదివ్యప
ద్మవరజమంటి మేదిని శుభస్థితినుండెడునాఁడు చేర రా,
దవిరళ పాపయుక్తిగల యక్కలికిన్ మునిలోకపూజితా ॥ 469

వ॥ భగవంతుండైన పుండరీకాక్షుండు దివంబునకుం బోయిన కలిప్రవేశించిన తదనంతరంబ విపరీతంబులగు దుర్నిమిత్తంబులుచూచి యుధిష్ఠిరుండు పరీక్షిత్తు నభిషిక్తుం జేసి మహాప్రస్థానంబు చేసె. ఎన్నఁడేని సప్తర్షులు పూర్వాషాఢం బ్రవేశించెదరు నాడనందుఁడు కడచును. అచ్చటనుండి కలిప్రవృద్ధంబగు. అట్టి కలియుగ సంఖ్యవినుము ॥ 470

క॥ అరయఁగ, లక్షత్రయమును, నఱువదివేలుఁగు మానుషాబ్దంబులు నీ।
వెఱుఁగుము, కలియుగమునకున్, సరిడెబ్బది రెండువేలు సంధ్యాబ్దంబుల్ ॥ 471

వ॥ ఏతత్పరిణామంబగు కలియుగంబు నిశ్శేషంబైన కృతయుగంబు ప్రవేశించు, యుగయుగంబున మహాత్ములగు బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యులుగలరు. వారికులంబులు నామధేయంబులును ననేకంబులగుటం జేసి యెఱింగింపనైతినని చెప్పి శ్రీ పరాశరునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె ॥ 472

సీ॥ పౌరవవంశసంభవుఁడు దేవాపియు, నిక్ష్వాకుకులజుఁడై యొసఁగుమరుఁడు।
పరమ యోగాభ్యాస పరతకలాపక, గ్రామంబునందుండి కలియుగంబు।
చన్న చోఁగృతయుగ సమయంబునందు, క్షత్త్రప్రవర్తకులయ్యెదరు మునీంద్ర।
యుగముల మూఁటియందుర్విపాలింతురు, మనుతెనూభవులీక్రమంబు వెలయ॥

గీ॥ కలియుగంబున నితరజాతులు ధరిత్రి, యేలుదురు నీకుఁ జెప్పితి నెల్ల నృపుల।
వంశకర్తల సంక్షేపవర్ణనమున, నంతయును జెప్పనలవియె యజునకైన ॥ 473

వ॥ పృథివిగీతల యర్థంబు వినుము ॥ 474

మ॥ ఇదినాభూమి మదీయపుత్రకుఁడు వీఁడేలంగలం డింకఁజం,
పెదవిద్వేషులఁ దద్ధరాస్థలము పేర్మిం బెంపుతో నేలెదన్।
సదయంబొందెదనంచు నయ్యుగ చతుష్క-క్ష్మాపతిశ్రేణి దు
ర్మదమోహంబులఁ ద్రుంగెఁగాని పరమార్థజ్ఞానిగాఁ డెవ్వఁడున్ ॥ 475

గీ॥ ధరణిపై ఘోర సంగరస్థలములందు మడియురాజులఁ జూచియిప్పుడమినవ్వు।
నహహాతమపొమ్మనానే ననర్థమైన, మమతనూరక మూఢులై సమసిరంచు॥ 476

ఉ॥ ఎంతనియెంచవచ్చు ధరణీశులమోహ మహాతమంబు, వి
భ్రాంతినమాత్యభృత్యులను పౌరులఁగెల్చి యనంతరంబ, వి।
క్రాంతినరాతులంగెలిచి గహ్వరియంతయు నాక్రమించి ని
శ్చింతత నేలువారమని శీఘ్రమ చెందుదు రుగ్రమృత్యువున్ ॥ 477

వ॥ సాగర సంవృతంబైన భూమండలం బాక్రమించినను జిత్తశాంతికల్గునే, చిత్త
శాంతిగల్గి యాత్మజయంబుచేసి ముక్తిఫలంబు చెందవలయు॥ 478

గీ॥ తాతతండ్రులోకింతయుఁ ద్రవ్వినన్నుఁ గొంచుఁబోవుట లేదుగాఁ గుటిలులగుచుఁ।
దనయు లేటికి మన్నమతాలతాని, బద్ధులైకూలెదరు ఘోరయుద్ధభూమి॥ 479

క॥ ఎన్నకతండ్రులఁ దమ్ముల, నన్నలనై నన్వధింతు రక్కటనాకై ।
మున్నేనరపతులైనను, నన్నుసతముచేసి నిలిచినారా మెందున్ ॥ 480

గీ॥ మమతనఖిలోర్వి యేలినమనుజపతులు, పోవఁజూచియు నిలిచినభూమిపతులు।
నిదిమదీయమహీస్థలి యేమయనుభ, వింతుమని నాశమొందెదరెంతవింత॥ 481

ఉ॥ నామహినీకు నేలనగునా, యిదెవేగనతిక్ర మించినా
నామదమోఘ సాయక,గణంబులమున్న వధించికొందునా।
భూమియటంచుదూతలఁ, బ్రభుత్వమునం బరరాజుపాలికు
ద్దామతనంపువారిఁ గని,తాల్తుదయారస మందహాసముల్ ॥ 482

॥ అని యిట్లుతొల్లి యంసకుండనుముని జనకునకుం జెప్పిన పృథివీగీతార్థంబు
చెప్పి శ్రీపరాశరుండు మైత్రేయున కిట్లనియె॥ 483

॥ ధరణిగీతార్థము విను,పురుషులహృదయముల మమతపోలియు, నుదయభూ।
ధరశిఖరారూఢాహ, స్కరుఁగని హిమచయముపోలియుకై వడిమటియున్॥

। ఇమ్మనువంశంబునీకుఁ జెప్పితి, ఇందు భగవదంశ భూతులైన రాజులుపుట్టిరి,
వీరిచరితంబు విన్నన శేషపాప క్షయంబును బుత్రపౌత్ర ధనధాన్యాయు
రారోగ్యంబులును, నభివృద్ధియునగు, సూర్యసోమాన్వయసంభవులగునిక్ష్వాకు
జహ్ను, మాంధాతృ, సగరావిక్షిత రఘువులను, యయాతి నహుషాదులను,
విన్నఁ బురుషునకు మమత్వాది దోషంబులు పొరయకుండు॥ 485

క్రతువులొనరించి దానధర్మములుచేసి, ఘోరరణముల వైరులఁగూల్చిసర్వ।
వసుమతియు నేలి మేదినీవరులుపోలిసి, పోయిరే కాక నిలిచిరే భూమిమీఁద॥ 486

సీ॥ అఖిలలోకముల నవ్యాహతగతిమైన, వైన్యుండునిలిచెనే వసుధమీఁద ।
ఇలయేడుదీవులు నేలినకార్తవీ, ర్యార్జునుండుండెనే యవనిమీఁద ।
సార్వభౌమత్వ ప్రశస్తుఁడౌమాంధాతృ, ధరణీశుఁడుండెనే ధరణిమీఁద।
గంగావతరణవిఖ్యాతి మంతుఁడుభగీ, రథుఁడునిల్చెనె యుర్వరాస్థలమున ॥

గీ॥ గురుయశస్కులు సగరకకుత్థ్సరామ, రావణయుధిష్ఠిరాది భూరమణులిపుడు ।
నామమాత్రావశేషులై నారుగాని, నిలిచియుండుటలేదు మానికులవర్య ॥ 487

వ॥ ఇది యెఱింగి పండితుండు సమస్తవస్తువుల యందు మమత్వంబు నొందండని శ్రీపరాశరుం డానతిచ్చిన ॥ 488

శా॥ శ్రీమద్దారవదేహ దేహభృదతిక్షేమాప వర్గప్రదో
ద్దామాశ్చర్యపదోహ దోహనవిధాంత స్తోమసంవర్ధిత।
ప్రేమప్రాపితమాహ మాహసమయ క్రీడార్థసంక్లృప్తభ
ద్రామాంగళ్య వివాహవాహవిత తీంద్రస్నేహమోహావహా ॥ 489

క॥ శాండిల్య కండుమునిమా, ర్కండేయాదిక మునీంద్రరక్షణచణమా ।
ర్తాండఘన మండలాంత, ర్మండితమణిసౌధ మధ్యమస్థినిలయా ॥ 490

వనమయూరము.

భాసురమణీ విసరబద్ధమహితోద్య
చ్ఛ్రీసహితసౌధ ఘన శృంగనిహితారియు
గ్భాసిరుచిదీప్తితనభఃకకుబిలాంతా
హాసరుచిరానన సుధాంశురుచికాంతా ॥ 491

గద్య॥ ఇది శ్రీసుభద్రా కరుణాకటాక్షవీక్షాలబ్ధ కవిత్వతత్త్వపవిత్ర వేంకటామాత్య పుత్త్ర, కందాళ శ్రీరంగాచార్య కృపాపాత్ర, సజ్జనమిత్ర, శ్రీహరిగురు చరణారవింద వందన పరాయణ కలిదిండి భావనారాయణ ప్రణీతంబైన శ్రీవిష్ణుపురాణంబునందు మనువంశావతారంబును, బురూరవ జన్మంబును, మరుత్తృణబిందుల చరిత్రంబును, రేవతీవివాహంబును, నిక్ష్వాకు చరితంబును, బురంజయోపాఖ్యానంబును, కువలయాశ్వ, యువనాశ్వ మాంధాతృల చరిత్రంబును, సౌభరిచరితంబును, పురుకుత్సత్రిశంకు సగరులచరితంబును, కపిల ప్రభావంబును, భగీరథుండు భాగీరథి దెచ్చుటయును, మిత్రసహ ఖట్వాంగుల చరితంబును, శ్రీమద్రామాయణ కథనంబును, నిమిచరిత్రంబును, జంద్రవంశ సూచనంబును, జంద్రునిచరిత్రంబును, బుధజన్మంబును జహ్నుప్రభావంబును గాధిచరితంబును, విశ్వామిత్ర, జమదగ్ని, రాములజన్మ ప్రకారంబును,

చరితంబును, నహుషయయాతుల చరిత్రంబును, యదువంశావతారంబును, శశిబిందు జ్యామఘుల చరిత్రంబును, దేవాపిసత్రాజిత్తుల చరిత్రంబును, స్యమంతకమణి ప్రభావంబును, నక్రూరవసుదేవాదుల జన్మప్రకారంబును, గర్ణపాండవ శిశుపాల జన్మప్రకారంబును, శ్రీకృష్ణావతార సూచనంబును, దుర్వసుద్రుహ్వ్యను ఫూరులవంశ ప్రకారంబును శంతను చరిత్రంబును, దుర్యోధనాదుల జన్మ ప్రకారంబును, పాండవసంతాన ప్రకారంబును, భవిష్యద్రాజ వర్ణనంబును, గలియుగరాజ కథనంబును, గలియుగలక్షణంబులును, బృథివిగీతలును ననుకథలంగల చతుర్థాంశంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము ॥

మంగళమహాశ్రీ

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీసీతారామార్పణమస్తు॥

Printed at the Ananda Press Madras—1931.

విష్ణుపురాణము.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	6	అధక	నధిక
1	12	ప్రతిభతో	ప్రభలతో
5	10	ఒల్ల	నొల్ల
5	16	[illegible]ణంబ	వస్త్ర[illegible]ణంబ
6	19	మరిప్చత	ముప్చరితి
7	6	కోరలు	ఁగోరలు
7	26	ప్రేరితు	ఁబ్రేరితు
10	27	త్రిత్త్వం	త్రిత్వం
13	8	వెలు	వేల
13	18	నఁల	నల
13	19	బర్వితా	బర్విఁదా
14	11	నుస్థాన	నుస్న్యాన
18	30	బూనికె	బూనిక
,,	,,	మీర	మీఱు
20	30	టచెస	టఁజేసి
21	10	నప్పుట్టె	నఁబుట్టె
21	15	పద	పను
22	20	నిర్వా	నిర్వాహ
22	30	నత్యంతి	నాత్యంతి
28	12	ప్రజా	ఁబ్రజా
28	16	చని	ఁజని
29	25	తెలిగన్నుగా	దెలిగన్నుఁగా
30	16	లుబూ	లుఁబూ
30	27	డక	డఁగ

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
37	23	త్క్ర	త్క్రి
37	24	న్నాగా	న్నాఁగా
38	12	అరా	ఆరా
38	21	ఎండే	యెండే
38	22	ఎండే	నెండే
,,	,,	శత్రుృ	శత్రు
41	5	జాను	జను
42	7	చుపా	చుఁబా
42	8	నేలజాగి	నేలఁజాఁగి
43	24	చ్చృచు	ర్చృచు
44	3	అని	యని
45	12	విను	విని
46	14	త్నృచం	త్నృఁజం
46	16	కిపా	కిఁబా
52	4	కేలి	కేలు
52	7	బల	బలు
54	10	యుపం	యుఁ, బం
54	30	లవ్రే	లఁబ్రే
55	4	లచ	లఁజ
55	10	పాడుక	బాడుక
55	21	గపో	గఁబో
56	13	గంగక్ల	గంగఁగ్ల
57	11	ల్లచి	ల్లఁజి
58	16	మాత్రపా	మాత్రఁబా
61	16	తరుణ	దరుణ
62	5	దాక్ష	ద్రాక్ష
62	10	వేడు	వేఁడు
63	28	తలపక	తలఁపక
64	9	చుఁడీ	పుఁడీ
64	25	యుష్ట	యష్టి
65	16	పద	పదు
66	12	తంత్రి	దంత్రి

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
73	24	కఁరుడ	కరుఁడ
74	22	లపె	లఁబె
76	15	మిటికిఁ	మింటికిఁ
76	29	గతిమా	గతిఁజా
77	17	చుచె	చుఁజె
79	16	చత	చఁద
79	17	యుత	యుఁద
79	18	బెల్లత	బెల్లఁద
94	9	డుక	డుఁగ
96	25	క్షత్రియ	క్షత్త్రియ
100	7	నూరు అంగు	నూఱంగు
100	21	పుచు	చుచు
104	19	ల్లుక	ల్లుఁగ
105	20	జుమ్మ	సుమ్మ
105	21	దలఁచు	దలఁపు
109	17	గ్దమంత	ధేమంత
110	3	యుతు	యుఁదు
111	26	కోరి	గోరి
111	30	చుప్రా	చుఁబ్రా
118	22	లప్ర	లఁబ్ర
121	12	టప్ర	టఁబ్ర
121	13	పైత్య	పైఁద్య
121	15	నుక	నుగ
124	25	నుత్ప	నుద్ప
128	15	పరుతు	పఱుతు
150	28	మెహి	మైహి
154	20	నన్నిధి	సన్నిధి
154	23	చు,కా	చుఁ,గా
155	9	నిపూ	నిబూ
159	32	పత్ర	పత్య
160	20	మానిని	మానుని
160	28	ప్రీహాలు	ప్రీహాలు
161	24	కుత్ప	కుఁద్ప